Kuzinen başkanlığında bilim emekçileri ve parti militanları tarafından kollektif bir şekilde hazırlanmıştır.

marksizm leninizmin ilkeleri IV

el kitabı

Sosyalizm ve Komünizmin Teorisi

yar yayınları

marksizm - leninizmin ilkeleri - IV

yar

Kuzinen başkanlığında bilim emekçileri ve parti militanları tarafından kollektif bir şekilde hazırlanmıştır.

marksizm leninizmin ilkeleri - 4

EL KİTABI

dördüncü cilt

Sosyalizm ve Komünizmin Teorisi

Türkçesi
Nadiye R. Çobanoğlu

YAR YAYINLARI
P.K. 37 - İstanbul

beşinci kısım

SOSYALİZMİN VE KOMÜNİZMİN TEORİSİ

yirmibirinci bölüm

PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜ VE PROLETARYA DEMOKRASİSİ

Sosyalist devrim, işçi sınıfı başta olmak üzere, emekçileri iktidara getirir. Sömürücü sınıflar - kapitalistler ve büyük toprak sahipleri - politik iktidardan uzaklaştırılır, fakat bu yüzden, sınıf savaşı sahnesinden büsbütün çekilip gitmezler. Sosyalist devrimle *kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemi* başlar. Bu, kapitalist toplumun sosyalist topluma devrimci dönüşmesi dönemidir.

Marksizm - Leninizmin ustaları, yalnız *proletaryanın devrimci diktatörlüğünün* bu dönüşümü gerçekleştirebileceğini göstermişlerdir.

Proletarya diktatörlüğü nedir? *Emekçilerin işçi sınıfının yönetiminde, sosyalizmi kurmak amacını taşıyan iktidarlarına proletarya diktatörlüğü denir.*

Lenin şöyle yazıyordu: «Latince kökenli, tarihi ve felsefi bir terim olan proletarya diktatörlü-

ğü, daha basit biçimde, dilimize çevrilirse şu anlama gelir

Sermaye boyunduruğunu devirmek için yapılan mücadelede ve devrim sırasında, kazanılan zaferi sürdürmek ve güçlendirmek, yeni sosyalist toplum düzeni yaratmakta, sınıfları tamamıyla ortadan kaldırmak için yapılacak mücadelede, emekçiler ve sömürülenler kitlesini yönetebilecek tek sınıf, şehirlerdeki işçiler, genellikle fabrika işçileri yani sanayi işçileridir.» (*)

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 29, s. 387, Rusça baskı.

1 GEÇİŞ DÖNEMİNDE PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜNÜN TARİHİ ZORUNLULUĞU

Sosyalist devrim, daha önceleri egemen olan, fakat artık iktidardan uzaklaştırılan sömürücü sınıfların hayati çıkarlarına darbe vurur. Bu nedenle işçi sınıfının iktidara geçişi ve sosyalizmi kurmak için gösterdiği etkinlik, devrilen sömürücü sınıfların sert direnişi ile karşılaşır. Ayrıca, bu sınıflar varlığını sürdürdükçe ve bunların varoluşunu sağlayan ekonomik koşullar ortadan kaldırılmadıkça, eski kapitalist rejime dönüş tehlikesi vardır.

[] *Gerici Burjuvazinin Direnmesi Kaçınılmazdır*

Bütün devrimler, gerici sınıfların direnmesini yenmek zorunluluğuyla karşılaşmıştır. Yükselen sınıflar, ancak devrimci diktatörlüklerini kurmakla eski toplumun cenderesinden kendilerini

kurtarabilmişlerdir. 1789 Fransız Devriminin, köklü anti - feodal reformları gerçekleştirebilmesi, birçok ülkenin evriminde çok büyük bir etki uyandırması, herşeyden önce, soyluları (aristokratlar) ve diğer krallık yanlılarını ezmekten geri kalmaması sayesinde olmuştur.

Sosyalist devrim, en derin toplumsal dönüşmedir, insanın insan tarafından sömürülmesinin her türlüsünü ortadan kaldırdığı için özellikle çok sert bir direnmeyle karşılaşır. Çünkü, hükümet eden burjuvazi, uzun süre, hiçbir gücün kontrolü altında olmadan, iktidarın ve zenginlin sağladığı her çeşit ayrıcalıktan yararlanmış, durumuna fazlasıyla alışmış, dilediğini yapmasına olanak sağlayan değişmezliğine fazlasıyla inanmıştır. Bu nedenle, bu sınıflar, zorla istediklerini yaptırdıkları, siyasi yönetim sanatını öğrenmede yeteneksiz olduklarına inandıkları emekçilerin iktidara geçtiğini gördüklerinde sınırsız bir öfkeye kapılırlar. Hele, bu sade insanlar, çalışanlar, sömürücülerin gözünde en kutsal olan şeye, yani özel mülkiyetlerine zarar verdiğinde, sömürücü sınıfların asalak olarak yaşamaları olasılığı bile kalmadığında, artık tahtından indirilmiş olan bu zalimler direnişlerini başlatırlar.

Lenin, «...Geçiş dönemi sona ermedikçe sömürücüler geriye dönüş umudunu yitirmezler. Bu *umut,* geriye dönüş *eğilimine* dönüşür. İlk ağır bozgundan sonra, devrilmeyi hiç de beklemeyen, daha önceleri böyle birşeye inanmayan, düşüncesini bile kabul etmeye yanaşmayan sömürücüler, yitirdikleri «cenneti» yeniden elde etmek, öylesine tatlı bir hayat sürerken «ayaktakımı» tarafın-

dan mahvolmaya, yoksulluğa (yada «bayağı işler» de çalışmaya) mahkum edilen ailelerini kurtarmak için var güçleriyle, canlarını dişlerine takarak, gözü dönmüşcesine hırsla, yüz kat artan bir kinle savaşa atılırlar,» diyordu (*)

İşçiler, köylüler ve aydınlar, toplumu yaşatan emekleriyle gurur duyarlar. Fakat, başkalarının emeğinin meyvelerine sahip çıkmaya alışık sömürücüler çalışmayı en büyük mutsuzluk, en büyük aşağılanma sayarlar.

Gerici burjuvazinin geriye dönüş umutları, siyasi iktidarı yitirdikten sonra da elinde tuttuğu hatırı sayılır güçten destek alır. İlk zamanlarda, zafere ulaşan işçi sınıfına oranla, çok daha fazla avantajlara sahiptir.

Büyük burjuvazi uluslararası sermayenin desteğinden yararlanabilir. Ondört kapitalist devletin askeri birliklerinin genç Sovyetler Cumhuriyetine müdahalede bulunması, emperyalistlerin, Çin'deki Koumintang rejimine, Güney Viet-Nam ve Güney Kore'deki kuklalarına sağladığı silahlı destek, Ocak 1956'da Macaristan'daki karşı devrimci ayaklanma, Amerika Birleşik Devletleri'nin sosyalist ülkelerde yıkıcı eylemler için harcadığı yığınlarla para... bütün bunlar, ülkesinde kapitalizmi ve büyük toprak mülkiyetini ortadan kaldıran işçi sınıfının, uluslararası gericiliğin azgın saldırısına göğüs germek zorunda olduğunu gösteriyor.

Ülkeyi dıştan gelen saldırılara karşı savunmak, bütün iktidarların görevidir. Fakat, iktidar

---

(*) V Lenin, Bütün Eserleri, c. 28, s. 233, Rusça Baskı

emekçilerin eline geçtiğinde, savunma yeni bir anlam kazanır. Proletaryanın ülke içindeki karşı devrimci burjuvaziyle olan zorunlu sınıf savaşının bir parçası halini alır. Bugünkü koşullarda, güçlü bir sosyalist kampın kuruluşu ve tüm dünyada demokrasi güçlerinin fazlalaşması sonucunda, dünya emperyalizminin, demokratik yada sosyalist devrimini tamamlamış olan şu yada bu ülkenin iç işlerine silahlı müdahalede bulunmasını önleme olanağı vardır. Bununla birlikte, emperyalist kamp varoldukça, sosyalist devletlere karşı silahlı saldırı tehlikesi ve yeni rejimden hoşnut olmayan güçlerin emperyalistlerce desteklenmesi olasılığı sözkonusudur.

Devam edelim. Sömürücü sınıflar, üretim araçlarının özel mülkiyetinden büsbütün yoksun edilmedikçe, ekonomideki durumlarını kısmen korurlar. Bu avantajlarından, ekonomiyi sabote etmekte ve ekonomik düzeni bozmakta yararlanmaya çalışırlar. Politik egemenliğini kaybeden burjuvazi, ekonomi alanında öc almaya kalkışır, yeni iktidarın altından kalkamayacağı güçlükler yaratmaya uğraşır. Devrilen burjuvazi, sürekli olarak kapitalizmi doğuran ve önüne geçilmezse, eski rejimin tekrar kurulmasına götürecek olan küçük ticari üretimden destek alır. Burjuvazi, köylülük içindeki kaçınılmaz kıpırdanmalardan da yararlanmaya bakar.

Devrimden sonraki ilk dönem sırasında, eski yönetici sınıfların temsilcileri bazı avantajlara sahiptir: Daha yüksek bir eğitim düzeyi, üretim ve yönetimi örgütlemede deney, mühendis ve teknik elemanlarla, askeri uzmanlarla olan bağlar

gibi. Burjuvazi belirli bir süre için, kitleler üzerinde ideolojik ve politik etkisini sürdürebilir. Emekçiler, sömürücü toplumun yarattığı binlerce yıllık alışkanlıklarından kısa bir süre içinde kurtulamazlarsa, bu etkinin tehlikesi daha da büyür. Üstelik, emperyalizm, geride toplum dışı edilmiş, bir yığın sabıkalılar, adi suçlular bırakır. Bu gibiler, daha çok, mahvolan küçük burjuva sınıfından çıkar. Karşı - devrimin kiralık askerleri, böyle bir çevreden çıkabilir.

Gerici sınıfların, devrimci dönüşümlere karşı direnmediği hiç bir sosyalist ülke yoktur. Bu direnişin niteliği, sınıf güçleri ilşkisine bağlı olarak çeşitli biçimlerde görülmüştür. Rusya'da, yabancı emperyalstlerden yardım gören gerici sınıflar, halkı amansız bir iç savaşa sürüklemiş, bu iç savaş yıllarca sürmüş, işçi ve köylülerin büyük fedakarlıklarını gerektirmiştir. Avrupa'nın bazı halk demokrasisi ülkelerinde, gericiliğin direnmesi puçlar biçiminde ortaya çıkmıştır.

Bu nedenle, devrimin zaferini sağlamlaştırmak ve devrilen sınıfların direnişini felce uğratmak için, heryerde, gerektiğinde, baskı tedbirleri uygulamaktan da geri kalmayan, güçlü ve enerjik iktidarlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu durum, marksizm - leninizmin, kapitalizmden sosyalizme geçmenin söz konusu olduğu heryerde diktatörlüğün zorunlu olduğu şeklindeki tezini doğrular. Sömürücülerin direnişini ezmek, haydutların, hırsızların ve diğer adi suçluların ve bu geçiş döneminde çamurlu bir köpük gibi su yüzüne çıkan diğer eski toplum artıklarının zararlı eylemlerine engel olmak için proletarya diktatörlüğü zorunludur.

Şu halde, iktidarı almakla proletaryanın sömürücülere karşı sınıf savaşı sona ermez. Geçiş döneminde de devam eder, hatta bazen çok daha keskinleşir. Fakat, artık bu mücadele yeni koşullar altında ve değişik biçimlerde sürüp gitmektedir. Yeni olan, emekçi sınıfların, eskiden sömürücülerin elinde olan iktidara ilk kez olarak sahibolmalarıdır. V. Lenin, «Proletarya diktatörlüğü zafere ulaşan, iktidarı ele geçiren proletaryanın yenilen, (fakat henüz yokedilmeyen, ortadan kalkmayan, direnmekten vazgeçmeyen, direnişini bir kat daha şiddetlendiren burjuvaziye karşı savaşıdır,» diye yazıyordu. (*)

[] *İşçi Sınıfının Şiddet Konusundaki Tutumu*

Komünizm düşmanlarının, yalan ve iftira yağdırmak için, proletarya diktatörlüğü kadar çok kullandıkları başka bir konu yoktur. Emekçileri yıldırmaya, demokratik isteklerinden yararlanmaya, proletarya diktatörlüğünü yanlış tanıtmaya çalışır; bunun, demokrasinin inkarı, birtakım grupların yada kişilerin diktatörlüğü, «totalitarizm», keyfi bir siyasi yönetim şekli olduğu yalanını yaymak isterler. Hele komünistlere saldırmak için ellerinden geleni yaparlar. çünkü komünistler, bazı koşullarda şiddetin zorunlu olduğunu kabul ederler. Bunu bahane eden komünizm düşmanları, proletarya diktatörlüğünün, sözüm ona, komünist dünya görüşünün gereği olan salt

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 28, s. 233, Rusça baskı.

şiddet demek olduğuna emekçileri inandırmaya çalışırlar.

Bununla birlikte, Lenin'in dediği gibi, «ereğimiz, insanlara karşı şiddete yer vermez». Yüzyıllar boyunca, baskı, ceza ve kanlı zulümler gören işçi sınıfı, şiddet rejiminden, insanın baskı altına alınmasından, aşağılanmasından nefret eder. Diğer yandan, öc alma hırsı da işçi sınıfına yabancıdır. İktidarı öc almak için değil, insanı sömürüden ve baskının her çeşidinden kurtaracak toplumu kurmak için ele geçirir.

Soylu ve insanca amaçlar güden işçi sınıfı, gerçek mücadele yolları arar. «Hedefe götüren bütün yollar mübahtır» ilkesi, kömünistlere değil, cizvitlere ğzgüdür. Komünistler, iktidar için mücadelede olsun, sosyalizmin kuruluşu döneminde olsun, şiddete başvurmamalarını sağlayacak en küçük bir fırsatı bile kaçırmak istemzler. Eğer işçi sınıfı yine de şiddet kullanmak zorundaysa, bunun nedeni yokolmaya mahkum sınıfların direnmesidir. Öyleyse, şiddet yoluna başvurulmasının sorumlusu, yeni sosyalist toplum değil, eski kapitalist toplumdur.

Proletarya diktatörlüğünün ve şiddet kullananlara karşı şiddetle karşılık verilmesininin insanlığa yakışmayacağını düşünmek yanlıştır. Bunun tersi doğrudur. Yeni iktidar ne denli katıysa, gericilerin yeniden iktidara gelme umutları o denli köksüz, güç kullanma ihtiyacı o denli azdır. Ve tersine, işçi iktidarı ne kadar güçsüz ve kararsızsa, burjuvazinin karşı - devrimci eğilimleri o kadar şiddetli, sınıf savaşının sonuçları o kadar ağır-

dır. Bir avuç karşı - devrimci kışkırtıcı zamanında ezilirse, gelecekte daha az kan dökülür.

Burjuva propagandası, siyasi baskıyı salt şiddet, misilleme, demokratik hakların doğrudan doğruya kısıtlanması olarak tanıtmaya çalışır. Oysaki, bu had tedbirlere, ancak burjuvazinin etkin direnmesine karşılık olarak başvurulmaktadır. Devrilen gerici sınıflar silahlarını ellerine alırlarsa, onları direnme güçlerinden yoksun edecek olan işçi iktidarının sert eylemiyle karşılaşırlar. Başka bazı durumlarda, sömürücü sınıfların varoluş koşullarını dereceli olarak ortadan kaldırmaya götürecek, zorlayıcı olmayan tedbirlerle yetinebilir. Bu tedbirler, kapitalist sanayinin devletleştirilmesi, burjuvazinin rejime bağlı kesimini çalıştırmak ve yeniden eğitmek, vs. dir Fakat, hal ne olursa olsun, proletarya diktatörlüğü ne keyfi yönetime, ne de iktidarı kötüye kullanmaya dayanabilir. Tersine, ülkede şaşmaz bir biçimde, yasalara bağlılık, devrimci bir düzen yaratır, bütün vatandaşlar gibi yeni iktidarın devlet aygıtında görevli memurlarının da yasalara kesinlikle uymalarını zorunlu kılar.

İşçi sınıfı, kendisine bağlı olduğu ölçüde, herzaman için, ceza yerine zorlayıcı olmayan yöntemleri yeğler. Çünkü ne derece geniş bir burjuvazi tabakası, işçi sınıfıyla işbirliğine hazırsa, sosyalist dönüşümler de, o ölçüde kolaylıkla gerçekleştirilir, insan ve malzeme bakımından gereken fedakarlık aynı ölçüde azalır, eski kapitalistlerin ve onlara bağlı aydın grupların rejime bağlı kesiminin deneyi ve bilgi hazinesi de o ölçüde çabuklukla yeni topluma aktarılır.

Rusya'da kapitalistler ve büyük toprak sahipleri, iç savaş çıkararak, Sovyetler iktidarını kendilerine karşı baskı tedbirleri uygulamaya zorladılar. Devrilen sömürücülerin kullandığı şiddete karşılık, bu tedbirlere başvurmak zorunlu olmuştu. Bu gerçek birçok tarafsız gözlemci tarafından doğrulandı. 1920'de Rusya'ya gelen Herbert Wells şöyle yazıyordu: «Bu parçalanan, gücünü yitiren, uçsuz bucaksız imparatorluğu, altı yıl süren yıpratıcı bir savaşa sürüklüyen komünizm değil, Avrupa emperyalizmidir. Bu büyük acılar içinde kıvranan, belki de çöküp gitmekte olan Rusya'yı durmak bilmeyen saldırılarla, istilalarla, yabancılardan yardım gören ayaklanmalarla kemiren yada son derece gaddarca, zalimce bir abluka altında boğan komünizm değildir. Ayrıca, hınçlı fıransız alacaklı, budala ingiliz gazeteci bu cinayetten herhangibir komünistten çok daha fazla sorumludur.» (*)

Koşullar elverdiği anda, Sovyetler iktidarı, burjuvaziye karşı derhal değişik bir politika uygulmaya başlıyordu. Örneğin, Lenin'in 1920'de, Rostov'un alınmasından sonra, artık ölüm cezasının kaldırılacağını ilan etmesi ünlüdür. Fakat, sömürücüler, devrimin zaferlerine karşı halâ ve durmadan saldırıya geçerek bu girişimleri başarısızlığa uğratıyorlardı.

Devrilen sınıfların yeniden iktidara geçme umutlarını son ana kadar yitirmedikleri Rusya'da, şiddet kullanmak kaçınılmaz oldu. Diğer halk demokrasisi ülkelerin deneyleri, bu konuda da-

(*) H. Wells, Russia in the Shadows, London, s. 27 - 28.

ha başka yenilikler getirdi. Özellikle Çin'de, yeniden eğitme, çalışmaya alıştırma yöntemlerini burjuvazinin az - çok geniş tabakalarına uygulama olanağının bulunduğu görüldü.

Gelecekteki sosyalist devrimlerde koşulların daha da elverişli olması, diktatörlük tedbirlerinin yalnız küçük tekelci sermaye gruplarına ve bunların suç ortaklarına karşı uygulanması olasılığı vardır. Bu ülkelerde, işçi sınıfının iktidara geçmesinden sonra, yeniden eğitme ve çalıştırma yöntemlerinin geniş bir burjuvazi kitlesine uygulanması olasılığı bulunabilecektir. Elbette ki, ikna ve yeniden eğitim yöntemleri, ancak işçi sınıfının ve halkın güçlerinin ezici üstünlüğe sahipolduğu, devrilen sınıfların, her çeşit yeniden iktidara gelme eğilimlerinin, işçi iktidarının sert ve kararlı tutumuyla karşılaşacağını bildikleri yerlerde başarılı olabilir. Böyle bir durumda bile, sömürücü sınıfları ezmek görevi ortadan kalkmış değildir, başka yöntemlerle ve daha kısa bir süre için uygulanmakla birlikte yine gündemdedir.

Proletarya diktatörlüğü, kullanılan yöntemler ne olursa olsun, Lenin'in altını çizerek belirttiği gibi, eski toplumun güçlerine ve geleneklerine karşı kararlı bir mücadeledir. (*)

İşçi iktidarı, baskı tedbirleri uygulamak zorunda olduğu zamanlarda bile, kullandığı yöntemler, sömürücü sınıfların egemenliği zamanındaki, şiddetin başta geldiği yöntemlerden temelden ayrılır. Proletarya diktatörlüğünün gücü, geniş bir toplumsal tabandan kaynaklanır, halkın

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 31, s. 27, Rusça Baskı.

iradesini dile getirir, halkın kendisi tarafından uygulanır. Lenin, işçi sınıfı iktidarının dayandığı gücün, ne bir avuç askerin zorbalık için kullandığı süngü gücüne, ne polis, ne de para gücüne benzemediğini yazıyordu. Bu güç, halk kitlesine dayanır. İşte yeni iktidarla, tüm eski iktidarlar arasındaki temel fark budur. Lenin, Sovyetler iktidarının ilk yıllarından sözederken şöyle diyordu: «Yeni iktidar, büyük çoğunluğun diktatörlüğü olarak, yalnız ve yalnız büyük kitlelerin güveni, kitlelerin tümünün en özgür, en yaygın, en etkin biçimde iktidara katılmasını sağlaması sayesinde tutanabiliyordu ve tutunuyordu.» (*)

Sömürücülerin devleti için şiddet, etkinliğini belirleyen temel görev olduğu halde, işçi sınıfının devleti için hiç de temel öğe değildir. Bu devletin temel görevi, ekonomiyi, siyasi ve toplumsal hayatı sosyalist ilkelere göre değiştirmektir.

«Proletarya diktatörlüğünün temelini ne yalnızca şiddet oluşturur, ne de şiddet, bu temeli oluşturan başlıca öğedir. Proletarya diktatörlüğünün başlıca özü, emekçilerin ileri birliğinin, öncüsünün, tek yöneticisinin yani proletaryanın örgütleyiciliğidir. Proletaryanın hedefi sosyalizmi kurmak toplumun sınıflara bölünmesine son vermek, toplumun bütün üyelerini emekçilere dönüştürmek, insanın insan tarafından sömürülmesinin her şeklinin temelini yıkmaktır» (**).

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 31, s. 325, Rusça Baskı.
(**) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 29, s. 358 Rusça Baskı.

[] *Marksist Olmak Proletarya Diktatörlüğünün Zorunluluğunu Kabul Etmek Demektir*

Proletarya diktatörlüğü sorunu, marksist - leninistler arasındaki ideolojik anlaşmazlıkların en belli başlılarından biridir. Proleterya diktatörlüğünün, sömürü temeli üzerine kurulu toplumun iğrençliğine ve zulmüne son vermenin tek yolu olduğu teorisi, daima, işçi partilerinin ve bu partilerin liderlerinin sosyalist özlemlerinin içten ve dürüstçe olup olmadığını sınama konusudur.

Yalnızca sınıf mücadelesini kabul etmekle yetinen kimse, marksist sayılmaz. V. Lenin, şöyle yazıyordu: «Sınıf mücadelesinin kabulünü, *proletarya diktatörlüğünün* kabulüne kadar vardıran bir kimseye marksist denilebilir. Marksistleri, adi küçük (ve büyük) burjuvalardan temelden ayıran işte budur. Marksizmin *gerçekten* anlaşılıp anlaşılmadığı, kabul edilip edilmediği bu mihenk taşıyla sınırlanmalıdır.» (*)

Proletarya diktatörlüğünün, marksiszm - leninizmde niçin özel bir yeri olduğunu açıklmak kolaydır: Siyasi iktidar ele geçirilmedikçe, proletarya diktatörlüğü olmaksızın sosyalizmin zafere ulaşması olanaksızdır da ondan. İşçi sınıfı ve onun marksist - leninist partileri bütün çabalarını, elde edilen iktidardan toplumun sosyalist yeni oluşumu için sonuna kadar yararlanmak gibi tayin edici bir noktada yoğunlaştırmasalardı Marx ve

---

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 25, s. 445.

Lenin'in sınıfsız ve sömürüsüz bir toplum yaratma üzerine teorileri sadece bir dilek olarak kalırdı.

Proleterya diktatörlüğü sorunu, dünya işçi sınıfı hareketinin yürüttüğü ideolojik mücadelenin en önemli konusu durumuna gelmiştir. II. Enternasyonalin liderleri, özellikle bu konuda, marksizmin revizyonuna girişmiş, proletarya diktatörlüğü düşüncesini inkar etmişlerdirdir. Proletarya diktatörlüğü teorisine karşı, «katkısız» demokrasi, «sınıflar üstü» demokrasi gibi oportünistçe teoriler çıkarmışlardır. Onlara kalırsa, bunlar, sosyalizme geçmek için köprü olacaktır. Gerçekte, oportünistlerin «katkısız» demokrasisi, burjuva demokrasisinden başka birşey değildir.

Lenin, II. Enternasyonal liderlerini, özellikle de Karl Kautsky'yi dönek olarak damgaladı. Sağ sosyal - demokratların teorisinin, emperyalist burjuvazi ile proletarya arasındaki amansız savaş içinde, sosyalizmin inkarı demek olduğunu kanıtladı.

O dönemden bu yana, yarım yüzyıllık bir zaman geçti. Oysa tarihin deneyi de gösterdi?

İşçi sınıfı, köylülükle ittifak halinde, dünyanın en büyük ülkelerinden birinde, Rusya'da, iktidarı ele geçirdi ve sosyalizmi kurdu. Yine işçi sınıfı, devrimci komünist partisinin yönetiminde, Çin'de, başka birçok Asya ve Avrupa ülkesinde iktidara geçti, büyük toplumsal dönüşümleri gerçekleştirdi, sosyalizm yolunda hızlı bir harekete atıldı.

Peki, ya sosyal - demokratlar bu zaman içersinde ne elde ettiler? Bir tek ülkede olsun, sosya-

list dönüşümler yapabildiler, yada hiç olmazsa böyle dönüşümleri başlatabildiler mi? Hayır, hiçbirşey yapamadılar. İşçi sınıfı hareketini burjuva demokrasisiyle bağdaştırmaya, işçi sınıfıyla burjuvazinin arasını bulmaya çalışırken, pratikte sosyalizmi kurmaktan vazgeçtiler. Hatta aralarından birçokları yozlaşıp emekçiler arasında burjuvazinin etkisini yayan araçlar durumuna geldiler.

Sosyal demokrat partiler, birçok ülkede seçimlerde başarı kazandılar, hükümetlerini kurdular. İngiltere'de işçi partisi, 1924'de, 1929 - 1931 arasında ve 1945 - 1951 yıllarında iktidardaydı. İsveç sosyal demokrat partisi, 1946'dan beri iktidardadır. Sosyal demokratlar, birçok Batı Avrupa ülkesinin hükümetlerinde başkanlık yaptılar. Fakat, bu ülkelerin hiçbirinde, sosyalist nitelikte politik ve ekonomik dönüşümler görülmedi. Sosyaldemokrat hükümetler, kapitalist düzeni yıkmayı, yerine sosyalist düzeni getirmeyi düşünmeden kapitalizm çerçevesinde iş gördüler.

Günümüzde de, proletarya diktatörlüğü ilkesinin kabul edilip edilmemesi, gerçek devrimci düşünceye sahip olunup olunmadığını belirler. Günümüzde, revizyonistlerin - istisnasız hepsinin - proletarya diktatörlüğü fikrine karşı tavır almaları, buna karşılık «evrensel» burjuva demokrasisini öne sürmeleri sebepsiz değildir. Fakat bugün, SSCB ve başka sosyalist ülkelerde işçi sınıfı iktidarının kesin başarısından sonra, birçok oportünist, proletarya diktatörlüğünün zorunluluğunu «çürütmek» için, daha kurnazca yöntemler uygulamaya başladılar. Örneğin, proletarya diktatörlüğünün, yalnızca, zorba, feodal yada yarı feodal

rejimlerin egemen olduğu doğu ülkelerinde gerekli olduğunu ileri sürerler. Eski parlamenter geleneklere sahip batı ülkelerine gelince, proletarya diktatörlüğü olmadan da, burjuvazi halkın iradesine başeğecektir.

Bu iddialar temelsizdir. Yüksek evrim düzeyine erişmiş kapitalist ülkelerdeki burjuvazi, örneğin eski Rusya'daki yada eski Çin'deki egemen sınıflardan bin kez daha güçlü ve daha tecrübelidir. Bu burjuvazi şimdi daha iyi örgütlenmiştir, uzun süredir iktidardadır, kamu yönetiminde ve kitleleri kandırmada yüzyıllar boyunca elde ettiği geniş bir deneye sahiptir. Batı ülkelerinde tekelleşme süresi çok ilerlemiştir ve tekelci sermaye sorunları kaba kuvvete başvurarak çözmeyi alışkanlık haline getirmiştir. Çıkarlarını korumak için herşeyi, hatta dünya savaşı çıkarmayı bile göze alır. Öyleyse, batılı tekelcilerin iktidarı ellerinde tutmak için, doğu ülkelerindeki burjuvazi ve büyük toprak sahiplerinden daha az direnecekleri bunlar kadar büyük düşmanlar olmadıkları gibi bir sonuca nereden varabilir?

Birçok batı ülkesindeki (Fransa, Almanya, Macaristan, Finlandiya'da) proletarya devrimlerinin tarihi, sömürücü sınıfların egemenliklerini korumak için son kertesine varan şiddet tedbirleri kullanmaktan geri kalmadıklarını göstermiştir. İşçi sınıfı bu gerçeği görmemezlikten gelir burjuvazinin aklını başına getirmek için harekete geçmezse, bunu pahalı öder.

1871'deki Paris Komününün yenilgiye uğramasının sebeplerinden biri de, proletaryanın, burjuvazinin güçlerini toparlamasına ve işçi devrimi-

ni kanla boğmasına fırsat bırakmasaydı. Yine, burjuvazinin 1919'daki Macar devrimini ve birinci dünya savaşından sonra, alman proletaryasının devrimci eylemlerini ezmeyi başarmasının da nedeni aynıydı. Batılı «demokratik» burjuvazinin misilleme girişimleri korkunçtu. Küçük Finlandiya ülkesinde, devrim, alman müdahale yanlılarının yardımıyla ezilirken, resmi istatistiklere göre, 20 000 insan kurşuna dizilmiş yada toplama kamplarında öldürülmüş, binlerce, binlerce başka insan, içlerinde kadmlar da olmak üzere zındanlara atılmış ve kürek cezasına çarptırılmıştır.

Koşullar ne olursa olsun, komünistler, devrilen burjuvazinin direnmesinin kaçınılmazlığını, emekçilerin sert ve güçlü iktidarı oluşturulmadıkça, proletarya diktatörlüğü şekillerinden biri kurulmadıkça, burjuvazinin egemenliğini yeniden elde etmesi tehlikesinin herzaman için varolduğunu unutmazlar.

2 PROLETARYA DEMOKRASİSİ: DEMOKRASİNİN YENİ ŞEKLİ

İşçi sınıfının zaferi, ayrıcalıklı bir azınlığın egemenliğine son verir, halkın gerçek iktidarını başlatır. Yüzyıllar boyunca, siyasi hayata katılmaktan uzak tutulan, kamu yönetimi hizmetlerine kabul edilmeyen işçiler, köylüler, zanaatkârlar, aydın emekçiler, egemen efendiler olarak devleti yönetmeye başlarlar. Bu yeni yönetim şekli, burjuva demokrasisinden daha üstün, yeni tip bir demokrasi olan proletarya demokrasisidir.

[] *Emekçiler Için Demokrasi*

Burjuva demokrasisi, zamanına göre, önemli bir ilerleme sayılıyordu. Fakat, sosyalist devrimler çağı başladığında yerini yeni bir politik rejime bırakmak zorunda kaldı. Lenin'in sözleriyle, bu rejim, «İşçi ve köylülere en yüksek ölçüde demokratizm sunar, aynı zamanda, burjuva demokratizminden kopuşu ve dünya tarihinde *yeni tip* bir demokrasinin, yani proletarya demokrasisinin

yada proletarya diktatörlüğünün ortaya çıkışını içerir» (*).

Burjuva propagandasının ve sosyal-demokratların karşı tavır almaları nedeniyle, kapitalist ülkelerdeki bazı insanlar, diktatörlük olursa, demokrasi olamaz sanırlar. Ya herkes için demokrasi vardır, diye düşünürler ve bu durumda diktatörlük olamaz, ya da bir sınıfın diktatörlüğü söz konusudur, o halde demokrasi yoktur.

Böyle akıl yürütenler ancak bir «sınıflarüstü», «evrensel» yada bazen denildiği gibi «tam» demokrasinin olabileceği gibi yanlış bir düşünceye katılanlardır. Oysa, gerçekte, çıkarları birbirine ters düşen sınıfların bulunduğu bütün toplumlarda, siyasi iktidar ne kadar demokratik görünürse görünsün sınıf karakteri taşır ve egemen sınıfa hizmet eder. Burjuva demokrasisi ülkelerinde iktidar bazen demokratik bir görünüşe bürünür, düzenli seçimler yapılır, hükümetler parlamentolarda çalışmalarının raporunu verirler, vs. Fakat, emekçi kitleler, çıkarlarının bilincine varır varmaz, bu iktidarın gerçek yüzü ortaya çıkar ve kapitalistlerin isteklerini savunmaya başlar. Bu durumda, en «demokratik» iktidar bile, işverenlerden yana olur, işçilerin üzerine askeri birlikler ve polis göndermekten, barışçı gösterileri yaylım ateşine tutmaktan, işçi liderlerini tutuklamaktan geri kalmaz. Emekçilerin mücadelesi, büyük sermayenin egemenliğini tehdit edecek kadar şiddetlendiğinde, iktidar yüzündeki demokrasi maskesini kesinlikle çıkarıp atar, açıkça terörist

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 33, s. 32, Rusça aslı.

yöntemlerin uygulanmasına geçer. Bundan çıkan sonuç, emperyalist devletlerde, demokrasi maskesinin, büyük kapitalist tekellerin işçi sınıfına emekçilere karşı yöneltilen kayıtsız şartsız diktatörlüğünü gizlediğidir.

Devletin sınıf yapısının bu görünümü iktidarın sömürücü sınıfların elinde bulunduğu her devirde ortaya çıkmıştır. Lenin bu konuda şöyle yazıyordu «İlk çağlarda, kölelerin ayaklanmalarının hatta önemlice hareketlerinin bile, ilkçağ devletinin özüne, yani *köle sahiplerinin diktatörlüğü* olduğunu derhal ortaya çıkardığını herkes bilir. Bu diktatörlük, köle sahipleri *arasındaki* demokrasiyi, bunlar için demokrasiyi yok mu ediyordu? Herkesin bildiği gibi hayır» (*).

Öyleyse, tarih diktatörlüğün demokrasi ile bağdaştığını doğrulamıştır. *Devlet, hem bazı sınıflara karşı diktatörlük, hem de geri kalan sınıflar için demokrasi biçiminde belirebilir.*

Bütün sorun, hangi diktatörlüğün ve hangi demokrasinin söz konusu olduğudur. Lenin, geçiş dönemindeki devlet konusunda şunları söylemiştir: «Geçiş döneminde devletin, *yeni bir biçimde* demokratik (proleterler ve genellikle varlıksızlar için) ve *yeni bir biçimde* diktatörel (burjuvaziye karşı) olması zorunludur.» (**) İşçi sınıfının diktatörlüğü tam anlamıyla demokratik bir iktidardır. Çünkü, büyük burjuvazinin diktatörlüğü *azınlığın* çoğunluk üzerinde egemen olması teme-

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 28, s. 215, Rusça Baskı.

(**) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 25, s. 446.

line dayandığı halde, proletarya diktatörlüğü, *çoğunluğun* azınlığa egemen olması demektir.

Bu nedenle, proletarya diktatörlüğü, aynı zamanda yeni tip bir demokrasidir derken, çelişkiye düşmüş olmayız. Tek ve ayrı bir iktidar, (işçi sınıfının iktidarı) sosyalimzin düşmanları için diktatölrük olmakla ve «diktatörel tedbirler» almakla birlikte (Lenin), emekçilere karşı gerçek bir demokrasidir ve demokratik yöntemler kullanır. Öyleyse, proletarya diktatörlüğü ve proletarya demokrasisi aynı madalyonun iki yüzüdür. Lenin «proletarya diktatörlüğü» ve «proletarya demokrasisi» kavramlarını eşanlamlı olarak kullanırdı.

Proletarya devletinin siyasetinde, diktatörel yöntemleri karşı devrimci burjuvaziye, demokratik yöntemleriyse emekçilere karşı kullanırken, bu ikisi arasında doğru bir oran kurmaya dikkat etmek çok önemlidir. Gerici güçlerin eylemine meydan verilmesi de, emekçiler için demokrasinin kısıtlanması da aynı derecede yanlıştır. 1956'da, Macaristan'daki olaylar, bu ilkenin çiğnenmesinin ne gibi sonçlara varabileceğini göstermiştir. Durum kesinlikle şuydu: gericilerin girişimlerine yeterince enerjiyle karşı çıkılmıyor, emekçilerin demokratik haklarının çiğnenmesine göz yumuluyordu.

Burjuva bilgin ve yazarlar, sık sık şu tezi öne sürerler: Demokrasi zorunlu olarak, partiler arası mücadeleleri, parlamenter muhalefeti şart koşar, derler. Burjuva demokrasisinin bu belirgin özelliklerini saydıktan sonra, sosyalist devletlerde, bu unsurlardan hiçbirinin bulunmadığını söyleyip, zafer kazanmış gibi bir tavırla, proletarya dikta-

törlüğünün demokratik bir rejim olmadığını ileri sürerler.

Marksistler, bir siyasi rejimin demokratik karakterde olup olmadığına karar vermek için, başka nitelikler ararlar. Siyasi iktidar, hangi çıkarları savunmakta, nasıl bir siyaset gütmektedir? İşte, bir yargıya varmak için, marksistler, temel olarak bunları araştırırlar. Tek bilimsel görüş açısı olan bu düşünüşe göre, burjuva devletlerinde halkın egemenliği söz konusu olamaz. Amerika Birleşik Devletlerinde, hem birbirleriyle yarışan partiler, hem de Kongre'de muhalefet bulunduğu halde, hükümetin bütün siyaseti, yalnızca, bir avuç milyarderin çıkarlarına hizmet eder. Bu ülkede kurulu olan düzen, gerçekte, kapitalist tekellerin diktatörlüğüdür.

Ancak proletarya demokrasisi, halkın egemenliği anlamına gelir, çünkü emekçilerin, yani toplumun çoğunluğunun çıkarlarına hizmet eder. Proletarya devletinin siyasetinin amacı, sömürüyü ortadan kaldırmak, kitlelerin hayat ve kültür düzeylerini yükseltmek, genel barışı savunmak ve halklar arasındaki dostluğu güçlendirmektir. Bu siyaset, halk kitlelerinin, tüm ilerici insanların en büyük isteklerine cevap verir.

Fakat, iktidarın uygulama yöntem ve şekillerinin, proletarya devleti için önem bakımından ikinci planda kaldığını düşünmek yanlıştır. Proletarya diktatörlüğünün temel gücü, gerçekte, kitlelerle, halkla olan bağlarından gelmez mi? Oysa, bu bağlar, ancak iktidar özde de, biçimde de demokratikse sağlamdır. Bu nedenle, proletarya

diktatörlüğünün devlet biçimi, sosyalist tipte cumhuriyettir.

Emekçiler için demokrasi, görülmemiş ölçüde genişletilse de, devrilen gerici burjuvaziyi ve kapitalizmi yeniden kurmak için mücadele eden diğer unsurları içine alamaz. Proletarya demokrasisinin sınırı tam bu noktadan geçer. Proletarya, büyük kapitalistlerin örgütlerine siyasi özgürlük tanırsa, devrime en büyük kötülüğü yapmış olur. Karşıdevrimci burjuvazinin parti ve derneklerinin dağıtılması, faşist fikirlerin ve diğer halk düşmanı düşüncelerin propagandasının yasaklanması, emekçiler için demokrasi ve özgürlükleri kısıtlamak şöyle dursun, tersine onların çıkarları gereği değil midir ?

[] *İşçi Sınıfının Bütün Emekçilerle İttifakının Özel Biçimi*

Proletarya diktatörlüğünün demokratik niteliği, özellikle, işçi sınıfının, emekçilerin tümü ve sosyalizm davasını destekleyen diğer demokratik güçlerle ittifakını temsil etmesinde belli olur.

Sosyalist toplum, sadece işçi sınıfıyla kurulamaz. Sosyalizmi inşa etmek için büyük mülkiyeti kamulaştırmak yetmez. Ayrıca, şehir ve köy küçük üretimini, kademeli olarak, sosyalizm yoluna yöneltmek, toplumsal ilişkilerin tümünü değiştirmek, basın, tiyatro, okul gibi kültür kurumlarının çalışmalarını sosyalist temel üzerinde yeniden düzenlemek, kısacası, toplum hayatını tepeden tırnağa yeni baştan kurmak gereklidir. Bu son derece karmaşık bir çabadır ve ancak geniş halk taba-

kaları yeni toplumun yaratılışına bilinçli olarak katılıyorsa yerine getirilebilir.

İşte bu nedenle, işçi sınıfının köylülükle, tüm emekçilerle, diğer demokratik halk tabakalarıyla ittifakı, proletarya diktatörlüğünün yüksek ilkesidir. Lenin, «Proletarya diktatörlüğü, emekçilerin öncüsü proletaryanın, emekçilerin proletar olmayan birçok tabakasıyla (küçük burjuvazi, küçük mülk sahipleri, köylüler, aydınlar, vs.) yada bunların çoğunluğuyla, sermayeye karşı ve sermayeyi devirmeyi, burjuvazinin direnmesinin ve yeniden iktidara gelme eğilimlerini ezmeyi, sosyalizmi kesinlikle kurmayı ve güçlendirmeyi amaçlayan özel bir ittifak biçimidir» diye yazıyordu (*).

Bu ittifakın özelliklerinden biri, yönetici rolünün işçi sınıfına ait oluşudur. Proletarya, tüm emekçilerin rehberi olarak bütün haklara sahiptir, çünkü emekçi halkın bütününün ortak hedefi olan sosyalizm için savaşanların en kararlısı ve en bilinçlisi odur.

İşçi sınıfının köylülük ve diğer emekçi tabakalarıyla ittifakı için sağlam bir nesnel temel vardır. Hepsinin sömürüden kurtulma, güven içinde yaşama, uluslararası barış ve dostluğun kurulması gibi çıkarları ortaktır. Ancak sosyalizm, onların bu umutlarını gerçekleştirebilir. Bu nedenle, işçi sınıfının yönetimindeki devletin temel görevlerinden biri, proletaryanın, elverdiği ölçüde geniş halk tabakalarıyla ittifakını güçlendirmektir.

Zorunlu olduğunda, gerici burjuvaziye karşı diktatörlük yöntemleri uygulayan proletarya, ko-

---

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 29, s. 350 - 351, Rusça Baskı.

şullar ne olursa olsun, köylü kitlelerine ve daha geniş anlamıyla işçi sınıfının demokratik müttefiklerine karşı asla bu yöntemlere başvurmaz. Onları, ikna etme, cesaretlendirme, örnek olma, örgütleme gibi demokratik yöntemlerle sosyalizme götürür. Köylülük, şehir küçük burjuvazisi ve aydınlar, kendi deneyleriyle sosyalist dönüşmelerin gerekliliğine inanmalıdırlar.

Elbette ki, bu koşullarda bile, sosyalist devlet, yasalarını çiğneyenlere karşı baskı tedbirleri uygulayacaktır. Fakat bu durumda baskı, zorunlu olduğundan herhangi bir sınıfa karşı değil birey olarak suçlulara karşı yöneltilmiştir, tüm emekçilerin irade ve çıkrlarınının ifadesidir.

[] *Emekçilerin Hak ve Özgürlüklerinin Garantisi*

Proletarya demokrasisi, burjuva cumhuriyetini karakterize eden salt biçimsel demokrasiden, emekçi kitlelerin siyasi yönetime katılmasına, yani demokrasinin gerçek özüne geçiş anlamına gelir. Lenin, «...Proletarya diktatörlüğü, zorunlu olarak yalnız genellikle demokrasinin biçim ve kuruluşlarında değişiklik getirmekle kalmamalı, kapitalizmin ezdiği emekçi sınıfların demokratizminden gerçek anlamda yararlanmasında dünyada görülmemiş ölçüde bir genişlik yaratan değişmeyi de gerçekleştirmelidir...» (*)

Proletarya diktatörlüğü, ırk ayrımına dayanan yada milliyet, cinsiyet, dini inanışlar, eğitim düzeyiyle ilgili her çeşit hak kısıtlamalarına son

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 28, s. 442, Rusça Baskı.

vermekle kalmaz, en başta emekçilerin haklarını kullanma olanaklarını garantiler. Bu amaçla, devlet, toplantı ve kongreler için en iyi binaları, lokalleri, matbaaları, radyo ve sinema stüdyolarını emekçi örgütlerinin emrine verir. Diğer kelimelerle, demokratik haklara maddi bir temel hazırlayarak, bunları garanti altına alır, bu garantiler sosyalist eğitimle ve toplumsal zenginlik arttığı ölçüde çoğalır.

Genel oy hakkı, burjuva demokrasisinin sunabileceği en büyük nimettir. Kitleler oy kullanma hakkına kavuşur, fakat siyasi yönetime katılmaktan uzaktırlar. Sosyalist devrimden sonra, geniş halk kitleleri doğrudan doğruya devlet kuruluşları kanalıyla olsun, kendi toplumsal örgütleriyle olsun, iktidar organlarının yanında yeralan sayısız kurul, şube, komisyon aracılığıyla olsun, sosyalist devletin kuruluşuna pratikte, her günkü çalışmalarıyla katılırlar.

Proletarya demokrasisinin bir başka esaslı karakteristiği de, demokratik yönetimin yaygınlaşmasıdır. Burada yalnız siyasi alandaki demokrasinin değil, ekonomi ve kültürün yönetimindeki demokrasinin de yaygınlaşması söz konusudur. Kapitalist düzendeki güdük, biçimsel demokrasi, siyasi kuruluşların çerçevesini aşamaz. Ekonomi ve kültür alanında - fabrikalarda, dev işletmelerde, basın organlarında, sinemada, radyoda - kapitalist mülk sahipleri duruma hakimdir, kitlelerin en küçük bir kantrolü olmaksızın dilediklerini yaparlar. Ekonomi alanında, emekçiler için demokrasi olmayışı, siyasi haklarını hiçe indirir, çünkü bugünkü, ekonomisi yüksek düzeyde gelişmiş ka-

pitalist toplumda herşeyi çekip çevirenler büyük özel mülkiyet sahipleridir.

Üretim araçlarının kamulaştırılması, basın organlarının, eğitim ve kültür kuruluşlarının halkın eline geçmesi demokrasi alanını büyük ölçüde genişletir. Artık üretimi ve kültür kurumlarını yöneten, bir avuç özel mülkiyet sahibi değil, doğrudan doğruya yada temsilcileri aracılığıyla yönetime katılan halktır. Böylece demokrasi bütün siyasi, ekonomik ve kültürel hayata egemendir.

[] *Demokratik Yönetim Sistemi*

İşçi sınıfı, sosyalizmi kuran toplumun ihtiyaçlarına uygun, yeni, demokratik bir yönetim aygıtı oluşturur. Yeni iktidar, burjuva devletinin, halkın nefret ettiği bürokratik merkeziyetçiliğini reddeder. İşçi sınıfı, merkezileşmenin önemini inkar etmez, tersine, sosyalist üretimin ihtiyaçlarına cevap verdiği için merkezileşmeden yanadır. Her çeşit merkeziyetçilikten vazgeçilebileceği gibi hayaller halkın bazı küçük burjuva tabakalarında oldukça yaygındır. Bu gibiler için, özel, birbirinden bağımsız girişimler hepsinden iyidir. Buna benzer hayalleri, küçük burjuvazinin etkisinde kalan bazı işçiler de besler. Bunlar, günümüzdeki üretim güçlerinin gerçek ihtiyaçlarıyla çelişkili, anarşistçe görüşlerdir.

İşçi sınıfı merkeziyetçilikten yanadır. Ancak, onun istediği demokratik merkeziyetçiliktir. Bunun anlamı, kamu işlerinin bir merkezden yönetilmesi, çevrenin merkeze bağlı olması, aynı za-

manda, bütün yönetim organlarının halkın önünde seçilmesi, halkın önünde sorumlu olması, halk kitlelerinin siyasi yönetimde geniş ölçüde insiyatif sahibi olması, çevre bölgelere yönetimde özerklik tanınmasıdır.

Lenin, sosyalist yönetimin bu temel ilkesini açıklamak için şunları yazmıştır «Demokratik merkeziyetçilikten yanayız. Fakat, demokratik merkeziyetçiliği, bir yandan bürokratik merkeziyetçilikten, diğer yandansa anarşizmden ayıran büyük farkı açıkça anlamak gereklidir. Gerçek demokratik anlamıyla merkeziyetçilik, hedefe doğru yönelen hareketin çeşitli yollarında, süreçlerinde, yöntemlerinde yalnız yerel özelliklerin değil, yerel insiyatifin de, tarihte ilk kez olarak, tam ve özgürce gelişme olanağı bulması demektir.» (*)

Emekçilerin iktidarının devlet aygıtının yapısında demokratik merkeziyetçilik ilkesi yeralır.

Gerici burjuvazinin direnişinin ezilmesi, toplum düşmanı unsurların cezalandırılması ve yeniden eğitilmesi, savunmanın örgütlenmesi, uygun bir yönetim aygıtının, mahkemelerin, ordunun, milisin, devlet güvenlik örgütlerinin oluşturulmasını gerektirir.

İşçi sınıfı diktatörlüğünün baskı organlarıyla, burjuva devletinin benzer kuruluşları arasındaki köklü fark, birincisinin halkı savunması, ötekininse halk düşmanı olmasıdır. İşçi devletinin ordusu halka karşı değildir, halktan doğmuştur. Kaba kuvvet ve bürokratizm üzerine kurulu bir disiplin, toplum katları ayrılıkları ona yabancıdır,

---

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 27, s. 213 - 214.

fikirleri, bilinçli disipliniyle güçlüdür. Subay ve erler aynı toplumsal sınıftan çıkmadır, işçi, köylü yada aydındırlar. Sovyetler Birliğinde, Proletarya Diktatörlüğünün ilk ordusu, kızıl ordu yaratıldı. Askeri birlikler daha ilk günlerden başlayarak, fabrikalarda, büyük işletmelerde, sendikalarla, yoksul köylülerin örgütleriyle sürekli bağlar kurdular.

Adli kuruluşlar geniş ölçüde demokratik nitelik kazanırlar. Geniş emekçi kitlelerinin katılmasını sağlayacak biçimde örgütlenmişlerdir. Yargıçlar seçimle işbaşına getirilir, halkın önünde sorumludurlar, halk tarafından görevlerinden alınabilirler. Halkı temsil eden yargıç ve savcı yardımcıları duruşmalara katılır, mahkemeler tamamıyla bağımsızdır. Mahkemeler eğitim aracı halini almıştır, cezanın niteliği değişir, elverdiği ölçüde cazalar ertelenir, para cezasına çevrilir toplumsal suçlama cezası verilir. Hapis cezaları hafifleştirilerek özgür yaşamakla birlikte zorunlu çalışma biçimine dönüştürülür. Halk milisinin çalışması da demokratik temellere dayanır.

Emekçilerin devleti, ekonominin sosyalist yeniden inşası için vazgeçilemeyecek derecede önemli olan ulusal ekonominin planlanması ve yönetimi gibi, başka bir rejimde bulunabileceği düşünülemeyecek kuruluşlar yaratır. İşçi sınıfı iktidarı, yine, vatandaşların kültürel hayatının yönetimi ve eğitimleri için yeni bir örgüt yaratır. Geniş bir demokrasi ve emekçilerin çalışmalarından aldığı destek, bu örgütün belirleyici özellikleridir.

Proletarya diktatörlüğünün bütün devlet organları, halk kitlelerinin desteğine dayanır, sürekli olarak kitlelerle bağlantı halindedir, önerile-

rine, fikir ve görüşlerine dikkatle kulak verir, kitlelerin denetimindedir. Proletarya diktatörlüğünün yarattığı yönetim aygıtının kadrolarını oluşturan büyük kitle, emekçilerden oluşur. Rusya'da, iktidar organlarının kuruluşunda tayin edici rol, işçi sınıfına aitti. Sovyetler, sendikalar, fabrika komiteleri, binlerce, binlerce işçiyi, Halk Komiserliklerine, orduda komuta mevkilerine, endüstriyi yöneten kuruluşlara gönderdi. Örneğin, Dış İşleri Halk Komiserliği örgütünün ilk çekirdeğini yönetenler, Siemens - Schuckert (bugün «Electrosila») fabrikası işçileri arasından seçildi, İç İşleri Halk Komiserliğini yönetenler Putilov fabrikası işçileri, Eğitim ve Öğretim Halk Komiserliğinin yöneticileri ise Petrograd'da, Vıborg mahallesi işçileriydi. Başka halk demokrasisi ülkelerinde de, binlerce, binlerce işçi ve başka emekçi tabakaları temsilcileri siyasi yönetimde görev aldı.

[] *Proletarya Diktatörlüğü Rejiminde Marksist - Leninist Parti*

İşçi sınıfının iktidarı ele geçirmesi, öncüsü marksist - leninist partinin durumunda esaslı değişiklikler getirir. İktidar için mücadele eden sınıfın partisiyken, artık iktidardaki sınıfın partisi olmuştur.

Sosyalist ülkelerin deneyi, işçi sınıfı ve emekçilerin yöneticisi olarak marksist partinin rolünün azalmak şöyle dursun, son derece arttığını göstermiştir. Artık, toplumda olup bitenden, proletarya diktatörlüğü devletinin siyasetinden, üretim güçlerinin gelişmesinden, kültürden ve halkın refah

düzeyinin yükselmesinden proletaryanın partisi sorumludur.

İşçi sınıfı iktidarının gerçekleştirmesi gereken devrimci dönüşümler öylesine karmaşık, yeni toplumun kurulmasına karşı koyan güçler öylesine büyüktür ki, ancak proletaryanın tam bir irade birliği, toplumsal gelişme yasalarının iyice anlaşılması sayesinde, kısacası, açık ve kesin bir eylem programına sahibolma koşuluyla başarıya ulaşılabilir. Bütün bunları, işçi sınıfına, öncüsü en bilinçli, en katı, proletaryanın ve tüm emekçilerin çıkarlarını en iyi savunacak kesimi sağlar. İşte bu nedenle, Lenin, eylem içinde yetişmiş, çelik gibi bir parti, işçi sınıfında namuslu olan ne varsa hepsine güvenen, kitlelerin ruh halini anlamayı ve yönlendirmeyi bilen bir parti olmaksızın sosyalizm uğruna savaşı başarıyla yürütmenin olanak dışı olduğunu söylemiştir.

İktidar için mücadele dönemi içinde, birçok işçi sınıfı partisi kurulabilir. Bununla birlikte, aralarında eylem birliği yoksa, işçi sınıfının mücadelesi çok daha zordur. İşçi sınıfının zaferinden sonra, genel bir kural olarak, yeni iktidarın durumunu güçlendirmek, toplumun yönetiminde irade birliği sağlamak için tek bir marksist-leninist parti yaratmak zorunludur. Özellikle, Çekoslavakya'da, Alman Demokratik Cumhuriyeti ve diğer bazı halk demokrasisi ülkelerinde komünist ve sosyal-demokrat partiler bu yolu izlediler. Bu ülkelerde, geçiş dönemi daha yeni başlarken, işçi sınıfı partilerinin birleşmesi, marksizm - leninizmin ideolojisi ve örgütlenme ilkeleri temeli üzerinde gerçekleştirildi.

Proletarya diktatörlüğü sisteminde marksist partinin rolü, iktidardaki herhangi bir sınıfın partisinin oynayacağı sıradan bir rol değildir. Devlette marksist partinin durumu, yalnızca oylamayla değil, komünizm yolundaki toplumun doğal yöneticisi olan işçi sınıfının tarihi göreviyle de belirlenmiştir.

Bu nedenle, yönetici güç olan komünist partinin iktidarına karşı savaşan işçi sınıfının düşmanları, partiyi yıkmaya çalışırlar. Bunlar, kamu hizmetlerinin genel çizgisini belirtmek, devletin politikasını saptamak partinin görevi olduğundan, proletarya diktatörlüğünü, partinin diktatörlüğü imiş gibi göstermeye çabalarlar. Örneğin, SSCB'de, zinovievistler bu çarpıtmayı çok kez kullanmışlardır.

Günümüzün revizyonistlerine gelince, bazıları partinin yönetici rolünü inkar eder, diğer bazıları bunu sözle yapmaz, fakat gerçekte partiyi yıkmaya çalışırlar. Hal ne olursa olsun, partinin rolünü o kadar küçültürler ki, pratikte, partinin sosyalizmin kuruluşunun yönetimini büsbütün biryana bıraktığını denemeye getirirler. Revizyonistler, partinin yalnız bir «ideolojik etken» ve «sosyalist bilincin gelişmesinde etkili» olmakla kalması gerektiğini, siyasi bir güç olamayacağını iddia ederler. Partinin, ekonomi alanındaki çalışmasını, yeni ekonomik ilişkiler örgütlemeyi amaçlayan etkinliğini küçük görür, partinin, devletin iç ve dış siyasetini kesinlikle etkilemesinin zorunluluğunu kabul etmezler .Yönetici sınıfın partisi, bu şekilde, işçi sınıfının yerine getirmekte olduğu başlıca görevlerden uzak kalan bir eğitici örgüt

düzeyine alçaltılmış olur. Bunun pratikteki sonucu, toplum içinde ve devlette, emekçilere düşman politik güçlerin etkisinin artmasından başka birşey değildir.

Proletarya diktatörlüğünün güç kaynağı, bütün etkinliğinin tek bir iradenin eserin olmasında, tek bir görüş tarafından yönlendirilmesindedir. Marksist-leninist teoriden esinlenen ve somut koşulları inceleyen parti, sosyalist inşanın ekonomi, yönetim, askerlik, eğitim, dış siyaset gibi bütün alanlarında politik çizgiyi belirler, bu çizginin pratik uygulamasını yönetir.

Devrilen sınıfların direnmeleri kırıldıktan, iktidar güçlendikten sonra, örgütleme çalışması partinin etkinliğinde ve herşeyden önce ekonominin kurulmasında en önemli yeri alır. Lenin, parti barışçı inşaya geçebilecek duruma gelir gelmez, «İşe koyulalım, ekonomi eseri bizim ortak eserimizdir. Bizler için ilk siyasi görev budur,» (*) demiştir.

O halde, şimdi, parti proletarya diktatörlüğü koşullarında yönetim görevini nasıl yerine getirir sorusuna gelelim. Parti, kamu yönetimi sistemi ve kitlelerin toplumsal örgütleri aracılığıyla iş görür. Bunların çalışmalarını tek bir amaca yöneltir. Fakat devlet kuruluşlarını ve toplumsal örgütleri yönetirken onların yerini almaya çalışmaz. Partinin yönetimi, orkestranın tümünü uyum haline getirmeye uğraşan, fakat müzisyenlerin yerine geçip çalgı aletlerini ayrı ayrı çalmaya kalkışmayan maestronun sanatına benzetilebilir. Parti,

---

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 32, s. 406 - 407, Rusça Baskı.

devlet aygıtında çalışan yada toplumsal örgütlerde görevli olan üyeleri aracılığıyla politikasının gerçekleştirilmesini sağlar.

Parti örgütleriyle devlet organizmaları arasındaki ilişkileri belirleyen ilkeler Lenin tarafından ortaya konmuştur. Bunlar, parti kongrelerinin kararlarında yansırlar. 1919'daki VIII. Kongrede şöyle deniliyordu «Partinin kollektiflik görevleriyle devletin sovyetler şeklindeki organizmalarının görevleri hiçbir zaman karıştırılmamalıdır... Parti, kararlarını *Sovyet Anayasası çerçevesinde,* sovyet organizmaları kanalıyla uygulamalıdır. Parti sovyetlerin etkinliğini *yönetmeye* çalışmalı, fakat hiçbir zaman kendini onların yerine koymamalıdır.» Parti toplumsal örgütler karşısında da bu ilkeden esinlenir, ne onlara iradesini zorla kabul ettirir ve de akıl hocalığı yapar.

Parti çalışmasında emekçi kitlelere dayanır. Komünistler halk denizinin ancak küçük bir bölümünü oluştururlar ve parti, halkın bildiklerini doğru biçimde ifade etmeyi ve halkı inandırmayı başardığında halkın rehberi olur. Bu nedenle Lenin, partinin görevinin «hangi konuda ve hangi anda olursa olsun, kitlelerin ruh halini, gerçek özlemlerini, ihtiyaçlarını, düşüncelerini kesinlikle tayin edebilmek; sahte idealleştirmenin en küçük bir bölgesi olmaksızın bilinçlerinin derecesini ve şu yada bu önyargının yada geçmişin kalıntılarının etkisinin gücünü saptayabilmek; arkadaşça bir tutumla ve ihtiyaçlarını dikkatle karşılayarak kitlelerin sınırsız güvenini kazanabilmek» olduğunu söylüyordu. (*)

(*) V Lenin, Bütün Eserleri, c. 33, s. 166 - 167, Rusça Baskı.

İktidardaki marksist - leninist partiler emekçiler arasında kayıtsız şartsız bir destekten yararlanırlar. Bu, onlara muazzam bir güç ve prestij kazandırır. Fakat bu durum yönetici parti için, kendini beğenmişliğe düşme, kendini yanılmaz sanma tehlikesi yaratır ki, bunun sonucu kitlelerden kopmaktır. Bu nedenle komünist partiler, devrimin zaferinden sonra, basma - kalıplığa ve durgunluğa karşı en iyi çare olarak kabul ettikleri eleştiri ve özeleştiriye özel bir önem vermişler, iç demokrasilerini geliştirmişler ve komünistlerin öncü rolünü artırmaya çalışmışlardır.

Komünist parti, iktidar partisi olduğunda, saflarına, ideolojik etkenlerden esinlenmeyip kişisel avantajlardan yararlanmayı uman haris insanların üşüşmesi tehlikesi belirir. Partinin bileşimi, çalışmasını etkilemezlik edemez, bu nedenle sosyalizm yolunu tutmuş olan ülkelerin partileri kontrol tedbirleri alır (stajyerler) ve yararsız elemanların partiye sızmasına karşı daha başka insiyatiflere de başvururlar. Örneğin SBKP, geçiş döneminde partiye işçilerin katılmasını kolaylaştıracak fakat küçük - burjuvazinin girmesini daha güç kılacak çeşitli kabul koşulları ortaya koymuştur. Bu tedbir, partinin küçük-burjuva etkilerine karşı çarpışmasını kolaylaştırır. Diğer taraftan, belirli zamanlarda yapılan temizlemeler partinin yabancı elemanlardan kurtulmasını sağlar. Avrupa halk demokrasisi ülkelerinin çoğunda parti yönetimi 1947 - 1948 yıllarından sonra geçici olarak sınırlandırılmıştır.

Partiye yeni katılanların yozlaşmamışlığı, saflığı üzerinde duran komünist partiler, bununla

birliklerini sağlamlaştırmak için gerekli koşulları yaratır. Partinin birliğinin rolü proletarya diktatörlüğü koşullarında daha da önemlidir. Sınıf savaşı bitmez, daha da karmaşık biçimlere bürünür, bu nedenle parti, yalnız sosyalizmin kurulmasına karşı çıkan kapitalist sınıfların kalıntılarının baskısıyla değil, emekçiler arasındaki tutarsız elemanların duraksamalarıyla da karşı karşıyadır. Parti, proletarya diktatörlüğünü çelikleştiren yönetici güç olduğundan, birliğin dağılması diktatörlüğün tehlikeye düşmesinde, dayanağı olan sınıflar arası ittifakın parçalanmasına yol açar. «Proletarya partisindeki çelik disiplini az da olsa zayıflatan bir kimse (özellikle proletarya diktatörlüğü sırasında) gerçekte proletaryaya karşı burjuvaziye yardımcı olmaktadır.» (Lenin) (*)

SSCB'de kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemindeki amansız sınıf savaşı, parti içindeki mücadelede de yansıyordu. Trotskistler, sağ oportünistler ve daha başka anti - leninist gruplar devrilen sömürücü sınıfların ideolojisini dile getiriyor, partinin birliğini tehlikeye düşürmek ve fraksiyonlar kurma özgürlüğü elde etmek için her türül çareye başvuruyorlardı. Başarabilselerdi proletarya diktatörlüğünün sonu başlamış olacaktı.

[] *Toplumsal Örgütlerin Rolü*

Sendikalar proletarya diktatörlüğü devletinde önemli bir yer tutarlar. Daha önce sermayeye karşı mücadele örgütleri olan sendikalar, işçi sınıfı iktidarının en faal yardımcıları, yönetici kadro-

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 31, s. 27, Rusça Baskı.

ların sağlandığı ve pratik gelişmeler için telkin edici düşüncelerin geldiği hazneler halini alırlar. V Lenin, iktidarın alınmasından sonra sendikaların rolünü, onları ekonomi ve devlet yönetimi okulu, komünizm okulu olarak nitelendirerek belirtiyordu.

Ekim Devriminin arkasından sendikaların devlet yönetimine ve üretime katılması SSCB'de çeşitli biçimler aldı. Sendikalar ekonomik organizmaların yaratılmasında yardımcı oluyor, üretim planlarının hazırlanmasında katkıda bulunuyor, ekonomiyi yönetenlerin çalışmalarını kontrol ediyordu. Daha sonra, sosyalizmin kuruluşu geliştiği ölçüde, toplumsal etkinlik biçimlerinin ortaya çıktığı görüldü, bunlar örneğin üretim konusunda konferanslar, teknik konferanslar ve bilimsel, teknik, yaratıcı ve rasyonalize edici vs. çeşitli derneklerdi.

Bununla birlikte, sendikaların yönetime katılması, yönetimin görevlerinin bu örgütlere aktarılması anlamına gelmez. Bu anarko - sendikalist istek, Lenin'in belirtiği gibi, teorik bakımdan yanlış ve pratik bakımdan zararlıdır. İktidar, devrimden sonra işçi sınıfının en geniş örgütü halini alır, ancak işçi sımfı ve bütün emekçiler adına hareket eden bu iktidar, ulusal mülkiyete dönüşmüş olan üretim araçlarını yönetmeye yeterlidir. Ayrıca sendikaları devletin yerine koymak ya da devletin görevlerini emekçilerin kollektif örgütlerine devretmek tek elden planlamayı baltalar ve ekonominin örgütlenmesine zarar verir.

Sendikaların üretim yönetimine katılma biçimleri sosyalist ülkelerde çeşitlidir. Polonya'da

sendikalar, işletmelerde oluşturulan işçi konferansları (işçi özerkliği) kanalıyla çalışırlar. Çin'de işçi ve memur temsilcilerinin toplantıları sisteminin oluşturulduğu görüldü. Pratik, yalnız üretimin yönetiminde değil kamu işlerinin yönetiminde de sendikaların katkıda bulunması için daha başka yöntemler yaratmıştır. Deney, özel olarak kurulmuş bazı organizmaların sendikalara karşı çıktığı yerlerde — örneğin Yugoslavya'daki «işçi konseyleri» gibi — üretimde, proletarya sınıfının örgütlerinin, yani partinin ve sendikaların etkisinin azaldığını göstermektedir.

İşçi sınıfının iktidarı altında, sendikalar hiç bir zaman emekçilerin ekonomik çıkarlarını savunma görevlerini yerine getirmeyi bir yana bırakmazlar. V. Lenin, «Sendikalar *sınıf* hak davası mücadelesi şeklindeki varoluş nedenlerini kaybetmişlerdir, fakat, *sınıf karakterinde olmayan* «hak davası mücadelesi», yani sovyet aygıtındaki bürokratik sapmalara karşı mücadele, bu aygıt için olanaksız yollar ve araçlarla emekçi kitlelerin maddi ve manevi çıkarlarını koruma şeklindeki varoluş sebeplerini kaybetmemişlerdir - nerde! ve daha uzun yıllar boyunca maalesef kaybetmeyeceklerdir,» diyordu. (*)

Proletarya diktatörlüğüyle yönetilen bütün ülkelerde, sendikaların yanında, *daha başka kitle örgütleri* de vardır. Köylü ve zanaatkârları bünyesinde toplayan çeşitli kooperatif biçimleri, geniş halk kitlelerinin ekonominin demokratik yönetimine katılmalarını sağlar ve onlarda sosyalist toplumsal bilinci geliştirir. Gençlik örgütleri, devle-

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 32, s. 79, Rusça Baskı.

tin, ekonominin ve kültürün kuruluşunda önemli bir rol oynar. İşçi sınıfı iktidarının kurulmasından sonra, örneğin yazar, ressam, bestekâr birlikleri gibi birçok gönüllü emekçi dernekleri ortaya çıkar.

Böylece, proletarya diktatörlüğü rejiminde geniş kitlelerin etkinliği ve insiyatifi temeli üzerinde kurulmuş olan bütün bir demokratik yönetim sistemi yaratmış olur. Bu andan başlayarak, sömürücü devletlerde yönetim aygıtıyla halkı birbirinden ayıran uçurum işçi iktidarı devletinde ortadan kalkar. Bu ayrılık, burjuva devletinin yapısından ileri gelen toplumsal bir olay olan bürokratizmi doğurmaktadır. Kapitalist rejimde bürokratizm, iktidarın halktan kopuk, pratik bakımdan halk tarafından kontrol edilmeyen ve sömürücü sınıflara hizmet eden bir yüksek memurlar yönetimine ait olduğu bir idare sistemidir. Bürokratizmin, halk tarafından yaratılan, halka hizmet eden ve onun tarafından kontrol edilen işçi sınıfı devletine yabancı olduğu açıktır. Bununla birlikte işçi sınıfı, zaferden sonra bile daha uzun bir zaman bürokratizme ve bunun, özellikle formalizm (biçimcilik) ve aldırmazlık, yönetim çalışmalarında yavaşlık, kitlelerden kopukluk gibi belirtilerine karşı mücadele etmek zorundadır. Proletarya diktatörlüğünde bürokratik sapmalar kapitalist sistemin kalıntılarıdır. Diğer yandan bürokratizmin kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde halkın küçük-burjuva tabakaları arasındaki geri kalmış ruh hali tarafından beslendiği unutulmamalıdır. Kitleler devlet aygıtı üzerindeki kontrollerini zayıflatırlarsa, çeşitli biçimlerde böyle bir kontrol konmasına ve katı bir şekilde uygulanmasına ye-

terince dikkat gösterilmezse bürokratik olaylar sürüp gidebilir hatta zaman zaman çoğalabilir. Proletarya diktatörlüğü demokrasisi, giderek daha geniş kitlelerin yönetime katılmasını sağlıyarak ve tabandan gelen çeşitli kontrol biçimlerinden yararlanarak bürokratik eğilimlere karşı zafer kazanmak için bütün koşulları biraraya getirir. Bütün bu koşullardan yararlanmak işçi iktidarının en başta gelen görevidir. Lenin, bürokratizmin, sosyalizmi kuran toplumun en büyük iç düşmanı olduğunu söylüyordu. Lenin, «*Bu düşmanı bozguna uğratmalıyız ve bütün bilinçli işçi ve köylülerin yardımıyla bunu başaracağız,*» diye yazıyordu. (*)

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 33, s. 199, Rusça Baskı.

3 PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜNÜN ÇEŞİTLİ BİÇİMLERİ

İşçi sınıfının iktidarı, halkın, kurtuluşu için mücadelesinden doğar, bu nedenle bu mücadelenin koşullarına ve özelliklerine organik olarak bağlıdır. Çeşitli ülkelerde bu iktidarın başka başka biçimler alması bu sebeptendir. «Bütün uluslar sosyalizme varacaklardır, bu kaçınılmazdır, fakat bunların hepsi sosyalizme mutlak biçimde aynı yollardan varmayacaklardır, herbiri şu yada bu demokrasi biçimine, şu yada bu proletarya diktatörlüğü biçimine, toplumsal hayatın çeşitli yönlerindeki sosyalist dönüşümlerin şu yada bu temposuna kendi özelliklerini getirecektir.» (*) diye yazıyordu Lenin.

Proletarya diktatörlüğü, işçi sınıfının sayıca az olduğu ve köylülüğün hakim olduğu az gelişmiş bir ülkede mi, yoksa işçilerin nüfusun çoğunluğunu oluşturduğu yüksek bir gelişim düzeyindeki ülkelerde mi zafere ulaştığına, monarşik bir rejimin varolduğu bir ülkede mi, yoksa parlamen-

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 23, s. 75 - 76.

ter demokrasinin yüzlerce yıllık eski gelenekleri-ne sahip bir ülkede mi kurulduğuna bağlı olarak çeşitli şekiller alır. Proletarya diktatörlüğü biçimleri devrimdeki sınıf güçleri ilişkisine ve karşılaştıkları şiddete bağlıdır. Eğer egemen sınıflar vahşice bir direnişle karşı koyuyor ve devrim şiddetli bir karakter kazanıyorsa, işçi sınıfı, burjuvazinin dayandığı bütün eski siyasi kuruluşları kökünden kazımak zorundadır. Tersine olarak proletarya diktatörlüğü devrim sırasında gericilik karşısında üstün güçler tarafından kuruluyorsa, bazı eski iktidar organlarını, örneğin parlamentoyu sosyalist kuruluşun çıkarları doğrultusunda dönüştürerek bunlardan yararlanma olanağı vardır.

Devrimin itici güçleri, zaferden sonra kurulan siyasi demokrasi biçimlerini belirler. İşçi sınıfının müttefikleri cephesi ne denli genişse, yani devrimin toplumsal tabanı ne denli yaygın ve baskı unsuru halini alan tabaka ne denli darsa proletarya demokrasisi de o denli geniştir.

Bu böyle olduğuna göre, nesnel etkenlerin önemine rağmen, belirleyici olan, halk kitlelerinin devrimci eylemi ve marksist-leninist partilerin bilinçli etkinliğidir. Proletarya diktatörlüğü ilkelerine bağlı olan bu partiler, bu diktatörlüğün şu yada bu somut biçimini fetiş haline getirmezler. Bu biçimlerden hiçbiri bir durumdan bir başka duruma mekanik olarak aktarılabilen birşey gibi düşünülmemelidir. İşçi sınıfının devrimci partileri, emekçilerin siyasi iktidar biçimlerini ortaya korken, hem kendi ülkelerinin ulusal koşul ve özelliklerini hem de dünya işçi sınıfı hareketinin deneyini kesinlikle hesaba katarlar.

[] *Sovyetler İktidarı*

Tarihte ilk proletarya diktatörlüğü, Rusya'da, işçi, asker ve köylü millet vekilleri sovyetleri biçiminde gerçekleştirildi. Bu devlet örgütü biçimi, işçi sınıfı mücadelesinin ihtiyaçlarından doğdu ve kitlelerin kendileri tarafından yaratıldı.

Sovyetler daha 1905 - 1907'deki ilk rus devrimi sırasında doğdu. Şubat 1917'deki burjuva demokratik devriminin zaferinin arkasından sovyetler yalnız birkaç şehirde değil, bu kez tüm ülkede ve yalnız işçi temsilcileri sovyetleri olarak değil, asker ve köylü temsilcileri sovyetleri biçiminde de yeniden kuruldu. Ekim 1917 devriminden sonra tüm iktidarı ellerinde topladılar.

Sovyetler iktidarı, marksizm - leninizmin belirttiği işçi sınıfı diktatörlüğünün genel ilkelerini ilk kez olarak uyguladı, burjuva devletinden proletarya devletini ayıran tipik çizgileri gösterdi. SSCB'de sosyalizmin kuruluşunun koşullarının belirlediği bazı özellikleri yansıttı. Sovyetler iktidarının ekonomik bakımdan geri, uzun yüzyıllar boyunca süre gelen feodal ve monarşik bir rejimin hüküm sürdüğü bir ülkede kurulması bu iktidarın etkinliğini etkilemekten geri kalmadı.

Dünyada, egemen kapitalizmi deviren ilk sınıf olan Rusya işçi sınıfı devrilen sınıfların özellikle vahşice bir direnişiyle karşılaştı. Sovyetler Birliği uzun bir süre düşman kapitalist dünyayla karşı karşıya kaldı. İşte bu nedenle Lenin'in dediği gibi Rusya'da proletarya diktatörlüğü «en ciddi biçimiyle» kurulmalıydı. Sovyetler Birliği'nin özel koşulları yine, neden demokraside bazı kısıtlama-

lar olduğunu, özellikle neden sömürücü sınıf temsilcilerine oy hakkı verilmediğini, işçi sınıfının kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde katlanmak zorunda olduğu kısıntıları açıklar. Bununla birlikte, bu haktan yoksun olan kimselerin çok az sayıda olduğunu da gözönünde bulundurmak yerinde olur.

Sovyetlerin ayırıcı çizgileri nelerdir? Bunlar açıkça, seçme ve seçilme olanağını yalnız işçilere, köylülere ve bu iki sınıfa bağlı aydınlara tanıyan sınıf örgütleri olarak davranmışlardır. Sovyetler, geçiş döneminde bölge ilkesine göre değil, işletmelerde, doğrudan doğruya fabrikalarda, büyük imalathanelerde, askeri birliklerde, köylerde ve kasabalarda seçilmişlerdir.

Rusya gibi, köylülüğün hakim olduğu küçük - burjuva bir ülkede, sovyetlerde temsil normları şehirliler ve kırsal bölge sakinleri için başka başkaydı. Azınlıkta olan işçi sınıfının belirli bir zaman için, köylülüğü yönetmek üzere politik avantajlara sahibolması gerekiyordu.

Sovyetler, milyonlarca emekçi için kamu çalışmalarının pratik okuluydular. Sovyetler iktidarının ilk on yılında, 12.500.000'ne yakın kişi millet vekili yürütme komiteleri üyesi ve sovyetlerin kongrelerinde delege olmuşlardır.

Sovyet iktidarı yalnız uluslara kendi kaderlerine sahibolma hakkı ve hatta ayrılma ve bağımsız bir devlet kurma hakkı tanımakla yetinmemiştir.Özgür ve eşit haklara sahip halkların bir federatif birliğini yaratmak bu özgürlüğü gerçekten garantilemiştir. 1922'de kurulan Sovyet Sosyalist

Cumhuriyetleri Birliği, ulusların gerçek özgürlük ve eşitliği temeline dayanır.

Ülkede sınıf mücadelesinin gelişmesi, sovyetler politikasının yönetiminde tek parti sisteminin oluşması sonucunu verdi. Komünist Parti sovyetlerde çoğunluğu elde etti ve 1917 Şubatından Ekimine kadar olan dönemde diğer kitle örgütlerinde de çoğunluğu sağladı. Emekçiler yalnız bu partinin barış, toprak ve özgürlük, geniş toplumsal dönüşümler için gerçek bir programa sahibolduğu ve bu programı gerçekleştirmeye yeterli olduğu kanısına vardılar. Bütün diğer partiler kitlelerin desteğini kaybetmişlerdi.

Bununla birlikte halkın büyük çoğunluğunun desteğine sahiboldukları halde komünistler hiç de diğer partileri iktidar organlarından kovmayı hele hele etkinliklerini yasaklamayı düşünmüyorlardı. Lenin 1917 Kasımında «Biz bir sovyet koalisyon hükümeti istiyorduk. Sovyetten hiç kimseyi hariç tutmadık» (*) diyordu.

Ülkede patlak veren amansız iç savaş bütün politik güçleri şu alternatifle karşı karşıya getirdi: Ya proletaryaya karşı burjuvaziyle birlikte olmak, yada burjuvaziye karşı proletarya ile birleşmek. Bütün küçük - burjuva partileri birbiri ardısıra karşı - devrim kampına geçtiler. Sosyalist devrimciler partisinin sol fraksiyonu (sol s. -r. ler) diğerlerinden daha uzun bir süre duraksama geçirdi. Komünistler onları ülkenin politik yönetimine katılmaya çağırdılar. Bu partinin 7 temsilcisi 1917 Aralığında sovyet hükümetine girdi. Fakat 1918 Temmuzunda sol sosyalist-devrimciler, kar-

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 26, s. 277.

şı - devrimci bir isyan çıkardılar. Komünist Parti, ülkede emekçilerin çıkarlarına uygun amaçlar için mücadele eden tek parti olarak görünüyordu. Demek ki, SSCB'de proletarya diktatörlüğünde tek parti yönetimi sınıf mücadelesinin somut koşullarının sonucudur.

Sovyet iktidarı, proletarya sınıfının diktatörlüğünün parlak bir örneğidir. Ancak bu diktatörlük sayesinde iç savaş sırasında tutunmak, müdahalecileri ezmek, yıkımı önlemek, tek bir ülkede sosyalizmi kurmak ve geniş kitlelere kültür kazandırmak mümkün olmuştur.

[] *Halk Demokrasisi*

Uluslararası kurtuluş hareketinin gelişmesi başka bir emekçi iktidarı daha yarattı: Halk demokrasisi. Bu biçim, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra birçok Orta Avrupa ülkesiyle, Güney Doğu Asya ülkelerinde gerçekleştirildi. Sovyet şeklinin temel karakteristiklerinin halk demokrasisinde de görülmesine rağmen, bu biçim kendine özgü bazı özellikler taşımaktan geri kalmaz.

Halk demokrasisi ve Rusya'daki sovyetler, sınıf güçlerinin dağılımı bakımından farklı koşullar altında doğmuştur. Polonya'da, Çekoslovakya'da, Macaristan'da, Romanya'da, Bulgaristan'da ve Yugoslavya'da faşizme karşı kurtuluş savaşı sırasında demokratik ve anti - faşist güçlerin tek cephesi yaratılmıştır. Bu cephe, başlangıçtan beri yönetici rolü oynayan işçi sınıfı, köylülüğün bütün tabakalarını, şehir halkının orta tabakalarını ve yine orta burjuvaziyle yurtsever aydınların az - çok büyük bir kısmını içeriyordu.

Devrimin bu daha geniş toplumsal tabam, işçi sınıfı iktidarı için yeni bir devlet biçimi gerektirdi. *Proletarya diktatörlüğü görevlerini yerine getiren yeni halk iktidarı biçimine* halk demokrasisi denir. Bu yönetim şekli kapitalizmin genel bunalımından doğar, kapitalist dünyada oluşan sınıf değişimlerini yansıtır: bunlar, büyük sermayenin durmaksızın daha kesin biçimde tecrit olması, geniş halk güçlerinin işçi sınıfının yönetimi altında toplanması, genel demokratik ve sosyalist görevlere yaklaşmadır.

Sovyet iktidarından farklı olarak, halk demokrasisi proletarya diktatörlüğü görevlerini birden bire yerine getirmemiştir. Bazı ülkelerde, komünist ve işçi sınıfı partileri parlamentolarda ve koalisyon hükümetlerinde, devrimin ilk aşamasında, henüz kararlı bir çoğunluğa sahip değillerdi. Kitleler üzerinde büyük bir etkiden yararlanmalarına rağmen, köylülüğün, aydınların, orta sınıfların büyük bir kısmı diğer partileri izliyordu.

İlk aşamasında halk devleti henüz proletarya diktatörlüğü değildi. Bu, faşizme ve onun ülkenin içindeki yardakçılarına karşı yöneltilmiş, demokratik bir halk iktidarıydı. Bu iktidar, sınıf yapısı nedeniyle, V. Lenin'in *Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasinin İki Taktiği* adlı kitabında sözünü ettiği proletarya ve köylülüğün demokratik ve devrimci diktatörlüğünden başka birşey değildi. Tarihi durumun özelliklerini yansıtan yeni bir biçimde ortaya çıkmasına rağmen, işçi sınıfı, başlangıçtan beri, demokratik koalisyonun başındaydı, fakat demokratik halk devriminin hemen arkasından iktidarı diğer sınıflarla paylaş-

maya başladı. Bu, ara tipte, geçici, geleceği demokratik blok içindeki sınıf güçleri ilişkisine, emekçilerle sağ - burjuvazi unsurları arasındaki sınıf savaşının sonuçlarına bağlı olan bir devlet biçimiydi.

Ulusal kurtuluş gerçekleştikten sonra, o zamana kadar işçi sınıfıyla işbirliği yapmış olan burjuvazinin sağ grupları, onu yönetimden uzaklaştırmaya ve ülkenin gelişimini kapitalist yola sokmaya kalkıştılar. Burjuvazinin daha güçlü olduğu yerlerde örneğin Çekoslavakya'da, bu sınıf açıkça iktidarı ele geçirmek için darbe girişiminde bulundu. Bununla birlikte, geniş halk kitlelerinin desteğinden güç alan işçi sınıfı, burjuvazinin bu girişimlerini felce uğrattı ve sosyalizme doğru yürüyen halkın başında yer aldı. Sosyalizm doğrultusundaki temel reformlar, işçi sınıfının partilerinin inisiyatifi üzerine gerçekleştirildi; komünistler tüm halk tabakaları arasında pratikte mutlak bir etkiye sahiboldular; demokratik blok içindeki yönetim işçi sınıfına geçti, işçi sınıfının partileri ve halk demokrasisi devleti, proletarya diktatörlüğü görevlerini yerine getirmeye başladılar.

Halk demokrasisinin dayanağı olan sınıf güçlerinin daha geniş bir birliği, politik demokrasinin çerçevesinin genişlemesini sağladı. Politik haklardaki kısıtlamalar, ancak çok az sayıdaki insanlar üzerinde uygulandı, bunlar, faşist işgalcilerle vatan hainlerinin «işbirlikçileri» idiler. Demokrasi, başlangıçtan beri köylülüğün tüm tabakalarına, şehir küçük - burjuvazisine, aydınlara ve diğer demokratik güçlere yayıldı.

Çin Halk İktidarı daha da geniş bir toplumsal tabandan yararlandı. Burada, ulusal kurtuluş

cephesi, Japonya'ya karşı savaş sırasında oluşmaya başlamıştı. Halkın tüm tabakalarını hatta kalabalık ulusal burjuvaziyi de biraraya topladı. Çin'de, Halk Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte, işçi sınıfının demokratik müttefiklerinin oluşturduğu büyük kitle, kademeli olarak sosyalizmi seçti.

İşçi sınıfı tarafından yönetilen emekçilerin iktidarının iki biçimi olan sovyetler ve halk demokrasisi temelde aynı olmakla beraber aralarında ortaya çıkmalarına yolaçan özel tarihi koşullarla açıklanan farklılıklar vardır.

Bu farklılıklar nelerdir?

Birincisi halk demokrasisi ülkelerinden birçoğu yönetici rolün marksist partilere ait olduğu bir *çok partili sistemi* devam ettirmişlerdir. Proletarya devriminin karşısında yalnız burjuvazi ve büyük toprak sahiplerinin partilerini değil küçük-burjuva partilerini de bulduğu Rusya'dan farklı olarak, Çin'de ve diğer halk demokrasisi ülkelerinde bu partilerin çoğu devrimin sosyalist aşamasına geçişini desteklemişlerdir. İşçi sınıfının ve onun marksist-leninist partisinin yönetici rolünü kabul ettiler ve toplumun sosyalist yolda gelişmesini destekleyecek şekilde davrandılar. Bu partiler, örneğin Çekoslavakya'da Sosyalist Parti, Halk Partisi, Özgürlük Partisi ve Slovak Yeniden Doğuş Partisi; Polonya'da Birleşik Köylü Partisi ve Demokrat Parti; Demokratik Alman Cumhuriyetinde yalnız emekçi sınıfların partilerini değil burjuva demokratik partilerin de çoğunu biraraya toplayan Ulusal Cephe'dir. Bulgaristan'da da birçok parti vardır. Bu ülkelerin bazılarında bu partile-

rin temsilcileri koalisyon hükümetlerine katıldılar. Romanya'da ve Arnavutluk'ta devrimin kendine özgü gelişimi tek parti sistemini belirledi. Çin'de Komünist Parti'den başka, şehir küçük-burjuvazisini ve ulusal burjuvazinin bir kesimini birleştiren Kuomintang Devrimci Komitesi; özellikle sanayi ve ticaret burjuvazisinin bir kesiminin temsilcileriyle onlara bağlı olan teknisyenleri biraraya getiren Ulusal Demokratik Kuruluş Birliği, Demokratik Liga, Demokrasinin Gelişimi İçin Birlik, İşçi - Köylü Demokratik Partisi vs. vardır.

İkincisi Halk Demokrasisi ülkelerinde komünist ve işçi sınıfı partileri yönetimi SSCB'de olduğu gibi yalnızca iktidar organları. sendikalar ve diğer toplumsal örgütler aracılığıyla değil, ayrıca işçi sınıfı, köylülük, küçük-burjuvazi ve aydınların yeni bir ittifak biçimi olan *Halk Cephesi* aracılığıyla yürütürler. İktidar uğruna mücadele döneminde ortaya çıkan ulusal cepheler, sosyalizmin kuruluşu döneminde de devam ettirilmiştir: Çekoslovakya'da, Çek ve Slovakların Ulusal Cephesi, Bulgaristan'da Vatan Cephesi, Arnavutluk'ta Demokratik Cephe ve Demokratik Alman Cumhuriyetinde Ulusal Cephe vs.

Üçüncüsü, Halk demokrasisi kamu yönetimi aygıtının yapısında da bazı özelliklere sahiptir. *Ulusal temsil* erkinin bazı eski biçimleri birçok ülkede yeni iktidar aygıtının yaratılmasında kullanılmıştır. Bazı hallerde reformdan geçirilmiş geleneksel parlamenter kuruluşlar söz konusudur: Çekoslovakya'da Ulusal Meclis, Polonya'da Diyet Meclisi vs.

Eski devlet aygıtının yıkılması da, halk demokrasisi ülkelerinde farklı biçimlerde olmuştur.

Bunlardan birçoklarında, faşistlerin (ordu, polis, vs.) hizmetindeki eski aygıtın en gerici partileri demokratik reformlar sırasında ortadan kaldırılmış ve yeni demokratik bir aygıt yaratılmıştır. Daha sonra, tüm yönetim aygıtı, sosyalizmin kuruluşunun ihtiyaçlarına uygun olarak, derece derece dönüştürülmüştür.

Burjuvazinin az çok geniş tabakalarının ulusal cepheye katılması birçok halk demokrasisi ülkelerinde yeni bir sorun yarattı: Eskiden sömürücü olan sınıfların hem işbirliğini hem de yeniden eğitilmesini örgütlemek söz konusuydu.

Çin Halk Cumhuriyeti'nde ilginç bir deneye tanık oluyoruz: Bir yandan burjuvazinin duraksamalarına karşı mücadele verilirken, bir yandan da ittifak politikası yürütülüyor. Bilindiği gibi, proletarya Koumintang rejimine ve onu destekleyen Amerikan emperyalizmine karşı uzun bir silahlı mücadele sonucunda iktidarı ele geçirmiştir. Çin'de ulusal burjuvazinin en büyük tabakaları ulusal demokratik devrime destek olmuşlardır. İşçi sınıfının burjuvazinin belirli bir kesimiyle işbirliği sosyalizmin kurulması aşamasında da devam etti. Burjuvazinin mülkiyetini sosyalist mülkiyete dönüştürmek için sosyalizmin kuruluşunun çıkarlarına ve işçi sınıfının müttefiklerininkine cevap veren yöntemler uygulandı; özellikle devletin ve özel sermayenin katılmasıyla karma şirketler kuruldu. Devlet burjuvaziden üretim araçlarını kısım kısım satınalır ve özel girişimi sınırlama, kapitalist sektörün kademeli olarak sosyalist sektöre dönüşmesi siyasetini uygular. Aynı zamanda halkın burjuva tabakalarının teknikte ve yönetimdeki deneyinden geniş ölçüde yararlanarak

halkın yararına çalışmaya soktuğu burjuvazinin yeniden eğitilmesi politikasını da gerçekleştirir.

Fakat, Çin'de ve diğer halk demokrasisi ülkelerinde sosyalist dönüşümlerin barış içinde ve sınıfların sevgi dolu bir işbirliğiyle gerçekleştirildiğini söylemek yanlış olur. Bu ülkelerde, hayatın bütün alanlarında eski burjuva toplumunun güçleri ve gelenekleriyle yeni sosyalist toplumun güçleri arasında amansız bir mücadele oldu. Bu tez, Çin'de sağ unsurların girişimleriyle, Macaristan'da açıkça karşı-devrimci isyanla, Polonya'da,1956-1957'de kilise yanlıları ve revizyonist unsurların anti-sosyalist eylemlerinin şiddetlenmesiyle doğrulandı.

Halk demokrasisi ülkelerinin deneyi, proletarya devriminin Rusya'dakinden daha geniş bir sınıf tabanına sahip olabileceğini kanıtladı. Pratik, ulusal temsil kuruluşlarından yararlanarak ve çok partili sistemi koruyarak, yönetici rolün işçi sınıfının marksist partisine ait olması koşuluyla, burjuva demokratik partiler dahil olmak üzere sosyalizme geçişin sağlanabileceğini ispatladı.

[] *İşçi Sınıfı İktidarının Başka Biçimlerinin Olasılığı*

Sovyetler Birliği ve halk demokrasilerinin deneyi gibi kapitalist ülkelerdeki işçi sınıfı hareketinin deneyi de, gelecekte, işçi sınıfı diktatörlüğünün yada onun görevlerini yerine getirecek bir halk iktidarının yeni biçimlerinin ortaya çıkması olasılığıyla ilgili bazı hipotezlerin ortaya konmasına yolaçmıştır.

Sovyetler iktidarı ve halk demokrasileri işçi sınıfı devletinin temel karakteristiklerinin her yerde aynı olduğunu göstermiştir. Fakat tarih ayrıntılarıyla değil ana çizgileriyle tekrarlanır ve diğer halkların sosyalizme geçişi muhakkak ki işçi sınıfı iktidarının başka şekillerini ortaya çıkaracaktır.

Böyle bir olasılığı belirleyen nedir?

Herşeyden önce, bugünkü koşullarda öncekinden daha geniş toplumsal ve politik ittifaklar için gerekli temelin varoluşu. Çünkü tekelci burjuvazi toplumun tümüne karşıdır, yalnız küçük burjuvazinin değil, orta burjuvazinin de bazı tabakalarını hariç tutmaz. Gelecekteki sosyalist devrimlerden çıkacak olan işçi sınıfı iktidarı bunun sonucu olarak daha da geniş bir toplumsal tabana dayanabilecektir. O zaman şiddetin rolü biraz azalabilecektir. Bu durumda, daha geçiş döneminde demokrasi daha da geniş halk tabakalarına yayılabilecektir. Şu veya bu biçimdeki bir iktidarın, geniş politik ittifakların önemli baskı tedbirlerini kullanmaksızın gerici unsurları tecrit etmesi ve ezmesi mümkün olabilecektir.

Daha geniş sınıf ittifaklarından çıkması olasılığı bulunan yeni halk iktidarı biçimleri kuşkusuz bazı yeni karakteristiklere sahibolacaklardır. Bütün bu devletlerin, daha başlangıçta proletarya diktatörlüğü görevlerini yerine getirmesi hiç de zorunlu değildir. Proletarya diktatörlüğünün dır. Fakat koşullar ne olursa olsun proletarya diktatörlüğün *o an için* bir zorunluluk olması başkadır. Fakat koşullar ne olursa olsun proletarya diktatörlüğü taraftarı olarak kalan devrimci işçi sınıfı partileri için bu diktatörlüğün kuruluşu göre-

vi, ancak durum buna hazır olduğunda ve sosyalist devrim için bütün koşullar biraraya toplanmış bulunduğunda bir slogan halini alır. Çin'de ve diğer halk demokrasisi ülkelerinde bu halkın demokratik iktidarının (diktatörlüğünün) hak davasıdır. Bu hak davası yabancı emperyalizme karşı yöneltilen devrim aşamasında ortaya atılmıştır. Bu deney, bu ülkede tamamiyle doğrulanmıştır.

Yüzlerce yıllık demokratik geleneklere sahip ülkelerde, işçi sınfının diktatörlüğü yada onun karşılığı olan halk iktidarı parlamenter cumhuriyet biçimine bürünebilir. Demokratik ve yurtsever bütün güçler ile ittifak halinde olan işçi sınıfı büyük burjuvazinin mülkiyetini kamulaştırmaya ve daha başka sosyalist dönüşümleri gerçekleştirmeye hazır bir parlamenter çoğunluğu barışçı yoldan kazanabilirse, bu geleneksel burjuva demokrasisi kuruluşu halk iradesinin gerçek bir aracı haline dönüştürülebilir. İşçi sınıfının ve tüm emekçilerin devrimci hareketine dayanan kararlı bir parlamenter çağunluğun elde edilmesi derin sosyalist dönüşümler için gerekli koşulları yaratacaktır.

Revizyonistler parlamentarizmin çok partili sistem ve bir muhalefeti gerektirdiğini, oysaki işçi sınıfı diktatörlüğünün bunları reddettiğini öne sürerler. Bundan büyük parlamenter geleneklere sahip ülkelerde proletarya diktatörlüğünün zorunluluğunu inkar etmekte bahane olarak yararlanırlar.

Revizyonistlerin çok partili sistem ve muhalefetle ilgili olarak ileri sürdükleri sözüm ona kanıtlar kurnazlıktan başka birşey değildir. Halk

demokrasisi ülkelerinin deneyi sosyalizmin kuruluşu döneminde bile çok partili sistemin devam ettirilmesinin mümkün olduğunu göstermiştir. Bu ülkelerde işçi sınıfı partilerinin birleştirilmesinin yararlı olduğu görülmekle birlikte, bunun anlamı sosyalist devrimde politik partilerin gelişiminin tek yolunun bu olduğu değildir. Marksist - leninist partinin dışında, geçiş döneminde, tekelci kapitalizmin egemenliğinin ortadan kaldırılmasından yana olan ve sosyalizmin kuruluşunu destekleyen diğer politik partiler varlıklarını devam ettirebilirler. İşçi sınıfının partisinin görevi, bu durumda, bütün partileri ve temsil ettikleri, halk tabakalarını sosyalizmin kuruluşuna etkin biçimde katmak ve bunu onlara esnek bir işbirliği politikası uygulayarak yapmaktır. Temel sorunlar üzerinde uyuşmuş olsalar da partiler arasında politik farklılıklar ortaya çıktığı elbetteki gözden uzak tutulamaz fakat bu farklar demokratik yöntemlerle törpülenebilir.

Kuşkusuz Asya, Güney Amerika, Afrika ve Ortadoğu ülkelerindeki kurtuluş hareketleri emekçilerin siyasi iktidarının yeni biçimlerini yaratacaktır. Lenin, «Daha sonraki devrimler halk nüfusu son derece daha yoğun ve toplumsal koşulları son derece daha çeşitli olan doğu ülkelerinde, kuşkusuz Rusya devrimininkinden farklı karakterler ve daha büyük bir çeşitlilik gösterecektir,» diye yazıyordu. (*)

Marksist - leninistler devrimin olasılı olan yeni yollarını ve işçi sınıfı devletinin yeni biçimini inlerlerken tarihin evriminin proletaryayı sınıf

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 33, s. 439, Rusça Baskı.

savaşının daha çetin yöntemlerini, proletaryanın hiç olmamasını yeğ tuttuğu fakat bununla birlikte daima başvurmaya hazır olduğu yöntemleri kullanmaya zorlayabileceğini unutmazlar.

Bununla birlikte bir ülkenin kapitalizmden sosyalizme geçiş biçimi ne olursa olsun bu geçiş bazı genel yasalar tarafından yönetilir. Bu yasaların başlıcaları komünist partiler ve işçi partileri temsilcileri konferansı bildirisinde belirtildiği gibi: Proletarya devriminde ve proletarya diktatörlüğünün kuruluşunda işçi sınıfının ve onun marksist - leninist partisinin yönetici rolü, işçi sınıfının köylülüğün geniş kitlesi ve diğer emekçi tabakalarıyla ittifakı, sosyalizmin kazançlarının iç ve dış düşmanların saldırılarına karşı korunmasıdır.

Proletarya diktatörlüğünün ekonomideki sosyalist dönüşümleri gerçekleştirmek için esinlendiği yasalar bundan sonraki bölümde incelenmiştir.

yirmiikinci bölüm

KAPİTALİZMDEN SOSYALİZME GEÇİŞ DÖNEMİNDE BAŞLICA EKONOMİK GÖREVLER

İşçi sınıfı kapitalizmi ortadan kaldırmak ve sosyalizmi kurmak için iktidarı ele geçirir. Bu herşeyden önce ekonomide köklü bir yeniden kalıba dökülmeyi gerektirir.

Bu yeniden kalıba dökülüşün ortaya çıkardığı sorunlar son derece karmaşıktır. Geçmişteki devrimlerin tersine olarak, sosyalist devrim bir sömürü rejimi biçimi yerine bir başkasını geçirmek için yapılmaz, amacı insanın insan tarafından sömürülmesinin her türlüsünü ortadan kaldırmaktır. Bu nedenle sosyalist üretim tarzı, daha önce görülmüş olanların hepsinden farklı olarak, kendiliğinden eski toplumdan doğamaz. Onu yaratmak için iktidardaki işçi sınıfının ve müttefiklerinin belirli bir amaca yöneltilmiş ve bilinçli çabaları gereklidir.

Her ülkede ekonominin sosyalist dönüşümü bir *geçiş dönemi* gerektirir. Bu ülkede sosyalizmin bütün maddi öncüleri olgunluğa erişmiş olsalar ve orada en elverişli iç ve dış koşullar içerisinde sosyalizm kurulmakta olsa bile bu aşamayı atlamak olanaksızdır.

Fakat geçiş döneminin zorunluluğu tüm ülkeler için genel bir yasa olmakla beraber, şu yada bu ülkeye özgü özellikleriyle karakterize edilebilir.

Örneğin ilerde görüleceği gibi geçiş döneminin ekonomik görevlerinin tamamlanmasında en başta gelen bir koşul olan sosyalist sanayileşme, yüksek evrim aşamasında bulunan ülkelerde çok daha az çaba gerektirir. Tarımın sosyalist dönüşümü gibi küçük ve orta kapitalist işletmelerin sosyalist dönüştürülmesi de başka başka biçimler ve tempolarla olabilir. Ayrıca, geçiş döneminde emekçilerin maddi hayatında önemli farklılıklar görülmüştür. Bununla birlikte, bu kolayca anlaşılabilecek birşeydir. Proletarya diktatörlüğü ekonominin gelişimini en kısa ve en az pahalıya malolan yoldan sağlayabilecek durumdadır. Fakat bolluğu bir mucizeyle yaratamaz. Daima başlangıç noktası olarak maddi değerlerin üretiminin eriştiği düzeyden hareket etmek zorundadır.

Her ülkenin geçmişinde yeralan farklılıklar uzun bir süre devam eder. Bunlar, kuşkusuz sosyalizmin kuruluşunun ve hatta çeşitli ülkelerde sosyalist toplumun ilk aşamalarının özel çizgilerini belirleyecektir.

Herşeye rağmen, tarihin deneyi sosyalizmin heryerde, ilk adımlarından başlayarak kapitalizme karşı muazzam bir üstünlük sağlamaya yeterli olduğunu görtermiştir. Tarihin, az yada orta de-

recede evrimleşmiş ülkelerin sosyalizm yoluna koyulmakta önde gelmelerini istediği gerçektir. Gerici teorisyen ve propagandacılar buna, inançsızlık için kanıt olarak kullanmak üzere dört elle sarılırlar. Gerçekten de örneğin savaş yıllarında yıkıma uğramış ve geçmişte göreli olarak geri kalmış olan Polonya'daki hayat düzeyiyle İsveç gibi hiçbir savaş yükünü taşımamış olan çok evrimleşmiş bir sanayi ülkesindeki yaşama düzeyini kıyaslıyarak sosyalizme «yüzkarası bulaştırmak»tan kolay ne vardır? Sosyalist ülkelerdeki hızlı gelişme, dünya sosyalizminin, kendisine yabancı olan, kapitalizmden miras kalan bir taban üzerinde değil, *kendi tabanı üzerinde* kapitalizmle yarışmaya gireceği saati yaklaştırdığı ölçüde bu kanıtlar da kısa ömürlü olacaktır.

Peki, tamamıyla sosyalist olan bu taban nasıl yaratılır? Yada başka kelimelerle geçiş döneminde proletarya diktatörlüğünün yürütmeye çalıştığı belli başlı ekonomik (ve toplumsal) görevler nelerdir?

1 İŞÇİ SINIFI İKTİDARI NE İLE BAŞLAR?

Geçiş döneminde, ekonomi alanında esas olan, üretim araçlarının sosyalleştirilmesi, sosyalist sektörün hızlı gelişimi ve bu temel üzerinde yeni üretim ilişkilerinin, sosyalist ilişkilerin örgütlenmesidir. Ekonomi alanındaki dönüşümlerin başlayacağı ilk eylem, büyük kapitalist üretimin devletleştirilmesidir.

[] *Endüstri, Ulaşım ve Bankaların Devletleştirilmesi*

Komünist Parti Manifestosu şöyle der: «Proletarya, yavaş yavaş tüm sermayeyi burjuvazinin elinden almak, tüm üretim araçlarını devletin yani egemen sınıf olarak örgütlenmiş proletaryanın elinde merkezileştirmek ve üretim güçlerinin miktarını en büyük bir hızla arttırmak için politik üstünlüğünden yararlanır.» (*)

(*) K. Marx ve F. Engels, **Komünist Parti Manifestosu**, s. 48.

Kuşkusuz, büyük burjuvazi sosyalist devletleştirmeyi yasa dışı bir eylem ve «soygun» sayar.

Gerçekte ise bu, Marx'ın haklı olarak «müsadecilerin müsadereye uğratılması» olarak nitelendirdiği tamamıyla yerinde bir tedbirdir. Büyük kapitalist mülkiyet milyonlarca insanın acımasızca soyulması, köylülerin elinden topraklarının alınması, zanaatkârların mahvolmasıyla, sömürgeci gangsterlik girişimleriyle, devlet gelirlerinin saçılıp savrulmasıyla doğmuştur. Kapitalistlerin zenginlikleri daima işçi sınıfının emeği ve küçük üreticilerin mahvolmasıyla artar. Bu nedenle, sosyalist devrim, halkın emeğiyle yarattığı her şeyi ve tamamıyla emekçilere ait olanı ulusal mülkiyete dönüştürmekle adaleti yerine getirmekten başka birşey yapmış değildir.

Sosyalist devletleştirmenin amacı burjuvazinin ekonomik gücünü yıkarak ve ulusal ekonominin kumanda kollarını proletarya devletine teslim ederek yeni bir üretim tarzı yaratmaktır.

Devletleştirmenin biçim ve yöntemleri - tarihin kanıtladığı - gibi bir ülkeden diğerlerine çok büyük farklılıklar gösterebilir.

Temel üretim araçlarının sosyalist devletleştirilmesi, ilk kez Rusya'da işçi sınıfı tarafından gerçekleştirildi. Devletleştirmeye girişmeden önce Sovyetler iktidarı işçi kontrolü koydu. Üretim, ticaret ve devlet hazinesi, işçi ve memurların ortaklaşa kontrolü altına sokuldu. İşçilerin kontrolüne ve ekonomiyi düzene koyma tedbirlerine karşı burjuvazi sabotajlara ve amansız bir savaşa girişti. Sovyet hükümetini en kısa zamanda devletleştirmeyi gerçekleştirmeye zorladı. 1917 Aralığında bankalar, daha sonra demiryolları, ulaşım araç-

ları, deniz ve nehir filosu ve bazı sanayi işletmeleri devletleştirildi. 1918 Haziranında, tüm özel sanayi işletmeleri ve demiryollarının devletleştirildiği ilan edildi. Bu devletleştirme hiçbir zarar ziyan ödemesi yapılmaksızın gerçekleştirildi.

Avrupa halk demokrasisi ülkelerinde sosyalist ekonomi biçiminin yaratılması çok başka bir şekilde meydana getirildi. Halk demokrasisi hükümetleri önce, yalnızca savaş suçlularına, vatan hainlerine, alman faşizminin yardakçılarına ait işletmelerle kapitalist tekellerin işletmelerini devletleştirmekle işe başladılar. Diğer işletmelerin devletleştirilmesi daha sonraları, burjuvazinin anti - sosyalist girişimlerine karşılık olarak uygulandı.

Çin Halk Cumhuriyetinde devletleştirme çok önemli özellikler getirmiştir. Burada, önceleri halk hükümeti, komprador burjuvalara ait ağır sanayi işletmelerini devletleştirmekle yetindi; en önemli bankaları ve demiryollarını ele aldı ve dış ticaretle döviz operasyonlarını kendi kontrolüne geçirdi. Fakat, kurtuluş savaşı ve halk devrimi sırasında işçi sınıfı ile işbirliği yapmış olan Çin ulusal burjuvazisinin geniş tabakaları devletleştirmeden uzak tutuldu.

Çin'de geniş biçimde, kapitalist mülkiyetin barışçı dönüşümü için devlet kapitalizminin çeşitli biçimleri, en basit düzenleme ve kontrolden karma girişimler (devlet ve özel sermayenin ortak işletmeleri) yaratılmasına varana kadar uygulandı. Karma girişimlere katılan kapitalistler, her yıl zarar - ziyan karşılığı olarak yatırdıkları sermayenin % 5'ini alırlar (bu ödemelere 1962'de son verilecektir).

Sosyalist devletleştirmenin yolları ne olursa olsun, bundan çıkarları zarar gören toplumun çok küçük bir azınlığından başka birşey değildir, oysaki bu devletleştirme muazzam çoğunluğun çıkarlarına karşılık verir. Üretim araçlarının mülkiyetini giderek daha az sayıda büyük kapitalistin elinde yoğunlaştıran kapitalizmin gelişmesi böylece başlıca üretim araçlarının kimseye zarar vermeden yasal sahibine yani topluma aktarılmasının koşullarını hazırlar.

Sosyalist devletleştirme, hiçbir şekilde küçük sanayicilerin, küçük tüccarların ve zanaatkarların mülkiyetine dokunmaz. Tersine, zafere ulaşmış işçi sınıfının devleti, ilk zamanlarda kredi, hammaddeler vererek ve siparişleriyle onlara yardımcı olur; daha sonraları yeni reformlar sırasında, bu tabakaların yeni topluma layık bir yer almaları için gerekli koşulları yaratır. V Lenin, 1921 Mart'ında Gürcistanda Sovyet iktidarının kurulmasından hemen sonra Gürcü komünistlerine yazdığı mektupta, küçük tüccarlar konusunda şöyle diyordu «Bunların devletleştirilmesinden hiçbir çıkar sağlanamayacağı gibi, hatta durumlarının düzelebilmesi ve küçük ticaret yapmaları olanağına sahibolmaları için bazı fedakarlıkların da kabul edilmesi gerektiğini anlamalıyız.» (*)

Evrimleşmiş kapitalist ülkelerde büyük özel işletmelerin devletleştirilmesi sırasında, elbette ki bu işletmelerin küçük pay senedi sahiplerinin çıkarları hesaba katılacaktır. Aynı şey, küçük rantiyeler için de geçerlidir.

(*) V. Lenin,Bütün Eserleri, c. 32, s. 137, Rusça Baskı.

Sosyalist devletleştirme, hangi ülkede olursa olsun, sosyalist devrimin genel ve mutlak biçimde gerekli görevlerinden biridir. Büyük kapitalist üretimin sosyalist üretime dönüştürülmesinin tek yolu, emekçilerin devleti tarafından gerçekleştirilen devletleştirmedir. Ulusal ekonominin sosyalist sektörünün ve yeni üretim tarzının temelleri böyle atılır. Bu sektörden destek alan işçi sınıfı toplumun tüm ekonomik hayatının dönüştürülmesine girişme olanağı elde eder.

[] *Büyük Toprak Mülkiyetinin Müsaderesi*

Diğer emekçilerle ittifak halinde iktidarı elde etmiş olan işçi sınıfının tek görevi kapitalist ilişkileri yok etmek değildir; aynı zamanda birçok ülkede feodal kalıntılarla da karşı karşıyadır.

Bu daha çok az gelişmiş, özellikle sömürge ve bağımlı ülkelerde görülür, buralarda köylü tarafından işlenen toprağın büyük bir kısmı büyük toprak sahiplerine aittir. Fakat, feodal kalıntılar, çeşitli biçimlerde, birçok evrimleşmiş kapitalist ülkelerde günümüze kadar kalmıştır. Bu ülkelerin burjuvazisi toprakları satınalır ve toplumsal gelişme için büyük toprak mülkiyeti tekeli gibi o denli önemli bir engeli ortadan kaldırmayı düşünmez. Bu nedenle büyük toprak mülkiyetinin varlığını sürdürdüğü bütün ülkelerde - feodal olsun, kapitalist olsun, bunun önemi yoktur - bu mülkiyetin müsaderesi işçi sınıfının en başta gelen görevlerinden biridir.

1917'ye kadar büyük toprak sahiplerinin egemen sınıflardan birini oluşturduğu Rusya'da, bu

görev özellikle acildi. Bu nedenle, hiçbir zarar ziyan ödemesi olmaksızın büyük toprak mülkiyeti nin müsaderesi proletarya iktidarının ilk önemli eylemlerinden biri oldu. 26 Ekim (8 Kasım) 1917' de Rusya II. Sovyetler Kongresi tarafından kabul edilen toprak konusundaki yasa gücündeki ka rarname, tüm toprakları ulusal mülkiyete dönüştürdü. Bu eylem, yalnız büyük toprak sahipleri sınıfının varlığına son vermekle kalmamış, ayrıca burjuvazinin ekonomik gücü de yıkılmıştır. İşçi sınıfıyla köylülüğün ittifakı bununla sağlam laşmış ve kırsal bölgelerdeki büyük emekçi kitleler kaderlerini sovyetler iktidarına bağlamışlardır.

Rusya'da toprak özel mülkiyeti ortadan kaldırıldı. Bu, somut tarihi koşullar nedeniyle olmuştur. Özel toprak mülkiyeti gelenekleri Rusya'da Batı Avrupa'dakinden daha güçsüzdü. Rusya köylerinde uzun zamandan beri ortaklaşa toprak mülkiyeti ve toprak parçalarının düzenli aralıklarla köylülere dağıtılması sürüp gidiyordu. Köylülüğün çoğunluğu özel toprak mülkiyetinin kaldırılması hak davasını destekliyorlardı.

Avrupa halk demokrasilerinin çoğunda durum farklıdır. Bu ülkelerde özel toprak mülkiyetiyle ilgili güçlü gelenekler hakimdi, köylüler devletleştirme sloganından korkuyorlardı. Tüm toprakların devletleştirilmesi, işçi sınıfıyla köylülük arasındaki ilişkileri tehlikeye sokabilirdi. Bu nedenle halk devleti yalnız büyük toprak mülkiyetini devletleştirmekle yetindi.

Müsadere edilen topraklardan çoğu tarım işçilerine, en yoksul köylülere ve kısmen, 10 ila 20 yıllık ödeme süreleriyle ve düşük fiyatlarla yada

çoğu kez parasız olarak orta köylülere dağıtıldı. Toprak özel mülkiyet olarak kaldı fakat kullanılışı sınırlandırıldı. Satış, bazı istisnaların dışında, kiraya verme, paylaştırma, bağışlama, kısacası toprağı sömürü ve spekülasyon aracılığıyla zenginleşme yoluna dönüştüren her şey yasaklandı. Bu ilke, toprağın boyutlarının belirlenmesinde de geçerliydi. Tarım reformuyla yaratılan toprak işletmelerinin alanı genel bir kural olarak 5 hektarı geçmiyordu, 10 ila 15 hektara çok ender olarak ulaşıyordu.

Büyük toprak mülkiyetinin müsaderesi Rusya'da olduğu gibi halk demokrasilerinde de, yeni siyasi iktidarın sağlamlaşmasında çok büyük bir önem taşıdı. Tarih bize, büyük toprak mülkiyetinin her yerde gericiliğin bir dayanak noktası olduğunu ve büyük toprak sahipleri sınıfının karşıdevrimin ruhunu oluşturduğunu öğretir.

Büyük toprak mülkiyetinin müsaderesi kendi başına bir sosyalist tedbir değildir, çünkü kapitalist ilişkilerin temellerini baltalamamaktadır. Büyük toprak mülkiyetinin müsaderesi, birçok ülkede, XVIII ve XIX. yüzyıllarda burjuva devrimleri sırasında gerçekleştirilmiş ve bunun sonucu da tarımda kapitalizmin daha hızlı gelişmesi olmuştur. Fakat iktidar emekçilere ait olduğunda büyük toprak mülkiyetinin ortadan kaldırılması yeni toplumsal dönüşümler için önemli bir koşul halini alır.

[] *Emekçiler İktidarın Alınmasından Hemen Sonra Neler Elde Ederler*

Sosyalist devrim, yalnızca üretim güçlerinde coşkun bir gelişme dönemini başlatmakla yetin-

mez, bu kez emekçilerin çıkarına olarak, toplumun sahibolduğu maddi servetlerin yeni bir tarzda yeniden dağılımını da sağlar. Yalnız bu olgu bile gözle görülür elle tutulur meyvaların hepsini birden işçilere ve köylülere götürür. Bu yararlılıkların büyüklük derecesinin devrimci iktidarın dileklerine değil somut koşullara bağlı olduğu kendiliğinden anlaşılır. Ülke ne denli zenginse, üretim güçlerinin gelişim düzeyi ne denli yüksekse emekçiler devrimin hemen arkasından o denli çok avantajlar elde edeceklerdir.

Rusya, Sosyalist Ekim Devrimi'nin arifesinde mahvolmuş bir ülkeydi, fakat işçi sınıfı ve köylülük, son derece güç bir duruma rağmen, devrimin hemen arkasından gerçek avantajlardan yararlandılar. Sekiz saatlik iş günü getirildi ve böylelikle işçi sınıfının yüz yıldan fazla bir zamandan beri uğrunda mücadele ettiği hak davası yerine getirilmiş oldu. Çok genç yaştaki işçilerin işgünü altı saatle sınırlandı, emeğin korunması yasalaştırıldı, zor işlerde kadınların çalıştırılması yasaklandı. Bu, o güne kadar, Avrupa'da en uzun çalışma gününü uygulayan ülke olan Rusya için önemli bir ilerlemeydi.

Sekiz saatlik işgünü devrimden sonra tüm Avrupa halk demokrasilerinde de uygulanmaya başlandı.

Üretim güçlerindeki gelişmenin daha yüksek bir düzeye ulaştığı kapitalist ülkelerde, tekelci sermaye iktidarının devrilmesinden sonra, yalnızca iş gününü kısaltmak değil, emekçilerin tümünün yaşama düzeylerini yıldırım hızıyla yükseltmek için de bütün koşullar biraraya gelmiştir.

İşçi - köylü devleti derhal ücretli yıllık izinleri yasalaştırır. Halk, bundan böyle, emekçilerin tatillerini parasız verilen yada uygun fiyatlara satılan ihtiyaç madeleri elde ederek geçirdikleri sanatoryumlara ve tedavi merkezlerine sahiptir. Bütü tıbbi yardım kuruluşları bundan böyle bedavadır. Kültür fizik ve sporlar zenginlerin ve tembellerin ayrıcalığı olmaktan çıkar, kitlelerin bir sağlık unsuru halini alır.

Sosyalist devrim büyük bir kültür devrimini başlatır. Zorunlu genel ilk ve orta öğretim dereceli olarak yasalaştırılır. Bütün okullarda ve üniversitelerde eğitim parasızdır. Öğrencilerin çoğu devletten burs alır.

Erkeğin karşısında kadının eşitsiz durumu ortadan kaldırılmıştır. Kadın bundan böyle eşit emeğe karşılık eşit ücret alır ve ekonomi, kültür ve politik hayatın her alanında erkekle aynı haklardan yararlanır. İşçi devleti çocuklar için geniş bir kurumlar ağı ve kadını ev işlerinin köleliğinden giderek kurtarmak için halk beslenme ve çocuk bakımı kuruluşları yaratır.

İşçi devleti *işsizliği ortadan kaldırmak* için enerjik ve etkili tedbirler alır ve en kısa zamanda herkese iş sağlar. En sonunda, kapitalist rejimde işçinin ömrü boyunca aklından çıkmayan gelecek korkusunun yokedildiği görülür. Emekçiler işsizlere yardım için ortaklaşa para fonları toplamaktan kurtulurlar ve artık işsiz kalma olasılığına karşı para biriktirmek zorunda değillerdir.

Bununla, toplumsal güvenlik sistemi yeni bir anlam kazanır. İşçi devletinde, yaşlılara emeklilik ve geçici çalışmama durumları için malüllük ma-

aşları garantilenmiştir. Gerekli ödemeler, işletmelerin ödediği paralar ve devlet bütçesinden ayrılan ödeneklerle sağlanır.

Sosyalist devrim. emekçilerin yerleşme koşullarını da değiştirir. Rusya'da milyonlarca işçi bodrum ve tavan aralarından kurtulup, o güne kadar burjuvaların oturduğu apartmanlara yerleşmişlerdir. Avrupa ve Asya ülkelerindeki demokratik halk devrimlerinden sonra da konutlarda yeniden dağılma olmuştur. Devrimden sonra kiralar büyük ölçüde azaltılmış; yükseltilmesi yasalarla yasaklanmıştır. Eskiden gelirin % 15 ila % 30'unu temsil eden kiralar artık aylık ücretlerin 4 ila 5'ini aşmaz.

Emekçiler artık hor görülmekten ve kötü muamele görmekten kurtulmuşlardır. Kapitalist tarafından sokağa atılma «özgürlüğü» artık yoktur İlk kez olarak toplum işçinin insan haklarına saygı duymaktadır.

Birçok halk demokrasilerinde işçiler, iki üç yıl sonunda içinde yaşadıkları koşulların hissedilir ölçüde düzeldiğini görmüşlerdir. İşçi ailesinin bütçesi de gerçek ücretlerin yükselmesi sayesinde artar.

Köylülük de devrimin hayırlı sonuçlarından derhal yararlanır. Ekim Devrimi, köylüye parasız olarak, büyük toprak sahiplerine, kapitalistlere, çar ailesine, manastırlara ve kiliselere ait olan 150 milyon hektarı aşan toprağı dağıtmıştır. Ayrıca köylüler, devrimden önce büyük toprak sahiplerinden satınalmış oldukları topraklar için borç ödemekten, çiftlik kirası adı altında alınan ağır bedellerden ve toprak satınalmak uğruna gir-

dikleri muazzam harcamalardan muaf tutulmuşlardır.

Halk demokrasilerinin köylüleri tarım reformları sayesinde fazladan toprak parçaları elde etmişlerdir ve artık borçlarının altında ezilmemektedirler. Tarım işçilerinin ve yoksul köylülerin bin yıllık rüyası gerçekleşmiştir: kulakların ve büyük toprak sahiplerinin topraklarını değil kendi topraklarını işlemektedirler.

Diğer taraftan, sosyalizmi kuran tüm ülkelerde emekçilerin ödediği vergilerde büyük bir indirim ve devlet gelirlerinde yeni biçimde bir yeniden dağılım uygulanır.

2 EKONOMİ TİPLERİNİN ÇEŞİTLİLİĞİNİ ORTADAN KALDIRMANIN YOLLARI

Geçiş dönemi karma bir ekonomiyle karakterize edilir. Hangi ülkede olursa olsun, işçi sınıfı iktidara gelir gelmez kaçınılmaz olarak bu olguyla karşılaşır. Bu nedenle ekonomi biçimlerindeki bu çeşitliliği ortadan kaldırmak, geçiş döneminde partinin ve işçi devletinin en başta gelen ekonomik ve politik görevidir.

[] *Geçiş Dönemindeki Başlıca Üç Ekonomi Tipi*

Devrimin zaferinden sonra gelen dönemde, genellikle üç ekonomi biçimi görülür: *Sosyalizm*, *küçük ticari üretim ve özel kapitalizm*. Bu biçimler işçi sınıfı ve köylülüğün, bir de devrilmiş olmakla birlikte henüz ortadan kalkmamış olan burjuvazinin karşılığıdır.

Sosyalist sektörün payı, başlangıçta devletleştirilmiş olan büyük kapitalist üretimin gelişme

derecesi ile belirlidir. Örneğin Sovyetler Birliğinde sosyalleştirilmiş sektörün üretimi, 1923 - 1924 arasında ulusal ekonominin toplam üretiminin % 38,5'ini oluşturmuş; Çin'de ise 1949'da % 34,7' ye yükselmiştir. Çekoslavakya gibi evrimleşmiş bir sanayi ülkesinde büyük sanayinin devletleştirilmesi, devlet sektörünün derhal ağır basmasını sağlamıştır. Daha 1945 Ekiminde, sanayi işletmelerinin yaklaşık olarak % 60'ı ve tüm bankalar devletin elinde toplanmıştı. Sosyalist dönüşümlerin koşullarının Çekoslavakya'da başka yerlerdekinden daha elverişli olduğu gayet açıktır.

Küçük ticari üretim, özellikle köylü işletmeleri, zanaatkarlar ve ücretli emek kullanmayan diğer küçük üreticiler tarafından temsil edilir. Bu tip ekonomi, 1923 - 1924'de Sovyetler Birliği'nde hakimdi ve bu sıralarda toplam üretimin % 51'ini sağlıyordu. Çin ekonomisinde daha da önemli bir rol oynamıştır. Küçük ticari üretimin payı, yüksek bir evrimleşme düzeyindeki kapitalist ülkelerde göreli olarak daha az önemlidir.

Özel Kapitalizm, geçiş döneminde, esas olarak şehir burjuvazisine ait küçük ve orta sanayi girişimleri ile köylerdeki kulak işletmeleri tarafından oluşturulur. SSCB'de özel kapitalizm, 1923 - 1924 yıllarında toplam üretimn % 8,9'unu sağlıyordu Çin'de ve bazı Avrupa halk demokrasilerinde kapitalist sektörün önemi, yurtsever burjuvazinin mülkiyeti devletleştirilmediğinden, ilk zamanlarda oldukça büyüktü.

Üretim araçlarının özel mülkiyeti temeli üzerine kurulu ekonomi biçimleri varlığını sürdürdükçe, ülkenin içinde kapitalizmin kökleri ve yeniden kurulmasının koşulları da ortadan kaybol-

maz. Bu durumda, sınıf mücadelesi için, özel mülk sahiplerinin sosyalist dönüşümlere karşı direnmeleri için bir zemin belirir. Bu sınıf ve nusurlar dışardan bir destek alırlarsa kapitalist ilişkilerin yeniden kurulması tehlikesi ortaya çıkar.

Politik tedbirler, (proletarya devletinin güçlendirilmesi, karşı - devrimci partilerin dağıtılması vs.) kendi başlarına bu tehlikeyi altetmek için yeterli değildir. «Kim üstün gelecek?» sorununun sosyalizmin lehine kesinlikle çözümlenmesi için köklü ekonomik tedbirler zorunludur: Özel ekonomi tiplerinin sosyalist biçime dönüştürülmesi gibi.

Bununla birlikte çok sayıda ekonomi biçimlerinin ortadan kaldırılması, kararnamelerle çözümlenemiyecek, çok karmaşık bir sorundur.

Hesaba katılması zorunlu olan ilk şey -ve başlıcası - yeni iktidarın durumunu güçlendirmek, yeni rejimi sağlamlaştırmaktır. Sınıf güçlerinin ilişkisi, aralarındaki mücadelenin şiddeti, ilk planda, ekonomi tiplerinin çeşitliliğinin ortadan kaldırılma yolları ve süreci için tayin edicidir. Amansız bir sınıf savaşı ve kapitalist unsurların güçlü direnişi koşullarında, proletarya diktatörlüğünün, sınıf düşmanlarının ekonomik durumunu en kısa zamanda baltalamak için bu süreci hızlandırması gerektiği açıktır.

Bu sıralarda, önemli ekonomik sorunlarla karşılaşır. Geçiş döneminde, çoğu kez proletarya devletinin, belirli bir ana kadar özel ekonomi biçimlerine başvurmaksızın toplumun ihtiyaçlarını karşılayamayacak durumda olduğu görülür. Küçük köylü işletmeleri, tarım üretiminin önemli bir bölümünü oluşturur; hafif sanayinin, ticaretin, halk hizmetlerinin birçok girişimi özel mülk sahipleri-

ne aittir. Genellikle devlet, daha ilk adımlarında küçük üreticilerin iyi kötü oynadıkları rolü üzerine alacak durumda değildir. Yani ekonomik ve politik güçlükleri önlemek için, ekonomik alanda sosyalist olmayan kesimlerin ortadan kaldırılmasına azçok hazırlanmak gerekir. Sosyalist sektörün zaferi ve bunun sonucu olarak yeni rejimin durumunun güçlenmesi ancak sosyalizmin *ekonomik* yollardan diğer biçimleri ortadan kaldırmasıyla sağlanacaktır.

Fakat her halükarda geçiş döneminde proletarya devletinin karşısına çıkan sorun şudur: Küçük ticari üretimi ve özel kapitalizmi sosyalizmin kurulmasının çıkarına kullanmak ve bunları kademeli olarak sosyalist sektöre dönüştürmek için başvurulacak yöntem ve araçlar nelerdir?

Bu yöntem ve araçlar Sovyetler Birliğinde ve Halk demokrasilerinde sosyalist kuruluş sırasında bulunmuş ve pratikte gerçekleştirilmiştir. Bu biçimde biriktirilmiş olan deney genel ve sürekli bir önem taşır. Aslında, bu şöyle özetlenir: ticari ilişkileri sosyalist sektörün güçlenmesi ve gelişmesinin çıkarları doğrultusunda, özel kapitalist unsurların ekonomik bakımdan ortadan kaldırılması için ustalıkla kullanmak. Proletarya devleti bu ilişkileri geliştirir, çünkü küçük ticari üretim başka tipte ekonomik ilişkileri kabul etmez.

Pratik, proletarya diktatörlüğü devletinin ticari ilişkileri korkmaksızın genişletmeyi kabul edebileceğini göstermiştir. Gerçekten de, ulusal ekonominin kilit dalları (ağır sanayi, hafif sanayinin büyük girişimleri, ulaşım, bankalar, dış ticaret) devletin elinde toplanmıştır. Bütün diğer ekonomi biçimleri şu yada bu şekilde, devlet sek-

törüne bağlıdır, çünkü makineleri hammaddeleri, enerjiyi devlet sektöründen alır ve mamul ürünleri de ona satarlar. Bu durum, işçi devletinin, ekonomi aygıtının kumanda kolları yardımıyla diğer sektörlerdeki durumu kontrol etmesini ve bunların evriminin arzuladığı biçimde yönlendirilmesini sağlar.

Proletarya devletinin miras olarak aldığı sanayi altyapısı ne kadar güçlüyse pazarı kontrol etmek ve düzenlemek olanaklarının o denli çok ve ticari ilişkileri kabul etmenin o denli kolay olduğu açıktır.

Fakat bunun anlamı, proletarya diktatörlüğünün amansız bir sınıf savaşı içerisinde, ekonomi yönetimini düzenleme tedbirleri uygulamaktan vazgeçeceği değildir. Ulusal ekonominin yönetimi proletarya diktatörlüğü tarafından uygulandığında genellikle, karşılıklı olarak birbirini tamamlayan ve proletarya devletinin *ekonomik siyaseti* denilen hem ekonomik hem de politik tedbirleri içerir.

[] *Şehirle Kır Arasındaki Ekonomik İşbirliğinin Örgütlenmesi*

Bölük pörçük ve dağınık küçük ticari üretimin sosyalleştirilmesi geçiş döneminin en zor ekonomik görevidir. Bu ekonominin sosyalist yeniden kalıba dökülüşünün güçlükleri, küçük ticari üretimin proletarya devleti tarafından doğrudan doğruya emredilen kurallara iyi uymaması yüzündendir. Fakat en ince nokta, köylülüğün işçi sınıfının baş müttefiği olmasıdır. Bu nedenle proletarya diktatörlüğü için güçlü ekonomik ilişkiler kurmak-

tan çıkarı olduğu bu müttefiğe karşı herhangibir müsadere tedbiri uygulamak olanaksızdır. Bu ekonomik ilişkiler olmaksızın işçi sınıfıyla köylülüğün proletarya diktatörlüğünün yüce ilkesi olan siyasi ittifakını güçlendirmek de olanaksızdır.

V Lenin, birçok kez köylere karşı uygulanacak en doğru politikanın büyük sosyalist üretimin yarattığı ürünlerden köylerin ihtiyaç duydukları-nın sağlanması karşılığında buğday ve hammaddelerin köylerden alınması olduğunu belitmiştir. Ne köylünün mallarına elkoyma, ne de vergi, diyordu, bunların yerine «büyük endüstrinin («sosyalleştirilmiş») ürünleriyle, köylünün ürünlerinin değiş - tokuşu, işte sosyalizmin ekonomisinin *özü,* temeli budur.» (*)

Proletarya diktatörlüğünün ekonomik siyaseti, ekonomik bakımdan geri kalmış ve sosyalizmi kuran tek ülke olan köylü ülkesi Rusya'da bazı özellikler gösteriyordu. Lenin'in, 1918 baharından başlayarak, köylü ekonomisiyle ticari bağlar kurmayı amaçlayan bir ekonomik siyasetin ilkelerini ortaya koymasına rağmen, iç savaş ve yabancıların müdahalesi ülkeyi kuşatılmış bir kale haline getirdi ve Sovyetler İktidarını «savaş komünizmi» denilen bir politikaya geçmeye zorladı.

Serbest ticaret yasaklandı. Halka sağlanan başlıca besin ve sanayi ürünleri sınıf ilkesine göre katı biçimde vesikaya bağlandı. Köylerde vergi adı altında yine sınıf ilkesine göre elkonulan tüm artık ürünler köylüden şu şekilde alınıyordu: Yoksul köylüden hiçbir şey alınmıyor, orta köylüden kısmen alınıyor, kulaklardan ise çok miktarda ar-

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 32, s. 300, Rusça Baskı.

tık ürün elde edilyordu. Tüm sanayi mekezileştirilmiş ve cephenin ihtiyaçlarının emrine verilmişti. İşletmeler devlet örgütlerinden hammadde, malzeme, donatım, vs. alıyor ve tüm ürünlerini para karşılığında değil, senetle bu örgütlere devrediyorlardı. Para, artık önemli bir rol oynamıyordu. Ekonomik hayat salt idari tedbirlerle düzenleniyordu.

«Savaş komünizmi» politikası iç savaşın son derece güç koşullarının zorlamasıyla ortaya çıkmıştır. Rusya'nın güçsüz kaynaklarının düşmana karşı zafer kazanmak için seferber edilmesinde yardımcı olmuştur. Her zaman için taşıdığı değer buradan ileri gelir. Bu politika tarihi görevini tamamlamıştır, diye yazıyordu Lenin. Fakat, «savaş komünizmi» köylülükle ekonomik bağların sıkılaştırılmasına yaramıyordu ve yarayamazdı. Koşullar değişince, proletarya diktatörlüğü «yeni ekonomik siyaseti» (NEP) kabul etti. Bu ekonomi siyaseti «savaş komünizmine» göre yeni olmadığı ve gerçekte ana hatlarıyla, Lenin tarafından 1918 başlarında ortaya konmuş bir siyaset olduğu halde tarihe bu isimle geçmiştir.

Yeni okonomik siyasetin kabulüyle birlikte özel ticaret serbest bırakıldı. Köylüler üretim artıklarını pazarda satmaya başladılar. Kapitalistler hem perakende hem de toptan ticarete girişti-ler. Özel sermayenin küçük sanayi işletmesi açmasına izin verildi ve bir kısım devlet işletmeleri üzerindeki devletleştirme kaldırılarak bunlar kapitalistlere kiralandı. Sosyalist sektörde işletmelerin örgütlenmesi mali özerklik ilkesine göre yönetildi. Sosyalist sektör işletmelerinin hammadde bakımından ikmali ve ürünlerinin sürümü bundan

böyle alım - satımla sağlandı. Vesikaya bağlama sisteminin arkasından çok gelişmiş bir ticaret başladı. V. Lenin, özel ticaretin yerine devletin ve kooperatiflerin ticaretinin konması için komünistleri «ticaret yapmayı öğrenmeye» çağırdı.

Kuşkusuz ticari ilişkilerin yeniden kurulması, kapitalist unsurları geçici olarak canlandırmamazlık edemezdi. Kulaklar bulundukları yerlerden kafalarını çıkardılar. İşlettikleri kiralık topraklarını artırmaya kalkıştılar ve büyük ölçüde tarım işçilerin emeğini kullandılar. Büyük buğday stokları köy zenginlerinin ellerinde toplanmaya başladı. Kırsal bölgelerde devrimden sonraki ilk dönemi karaterize eden orta köylünün üstünlüğü yeni bir değişime uğradı.

Proletarya devleti bütün bu süreçlere seyirci kalamazdı. Kulaklar büyük bir güç halini alırsa, sosyalizmin kuruluşu için ciddi bir tehlike yaratacaklardı. Bu nedenle köylerdeki kapitalist unsurlara karşı sınırlayıcı tedbirlerin yanı sıra köylülükle ekonomik işbirliği politikası uygulanmaya başlandı. Devlet yoksul ve orta köylülere ekonomilerini yeniden kurmakta yardımcı oluyor; elverişli koşullarla onlara kredi veriyor, kiralama merkezleri aracılığıyla makina ve araç - gereç bakımından yardımda bulunuyordu, vs. Kulaklara gelince, bunlar bir sınırlama politikasına tabi tutuldular: Toprak kiralanması ve işgücü kullanılması kesinlikle sınırlandırıldı, tarım işçilerinin emeği yasalarla düzenledi, kulak işletmelerine konulan vergiler artırıldı.

Rusya gibi bir ülkede, işçi sınıfıyla köylülüğün ittifakı sorunu sosyalizmin geleceği için tayin ediciydi. Eğer bu, partinin içinde de yansımalar

uyandıran amansız bir sınıf savaşı doğuruyorsa bunda şaşılacak bir şey yoktu. Trotskitler sözümona sosyalizmin kuruluşuna katkıda bulunamıyacak, gerici bir kitle olarak kabul ettikleri köylülüğün ikili yapısını inkar ediyorlardı. Bunlar, partiye köylülüğü bile bile mahvetmeyi ve onu sanayiyi ayakta tutmak için sömürmeyi amaçlayan bir politikayı zorla kabul ettirmek istiyorlardı. Böyle bir politika proletarya diktatörlüğünü çöküşe götürecekti.

Sağ oportünistler, yani Buharinciler de, tüm köylülerin hatta kulakların bile «kendiliğinden sosyalizme katılacaklarını» ileri sürerek köylülüğün ikili yapısını reddediyorlardı. Bunların politikası kapitalist unsurlara karşı savaşmaktan vazgeçmek, herşeyi oluruna bırakmak demekti ve bununla kapitalizmin yeniden kurulması yollarını açıyordu.

Geçiş dönemlerinin çelişkileri, ideoloji ve örgütlenme alanlarında trotskitler ve buharinciler ezilmeksizin sosyalizmin lehine çözülemezdi. Bu nedenle Komünist Parti işçi sınıfıyla köylülüğün ittifakını tehlikeye düşürecek yada bu ittifakı sosyalist içeriğinden yoksun edecek her türlü girişime karşı amansız bir savaş yürüttü. Bu savaş sırasında, tüm komünist ve işçi sınıfı partilerinin elinde silah olacak bir siyaset ortaya kondu ve uygulandı.

Lenin, NEP'e geçiş sırasında, bu politikanın genel önemini şöyle belirtiyordu «Şimdi yalnız bizlerin yerine getirdiği bu görev, salt Rusya'ya özgüye benzer, fakat bu, gerçekte, tüm sosyalistlerin karşılaşacakları bir görevdir... İşçilerle köylülerin ittifakı üzerine kurulacak yeni bir toplum kaçınılmazdır. Yirmi yıl daha önce yada yirmi yıl

daha sonra, fakat ergeç bu topluma sıra gelecektir ve yeni ekonomik siyasetimizi belirtmeye çalışmamız bu toplum için, bu toplumun işçi - köylü ittifakı biçimlerini seçmesine yardım etmek içindir» (*).

Lenin'in bu öngörüşü gerçekleşti. NEP, tüm uluslararası değerini korumaktadır. Geçiş dönemi yaşayan halk demokrasisi ülkeleri, içeriği sosyalist ekonominin kurulması için pazarın ve değer yasasının kullanılması ile ilgili leninist ilkelerin uygulanmasından başka birşey olmayan bir ekonomik siyaseti gerçekleştirirler.

Fakat kapitalizmin yüksek bir gelişme düzeyine ulaştığı ülkelerde köylülerin ve çiftçilerin halkın küçük bir kesimini oluşturduğu ülkelerde geçiş döneminde sınıf güçlerinin dağılımı farklı olacaktır. Buralarda küçük şehir burjuvazisi (zanaatkarlar ve küçük tüccarlar vs.) gibi memurlar ve aydınlar da emekçi çiftçilerle birlikte, işçi sınıfının müttefikleri olarak büyük bir rol oynayabilirler. Tekellerin mülkiyetinin devletleştirilmesinden hemen sonra güçlü bir sosyalist sektörün ortaya çıkacağı bu ülkelerde, şehir ve kır küçük burjuvazisinin sosyalist kuruculuk yoluna koyulması için daha da elverişli koşullar biraraya toplanmış olacaktır. Buralarda, «Kim üstün gelecek?» sorusu, tekelci burjuvaziye karşı kazanılan zaferden sonra pek merakla sorulmayacak, çünkü sosyalist sektör, daha başlangıçtan beri ulusal ekonomisindeki sosyalist olmayan unsurlardan çok daha güçlü olacaktır.

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 33, s. 151 - 152, Rusça Baskı.

[] *Köylülüğün Üretim Kooperatiflerinde Toplanması*

Proletarya devletinin yoksul ve orta köylüler karşısındaki politikası yalnızca onların işletmelerini geliştirmelerinde yardımcı olmaktan ibaret kalmaz. Ergeç, köylülüğün büyük kitlesinin küçük bireysel işletmeden zenginlik kaynağı olan büyük makineli tarıma kademeli olarak geçmesine yardımcı olmak gerekecektir. Aknı şekilde, proletarya diktatörlüğünün kulaklara karşı politikası da er veya geç sınırlamadan kulakların sınıf olarak ortadan kaldırılması politikasına dönüşmek zorunda kalacaktır.

Köylerde büyük kollektifleşmiş üretimi yaratmanın tek yolu, küçük köylü mülkiyetinin birey olarak üreticilerin emeği yerine, insanın insan tarafından sömürülmesini ortadan kaldıran ortaklaşa. kollektif emeğin geçmesi amacıyla kademeli olarak kooperatif mülkiyetine (kollektif) dönüşmesidir.

Bu yol yalnızca toplumun üretici güçlerindeki gelişmenin ihtiyaçlarına uygun olmakla kalmaz. köylülerin kendi çıkarlarına da uygundur. Kapitalistlerin ve büyük toprak sahiplerinin boyunduruğunun kaldırılmasından sonra bile kendi küçük toprak parçasını işleyen köylü yaşama ve çalışma koşullarını iyiye götürmek için fazla bir olanağa sahip değildir. Köylü küçük işletmecinin hiçbir zaman yoksulluktan kurtulamıyacağını ve asla rahat bir hayat yaşayamıyacağını kendi deneyiyle bilir. Sosyalist devletin yardımı ne denli büyük olursa olsun küçük ticari üretim genişletilmiş tekrar üretimi sağlamaya yeterli değildir. Sov-

yetler Birliği'nin deneyi bunun kanıtıdır. SSCB'de sanayi, 1928'de savaştan önceki düzeyini % 32 aşmış ve buğday üretimi ancak savaştan önceki düzeyine yaklaşırken ve tarım üretiminin ticari değeri savaş öncesine kıyasla yarı yarıya azalırken daha hızlı tempolarla büyümeye devam etmiştir. Bu durumda köylülük için, ülke ekonomisinin tümü için olduğu gibi, bir tek kurtuluş yolu vardı: Bölük börçük ve geri kalmış köylü işletmelerini makineleşmiş büyük tarım işletmelerine dönüştürmek.

Büyük tarım üretimi kapitalizmin koşulları içinde, küçük üreticilerin kanları ve canları pahasına yaratılır. Örgütleyicileri burjuvalaşmış büyük toprak sahipleri, büyük kapitalistler, kulaklar ve tüccarlar olan büyük tarım üretiminin bu *kapitalist yoldan* yaratılması, elbette ki proletarya demokrasisinde olanaksızdır.

Tarımın yeniden kalıba dökülüşünün sosyalist yolu köylülerin özgür iradeleriyle kooperatiflerde biraraya gelmeleridir. Marksizmin kurucuları bu yolu açıkça seziyorlardı. Engels şöyle yazıyordu: «...İktidara geçtiğimizde, büyük toprak sahiplerine karşı yapmak zorunda olduğumuz gibi küçük köylünün mal ve mülkünü zorla elinden almayı aklımıza bile getiremeyiz (zarar ziyan ödemesi olsun olmasın.) Küçük köylüye karşı görevimiz, en başta, bireysel mülkiyetini ve işletmesini kooperatif işletmesine dönüştürmektir fakat bunu onu zorlayarak değil örneklerle, ikna ederek ve tolumun yardımını sağlayarak yapmalıyız.» (*)

(*) F. Engels, Fransa ve Almanya'da Köylü Sorunu, Editions Sociales, Paris, 1956, s. 24.

Kapitalist ülkelerde de tarım kooperatiflerinin çeşitli biçimleri vardır. Danimarka'da, Hollanda'da ve Finlandiya'da tarım ürünlerinin kooperatif ticareti önemli bir rol oynar. Fakat bu kooperatifler emekçi köylülerin tekelci sermayenin keyfi davranışlarına karşı kendilerini savunmalarında yardımcı olmakla birlikte, kırsal bölgelerde üretim ilişkilerini değiştiremezler. Kapitalist rejimde kooperatifler, herşeyden önce, bireysel köylü işletmelerinin ve kapitalist unsurların hemen hemen daima üste çıktığı bir etkinlik alam olan kapitalist tarım alanlarının ürünlerinin sürümüne ve bu işletmelerin ikmaline yararlar. Bu koşullar altında kooperatifler, kollektif kapitalist işletmeleri olarak kalırlar.

Toprak, sanayi ve bankalar halkın mülkiyeti halini aldığında, tarım kooperatifleri çok daha başka bir eğilim gösterir ve başka bir toplumsal önem kazanırlar. «...Üretim araçları topluma ait olduğunda ve proletarya sınıf olarak burjuvaziye karşı zafer kazandığında, uygar kooperatifçiler rejimi sosyalist rejimden başka birşey değildir.» (Lenin) (*)

Kooperatifler, köylü işletmelerinin birleşmesinin, köylüler için en kolay elde edilir, en iyi anlaşılır ve en elverişli biçimidir. Lenin, çok ünlü «kooperatif planını» ortaya koyduğunda buna dayanıyordu. Rusya'nın koşullarına uygulanmış olan bu plan, milyonlarca ve milyarlarca köylünün sosyalizm yoluna koyulması için bir eylem programı olarak genel değerinden hiçbir şey kaybetmiş değildir.

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 33, s. 431, Rusça Baskı.

Lenin, ilk başta, tarım kredilerinin örgütlenmesiyle birlikte, tarım ürünlerinin sürümü ve köyün mal bakımından ikmal edilmesi alanında en basit kooperatif biçimlerinden başlamayı öneriyordu. Bu basit kooperatif biçimleri o zamandan başlayarak köylülerde kollektif işletme biçimleri alışkanlığını geliştirir ve yalnızca ortaklaşa satış ve ikmalin değil, ortaklaşa üretimin de taşıdığı avantajlar karşısında gözlerinin açılmasını sağlar. Lenin'e göre, köylüler ortaklaşa işletmenin avantajlarını kendi deneyleriyle öğrenmelidirler. Ancak bundan sonra köylü üretiminin kollektifleştirilmesine kademeli olarak geçilebilir: Önce toprağın ortaklaşa işletilmesi için en basit birlikler yaratılır, sonra tarım kooperatiflerinin daha üst biçimlerine geçilir. Olayların bu doğal akışını zedeleyecek her türlü girişim ve özellikle, leninist özgür iradeyle katılma ilkesinin çiğnenmesi bu işe çok büyük bir zarar verme ve köylülerin gözünde itibarını düşürme tehlikesi yaratır.

Bunun anlamı üretim kooperatiflerinin kurulmasının kendi başına olabileceği değildir. Hayır, burada, çeşitli alanlarda, parti ve devletin sürekli desteği gereklidir. Bu alanlar finansman ve örgütlemedir (özellikle kooperatif işletmeleri yaratılmasında köylülere yardım edecek kadrolar açısından). Emekçi köylüler politik yönden de yardım görmelidirler, çünkü onların kollektifleştirmeye geçişi, genellikle, bazen çok keskin bir sınıf mücadelesiyle birarada olur.

Tarım kooperatiflerinin yaratılmasının, geriye kalan son sömürücü sınıf olan kulakların kaderini tayin ettiği bir gerçektir. Kollektifleştirilmiş tarım bu sınıfın ekonomik durumunu baltalar;

çünkü pazardan spekülatör kulağı silerek tarım ürünlerinin başlıca üreticisi haline gelmiştir. Köylülüğün büyük kitlesinin geri dönülemiyecek biçimde sosyalizmin yoluna koyulduğu anda kulaklar politik bakımdan da yıkılırlar. Böylelikle, kulakları sınıf olarak tasfiye etmek için bütün koşullar biraraya toplanmıştır. Elbette ki, bu sınıfın temsilcilerini yoketmek sözkonusu değildir, yalnızca kır burjuvazisinin yoksul köylüleri ve tarım işçilerini sömürmesini sağlayan toplumsal ve ekonomik koşullar ortadan kaldırılır.

Eski kulakların durumuna gelince, bu onların meydana gelen toplumsal değişmeler karşısındaki tutumlarına bağlıdır. Sovyetler Birliğinde kulaklar kollektifleştirmeye karşı vahşice bir direniş göstermişler, köylüleri kolhozlara karşı çıkmaya kışkırtmışlar ve bazen kolhozlara ve köylü kitlelerine karşı silaha sarılmışlar, bunun karşısında proletarya iktidarı kulakları ezmek için zora başvurmaktan başka çare bulamamıştır. Başka koşullar altında, eğer bu sınıfın temsilcileri akla uygun davranır ve emekleriyle geçinmeyi kabul ederlerse, bu denli ciddi tedbirler almak gerekli olmayabilir. Bu durumda, onların önünde, sosyalist toplumda diğerleri gibi emekçiler olmak umutları belirir.

Kırsal bölgelerin dönüşümündeki başarının tayin edici koşulları, ülkede, köylü kooperatiflerine, makinaler, yapay gübreler ve teknisyen kadroları sağlayarak yardım edebilecek büyük sosyalist sanayii geliştirmeye bağlıdır.

Sosyalist sanayileştirme, tarımı teknik bakımdan en büyük bir etkinlik derecesinde yeniden donatmayı sağlar. SSCB'de henüz ekonomik bakım-

dan güçsüz olan kolhozların kurulmasından hemen sonra, devlet tarımı makineleştirmeyi üstlendi. Özel merkezler yaratıldı: Makine ve traktör istasyonları (S.M.T.). Devlet, makinist kadroları da oluşturuyordu. Bunun sonucu olarak kolhozlar güçlendiğinde S.M.T.' lerin malzemesi satıldı ve S.M.T.'lerin kendileri teknik onarım istasyonları (S.R.T.) olarak yeniden örgütlendiler.

SSCB'nin ve halk demokrasilerinin deneyi tarımda üretim kooperatiflerinin yaratılmasının (kollektifleştirme) köyde sosyalist dönüşümün nesnel olarak zorunlu tek yolu olduğunu göstermiştir. Diğer yandan, pratik, üretim kooperatiflerinin çeşitli somut biçimler alabileceğini gösterir.

Kollektif tarımın başlıca biçimi olarak derhal tarım artellerinin kurulduğu Sovyetler Birliği'nden farklı olarak, halk demokrasisi ülkelerinde büyük köylü işletmecileri kitlesini biraraya getiren üretim kooperatifleri bazı ara aşamalardan geçmiştir. Her yerde alt kooperatif tipleri (çeşitli düzeylerde) ve üst kooperatif biçimleri yaratılmış, birinciler ikincilerden üretim araçlarının kollektifleştirilme derecesiyle ayrılmıştır. Alt kooperatif tiplerinde gelirin yeniden dağılımı, yalnızca elde edilen emeğe göre değil aynı zamanda başlangıç taki katkıya (toprak ve araç - gereç) bağlı olarak yapılmıştır.

Çin'de ve diğer birçok ülkede, köylülüğün büyük kitlesi ilkel yardımlaşma biçimlerinden üst tipteki üretim kooperatiflerine varana dek evrimleşmiştir. Bu durum köylülerin kendi gözleriyle görerek toprağı kollektif işlemenin avantajlarına inanmaları için yeterince zaman sağlamıştır. Çin' den sonra köyde sosyalist dönüşümleri bitirme sı-

rası Kore Demokratik Halk Cumhuriyetine geldi. Bulgaristan Avrupa'da tarımın sosyalist yeniden örgütlenmesinin sona erdirildiği ilk halk demokrasisi ülkesi oldu.

Çeşitli sosyalist ülkelerde tarım kooperatiflerinin başka başka olmasına rağmen, onları *sosyalist tipte* ekonomi olarak karakterize eden ortak bir çizgileri vardır. SSCB'de tarım artellerinin örgütlenmesinde, Bulgaristan'da tarım kooperatifleri ve diğer ülkelerdeki tarım üretimi kooperatiflerinin örgütlenmesinde köylülerin bireysel çıkarlarıyla kollektif çıkarlarının birleştirilmesi hakim olmuş ve bu dünkü bireyci köylülerin bilinçli kollektifçiler olarak eğitilmesinde katkıda bulunmuştur. Genellikle yalnızca temel üretim araçları (tarım makine ve araç-gereçleri, çift hayvanları, tohumlar, kooperatifler için yerel işletmeler) ve kooperatif üyelerinin emeği ortak kılınmıştır. Hatta bazı halk demokrasilerinde toprak tek bir işletmede biraraya getirilmiş olmakla birlikte kooperatif üyesi köylülerin özel mülkiyeti olarak kalmıştır Geri kalan her şey (oturulan ev, bir kısım sürü hayvanları, kümes hayvanları, küçük tarım araçları) ortak kılınmamıştır ve kooperatif üyelerinin kişisel malıdır. Bu köylülerin gelirlerinin en büyük kısmı ortaklaşa işletmelerden elde edilir, fakat yardımcı bireysel işletme de halâ bütçelerinde belirli bir yer tutar. Kooperatiflerdeki çalışma şu sosyalist ilkeye göre örgütlenmiş ve değerlendirilmiştir : Herkesten yeteneğine göre, herkese emeğine göre.

Çin Halk Cumhuriyeti'nde, Çekoslavakya'da ve Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde kooperatiflerin kuruluşunun son aşamasında bunlara ku-

lakların kabul edilmesine ve bunların çalışmayla ve politik alanda yeniden eğitilmesine başlanmıştır.

Hayat, komünist partilerin, geniş ölçüde kooperatiflerin yaratılması sırasında, sık sık, sol sapmalı abartmalar tehlikesiyle, köylülerin hazırlık derecesini hesaba katmaksızın, henüz insanları ikna etmenin gerektiği yerlerde telaş göstererek bu görevi bitirme eğilimleriyle karşılaştığını göstermiştir.

Sol sapmalı hataların kaynağı, kooperatiflerin kuruluşunu idari tedbirlerle, örgütleme ve ekonomik yönetim alanında titiz ve akıllıca bir çalışma yapmaksızın hızlandırma arzusudur. Komünist partiler bu tehlikeli yöntemlerle, leninist özgür irade ve gönül rızasıyla katılma ilkesinin bu şekilde unutulmasıyla, yalnızca köylü işletmecilerin büyük kitlesinin ortak kılınacağı birinci aşamada değil daha sonra da savaşmak zorundadır.

Bununla birlikte yine çok ciddi bir başka tehlike daha vardır: Bu ise sağ sapma, yani üretim kooperatiflerinin yaratılmasını belirsiz bir zamana erteleme yada kulakların çıkarına, köylülüğün geri kalmış tabakalarının basma-kalıpçı ve tutucu ruh haline uygun olarak kaplumbağa hızıyla gerçekleştirme eğilimidir. Sağ sapma nesnel olarak kulakların kapitalist özlemlerinin ifadesidir ve bunun sonucu olarak sosyalist kuruculuğun çıkarları için ciddi bir tehlikedir.

Üretim kooperatiflerinde köylü işletmelerinin biraraya getirilmesinin başarısı, hem sağ sapmaya hem de sol sapmanın aşırı vaadlerine karşı güçlü mücadele olmaksızın olanaksızdır.

Tarımın sosyalist yeniden örgütlenmesi konusunda kazanılan deney, kuşkusuz karşılaşılması olasılığı bulunan bütün sorunlara cevap veremez. Sosyalist yola atılan bütün ülkeler elbetteki kooperatiflerin örgütlenmesi biçim ve yöntemleriyle ilgili birçok yenilik getireceklerdir. Bunlar özellikle, makineli tarımın ve büyük kapitalist tarım işletmelerinin bulunduğu yüksek bir evrim aşamasındaki kapitalist ülkelerden beklenir.

Fakat çeşitli ülkelerin özellikleri ne olursa olsun Lenin'in kooperatif planının ilkeleri, işçi sınıfının köylülük karşısındaki, geçiş döneminde ekonomi tiplerinin çeşitliliğini ortadan kaldırabilecek politikası için her yerde geçerlidir.

[] *Sanayiden Kapitalist Unsurlarının Uzaklaştırılması*

Ticari ilişkilerin ve ticaretin gelişmesi genellikle kapitalist unsurların şehirlerde de varlığını sürdürmesine yolaçar. Daha yukarıda, SSCB'de proletarya devletinin geçici olarak bazı dallarda ve belirli bir çerçeve içerisinde burjuvazinin ekonomik etkenliğine devletin ekonomik siyasetiyle (NEP) izin verdiğini söylemiştik. İktidarın halkın çeşitli sınıf ve tabakalarının oluşturduğu bir demokratik blok tarafından ele geçirildiği ülkelerde ulusal burjuvazi az - çok önemli bir ekonomik tabanı devam ettirir. Burjuvazinin bu tabakasının durumu, başlangıçta hatta daha da güçlenebilir.

Proletarya devletinin burjuvazi karşısında daha sonraki politikası, büyük ölçüde, bu sınıfın davranışına bağlıdır.

Burjuvazi yeni rejimi dürüstçe destekleyebilir

ve ekonomik inşaya katılabilir. Bu durumda, ona bazı kolaylıklar ve krediler sağlayacak, ürünlerinin sürümünü güvence altına alacak olan devletin desteğine güvenebilir. Fakat, kapitalist unsurlar emekçilerin iktidarına karşı da gelebilir, ekonomik sabotajlara girişebilir, sosyalist işletmelere çelme atmak için soysuzlaştırmalardan ve hilelerden yararlanabilirler, sosyalist işletmelerin zararına zenginleşmek için bunları hammaddelerden işgücünden, alıcılardan yoksun edebilirler. Bu durumda burjuvazi her türlü anti - sosyalist girişime karşı savaşan kamu güçlerinin baskı tedbirlerini kendiliğinden üzerine çekmiş olur.

Fakat her halükarda proletarya devleti, geçiş döneminde, kapitalist unsurların gelişmesini kısıtlamayı amaçlayan bir politika uygulayacaktır. Kapitalistlerin devrim ve sosyalist dönüşümler için tehlikeli bir ekonomik ve politik güç haline gelmesini önleyecek sınırlar koyar. Bunun için zenginliklerin aşırı ölçüde özel mülk sahiplerinin elinde yoğunlaşmasını önleyecek mali ve diğer türden tedbirler uygulanır. Üretim hacmi, hammadde alımı, fiyatlar ve işgücü kullanma koşulları vs. düzene konur.

Bu tedbirlerin tümü, aynı zamanda, yeni sosyalist sektörü özel kapitalizmin rekabetine ve yozlaştırıcı etkisine karşı korur. Diğer yandan, işçi devleti özel kapitalizmi sınırlandırırken kapitalist işletmelerde çalışan ücretlilerin çıkarlarını savunmayı asla unutmaz.

Proletarya diktatörlüğü, en başta özel sermayeyi açık ekonomi yarışında yenmeyi amaçlar. Proletarya devleti böyle bir yarışmadan korkmaz. Güçlü bir endüstriye sahiptir ve ekonominin ku-

manda kollarını elinde tutmaktadır. Yüksek düzeyde örgütlenmiş ve yoğunlaştırılmış büyük sosyalist üretimin avantajları onun ergeç ulusal ekonominin tüm alanlarında özel sermayeye karşı zafere ulaşmasını sağlayacaktır. Özel sermayenin etki alanı daralır ve ona ekonomik bakımdan teslim olmadan başka bir kurtuluş çaresi kalmaz. Sanayi ve özel ticaret alamnda büyük sosyalist dönüşümler için elverişli koşullar genellikle bu dönemde biraraya gelmiştir. Bu reformlar çeşitli yöntemlerle gerçekleştirilir.

Pratik bu yöntemler arasında *devlet kapitalizmi*nin çeşitli biçimlerinin önemini göstermiştir. Bu ekonomi biçimini sosyalizmin kurulmasının çıkarına kullanma olanağı ilk kez Lenin tarafından gösterilmiştir. Lenin, birçok yazılarında, *(Sovyetler İktidarının Acil Görevleri Üzerine Rapor, Ayni Vergi üzerine* vs.) Proletarya diktatörlüğünde devlet kapitalizminden yararlanma olasılığı bulunduğunu ortaya koymuş ve özel sermayeden sosyalizme geçişin özel bir aşaması olarak oynadığı rolü belirtmiştir.

Proletarya diktatörlüğündeki devlet kapitalizmi evrimleşmiş burjuva ülkelerindeki devlet kapitalizmiyle karıştırılmamalıdır. Bu ülkelerde devlet kapitalizmi devletin hazine kaynaklarından yararlanarak özel kartellerin sermaye birikimini hızlandırmak için bir araç, büyük kapitalistlerin çıkarına uygun bir ekonomik devletçilik yöntemi, devletin sermaye çıkarına emekle sermaye arasındaki sınıf savaşına müdahalesinin bir biçimidir. Fakat proletarya diktatörlüğü ülkelerinde, bunun anlamı emekçilerin yararına proletarya devletinin kontrolü altına alınmış bir kapitalizm, özel serma-

yenin sosyalizmin kurulması amacıyla kullanılmasının bir biçimi, sermayenin emeği sömürme eğilimlerinin sınırlandırılmasının bir şekli, kapitalist ekonomiyi sosyalist ekonomiye dönüştürmenin bir aracıdır.

Lenin'in öğretisinden esinlenen Sovyetler Devleti, geçiş döneminde, ülkenin ekonomik kalkındırılması görevini yerine getirmek için rus ve yabancı sermayenin işletilmesi politikasını uygulamıştır. Yabancı kapitalistlere bazı işletme ve madenlerin imtiyazını tanımış ve diğer bazılarını özel şahıslara kiralamıştır. Böylelikle, SSCB'de pek fazla gelişmemiş olan bir devlet kapitalizmi ortaya çıktı, çünkü Sovyetler İktidarının kısa zamanda çökeceğini umudeden burjuvazi proletarya devleti ile işbirliği yapmayı kabul etmedi. Devlet kapitalizminin payı, 1923 - 1924'de, ulusal ekonominin toplam üretiminin ancak % 1'ine erişebildi.

Daha sonraki sosyalist devrimlerin deneyi geçiş döneminde ekonomik tedbirler sistemi içinde devlet kapitalizminin yeri ve rolü sorununa yeni bir ışık tuttu. Leninist düşünceler, yine devlet kapitalizminin, özel kapitalist sanayinin sosyalist sanayiye dönüştürülmesinde kullanıldığı Çin Halk Cumhuriyeti'nin pratiğinde uygulamasım buldu. Buna benzer bir deney, karma girişimlerin (devlet ve özel sermaye) yaratıldığı Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde de gerçekleştirildi.

Yüksek evrim düzeyindeki kapitalist ülkelerde, bu yönde daha geniş ufuklar açılmaktadır. İşçi sınıfının başa geçtiği halk iktidarının kurulmasından sonra, bu ülkelerde, devlet kapitalist girişimleri, devletle sosyalist dönüşümleri kabul etmeye hazır burjuvazi fraksiyonunun ekonomik iş-

birliğinin önemli bir şekli olabilir. Devletleştirilen tekeller ve bunların etkilediği küçük kapitalist girişimler temeli üzerine kurulu karma şirketler devlet kapitalizminin özel bir biçimini temsil edebilirler.

Devletle dürüstçe işbirliği yapan patronlar karma işletme ve şirketlerin yaratılmasından çoğu kez yarar sağlarlar. Gerçekten de garantili bir pazardan yararlanır, daha güçlü rakipler tarafından ezilme tehlikesiyle karşılaşmaz ve ekonomik bunalımlardan korkmazlar. Deney proletarya devletinin gelecekte bu dürüst kapitalistlerin çalışma hayatına geçmesini elverdiği ölçüde kolaylaştıracağını göstermiştir. Bu, maddi alanda, belirli bir süre için kapitalistlere ellerinden alınan mal ve mülkleri için zarar - ziyan adı altında bazı paralar ödenmesi ve manevi alanda ise kapitalistlerin bilgilerinden yararlanma, onlara işletmelerde önemli görevler verme ve proletarya demokrasisi çerçevesinde politik haklarını tanıma şeklinde olur.

3 SOSYALİST SANAYİLEŞME

Sosyalist üretim tarzının bütün diğer üretim tarzları gibi bir maddi temeli yani üretim güçlerinin gelişiminin belirli bir düzeyi vardır. Lenin şöyle diyordu: «Sosyalizmin maddi temeli, tarımı da yeniden örgütleyebilecek olan büyük makineleşmiş sanayiden başka birşey olamaz.» (*)

Sosyalizmin maddi ön koşulları kapitalizmin bağrından doğar. Fakat bunun anlamı, devrimden sonra, bu alanda işçi kitidarının önüne yeni yeni görevler çıkmayacağı değildir.

Birincisi, örneğin ilkel teknikler ve zanaatkarın el emeği gibi küçük işletmelerin yeraldığı dalların büyük bir rolü vardır. Bunlar, evrimleşmiş kapitalist ülkelerdeki büyük makineleşmiş üretimin yanısıra varlıklarını sürdürür giderler. İkincisi, sosyalizme doğru yolalan ülkelerde üretim güçlerinin az gelişmiş olması yada bu ülkelerde evrimleşmiş bir endüstrinin yanında milyonlarca küçük üreticiye iş sağlayan geri kalmış bir tarımın

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 32, s. 434, Rusça Baskı.

yeralması olasılığı vardır. İşte bütün bunlar, eğer kapitalizm yeterince gelişmiş bir maddi temeli miras bırakmamışsa, işçi iktidarı ne yapmalıdır, sorusuna güncel bir karakter kazandırır.

Sağ sosyalistler, ulusal ekonomi evrimleşmiş tekelci devlet kapitalizmini karakterize eden bir düzeye ulaşmadıkça iktidarın alınmasından bile söz edilmemesi gerektiğini söylerler. Bunlar, işçi sınıfının bunsuz sosyalizmi kurmayı hayal bile edemiyeceğini kabul ederler. Ekim sosyalist devrimi zafere ulaştığında bazı sosyal-demokrat liderler daha yukarıda söylemiş olduğumuz gibi bunun «anormal» olduğunu ilan etmişlerdi. Böyle demelerinin nedeni yalnızca Rusya'nın üretim güçleri ve kültürde yüksek bir gelişme düzeyine erişmemiş olması ve ekonomiyi yönetmeye hazırlanmış kadrolara sahibolmamasıydı. Fakat Rusya işçi sınıfı bu ukalaların görüşüne önem vermedi. Önce iktidarı ele geçirdi, sonra büyük bir güçle ekonomik ve kültürel geriliği ortadan kaldırmaya ve kendi ekonomik kadrolarını yetiştirmeye girişti.

İç savaş daha sona ermemişti ki Rusya'yı elektriklendirmek için hazırlanan devlet planı -GOELRO- doğrudan doğruya Lenin'in yönetiminde uygulanmaya kondu. Bu, ulusal ekonominin 10 ila 15 yıllık gelişmesi için ilk bilimsel plandı. Bu planda, modern bir teknik temel üzerinde ağır endüstrinin temel dallarının yani enerjetik, metalurji, mekanik inşaat, kimya endüstrisi ve ulaşımın gelişmesi öngörülüyordu. GOELRO planında Lenin tarafından ifade edilen düşünceler, daha sonraları, Sovyetler Devleti'nin sosyalist toplum için gerekli maddi temeli yansıtmasını sağlayan sosyalist sanayileşme politikası için rehber olmuştur.

Demek oluyor ki, ekonomik ve teknik geri kalmışlık sosyalizmin kurulması için aşılmaz bir engel değildir. Ne olursa olsun işçi sınıfının önünde yerine getirilmesi gereken devcesine büyük ve güç bir görev vardır: Sosyalizmin maddi temelini yaratmak, endüstrinin tüm dallarını ve en başta üretim araçları üretimini geliştirmek. Sosyalizme doğru yol alan tüm ülkeler, özellikle geçmişte yeterince gelişmiş bir sanayi temeline sahibolmayanlar bu görevle karşı karşıya geleceklerdir. Diğer kelimelerle, bu ülkeler *sosyalist sanayileşmenin* zorunluluğuyla karşılaşacaklardır.

Sosyalist sanayileşme, büyük endüstrinin ve herşeyden önce tüm ulusal ekonominin modern teknik temeli üzerinde yeniden örgütlenmesinin anahtarı olan, sosyalizmin zaferini garantileyen, teknik ve ekonomik bağımsızlığı ve ülkenin kapitalist dünya karşısında savunma kapasitesini güçlendiren ağır endüstrinin gelişmesidir.

Modern bir endüstrinin yaratılması muazzam maddi ve parasal harcamalar gerektirir. Kapitalist ülkeler sanayileşmenin kaynaklarını sömürgelerin soyulmasında, savaşın katkısında yada dış borçlanmalarda buluyorlardı. İlk iki kaynak sosyalist ülkelerin ilkeleri bakımından kabul edilemez. Dış borçlanmalara gelince, kapitalist devletler, borç verirken bir politik baskı uygulamayı umudetmedikçe sosyalizmi kuran ülkelere kredi vermeyi reddederler. Bu güne kadar bu daima böyle olmuştur. Üstelik de, kapitalist devletler, sosyalizmin kuruluşunu başarısızlığa uğratmak için sanayileşmeyi kolaylaştırabilecek normal ticari ilişkilerin ve kültürel ve teknik alışverişlerin gelişiminin, özellikle donatım malzemesi alımının,

teknik danışmanın vs. önüne her türlü engeli dikerler.

Ancak işçilerin, köylülerin ve aydınların emeğiyle yaratılan iç kaynaklar sosyalist sanayileşmeyi sağlayabilir. Elbette ki, bu, bazı fedakarlıklar gerektirebilir, özellikle sosyalist sanayileşmenin ilk aşamalarında, güçlükler ve yoksunluklara yolaçabilir. Emekçilerin sosyalizminin kurulması girişiminde ilk adımı attığı ve bu nedenle kıt kanaat yaşamak ve birçok yoksunluğa katlanmak zorunda kaldığı Sovyetler Birliğinde bu böyle olmuştur.

Diğer yandan kapitalistler ve büyük toprak sahipleri sınıflarının tasfiyesinden sonra sanayiyi finanse etmekte yeni kaynaklar ortaya çıkar. Daha önceleri sömürücü sınıfların asalak tüketimlerinin yuttuğu ulusal gelir payı, bundan böyle sosyalist birikim için kullanılır. Rusya'da, Çin'de ve sosyalizm yoluna koyulan diğer birçok ülkede, eskiden yabancı kapitalistlere muazzam miktarlar ödeniyordu. Sosyalist devrim bu köleliği de ortadan kaldırır. Köylülük ipolek borçlarından ve çiftlik kirasından muaf tutulur. Bundan, köyden gelen maddi kaynakların sanayinin gelişmesine yöneltilmesi için daha büyük bir olanak çıkar. Devlet işletmelerinin gelirleri, iç ve dış ticaret ve bankalardan sağlanan gelirler de sanayileşme için kullanılır.

Sovyetler iktidarı tüm iç kaynakları seferber ettikten sonra, kapitalist bir ülkede eşi görülmemiş tempoda bir sanayileşmeyi gerçekleştirebildi. İlk beş yıllık plan dönemi içinde (1928 - 1932) 1500'den fazla yeni fabrika hizmete girmiş ve ikinci plan döneminde (1933 - 1937) 4.500 fabrika açıl-

mıştır. Bu dönemde sanayi üretimi hacmi 4,5 kat artmıştır. On yıl içindeki bu sanayi atılımı ulusal ekonominin gelişimi tarihinde benzeri görülmemiş bir sıçramadır. Amerika Birleşik Devletleri'nin sanayiinde benzeri bir artma olabilmesi için 40 yıla yakın bir zaman, yani hemen hemen 1890 - 1929 arasındaki yıllar gerekmiştir.

Halk demokrasisi ülkeleri de, geçiş döneminde sanayinin büyümesinde hızlı tempolar gösterdiler. Bu hızlı tempolar yeni, sosyalist rejimin elverişli yönlerinin inandırıcı kanıtlarıdırlar.

Dünyanın ilk sosyalist devleti olan Sovyetler Birliği için, sanayi gelişmesi bir ölüm kalım sorunuydu. 1931'de J. Stalin şöyle diyordu: «Gelişmiş ülkelerden 50 ila 100 yıl kadar geriyiz. Bu mesafeyi 10 yılda aşmak zorundayız. Ya bunu yaparız, yada eziliriz.» (*) Ancak SSCB'nin 1941'den önce güçlü bir sanayi temeli yaratmayı başarması sayesinde, sovyet halkı faşist Almanya'yı ezebildi. Bu tempolar tarımın sosyalist yeniden örgütlenmesi ve kulakların tasfiye edilmesi için gerekli koşulları en kısa zamanda hazırlama zorunluluğu yüzünden ortaya çıkmıştı.

Sovyetler Birliği 13 - 15 yıllık bir zaman içinde tarım ülkesi olmaktan çıkıp sanayi ülkesine dönüştü ve dünyanın büyük sanayi güçlerinin ilk sırasında yer aldı. Bu, Komünist Parti yönetiminde, sovyet halkının kazandığı çok büyük bir tarihi başarıydı.

Halk demokrasileri sosyalizmin maddi temelini daha başka ve daha elverişli koşullar içinde yaratırlar. Yalnızca kendi güçlerine güvenebilmiş

(*) J. Stalin, Bütün Eserleri, c. 13, s. 39, Rusça Baskı.

olan SSCB'nin tersine olarak, bunlar sosyalist kamp ülkelerinin geniş yardımından yararlanırlar. Evrimleşmiş sosyalist devletler, daha az gelişmiş ülkelerde modern bir sanayinin yaratılmasında katkıda bulunur. Sovyetler Birliği tarafından halk demokrasisi ülkelerine kredi, borçlar, teknik belgeler, donatım ve hammadde bakımından büyük çapta yardım yapıldı.

Bir dünya sosyalist sisteminin varolduğu günümüzde, buna katılan her ülkenin S S C B'nin vaktiyle yapmış olduğu gibi tüm sanayileri kendi başına yaratmaya ihtiyacı yoktur. Sosyalist kamp içinde uluslararası işbölümü, geniş ölçüde uzmanlaşmayı ve üretimde işbirliğini sağlar. Çeşitli sosyalist ülkeler, en elverişli ekonomik ve doğal koşullara sahip bulundukları sanayi dallarına ve ulusal geleneklere, üretimdeki deneylerine en iyi uyan endüstri kollarını ilk başta geliştirebilirler.

Demek ki, sosyalizmin maddi temelinin yaratılması sırasında, çeşitli ülkelerde yerine getirilmesi gereken görevler artık aynı değildir. Tarım ülkeleri için bu görev herşeyden önce sanayinin yoğun biçimde geliştirilmesidir; kapitalist rejim altında yüksek bir sanayi düzeyine erişmiş olan ülkelerde, temel olan, sanayinin yapısının yeniden kalıba dökülmesi, yeni ekonomik ilişkilerin kurulması ve geçmişten miras kalan dengesizliklerin ortadan kaldırılmasıdır.

4 GEÇİŞ DÖNEMİNİN BİLANÇOSU

Geçiş döneminde proletarya devletinin ekonomik siyaseti sosyalist unsurların kapitalist unsurlara karşı savaşı olarak özetlenir; amacı, bu unsurları ortadan kaldırmak ve ulusal ekonominin tüm alanlarında sosyalist biçimlerin mutlak zaferini sağlamaktır. Herşeyden önce ekonomik yöntemler ve araçlarla yürütülen bu savaş, ekonomi tiplerindeki çeşitliliğin ortadan kalkmasıyla, sınıf olarak burjuvazi ve kulakların yokedilmesiyle sonuçlanır.

Sosyalist üretim tarzının zaferi, geçiş döneminin başlıca bilançosudur. Bu dönemin başmdan beri en önde gelen sosyalist tarz, üstünlüğünü ortaya koyar ve sonunda kayıtsız şartsız egemen olur. Köylü işletmeleri ve zanaatkarların kooperatiflerde biraraya gelmeleri, küçük ticari üretimi sosyalist ekonomiye dönüştürür. Kapitalizm, önce sınırlama sonra da kapitalist unsurların ekonomiden silinip atılmasıyla yada derin bir dönüşüm geçirilerek tamamıyla ortadan kalkar.

Böylelikle, geçiş döneminin temel çelişkisi olan yeni doğmuş ve gelişmekte olan sosyalizmle devril-

miş fakat henüz tamamıyla ortadan kaldırılmamış olan kapitalizm arasındaki çelişki çözümlenmiş olur.

Tarihte ilk olarak, sosyalist toplumun kuruluşunu tamamlayan Sovyetler Birliğinin örneğine bakarak geçiş döneminin ne getireceği görülebilir.

SSCB'de 30 yıllarının ortalarına doğru, ekonominin sosyalist dönüşümü ana hatlarıyla tamamlanmıştı. 1937'ye doğru ülkenin üretim fonlarının % 98,7'si toplumsal mülkiyetti, yani sosyalist devlete yada kolhoz ve kooperatiflere aitti. Sosyalist işletmeler, bu dönemde toplam sanayi üretiminin % 99,8'ini oluşturuyorlardı. Sosyalist sektörün payı toplam tarım üretiminde % 98,5'e ve perakende ticarette % 100'e yükseliyordu. Bunun anlamı, bundan böyle ulusal ekonominin tek bir sosyalist temel üzerinde gelişmekte olduğuydu.

Sınıfsal görüş açısmdan Sovyetler Birliği'nin toplum yapısı kökten değişti. 1928'den başlayarak kapitalist unsurlar % 4,6'ya düştü, 1937'de tamamıyla yokoldu.

Sovyetler Birliği'nin ve halk demokrasilerinin tarihi deneyi, sosyalizmin ne proletarya devriminden önce ne de olsa kendiliğinden ortaya çıkmadığı şeklindeki marksist - leninist teorinin tezini tamamıyla doğrulamıştır. Sosyalizm devlet şeklinde örgütlenmiş ve devrimci marksist - leninist bir parti tarafından yönetilen işçiler, köylüler ve diğer emekçiler tarafından kurulmalıdır ve kurulur. Bu olgunun kabul edilmesi, yani sosyalizmin kurulmasının nesnel zorunluğunun kabulü komünistleri, sosyal demokratlardan, reformistlerden, ve her türlü revizyonistlerden kesinlikle ayırır.

Bunlar kapitalizmin sosyalizme kendiliğinden dönüşeceğini varsayar ve proletarya diktatörlüğünün siyasi ve toplumsal organlarının örgütleyici ve yönetici rolünü inkar ederler.

Yugoslavya Komünist Ligası'nın bazı yöneticileri, özellikle, geçiş döneminin temel çelişkisinin gelişmekte olan sosyalizmle kapitalizmin kalıntıları arasındaki savaş olmayıp merkezileşmiş kamu yönetimiyle tabanın, işletmelerin ihtiyaçları arasındaki çelişki olduğunu kabul ederler. Onlara kalırsa bu sözümona sorunun çözümü, daha geçiş döneminden başlayarak, devletin «çöküşünü» hızlandırmaktadır. Bu sırada işçi sınıfı muazzam örgütleme ve inşa görevlerini ancak iktidarını büyük bir ekonomik güç olarak kullanmayı öğrenebilirse yerine getirilir. Lenin işçi - köylü devletine özel bir ekonomik rolün düşeceğini söylüyordu. Şu yada bu ülkede sosyalist devletin büründüğü biçim ne olursa olsun, bu devlet enerjik biçimde ekonomik reformları gerçekleştirmeli, ulusal ekonomiyi yönetmeli, planlamalı, genişletilmiş yeniden üretimi sosyalizmin hizmetine sokmalıdır. Sosyalist devletin rolü emperyalist kamp varolduğu sürece daha da büyük bir önem taşır.

Geçiş döneminde, yeniden dağılım alanında da yeni sosyalist ilişkiler yaratılır. Asalak sınıfların yokedilmesinden sonra tüm ulusal gelir emekçilere aittir.

Geçiş dönemindeki ekonomik görevlerin yerine getirilmesi, sosyalist ilişkilerin tam zaferinden önce bile kapitalizm düzeninde işçi sınıfı için büyük bir felaket olan işsizliği ortadan kaldırır. Köylülüğün yoksullaşmasının sebepleri bir daha geri

gelmemecesine ortadan kalkar. Çalışma hakkı ilk kez olarak gerçekten uygulanır, çünkü sosyalist ekonominin uyumlu gelişimi sayesinde garanti altına alınmıştır.

Kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminin süresi çeşitli ülkeler için aynı olmayabilir. Birçok iç ve uluslararası koşula bağlıdır. Tümüyle toplumun ve her emekçinin sosyalist dönüşümleri mümkün olduğu kadar çabuk gerçekleştirmekte çıkarı olduğu açıktır. Bu nedenle, parti ve devletin en başta gelen görevi sosyalizme geçişi hızlandırabilecek tüm kaynakları keşfetmek ve bunlardan yararlanmaktır. Bununla birlikte, bunun anlamı, aşamaların atlanabileceği değildir. Yersiz bir acelecilik, geniş kitlelerin çıkarını ilgilendiren bütün büyük eserler gibi sosyalizmin kuruluşuna da zararlıdır. Lenin şöyle yazıyordu: «Komün, yani İşçi ve Köylü Milletvekilleri Sovyetleri, *hiçbir* reformu ekonomik gerçek içinde olsun, halkın büyük çoğunluğunun bilincinde olsun mutlak biçimde olgunlaşmadıkça «gerçekleştiremez,» «gerçekleştirmek» niyetinde değildir ve gerçekleştirmemelidir.» (*) Lenin'in bu sözü marksist - leninist partilerin örgütlenme ve aydınlatma çalışmalarında rehberdir.

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 24, s. 61 - 62

yirmiüçüncü bölüm

SOSYALİST ÜRETİM TARZININ TEMEL ÇİZGİLERİ

Kapitalizmden sosyalizme geçiş sona erdiğinde ulusal ekonominin bütün dallarında toplumsal mülkiyet yerleşmiş olur. Bundan böyle sosyalizm büyük mekanik sanayi ve makineleşmiş kollektif tarım temeli üzerinde gelişecektir.

Toplum ve emekçilerin kendileri artık, *ülkenin ulusal ekonomisi ölçüsünde* üretim sürecini planlayabilecek ve düzenleyebilecek durumdadır. Kapitalist düzende üretimin azçok uyumlu örgütlenmesi ancak tek bir işletmenin çerçevesinde yada olsa olsa bir tekel ölçüsünde gerçekleştirilelebilir. Fakat bu uyum bile, ulusal ekonominin tümüne egemen olan üretimdeki anarşi yüzünden sürekli olarak bozulur. Sosyalizm, tümüyle toplumsal üretim mekanizmasının planlı yönetimi olanağını sağlar.

İnsanlık tarihinde yeni bir çığır, yani planlı ekonomi dönemi başlamaktadır. Toplumsal üretimin hacmi, yapısı, emeğin ve üretim araçlarının ulusal ekonominin çeşitli dalları arasında dağılı-

mı, malların fiyatları, ücret oranları, bunların hiçbiri artık kendiliğinden ortaya çıkmamaktadır. Toplum, üyelerinin ihtiyaçlarını en iyi biçimde karşılamaya çalışırken bunları planlamayı üzerine alır.

Bununla birlikte, ekonomik alanda nesnel yasaların artık etkili olmadığını söylemek istemiyoruz.

Tersine ekonominin bilinçli yönetimi, olanaklı olduğu kadar etkili de olabilmesi için sosyalist toplum kendi gelişiminin nesnel yasalarını hesaba katmak ve ekonomisini bu yasalara uygun olarak düzenlemek zorundadır.

Fakat yeni bir ekonomik oluşumun yasalarının bilgisi birdenbire kazanılamaz. Sosyalist toplumun kendi gelişimini yöneten yasaları öğrenmesi ve onları çıkarları doğrultusunda kullanabilmesi için deney ve zaman gereklidir.

Bu koşullarda toplumu yöneten örgütlere yani parti ve devlete yeni sorumluluklar düşer. Bunların görevi, karmaşık ekonomik yapıyı yönetmek, tüm toplumsal üretimin sürekli büyümesini ve tümüyle halkın refahının da devamlı olarak yükselmesini garantileyecek biçimde planlama sanatını öğrenmektir.

1 TOPLUMSAL MÜLKİYET VE ÇEŞİTLİ BİÇİMLERİ

Marx, her türlü toplumsal rejimin temelinin, üretim sürecinin başlıca unsurlarının yani işgücü ve üretim araçlarının hangi yoldan biraraya gelmiş bulunduğuna bağlı olduğunu kabul ediyordu. Sosyalist rejimde bu unsurlar, üreticilerin kendileri, kullandıkları iş araçlarının ortaklaşa sahipleri olacak şekilde biraraya getirilmiştir. Bu durum üretim araçlarının toplumun bir kısmının diğerini sömürmesi aracına dönüşmesi için bütün olanakları ortadan kaldırır. Toplumsal mülkiyetin ortaklaşa sahipleri ve ortak toplumsal üreticiler olan bütün insanlar eşittirler ve ilişkilerini işbirliği ve dostça yardımlaşma temeli üzerine kurarlar.

Toplumsal mülkiyet, sosyalist rejimde, üretim güçlerinin ulaştığı gelişme derecesinin karşılığıdır. Bu nedenle komünist toplumun ilk aşaması olan sosyalizm için karakteristik bazı çizgiler ve özellikler taşır. İlk başta, bu karakteristikler arasından toplumsal mülkiyetin bu aşamada tek bir biçimde ortaya çıkmadığını gözönünde bulundurmak yerinde olur. Sovyetler Birliği'nin ve halk

demokrasilerinin deneyi iki biçimin sözkonusu olduğunu göstermiştir: *Ulusal mülkiyet (devletin), kooperatif ve kolhoz mülkiyeti.*

[] *Sosyalist Rejimde Devlet Mülkiyeti*

Hatırlanırsa, daha önce, sosyalist devlet mülkiyetinin büyük endüstrinin, ulaşım ve bankaların devletleştirilmesi ve büyük toprak sahiplerinin arazilerinin proletarya devletine maledilmesinin sonucu olduğunu söylemiştik. Ekonominin evrimi daha sonraları, devlet sektörünün hızlı bir gelişimine varır. İşçi sınıfının iktidarı almasından sonra devletleştirilmiş olanlar, artık, sosyalist toplumun sahibolduğu üretim araçlarının önemsiz hatta bazen küçücük bir kısmından başka birşey değildir. Bütün geri kalanlar, sosyalizmin kuruluşu sırasında halk tarafından yaratılmıştır. Sovyetler Birliği'nde, örneğin sanayi üretimi ve kuruculuğun başlıca fonları 1913 ila 1956 yılları arasında aşağı yukarı 33 kat artmıştır. 1917 - 1918 arasında devletleştirilen mülkiyet, demek ki, 1956'da toplumsal üretim araçlarının tümünün ancak % 3'ünün biraz fazlasını temsil ediyordu.

SSCB'de sosyalist ekonominin doğuşu döneminde, Lenin, başlıca güçlüğün burjuvazinin sahibolduğu üretim araçlarının müsaderesi olmadığını söylüyordu. «Elkonulan malların sayımı, büyük işletmelerin kontrolü, devlet ekonomik düzeneğinin tümünün tek bir büyük makineye, yüz milyonlarca insanın tek bir plana göre yönetilmesini sağlayacak şekilde işleyen bir ekonomik ya-

pıya dönüştürülmesi, diyordu Lenin, işte bize düşen büyük örgütlenme budur.» (*)

Devletleştirmeyi izleyen günlerde, sanayi, ulaşım, bankalar henüz birbirinden kopuk, ayrı ayrı girişimlerdi. Bunları biraraya getirmek ve çalışmalarını tek bir plana göre örgütlemek için zaman ve çok çaba gerekti. Bu görev geçiş döneminde yerine getirildi. Ülke çapında gelişen büyük sosyalist üretim, tek bir merkezden yönetiliyor ve kapitalizmin hayal bile edemiyeceği avantajlar yaratıyordu.

Sosyalist rejimde *ulusal* mülkiyet, *devlet* mülkiyetidir, çünkü üretim araçlarını elinde bulunduran toplum, bu aşamada devlet tarafından temsil edilir. Devlet tüm toplumsal üretimi, toplum adına, tek bir süreç gibi yönetir. Devlet üretim araçlarını çeşitli ortaklıklara (kollektivitelere) verirken, yine onların sahibi olarak kalır. Sosyalist rejimde, insanların toplumun evrimini bilinçli olarak yönlendirdiği söylendiğinde, bundan anlaşılacak şey, onların bunu, *sosyalist ekonominin yönetici ve örgütleyicisi* rolü oynayan parti ve devletin aracılığıyla yaptığıdır.

[] *Toplumsal Mülkiyetin Özü Konusunda Reformist ve Revizyonist Çarpıtmalar*

Bugün, revizyonistler arasında moda olan bir görüş, sosyalist ülkelerin ekonomisinde, kamu mülkiyeti ve devlet sektörünün mülkiyetindeki bü-

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 27, s. 87.

yümenin bürokratik merkeziyetçiliğinin bir belirtisi olduğu şeklindedir. Devlet mülkiyetinin, bürokratik sapmaların kaynağından başka birşey olmadığını iddia ederler.

Peki, devlet mülkiyeti yerine ne önerirler? Kollektif mülkiyetin çeşitli biçimlerini, yani belediye, kooperatif mülkiyetleri ve köylerin orta malları gibi biçimleri öne sürerler.

Bu bazılarına, ilk bakışta sosyalizmin bir belirtisi gibi gelebilir. Fakat gerçekte, burada sözkonusu olan, tutarsızlığı marksizm - leninizmin kurucuları tarafından daha önce kanıtlanmış ve tarihin deneyi tarafından da doğrulanmış olan küçük-burjuva anarko - sendakilizminden başka birşey değildir.

Devlet mülkiyeti biçimindeki toplumsal mülkiyetin zorunluluğu, boş zamanlarda tasarlanmış bir hayal ürünü değil, bugünkü üretim güçlerindeki gelişmenin eğilimlerinden doğrudan doğruya çıkan bri sonuçtur. Komünistler bu eğilimlerin içeriğini bilinçli olarak pratikte gerçekleştirirler. Bütün evrimleşmiş kapitalist ülkelerde, üretim güçlerinin gelişimine yön veren yasalar, ulusal ekonominin tek bir merkezden yönetilen, tek bir örgüte dönüştürülmesini emreder. Fakat üretim güçlerinin gerektirdiklerini yerine getirmeye ve devlet tarafından yönetilen tek bir ulusal ekonomi örgütü yaratmaya yeterli olan biricik rejim sosyalizmdir.

Modern anarko - sendikalistlerin pirleri, onların şimdiki görüşlerini eskiden ortaya atmışlardı. Bunlar, içine kapanık doğal köylü ekonomisinde ve zanaatkarlığın küçük ticari üretiminde varolan en ilkel biçimlerdeki birbirinden kopuk ortaklık-

ların (kollektivitelerin) çalışmasını idealleştiriyorlardı. Teorileri gerici ütopiler olduğundan, bilimsel sosyalizme karşıydı. Yeniden gözden geçirilmiş ve modernleştirilmiş biçimiyle de olsa, bu düşüncelerin yeniden diriltilmesi, yine gerici bir ütopidir.

İşçi sınıfı bu görüşü kabul edemez. Sosyalizm, büyük üretimin ürünüdür. Tekellerin baskısından kurtuluş, bölük börçük küçük üretime dönüşte değil, tersine daha büyük ve merkezileşmiş, emekçilerin iktidarına bağlı bir toplumsal üretime geçiştedir.

Gerçekten de, modern makineleşmiş büyük üretimin koşullarında, modern tekniğin temeli üzerinde kurulu üretimin temellerini sarsmadan, kooperatifler, tek tek komünler yardımıyla sosyalizm kurulabilir mi? Elbette ki hayır. Dar grupların mülkiyeti egemense, yerel çıkarlar kaçınılmaz olarak ulusal çıkarlara üstün gelecektir. Bu durumda, çeşitli işletmeler, ulusal ekonominin tümünün ihtiyaçlarını hesaba katmaksızın körü körüne işlerler. Genellikle bu, şu sonuca varır: Kapitalistlerin özel mülkiyeti ortadan kaldırmış olduğu halde, üretimde anarşi yeniden dirilmiştir. Spekülatör pazarın durmadan «ayarlamak» zorunda olduğu ebedi oransızlıkların yeniden ortaya çıktığı görülür. Spekülasyon ve pazarın kendiliğindenliliğin bulanık suyunda kapitalist unsurların dirilmesi kaçınılmazdır.

Devlet mülkiyetinin rolünün küçümsenmesi, revizyonistlerin, sosyalist devletin ekonomik örgütleme ve yönetim, özellikle de planlama çalışmalarına karşı saldırılarına sıkı sıkıya bağlıdır. Revizyonistler, sosyalist devleti toplumun bünye-

sinde yararsız ve bürokratik bir ur, ekonominin özgürce gelişmesinin freni olarak tanıtmaya çalışırlar. Fakat sosyalist devletin görevinin bu çarpık tanıtılması sadece onların devletin yeni rolünün toplumsal mülkiyetin egemenliğiyle olan bağım ve sosyalizmin ekonomik yasalarının etkisinin bilimsel karakterini anlamak istemedikleri anlamına gelir. Devletin toplumu tümüyle temsil etmeye başladığı anda, toplum adına, ulusal ekonominin yönelişini, gelişmesinin oranlarını ve tempolarını tayin etmek doğal olarak ona ve merkezi organizmalarına aittir. Sosyalizmin tüm nesnel olanaklarının ve tüm avantajlarının gerçek haline dönüşmesi ancak devletin örgütlenme ve ekonomik yönetme konusundaki çalışması sayesindedir.

Revizyonizmin küçük - burjuva özü burada da kendini gösterir. Sosyalist rejimde, nihayet, ekonomik hayat toplumun bilinçli kontrolü altına konmuş ve genel refahın hızla yükselmesi sağlanmıştır, oysaki revizyonistler tarihi geriye, artık uzun süredir kapitalist ülkelerde bile varlığını yitirmiş olan, ekonomik güçler arasındaki «serbest rekabet» dönemine döndürmeye çalışmaktadır.

Revizyonistler geriye doğru yürüyor, Marx'ı bir yana bırakıp Proudhon'a ve anarko - sendikalizmin diğer pirlerine doğru yolalıyorlar. Geleceğe değil geçmişe bakıyorlar. Büyük sosyalist üretimin gelişmesindeki her ileri adımın onların öne sürdüğü kanıtların parlak bir yalanlaması olmasında şaşılacak birşey yoktur.

Anarko - sendikalist doğmaları ekonomik pratiğe uygulama eğilimleri, sosyalist mülkiyetin ulusal biçiminin temsil ettiği avantajları anlamamak

bunlardan yararlanamamak yüzünden ortaya çıkar Toplumsal mülkiyetin ulusal biçimi hiçbir zaman üreticilerin çeşitli ortaklarının yaratıcı etkinliğini frenlemez. Tersine, bu üreticiler ancak iyi örgütlenmiş ve düzenli bir ulusal ekonomi örgütü çerçevesinde çalışmalarını tam anlamıyla ve verimli biçimde geliştirebilirler. Özellikle önemli olan, toplumsal mülkiyetin ulusal biçiminin, insanları, yerel çıkarlardan değil *ulusal* çıkarlardan esinlemeye itmesidir. Böylelikle, toplumsal mülkiyetin ulusal biçimi, üreticilerin bilincini ulusal düzeye yükseltir, onların yalnızca kendi ortaklıklarının (kollektivitelerinin) ihtiyaçlarına değil, herşeyden önce ulusal ihtiyaçlara eğilmelerini sağlar.

Bu nedenle Lenin, ulusal mülkiyeti sosyalist mülkiyetin *tutarlı sosyalist* yani mükemmel bir biçimi, üretimin toplumsallaştırılmasının en yüksek düzeyi olarak karakterize ediyordu.

[] *Kooperatif ve Kolhoz Mülkiyeti*

Marksist - leninistler devlet mülkiyetinin yanısıra, sosyalizmde kooperatif mülkiyetinin de tamamıyla uygun olduğunu kabul ederler; bu nedenle kooperatif mülkiyetini geliştirmek ve mükemmelleştirmek için her şeyi yaparlar. Fakat bununla, kooperatiflerin varlığının kendiliğinden sosyalizm anlamına geldiğini kabul etmezler. Yalnızca kooperatiflerin örgütlenmesi yoluyla sosyalizme varılabileceğini hayal eden geçen yüzyılın ütopist sosyalistleri böyle düşünebilirlerdi. Bunlar, kooperatiflerin kendi başlarına üretim tarzını tayin edemiyeceğini anlayamıyorlardı. Tersine, kooperatiflerin karakterine egemen üretim tarzı tarafından belirlenir. Deney kapitalist düzende küçük üreticilerin kooperatiflerinin, çoğu kez bir burjuva ka-

rakteri aldığını göstermiştir. Sosyalizmde, iktidar işçi sınıfına ve köylülüğe ait olduğunda ve devlet sektörü ekonomide üstünlüğü elde ettiğinde, kooperatifler sosyalist bir karaktere bürünür.

Sosyalizmde kooperatif mülkiyeti, köylülüğün ve diğer halk tabakalarının miras aldıkları, eskiden küçük ticari üretime bağlı olmakla beraber, ekonomik yönetimin yeni ortaklaşa biçimlerine geçmeyi amaçlayan özel bir mülkiyet biçiminin tarihi sonucudur. Kollektif mülkiyet küçük işletmelerin ortaklaşa kılınmasının sonucudur ve sosyalist mülkiyetin kooperatif ve kolhoz biçimlerini oluşturur. Bu çeşitli grupların mülkiyetidir. Bu gruplar, tarım artelleri (kolhozlar), üretim artelleri ve diğer kooperatif birlikleri, vs. dir.

Tarımda üretim kooperatiflerinin oluşumu, birçok sosyalist ülkede, köylülere ait üretim araçlarının, örneğin çift hayvanlarının, pullukların, tarla sürgülerinin, bazı yerel işletmelerin basit biçimde ortak kılınmasıyla başlar. Fakat daha sonraları, kooperatif mülkiyeti, devlet sanayiinin sağladığı yardım sayesinde, köylülerin ortak emeğiyle kat kat artar, kooperatifler modern makinelerin sahibi olurlar. Elektrik santralleri, sulama kanalları, su depoları ,yollar, okul ve hastaneler, yani ulusal değeri olan eserler yaratmak için güçlerini birleştirirler. 1932'den 1958'e kadar, Sovyetler Birliği'ndeki kolhozların bölünmez para fonları, yani kooperatif servetlerinin ve gelirlerinin, artel üyeleri arasında bölüştürülmeyen payı, 4,7 milyardan 120 milyar rubleye yükselmiş, demek oluyor ki 21 kat artmıştır. Modern tarım makineleri, traktörler ve diğer karmaşık donatımlar bugün bu fonlarda tayin edici bir yer tutarlar.

Ulusal mülkiyete kıyasla, kooperatif mülkiyeti sosyalist mülkiyetin daha alt bir biçimidir, çünkü üretim araçları ve ürünler tüm topluma değil yalnızca sözkonusu olan ortaklığa aittir. Bununla birlikte sosyalist rejimde, kooperatif ve kolhoz mülkiyetiyle ulusal mülkiyet arasında köklü farklar yoktur. Her ikisinin de insanın insan tarafından sömürülmesi görülmez, bunlar ortaklaşacılık ilkelerine göre ve toplumun çıkarına uygun çalışma biçimini kabul ederler. Kooperatif mülkiyeti de, devlet mülkiyeti gibi sosyalist üretimin sürekli büyümesi ve emekçilerin hayat düzeyinin yükselmesi için büyük olanaklar sağlar.

Diğer yandan, mülkiyetin kooperatif biçimi değişmeden kalan, kalıplaşmış bir şey değildir. Gelişimi birçok aşamadan geçer, alt biçimlerden üst biçimlere doğru ilerler. Kooperatifler büyüdükten, yeni teknik donanıma sahibolduktan ve kooperatifler arası işletmeler geliştikten sonra da üretim artmaya devam eder. Sonunda, Emeğin karakteri, sosyalleştirmenin genişliği, örgütleme ve donatım biçimleri bakımından, üretim kooperatifleri kademeli olarak ulusal işletmeler, devlet işletmeleri düzeyine erişir.

Kooperatif mülkiyeti, ancak ona paralel olarak varolan ulusal mülkiyet sayesinde gelişebilir ve güçlenebilir. Sosyalist devlet, kooperatif ve kolhoz mülkiyetini, köylülük ve kooperatiflerde gruplaşmış olan diğer halk tabakaları için, üretimi geliştirmek ve mükemmelleştirmek, kendi refahlarını arttırmakta daha da geniş olanaklar yaratmak amacıyla ulusal mülkiyet düzeyine yükseltmek uğruna herşeyi yapar.

2 SOSYALİST ÜRETİMİN TEMEL AMACI

Kapitalist üretimin amacı, kârdır. Şu yada bu ürünün imalatı kendi başına kapitalisti pek az ilgilendirir. Kapitalist, toplumun tüm üyelerinin ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığıyla daha da az ilgilenir. Bir malın üretimini nasıl kâr kaynağı haline getirmeli; işte, açık konuşulacak olursa, kapitalisti bütün ilgilendiren budur.

Üretim araçlarının toplumun eline geçmesi üretimin itici gücünü ve amacını baştan aşağı değiştirir. Sosyalist rejimde üretim araçları emekçilere aittir ve emekçilerin kendi kendilerini sömüremiyeceği apaçık bir gerçektir. O halde, sömürünün sonucu olan artı - değer artık yoktur. Bundan böyle, Lenin'in işaret etmiş olduğu gibi, «*Üretim fazlası,* hakim sınıfa değil tüm emekçilere ve yalnız onlara gider.» (*)

Sosyalist ekonomi tarafından her yıl elde edilen tüm toplumsal ürün, üretim araçlarına sahibolanlara, topluma, yani ulusal üretim ortaklığını

(*) Lenin'den Derleme XI, s. 382, Rusça Başkı.

oluşturan emekçilere aittir. Daha sonra, toplam yıllık ürünün emekçilerin ihtiyaçlarını - dolaylı yada dolaysız yoldan - tatmin etmekten başka türlü kullanılmayacağını göreceğiz.

İktidarı alan ve toplumsal üretimi örgütleyen emekçiler toplumsal ve kişisel ihtiyaçlarını tatmin etmekten başka bir amaç saptayamazlar. Artık üreticiyle emeğinin ürünü arasında hiçbir engel, ne kapitalist, ne büyük toprak sahibi, ne tüccar, ne de tefeci girebilir. Toplumsal işletmelerde üretilen her şey üreticilerin kendilerine aittir. İşte, yeni üretim ve gelir dağılımı biçiminin özü budur. Böylelikle, emekçilerin niçin maddi servetlerin üretimini durmaksızın artırmaya çalıştıkları anlaşılır: Emeklerinin meyvasından yararlanacak olan yine onlar değil midir?

Demek ki, sosyalist üretimin amacı yapısına bağlıdır. Lenin bu amacı, «Tüm toplum üyelerinin refahını sağlamak ve uyumlu gelişimini gerçekleştirmek amacıyla üretimin toplumsal sürecinin akılcı örgütlenmesi...» olarak tanımlamıştır. (*)

Fakat insanların ihtiyaçları, yaşama düzeyleri, değişmez olarak kalan, kalıplaşmış bir şey değildir. Çünkü toplumsal zenginlik ve kültür gelişliği ölçüde insanların maddi ve manevi ihtiyaçları da artar ve yeni ihtiyaçlar ortaya çıkar. Sosyalist rejimde toplumun görevi, tüm üyelerinin daima artan maddi ve kültürel ihtiyaçlarının daima daha iyi bir biçimde karşılanmasını sağlamaktır.

Sosyalist üretimin amacı olarak ihtiyaçların giderek daha iyi karşılanması zorunlu ve mantığa uygundur. Diğer kelimelerle, toplumsal mülkiyet

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 24, s. 481.

temeli üzerine kurulu üretimin yasaları bu amacı sosyalist topluma *nesnel olarak kabul ettirirler.* Eğer üretim emekçilerin büyüyen maddi ve kültürel ihtiyaçlarının karşılanmasına bağlı olmasaydı, gelişiminin başlıca itici gücünü yitirecekti.

Bu nedenle, sosyalist devlet başlıca amacının, halkın refahını sürekli olarak yükseltmek için üretimi genişletmek olduğunu kabul eder. Bu amaç, sosyalist üretime özgü, nesnel ekonomik yasanın bilinçli bir ifadesinden başka birşey değildir. Bu yasa Sovyetler Birliği ekonomik literatüründe sosyalizmin temel ekonomik yasası adını almıştır ve şöyle ifade edilir: toplum üyelerinin durmadan büyüyen ihtiyaçlarını en iyi biçimde karşılamak ve uyumlu gelişmelerini sağlamak amacıyla modern tekniğin temeli üzerinde üretimin sürekli arttırılması ve mükemmelleştirilmesi.

Bu yasanın etkisi sosyalist ülkelerdeki emekçilerin maddi refahının devamlı olarak yükselmesinde gözle görülür, elle tutulur biçimde kendini gösterir. Sovyetler Birliği'nde işçi ve memurların gerçek gelirleri 1958'de 1940'a oranla aşağı yukarı iki kat artmış, bu sırada köylülerin gelirleri ise iki kattan daha fazla çoğalmıştır.

Tarih, kapitalizmle yarışa girecek ilk sosyalist ülkelerin, çoğunlukla, geçmişte ekonomik bakımdan gelişmiş ülkeler olmamasını istemiştir. Bu yarıştan zaferle çıkmak için, bu ülkeler üretimin artmasında hızlı tempolar uygulamak, büyük bir gayretle çalışmak ve eski gerikalmışlık yüzünden ortaya çıkan pek çok güçlüğü yenmek zorunda kalmışlardır. Hızlı tempolar ancak modern malzeme üretiminin bütün dallarının donatılması koşuluy-

la elde edilebilecekti, oysaki bu da birikimde hızlı bir tempo, yani ulusal gelirin büyük bir kısmının üretimin genişletilmesine ayrılmasını gerektiriyordu.

Diğer yandan, tüketim fonları, o an için sınırlandırılmıştı, çünkü sosyalist ülkeler savunmaya büyük miktarlar harcamak zorundaydılar, savunma olmasaydı, bu fonlar çok daha fazla olabilecekti.

Bununla birlikte, sosyalist kampın ekonomik gücü ve savunma kapasitesi bugün öyle bir dereceye ulaşmıştır ki, bu kampta yer alan ülkeler halk kitlelerinin maddi ve kültürel hayatlarını iyiye götürmek için gittikçe daha büyük miktarlar ayırabilmektedirler. Bugün, bir yandan ağır sanayinin hızlı gelişim tempoları ve savunma harcamalarıyla diğer yandan hafif endüstrinin hızlı gelişimi ve tarımdaki atılım bribiriyle tamamıyla uyuşmaktadır. Bu durum, Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelere şu görevi ortaya koymak fırsatını vermiştir: En kısa bir zaman içerisinde halkın en gelişmiş kapitalist ülkelerinkini her yönden aşan tüketim düzeyine erişmek.

3 ULUSAL EKONOMİNİN UYUMLU GELİŞİMİ

Kapitalist ekonomi yasalarının etkisi, toplumsal mülkiyetin kurulmasıyla birlikte sona erer. Yeni mülkiyet biçimi, daha yukarıda söylediğimiz gibi yeni nesnel yasalarını yaratır. Bunlar arasında ulusal ekonominin uyumlu ve oranlı gelişimi yasası özellikle önemli bir yer tutar.

[] *Ulusal Ekonominin Uyumlu ve Oranlı Gelişimi Yasası*

Ulusal ekonomi sosyalist rejimde tek bir irade tarafından yönetilen bir yapı olarak kendini gösterir. Bu durumda, ekonominin ilk yerine getirmesi gereken görev, ülkenin toplumsal üretim aygıtının bütün parçalarının uyumunu, uygunluğunu «ayarını» sağlamaktır. Bu görev ulusal ekonominin uyumlu ve oranlı gelişimi yasası ile kesin biçimde dile getirilir.

Bu yasa ne ile ilgilidir? Herşeyden önce sosyalist ekonominin çeşitli dalları arasındaki ilişkilerin, kesinlikle belirli *oranların* sosyalist ekonominin normal işlemesi için zorunlu olduğu gerçeğiyle ilgilidir. Daha sonra bu oranların ortaya konmasının ve devam ettirilmesinin sosyalist rejimde *uyumlu biçimde* yapılabileceği ve yapılması gerektiği ile yani bunların sosyalist devletin ve onun planlama organizmalarının bilinçli eyleminin sonucu olmaları gerektiğiyle ilgilidir.

Uyumlu ve oranlı gelişim yasasının *nesnel karakteri,* sözü edilen oranların ulusal ekonomide keyfi biçimde, bilmem hangi kapris yada arzu ile ortaya konulmayacağı, bunların çiğnenmesi kaçınılmaz olarak toplumsal üretimin örgütlenmesinde bozukluklara yolaçacak olan belirli yasalara bağlı olmasıyla özetlenir. Marx, daha o zemanlarda, «Toplumsal üretimin belirli bir biçimi, toplumsal emeğin belirli oranlarda *dağılımı zorunluluğunu* ortadan kaldıramaz, fakat ancak onun *ortaya çıkış biçimini* değiştirebilir. Doğal yasalar genellikle hiçbir zaman yürürlükten kaldırılamazlar» diye yazarken sorunun bu yönüne işaret etmişti. (*)

O halde, sosyalist toplum, üretimle tüketim ve birikimle tüketim arasındaki ilişkileri, ulusal ekonominin gerçek durumunu ve el altındaki kaynakları hesaba katmaksızın, ne sihirdir ne keramet değiştiremez.

Bir an için toplumun yada devlet örgütlerinin en iyi niyetlerle, daha önce üretimi uygun ölçülerde artırma zahmetine girmeksizin, aniden

(*) K. Marx, Kugelman'a Mektuplar, Paris, 1930, s. 100.

tüketim hacmini büyütmek istediklerini düşünelim. Bunun sonucu ne olacaktır? El altındaki, kullanılmaya hazır mal stokları hızla eriyecektir. Tüketimle üretimin genişletilmesine yönelik araçların birikimi arasındaki zorunlu uyum da keyfi olarak bozulursa aynı şey meydana gelir. Birikimin azalması kaçınılmaz olarak ekonomik gelişmeyi frenlemeye ve daha sonra durdurmaya, sabit sermayeyi hızla tüketmeye, tüm ekonomik hayatta durgunluk ve düzensizlik yaratmaya yolaçacaktır. Birikimin aşırı temposu ise üretime katılanların maddi çıkarlarının sarsılmasına neden olacak ve bunun sonuçları da iş üretkenliğinin büyüme tempolarına yansıyacaktır. Ücret oranlarıyla iş üretkenliği düzeyi, halkın toplam geliriyle ticaret hacmi vs. arasındaki oranlar için de aynı şeyi söyleyebiliriz, bunların bilmemezlikten gelinmesi daima tehlike yaratır.

Bazı oranlar gözetilmeksizin normal işlemesi olanaksız olan daha birçok başka üretim ve dağılım alanları vardır. O halde, sanayi, tarım ve ulaşım gibi ulusal ekonominin temel dalları arasında gerekli uygunluğun sürdürülmesi gereklidir. Bu dallardan herhangi birinin geri kalması, hadsiz hesapsız güçlükler çıkarır.

Ağır ve hafif sanayilerin, maden çıkarma ve hammadde işleme sanayilerinin gelişmesi de, yine aynı şekilde belirli oranlar gerektirir. Bütün ekonomi dallarının ilerlemesinin garantisi, ağır sanayinin gelişmesinde öncelik taşıyan tempolara yer verilmesidir. Aynı şekilde, hammadde ve enerji kaynaklarının çoğaltılması, bunların artması için zorunlu kaynakları yaratarak, taşıma sanayiinin gelişmesinden önce gelmelidir.

Ulusal ekonominin uzman kadroları bakımından ihtiyacıyla bu kadroların ülkede geniş ölçüde yetiştirilme olanakları arasında gerekli uygunluk sağlamadıkça ekonomide daha ileri derecede bir uyum elde edilemez. Yine oranlılık sanayinin çeşitli ekonomik bölgeler arasında dağılmasında, işbölümü örgütlenmesinde, uzmanlaşmada ve üretimde işbirliğinde de aynı şekilde zorunludur.

Demek ki, gözetilmesi sosyalist toplumun en başta gelen bir görevi olan çok sayıda ekonomik oranlar vardır.

Kapitalizm de dahil olmak üzere her türlü ekonomik rejimin, üretimin gelişmesinde belirli bir oranlılık gerektirdiği söylenebilir. Bu doğrudur. Fakat kapitalist düzende, ekonomide gerekli olan oranlar kendiliğinden, azap verici kıpırdanışlar ve oransızlıklar, bunalımlar ve ekonomik çöküşler arasında kurulur. Tekellerin, sermayelerin bir daldan bir diğerine aktarılmasını güçleştirmesi durumu daha da karıştırır. Kapitalist ekonomi ancak körükörüne, karanlıklar içinde önünü yoklaya yoklaya, düşe kalka nesnel ekonomik yasaların emrettiği oranlılığa doğru yolalır.

Bu kayıpların ne kadar büyük olabileceği, amerikalı sendika lideri Walter Reuther tarafından Washington'da 1959 Nisanında yapılan İşsizlik Konferansı sırasında ortaya konulan verilerde apaçık görülür. Reuther'in bildirdiğine göre, kitle halinde işsizlik ve üretim kapasitelerinin tam olarak kullanılmaması yüzünden, Birleşik Devletler, beş yıldan beri ülkenin toplam üretiminde 152 milyar dolar, yani aşağı yukarı aile başına 3.000 dolar kaybetmiştir. Üretimdeki anarşisiyle, rekabetiyle, toplumsal emeği saçıp savurmasıyla

bir sömürü düzeninde başka türlü olabilir miydi? zaten?

Engels'e göre «önceden düşünülmüş bir plana uygun olarak toplumsal üretim mümkün olduğunda» (*) yani uyumlu ve oranlı gelişim yasasının yürürlüğe girdiği sosyalist düzende herşey başka türlüdür. Bugün, insanlar, tarihte ilk kez olarak, toplumsal üretimin en ileri derecede koordine edilmesini sağlamak ve aklıcı biçimde düzenlemek için gerekli olan herşeye sahiptirler. Sosyalist düzende bütün üretim araçlarının toplumsal mülkiyet oluşu ve üretimin tek bir merkez tarafından planlanıp yönetilmesi, maddi harcamaların ve emeğin en yüksek derecede tasarruf edilmesi ve yüksek bir toplumsal iş üretkenliği elde edilmesi için daha önce eşi benzeri görülmemiş olanaklar sağlar.

Uyumlu ve oranlı gelişim yasasının bilinmesi sosyalist topluma sonsuz geniş avantajlar sağlar. Bu hem tümüyle ulusal ekonomiyi hem de unsurlarının herbiri, yani herhangi bir sanayi kuruluşunu, maden kuyusunu yada kolhozu ilgilendirir. Bu unsurların herbirinin, üretim aygıtının her parçasının normal işlemesi tümüyle sosyalizmin ekonomik makinesinin normal çalışmasının koşuludur. Bununla, görevi ne olursa olsun her emekçinin sosyalist ekonomideki rolünün ne derece önemli olduğu anlaşılır.

Uyumlu gelişme yasasının bilinmesi bu yasanın kendiliğinden yada otomatik olarak işlememesi nedeniyle daha da büyük bir önem taşır. Planlı sosyalist ekonomide, işgücü ve sermayele-

(*) F Engels, Anti - Dühring, s. 324.

rin çeşitli dallar arasında kendiliğinden dağılımı yoktur ve olamaz. Bu dağılım, uzun uzun düşünüldükten sonra ve sosyalist üretimin temel amacına uygun olarak devlet tarafından gerçekleştirilir. Böylelikle planlamayla uğraşan ve ulusal ekonominin gelişimini yöneten devlet organizmalarına özel bir görev düşer.

Bu görev, sosyalist düzende bile olsa, hiçbir dengenin sonsuza dek sürmemesi nedeniyle daha da karmaşıklaşır. Ulusal ekonominin dalları arasında, artık hiçbir zaman değişmeyecek biçimde belirlenmiş, sabit oranlar yoktur. Böyle bir sabitlik iyiye alamet değil, bir tehlike işareti demektir. çünkü bunun anlamı, toplumsal üretim hacminin değişmez olduğu, üretimin hep aynı ölçüde kaldığı yani hiçbir büyümenin olmadığıdır. Fakat teknik yerinde saymaz, üretimin örgütlenmesinde devrimler olur, toplumun ihtiyaçları değişir. Bütün bunlar ulusal ekonomiyi gelişmeye iter ve dallar arasındaki uygunluğu değiştirir. Daha çok gelişme umudu veren yeni dalların ortaya çıktığı ve bazı eski dalların geri plana itildiği görülür.

Aynı şekilde, üretimle tüketim, tüketimle birikim arasında değişmez bir uygunluk kurmak da olanaksızdır. İş üretkenliğinin artması, tüketimi artırır. Sosyalist kuruculuğun yeni görevleri ve uluslararası durumda değişmeler ortaya çıkar çıkmaz, içteki birikim temposu yetersiz yada tersine aşırı hale gelebilir.

Gereken zamanda, meydana gelen değişimleri hesaba katabilmek, ekonomik planlarda gerekli düzeltmeleri yapabilmek, ekonomide oransızlıkların ortaya çıkmasını önlemek yada hiç değilse

bunlar, her şeye rağmen ortaya çıkmışlarsa hızla yok etmek için sosyalist planlama sistemi vardır.

[] *Planlama Görevleri ve Yöntemleri*

Sosyalist planlama aynı zamanda, hem bilimsel araştırma, hem de ekonomiyi örgütleme ve yönetme unsurlarını içerir. Planlamanın doğru olması için ekonomiyi derin biçimde bilmek, gelişmesinin nesnel yasalarını tanımak, ileri görüşlü olmak gereklidir. Diğer yandan iyi örgütlenmiş bir kontrol ve istatistik olmaksızın ulusal ekonomiyi etkili biçimde yönetmek olanaksızdır. Lenin in görüşüne göre: «Komünist toplumun *ilk aşamasında* düzenli işlemesi. «rayına oturtulması» için kayıt ve kontrol *temeldir.*» (*)

Uyumlu gelişim yasasının gerektirdikleri, Komünist Parti ve hükümetin direktiflerine göre devlet planlama örgütleri tarafından gerçekleştirilen ulusal konomi planlarında ifadelerini bulurlar. Bu örgütler hem merkezde hem de ekonomik yönetim bölgelerinde ve hatta işletmelerde yer alırlar. Planlama örgütleri, kaynakları ve elaltındaki olanakları titizlikle değerlendirdikten sonra, yerine getirilecek görevler gözönüne alınarak, hem o günkü planları hem de beş, yedi ve hatta onbeş yıllık gelecekler için hesaplanmış planları gerçekleştirirler. Bu planlar halka geniş ölçüde danışıldıktan sonra sosyalist devletin yüksek organı tarafından onaylanır ve artık yasa gücündedir.

Emekçilerin planlamaya katılmaları, genelleştirilmiş ve üretimde birikmiş deney hesaba katılarak planların hayata geçirilmesi ulusal ekonomi-

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 25, s. 511.

nin doğru yönetimini garantiler. Leninist *demokratik merkeziyetçilik* ilkeleri sosyalist devletin ekonomik etkinliğine yön verirler. Bunun anlamı, planlamanın yalnızca yukardan aşağıya doğru değil, bunun tersi yönünde de gerçekleştirildiğidir. Planlı ve merkezi yönetimle, sosyalist demokrasi, emekçi kitlelerin insiyatif ve eylemleri birleşmiştir. İlk beş yıllık plan dönemlerinden başlayarak, Sovyetler Birliği'nde «karşı-planlar»ın, yani işçilerin, mühendis ve teknisyenlerin önerileriyle zenginleştirilmiş ve onları ileri sürdüklerine uygun olarak tamamlanmış planların yayıldığı görüldü. Sanayi ve tarım yönetiminin yeniden kalıba dökülüşünden yani 1957'den beri planlama pratiğinde mümkün olduğu kadar deneylerin, yerel inisiyatif ve önerilerin gözönüne alınmasına daha büyük bir önem verildi.

O halde, ulusal ekonomi planlarının, kesinlikle işletmelerdeki personel tarafından hazırlanan planların temeli üzerinde hayata geçirilmesi umutları vardır. Bununla birlikte genel davanın zararına, yerel çıkarların egemen olması tehlikesini unutmamak gerekir. Fakat Komünist Partinin yönetici rolü ve devletin merkezi örgütlerinin çalışmaları, toplumun bu tehlikeyi asgariye indirmesini sağlar.

Bütün bunlara rağmen planlı sosyalist ekonominin sağladığı muazzam avantajların otomatik olarak başarıyı garantilediğini düşünmek hatalı olur. Uyumlu gelişim yasasıyla ulusal ekonominin *planlanmasını* birbirine karıştırmamalıdır. Ekonomik yasa daima önüne geçilemiyecek biçimde etkisini gösterdiği halde -yani etkisi kaçınılmaz olarak kendini duyurduğu halde - planlama, doğ-

ru olabilir yada olmayabilir, kesin yada yaklaşık olabilir. Bu nedenle planlama yöntemleri ve sistemini sürekli olarak mükemmelleştirmek, deneyin ve pratiğin taslağını hazırladığı planları sürekli olarak sınamak önemlidir.

Sovyet ulusal ekonomi planlarının tarihi başarısı, planlı ekonominin yönetiminde halk demokrasileri tarafından gösterilen ilerlemeler sosyalist toplumun gittikçe uyumlu ve oranlı gelişim yasasına daha çok hakim olduğunu ve günlük pratik çalışmasında bunu, giderek daha iyi hesaba kattığını kanıtlar.

Elbette ki uyumlu gelişim yasası ancak sosyalizme bazı avantajlar sağlar, fakat bunları gerçeğe dönüştüren sosyalist toplumun emekçilerinin pratik çalışmasıdır. Ekonomiyi geliştirmek için iyi bir plan hazırlamak yetmez, cesaretli bir çalışma olmaksızın, bu kağıt üstünde kalacaktır. Sosyalizmin en tutumlu rejim olduğunu bilmek yetmez; tasarruf etmek için günlük mücadele olmaksızın, sosyalizmin avantajlarından tamamıyla yararlanılamaz. Hatta büyük yanlışlar yapılması halinde bu avantajlar hiç sözkonusu olamaz.

Ancak toplum üyelerinin tümünün yaratıcı çalışması sosyalizmin muazzam olanaklarını gerçeğe dönüştürebilir. Sosyalist devletin ve örgütlerinin ekonomik çalışmaları bu bakımdan tayin edicidir. Devlet emekçilerin üretim görevlerini saptamakla yetinmez, onların bu görevleri yerine getirmek için çalışmalarını da örgütler.

4 SOSYALİST DÜZENDE TİCARİ ÜRETİM ve DEĞER YASASI

Üretim güçleri ve toplumsal mülkiyetteki gelişimin sosyalizmi karakterize eden aşamasında da, başlıca ekonomik süreçler, örneğin ulusal ekonominin dalları arasında planlı iş bölümü ve üretim araçlarıyla tüketim maddelerinin dağılımı, ancak ticari ve parasal biçimde, yani değer biçiminde gerçekleştirilebilir. Bu olgu, sosyalizmin ilkelerine hiç de karşı değildir, sosyalist ekonomi sisteminin sağladığı muazzam avantajların ve kaynakların keşfedilmesine yardım eder.

[] *Sosyalist Ticari Üretimin Özellikleri*

Ticari üretimin temelinin, çeşitli somut emek biçimlerinin, malın *değerini* yaratan soyut emeğe dönüştürülmesi olduğu biliniyor. Bu, ticari üretimin büyük bir avantajıdır ve işçiyle kolhozcunun emeği arasındaki, kalifiye işçinin emeğiyle düz işçinin emeği arasındaki, kafa emeğiyle kol emeği arasındaki farklar var oldukça ve toplum şu yada bu malın üretilmesi için harcanan emeği sadece çalışma saatleriyle değerlendirebildiği sürece bütün değerini koruyacaktır.

Değer ilişkileri, yani alım-satım ilişkileri, üretime katılanları maddi bakımdan emekten ve hammaddelerden tasarruf etmeye, harcamaları azaltmaya, üretimin ileri yöntemlerini ve yeni teknikleri yaymaya zorlar. Ticari üretimin bu önemli özelliği bundan büyük ölçüde yararlanan sosyalizmin çıkarlarına tamamıyla uygundur. Gerçekten, sosyalist toplum şu yada bu üretim hacminini planlarken bunun fiyatına yani her bir ürünün imalatı için kullanılacak olan emeğin miktarına karşı kayıtsız kalamaz. Sosyalist toplumun, üretim giderlerini en azma indirmekte hayati çıkarı vardır, çünkü, bir kesimde tasarruf edilen emek bir başka kesimdeki üretimin genişletilmesini sağlar.

Fakat bütün bunlardan sosyalist ticari üretimin basit yada kapitalist ticari üretimle aynı şey olduğu sonucu çıkmaz. Hayır, bunlar arasında ilke farkları vardır ve bunlar özdeşleştirilemez.

Sosyalist ticari üretim, özel mülkiyeti, kapitalistleri ve küçük üreticileri olmayan bir üretimdir. Bu üretime katılanlar, devlet işletmeleri, tarım kooperatifleri, zanaatkarların kooperatifleri vs, yani birleşmiş sosyalist üreticilerdir. Burada üretim araçları sermayeye dönüşemez, çünkü bunlar toplumsal mülkiyeti oluştururlar. Toprak gibi üretim araçlarına gelince, bunlar alım-satım konusu olamazlar, yani bunlar sosyalist rejimde birer mal bile değillerdir. İş gücü de mal değildir. Üretim araçlarının ortak sahipleri olan emekçiler, iş güçlerini, elbette ki kendi aralarında alıp satamazlar.

Bununla beraber bütün geri kalanlar, yani devlet işletmeleri tarafından imal edilen kişisel üretim araçları ve araç-gereçler, devletin koopera-

tif sektöründen satınaldığı tarım ürünleri ve hammaddeler, kooperatiflerce veya bunların üyeleri tarafından kolhozların pazarlarında satılan ürünler değer taşıyan mallardır, yani bu mallarda maddeleşmiş gerekli toplumsal emeği temsil ederler. Malın *fiyatı* değerinin parasal ifadesidir.

Devlet işletmeleri ve tarım kooperatifleri ürünlerini birbirlerine *satarlar,* fakat bunları, örneğin ürünlerini aynı işletmenin çerçevesi içindeki bir başka atölyeye ileten bir fabrika atölyesindeki gibi devretmezler. Bu, her işletmenin kendi kaçınılmaz üretim giderlerini *karşılaması* gerektiğine işaret eden son derece önemli bir durumdur. Her işletmenin üretimi için böylelikle normal pazar garantilenmiş olur. Ve bu aynı zamanda tüm ulusal ekonominin planlanmasını ve ekonomi için gerekli olanların korunmasını kolaylaştırır.

Üretim giderlerini karşılayan mübadeleler, devlet sektörüyle kooperatif sektörü arasındaki ekonomik bağlar için özellikle önemlidir. Burada ürünler, gerçekte birbirinden farklı mülk sahiplerine yani devlete ve kooperatiflere aittir. Sanayi ürünleri devletindir, kolhozların ürünleri ise kolhoz ve kooperatif mülkiyetini oluşturur. Bu koşullar altında, alım satım şeklindeki değiş-tokuş sanayi ve tarım arasındaki ekonomik bağın vazgeçilmeyecek derecede önemli bir biçimidir.

Sovyetler Birliği'nde tarımın hızlı atılımını sağlamak amacıyla, şu son yıllarda alınan en önemli tedbirlerden biri, kolhozların ürünlerini teslim zorunluluğu yerine, bunların, bu üretim için kolhozların harcamalarını olanaklar elverdiği ölçüde tam olarak karşılamayı sağlayacak uygun fiyatlara satınalınmasıdır.

Sosyalist düzende tüketim maddelerinin dağılımında da yine ticari ve parasal ilişkiler geçerlidir. Sosyalist devlet, işletmelerinde ve devlet kuruluşlarında çalışan toplum üyelerinin toplumsal ihtiyaçları gibi kişisel ihtiyaçlarının da karşılanmasını sağlar. Bu kişisel ihtiyaçların çoğunluğunun yerine getirilmesi için herkes, yaşaması için kendisine gerekli olanları satınalmakta kullanacağı bir ücret alır. Emeğin karşılığı olarak ödenen para, sosyalist rejimde, kişisel kullanım mallarının dağılım biçimi olarak ticaretin ortaya çıkmasına yolaçar. Ticaret, sosyalist düzende, tüketim mallarının dağılımı için tek olanaklı mekanizmadır. Üretimle tüketim arasındaki bağ ticaret sayesinde gerçekleşir. Ticari mübadele, toplumun değişen ihtiyaçlarının öğrenilmesi, bunların karşılanması için gerekli malların üretiminin daha iyi planlanmasını sağlar.

[] *Sosyalist Rejimde Değer Yasası*

Sosyalist düzende, ticari üretim olduğuna göre, değer yasası da varlığını sürdürmektedir. Fakat oynadığı rol, kapitalist ekonomideki rolüne göre bir ilke farkı gösterir. Kapitalist düzende, değer yasası emeğin ve üretim araçlarının dağılımının kendiliğinden düzenleyicisidir. Sosyalist rejimde pazarda anarşi ve rekabet olmadığından değer yasasının bu işlevi ortadan kalkar, çünkü emeğin ve üretim araçlarının dağılımı ulusal ekonominin uyumlu ve oranlı gelişimi yasasına uygun olarak yapılır. Buna karşılık, değer yasasının, emeğin karşılığını *değerlendirme* ve toplumsal

emekten tasarrufa özendirme fonksiyonunun büyük ölçüde belirginleştiği görülür.

Sosyalist ekonomide değer yasasının etkisi somut olarak nasıl görülür?

Bu yasa, malların üretim ve mübadelesinin *toplumsal olarak gerekli emek harcamaları* temeli üzerine dayanmasını gerektirir. Sosyalizmde, değer yasasının temel etki alanı pazar değil üretimin kendisidir. Engels, bir kez özel mülkiyetin ortadan kaldırılmasından sonra, «Bugün olduğu şekilde mübadeleden artık söz edilemez» derken, o zaman değer kavramının pratik uygulamasının üretim sorununun çözümüyle giderek daha çok sınırlanacağını ve onun gerçek alanının üretim olduğunu belirtmek istiyordu (*). Marx da aynı anlamda, çalışma süresi *daima* vardır, mübadele değeri ortadan kalktığında bile, çalışma süresi malların yaratıcı özü ve bunların üretimi için gerekli *giderlerin* ölçüsüdür, diye yazıyordu (**)

Fiyatlar devlet tarafından planlı olarak saptanırken, en başta değer yasasının etkisi gözönüne alınır. Kapitalizmde fiyatlar pazarda oluşur, fakat sosyalist ekonomide, fiyatlar *planlanmaktadır*. Fiyatlar, pazarda, olduğu gibi kabul edilemez. Bunlar üretimdeki iş koşullarına bağlı olarak saptanır, çünkü bütün ticari değer, malın içerdiği toplumsal bakımdan gerekli emeğin ölçüsünden başka birşey değildir.

Devlet, malların fiyatını saptadığında, bunu,

(*) F. Engels, Umrisse zu einer Kritik der Nationalökonomi MEGA, 1. Abt., Bd. 2. s. 387.

(**) K. Marx, Theorien über den Mehrwert, Berlin 1923, Bd. III, s. 305.

işletmede gerçekte harcanan emeğe bağlı olarak yapamaz. Toplumsal olarak gerekli emek harcamalarını yani üretim güçlerinin gelişiminin bulunduğu aşamanın gerektirdiği harcamaları hesaba katar. Teknik düzey, mesleki ustalığın ortalaması ve emek yoğunluğu, üretim güçlerinin gelişim aşamasını belirler. Diğer kelimelerle, malların devlet tarafından saptanan fiyatlarının kökeninde bunların değeri yeralır.

Fiyatları bu şekilde değerle ilişkili olarak saptamak, onları sağlam bir ekonomik temele oturtmayı sağlar. Bu, ulusal ekonominin gelişmesi için çok önemlidir. Malların fiyatları, ana hatlarıyla, toplumsal üretimin çeşitli dalları arasında varolan emek harcamaları arasındaki gerçek ilişkileri yansıtmalıdır. Örneğin belirli bir tip malın üretimi için başka bir malın üretiminde gerekenden daha fazla bir emek harcanıyorsa, ikisi arasındaki fiyat farkının harcanan emeklerin farkını yansıtması gerektiği açıktır. Ayrıca, ekonomik bir temele dayanan fiyatlar bir dalın ürünlerinin diğer bir dalınkiyle mübadelesi sırasında uygun oranların korunmasını garantiler, bu ise ulusal ekonomide toplum tarafından saptanan oranlılığın korunmasını kolaylaştırır.

Fakat sosyalist ekonomide fiyatlar yalnızca farklı ulusal ekonomi alanları arasındaki gerçek değer ilişkilerini ifade etmekle kalmazlar, ayrıca devletin toplumsal üretimin yürüyüşünü aktif biçimde etkilemesi için bir hareket kolu oluştururlar. Bu nedenle yalmzca ekonomik bir unsur olmayıp ilk planda gelen bir politik önem de taşıyan planlı fiyatlar politikası, sosyalist devletin ekonomik siyasetinde daima en başta gelen bir

unsur olmuştur. Bu, özellikle, malların fiyatlarıyla değerlerinin, sosyalist ekonomide daima aynı olmaması olgusunu açıklar.

Doğru bir fiyat politikası sayesinde, devlet bazı dallardan elde edilen gelirlerin bir kısmını, ulusal ekonomi için büyük bir önemi olan başka dallarda hızlı bir atılım sağlamak için kullanabilir. Böyle bir fiyat politikası, özellikle yeni dallar geliştirmek ve yeni teknikler yaymak için çok gereklidir. Yeni ürünler kütle ve seri halinde imal edilmedikçe, her ürün biriminin değeri, genellikle yüksek kalır. Bu ürünlerin geniş bir dağıtımına özendirme isteniyorsa, ilk zamanlarda, bazen değerlerinin altında bir fiyat konması gereklidir. Bu durum yeni malın geniş çapta üretiminin örgütlenmesini ve değerin saptanan fiyata uygun olacak şekilde düşmesini ve daha sonra da bu fiyatın giderek düşürülmesini sağlar.

Fiyatların planlı saptanması üzerine yaptığı etki, sosyalist ekonomide değer yasasının en başta gelen işlevidir. Bu yasanın diğer bir işlevi, üretim giderlerinin düşmesine, modern tekniklerin yayılmasına ve iş üretkenliğinin yükselmesine katkıda bulunmaktır.

Devlet bir kez fiyatları saptayınca, işletme için bunun anlamı şudur: Belirli bir üretim birimi için toplumun harcayabileceği en fazla emek ve malzeme işte budur. Bu durumda işletmenin bu sınırı aşmaya hakkı yoktur.

Bireysel olarak harcamaları, toplumsal bakımdan gerekli harcamaların altında olan işletmeler daha avantajlı bir duruma getirilir, giderleri yüksek olan işletmeler ise daha elverişsiz koşullara sokulur. Bu tedbir, harcamaları yüksek olan işlet-

meleri emekten tasaruf etmeye, hammadde ve enerjiyi iktisatlı kullanmaya, çalışma süreçlerini mükemmelleştirmeye ve yeni teknikten yararlanmaya zorlar.

Değer yasasının sosyalist ekonomideki canlandırıcı rolü işte böyle kendini gösterir. Maddi çıkar, değer yasasının canlandırıcı etkisinin kesin somut ifadesidir. Sosyalist toplumda ekonomik ihtiyaçların kendileri ve emekçilerin maddi çıkarı üretimin ilerlemesine yolaçar.

Bu nedenle, sosyalist işletmenin (sanayi yada tarım işletmesi) ekonomik etkinliğine yön veren *mali özerklik ilkesi*'dir

Bu ilkeye göre örgütlenen işletme, devletten yardım gören bir işletmenin tersine olarak, ekonomik özerkliğe sahiptir. Maddi araçları ve gerekli parası vardır, en geniş ölçüde insiyatifi eline alabilir ve kullanabilir. Mali özerklik, her işletmenin, her ekonomik örgütün harcamalarını gelirleriyle karşılayabilecek ve kapatabilecek, üstelik de kârelde edebilecek durumda olmasını gerektirir. Bu kârların bir kısmı işletmenin fonlarına eklenir ve personelin ihtiyaçlarını karşılamaya kullanılır. Mali özerklik ilkesi ancak emek, maddi araç ve mali harcamaların en azma indirilmesi koşuluyla mümkün olan verimlilik için mücadeleyi gerektirir.

Değer yasasının etkisi çeşitli girişimlerin çalışmalarının sonuçlarını kesinlikle ve doğru olarak kıyaslamayı ve değerlendirmeyi, daha yüksek endeksler elde etmek için tümüyle işletmeyi olsun, emekçileri olsun maddi bakımdan özendirmeyi sağlar.

[] *Değer Yasası ve Planlama*

Değer yasası ile sosyalist planlama nasıl birarada varolabilirler? Bunun nedeni sosyalist planlamanın başka bir yasanın emri altında olmasıdır, bu ise uyumlu ve oranlı gelişim yasasıdır.

Deney bu iki yasanın birarada varolmasının tamamıyla olanaklı olduğunu, çünkü bunların çelişkiye girmeyip, birbirlerini tamamladıklarını gösterir.

Sosyalist toplum, üretim hacmi ve yapısını kendisi saptar, üretim araçlarını ve hazır ürünleri çeşitli dallar ve ekonomik bölgeler arasında dağıtır. Fakat bunu ticari ve parasal ilişkiler, değer biçimleri aracılığıyla yapar. Malların üretimi, üretim planlarının toplumsal ihtiyaçlara uygunluğunun zorunlu bir ek doğrulamasıdır. Mal üretimi her somut durum için üretimin ne ölçüde ihtiyaçlara uygun olduğunu denemeyle gösterir. Böylelikle, ticaret ağı içinde malların hareketi üretim programında düzeltmeleri sağlayan önemli bir endeks (gösterge) dir.

Diğer kelimelerle, değer yasası, ulusal ekonominin uyumlu ve oranlı gelişimi yasası temeline dayalı olarak, üretim araçları ve emeğin dallar arasındaki dağılımını *düzene koymaya,* saptamaya yardım eder.

Malların fiyatları değerlerine ne denli yakınsa, maliyet fiyatının, verimliliğin, emek harcamaları ve yatırımların etkinliğinin, yeni tekniklerin ve üretim örgütlenmesinde yeni yöntemlerin uygulanmasının hesaplanması ve planlanması da o denli kesin olur.

Sosyalist devlet malların fiyatlarını planladığında, teknik ilerlemeler nedeniyle durmaksızın değişen ve fiyatların temelini oluşturan toplumsal bakımdan gerekli emek harcamalarını, hesaba katmak zorundadır. Bu nesnel temel olmaksızın, fiyat keyfi bir büyüklük halini alır ve sosyalist planlamanın hareket kolu rolünü oynayamaz.

Değerin kesinlikle tayini, yani toplumsal bakımdan gerekli emek harcamalarının saptanması, sosyalist rejimde çok büyük önem taşıyan bir sorundur. Bu, emeğin boşa harcanmasını önlemenin ve ekonomiye daha akılcı ve daha tutumlu bir karakter kazandırmanın tek yoludur. Marx, kapitalist üretim bir kez yıkıldıktan sonra «değerin tayininin egemen olanağını, çünkü çalışma süresini düzenlemenin, toplumsal emeğin çeşitli üretici gruplar arasmda dağılımının düzene konmasının ve bunun hesabının tutulmasının her zamankinden daha gerekli olacağını» yazıyordu. (*)

Değer yasasından doğru biçimde yararlanmak, mali özerklik ilkesini gerçekleştirmek ve kontrol etmek, fiyatları, maliyet fiyatlarını, verimliliği, malların sürümünü, ödemeleri, kredileri, ulusal ekonomi planlarını uygulamayı ve aşmayı sağlayacak, yüksek bir iş üretkenliği elde edecek ve toplumun kaynaklarını en yüksek ölçüde iktisatlı kullanacak biçimde planlamak demektir.

(*) K. Marx, Kapital, III. Cilt, III. Kitap 1960, s. 228.

5 SOSYALİST REJİMDE EMEK

Sosyalizm bütün vatandaşlar için çalışma hakkını gerçekleştirir. Bu hak ulusal ekonominin örgütlenmesi, bunalım ve işsizliğin ortadan kaldırılmasıyla güvence altına alınmıştır.

Sosyalizmde, toplumun çalışan çoğunluk ve başkasını sömürme sayesinde tembel bir hayat yaşayan azınlığa bölünmesi olanaksızdır, çünkü sosyalist düzende çalışma tek gelir kaynağıdır.

[] *Toplumsal Emeğin Yeni Karakteri*

Bir kez başlıca üretim araçları sosyalist devletin ve üretim kooperatiflerinin elinde toplanınca, her bireyin çalışması özel karakterini yitirir ve *doğrudan doğruya toplumsal* bir karakter kazanır. Yani herkesin emeği ulusal ekonomi planının belirli bir kısmının yerine getirilmesine yarar.

Kapitalist düzende, her üreticinin kârı da zararı da kendisine aittir. Üreticiler, pazar aracılığıyla birbirine bağlıdırlar. Burada ve yalnız burada, şu yada bu tür emeğe toplumun duyduğu gerçek bir ihtiyaç kendini gösterir. Bunalımlar,

kapitalist toplumda emek kaynaklarının nasıl ziyan edildiğinin özellikle açık kanıtlarıdır. Kapitalist düzende milyonların ağır çalışma şartları ile işsizliğin yarattığı sıkıntılar birbirine karışır.

Sosyalist rejimde toplumun olanakları ve ihtiyaçları önceden hesaplandığından, emeğin doğrudan doğruya toplumsal karakteri emekçilerde yeni coşturucu etkenlerin gelişmesinde katkıda bulunur. Maddi çıkarın yanısıra çalışmada manevi isteklendirici etkenlerin ortaya çıktığı görülür. Bunun sonucu olarak, çalışma giderek daha akıllıca yapılır ve kademeli olarak yalnızca bir yaşama aracı olmaktan çıkıp bir onur sorununa dönüşür. Emekçilerin üretimdeki çalışmaları yoğunlaşır toplumsal hayata daha çok katılırlar. Mucitlerin çalışmanın rasyonalize edilmesi için uğraşanların ve üretimde yenilik getiren daha başkalarının sayıca çoğaldığı görülür. Baskıya dayanan eski iş disiplininin yerini her emekçinin vatandaş olarak görevini anlamasına ve kişisel çıkarına dayanan yeni, bilinçli bir disiplin alır.

Çalışma karşısında yeni tutum, emekçilerin toplumsal üretimin gelişmesiyle ilgilenmesi *sosyalist ilerleme yarışı* olarak ifade edilir. Bu sayede üretimin örgütlenmesindeki yanlışlar ortadan kaldırılır, o güne kadar bilinmeyen kaynaklar keşfedilir ve bunlardan yararlanılır. İlerleme yarışı özeleştirinin özellikle etkili bir yöntemi ve çelişkileri ortadan kaldırmanın sosyalizme özgü bir yoludur.. Genel bir atılım sağlamak için en iyilerin geride kalanlara dostça yardım etmesi temeline dayanan ilerleme yarışı rekabet nedir bilmez.

Yeni rejimin daha ilk yıllarında, Sovyet Rus-

ya'da komünist cumartesilerin (*) doğduğu görüldü. Lenin bunda emek karşısında yeni bir tutumun tohumlarını farkediyordu. 1919'da şöyle yazmıştı: «Bunun sadece bir başlangıç olduğu açıktır, fakat bu, sonsuz derecede önemli bir başlangıçtır. Bu, burjuvazinin devrilmesinden daha güç, daha esaslı, daha köklü, daha kesin bir devrimin başlangıcıdır. Çünkü bu, bizim her günkü hayatımızın tek düzeliğine, gevşekliğimize, küçük burjuva bencilliğimize, lanet olasıca kapitalizmin işçi ve köylüye miras bıraktığı alışkanlıklara karşı kazanılmış bir zaferdir. Bu zafer sağlamlaştığında, o zaman ve ancak o zaman, geriye, kapitalizme dönüş olanaksızlaşacak, komünizm gerçekten yenilmez olacaktır. (**)

[] *İş Üretkenliğinin Sürekli Artması Sosyalist Ekonominin Yasasıdır*

Her yeni ekonomik ve toplumsal oluşum eskilerine üstün gelir, çünkü eskiye göre daha yüksek bir iş üretkenliği yaratır. Daha yüksek bir verim sağlamak sosyalizm ve komünizmin nihai zaferinin tayin edici bir koşuludur.

(*) **Komünist Cumartesiler:** Sovyetler Cumhuriyeti yararına emekçilerin, kendi istekleriyle ve karşılıksız olarak çalıştıkları tatil günleri yada fazla mesailer. Bu iş ilk kez Moskova Kazan Demiryolunda çalışan komünist işçilerin inisiyatifi ile 10 Mayıs 1919 da bir cumartesi günü (Komünist Cumartesiler ismi buradan gelmektedir) örgütlenmiştir.

(**) V. Lenin, Bütün Eserleri c. 29, s. 414.

Marx emeğin üretici gücünün «emekçilerin ortalama ustalığıyla, bilimin gelişmesi ve teknolojideki uygulanma derecesiyle, üretimin toplumsal bileşimleriyle, üretme araç ve yöntemlerinin yaygınlığı ve etkinliğiyle ve salt doğal koşullarla» belirlendiğini söylüyordu (*).

Peki, sosyalizmin, Marx'ın sözünü ettiği üretkenliğini arttıracak koşulları biraraya getirmeyi sağlayan avantajları nelerdir?

İşçinin ortalama ustalığı, kalifiye hale gelişi sosyalist rejimde, kapitalizminkinden çok daha büyük bir hızla yükseliş gösterir. Bütün emekçilere açık olan eğitim ve hatta yüksek öğrenim olanakları herhangi bir işçinin kademeli olarak mühendisler ve teknisyenler düzeyine yükselmesini sağlar. En gelişmiş kapitalist ülkelerde bile geniş işçi kitleleri bu olanaklara sahip değildir.

Sosyalist rejimde tüm sonsuz kaynakları ilk kez olarak tümüyle toplumun çıkarına kullanılan ve ilerlemenin hizmetine verilen bilimin önemi sonsuz derecede artar. Bu nedenle bilimsel buluşlar geniş ölçüde üretime uygulanır. Fakat sosyalizm özellikle büyük kaynaklara, Marx'ın sözünü ettiği «üretimin toplumsal bileşimleri» yani işbölümü ve çalışmada işbirliği alanında sahiptir. Kapitalist düzende toplum çapında işbölümü pazarın kendiliğinden ilişkileriyle düzene girer. Böyle bir düzene girmenin bedeli krizler, işsizlik, yoksullaşma, birçok emekçinin fiziksel ve moral bakımdan çöküşüdür. Sosyalizm, daha yukarıda söylediğimiz gibi, hem her işletmede çalışmanın bir plana göre

(*) K. Marx, Kapital, Birinci Kitap, c. 1, 1950, s. 55.

örgütlenmesini, hem de toplumun tümünde işbirliğini sağlar.

Çalışmada sosyalist işbirliği, üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti ve en modern teknik temeli üzerine dayanan, sömürüden kurtulmuş emekçilerin dostça yardımlaşarak çalışması anlamına gelir. Bu durum, toplumsal üretimin bütün dallarının en akılcı biçimde birleşmesini sağlar. Çalışmada toplumsal işbirliğinin, ekiplerden, atölyelerden, işletmelerden tutun da tümüyle ülkenin ekonomisine ve sosyalist devletler sistemine varıncaya kadar bütün ölçülerde mükemmelleşmesi, iş üretkenliğini durmaksızın arttırmak için bitmez tükenmez bir kaynaktır.

Üretim araçlarının büyüklüğü ve etkinliği, verimin artırılmasında diğer bir belli başlı hareket kolunu oluşturur. Ürün miktarının arttırılması ya işgücünü uzatmakla ve işi yoğunlaştırmakla, yada üretim tekniği ve örgütlenişini mükemmelleştirmekle olanaklıdır. Sosyalizm ikinci yöntemi yeğler. Üretimin modern malzemeyle donatılması, imalat işlemlerinin sürekli mükemmelleştirilmesi ile atbaşı beraber giden işgünü kısaltılması sosyalist toplumda daha yüksek bir verim elde etmenin başlıca yöntemidir.

Kapitalizm her iki yöntemi de kullanır, fakat bunlardan sömürüyü artırmak, mutlak ve göreli artı değeri yükseltmek için yararlanır. Patron bir makine getirtmişse bunu emekten tasarruf etmek için değil, kendisine makinenin yerini tutacak işçilerin ücretlerinden daha azına malolduğu için yapmıştır. Kapitalizmin sloganı: «İşçiyi en yüksek verimi elde edene dek zorlayını!», sosyaliz-

min sloganıysa, «Tekniği en yüksek verimi elde edene dek zorlayınız!» dır.

Elbetteki, sosyalist rejimde de üretim temposunun zorunlu kıldığı belirli bir iş yoğunluğu düzeyini sürdürmek gereklidir. Fakat sosyalizm işçiyi tüketen, sağlığını mahveden bir iş yoğunluğunu kabul etmez.

Sosyalizm, iş üretkenliğini yükseltmek için doğal zenginliklerden yararlanılmasını kapitalizminkinden son derece büyük bir etkinlikle sağlar. Kapitalist rejimde toprak ve toprak altı özel mülk sahiplerine ait olduğundan üretimin dağılışı kendiliğinden olur ve çoğu kez şu yada bu üretim için gerekli doğal koşulların en yararlı bileşimleri bile hesaba katılmaz. Sosyalizm doğadan en fazla miktarda zenginlik elde etmeye çok daha uygundur. Demek oluyor ki, sosyalist toplumda iş üretkenliğinin bağlı olduğu bütün etkenleri harekete geçirmek ve verimde sürekli bir artış sağlamak olanağı vardır.

Marx, daha yüksek bir verim için mücadelenin anlamının canlı emek için olsun, üretimin maddi unsurlarında billurlaşmış olan daha önceki emek için olsun çalışma süresinin kısaltılması ve iktisatlı kullanılması biçiminde özetlendiğini söylemiştir. (*) Bu nedenle sosyalizmin ilkesi, canlı emek için olsun, maddeleşmiş emek için olsun, bütün biçimleriyle emeğin tasarruf edilmesine dayanır. İş araç gereçlerinin, makinelerin, yakıtın, hammaddelerin, yardımcı malzemelenin doğru kullanılması yüksek iş üretkenliğinin vazgeçilmeyecek derecede gerekli bir unsurdur. Bu, maddi

(*) K. Marx Kapital, III. Kitap, c. 1, 1957, s. 273.

değerlerin çoğaltılması ve iş gücünün kısaltılması için iyi bir yoldur.

[] *Gelirin Emeğe Göre Dağılımı İlkesi*

Sosyalist rejimde, maddi ve kültürel değerler, her emekçinin toplumsal üretimde yarattığı emeğin nitelik ve niceliğine bağlı olarak dağılır. Bu nedenle hem iş hacmi hem de tüketim hacminin kesinlikle değerlendirilmesi gereklidir. Sosyalist toplumda kim daha çok ve daha iyi çalışıyorsa, emeğinin karşılığı olarak daha yüksek bir ücret alır. Gelirin yaratılan emeğin nitelik ve miktarına bağlı olarak dağılımı ilkesinin doğru uygulaması verimi artırmak ve üretimde sosyalist disiplini sağlamak için güçlü bir araçtır. Maddi ve manevi isteklendirici etkenlerin bileşimi, sosyalist düzende hayranlık uyandırıcı ürünler verir.

«Herkesten yeteneğine göre, herkese emeğine göre» şeklindeki sosyalist ilke emekçileri uzmanlıklarını geliştirme ve verimi artırmak için sürekli olarak mücadele etmeye özendirir. Ücretlerin eşitlenmesi sosyalizmin çıkarlarına karşıdır.

Kapitalist rejimde, gerçek ücret oranları işgücü fiyatı yasası ve kapitalistlerin en yüksek derecede kâr elde etme çabaları yüzünden sınırlıdır. Sosyalist ülkelerde ise ücret artışının sınırı yoktur, ancak toplumsal emeğin üretkenliğinin düzeyi ve üretim güçlerinin gelişim derecesi ücretlere sınır koyabilir.

Bu nedenle verimin artırılması, gerçek emek karşılığının yükseltilmesinde başlıca etkendir. Ücretlerin yükseltilmesi, iş üretkenliğinin yükselme-

sini teşvik eder ve bu nedenle, üretilen bütün malların değerinin azalmasıyla sonuçlanır.

Bununla birlikte ücretlerin artış tempoları verimin büyüme temposunu aşamaz. Tersine bu büyüme, ücret artışlarını aşmalıdır. Eğer emeğin karşılı olarak ödenen bedeller daha hızlı artarsa bu yüzden üretimin genişletilmesi olanakları daralır ve ekonominin gelişim tempoları yavaşlar, bu ise kesinlikle ücretlerin azalmasına yolaçar.

6 SOSYALİST GENİŞLETİLMİŞ TEKRAR ÜRETİM

Marx toplumsal sermayenin tekrar üretimi teorisini ortaya koyarken, bu süreci yönlendiren yasaları, yani yalnızca kapitalizme özgü olmayıp sosyalizm ve komünizm için de geçerli olan ekonomik yasaları saptamış, basit tekrar üretim ve genişletilmiş tekrar üretimin gerçekleşebileceği koşulları belirleyen bir hesap yapmıştır.

Birinci koşul toplumsal üretimin birinci kesimiyle ikinci kesimi arasındaki belirli oranlılıktır. Bu kesimler, üretim araçları üretimi (makineler, yakıtlar, hammaddeler) ve tüketim maddeleri üretimi (yiyecekler, giyecekler, ayakkabılar, vs.) dir. Diğer yandan, her bir kesimin iç dalları arasında da belirli oranlar gereklidir, aynı şekilde her bir kesim için tüketim, sürüm ve birinci kesimle ikinci kesimdeki birikimler de oranlı olmalıdır.

Marx, bu hesapların somut kapitalist gerçeğin koşullarına göre soyut kaldığını belirtiyordu. Diyebiliriz ki, burda sözkonusu olan, tekrar üretimin kesintisiz meydana gelebileceği koşulları incelemeyi sağlayan bir takım modellerdi. Daha önce, gerçek kapitalist ekonomideki üretim anarşisinin, önceden saptanmış, doğru oranları korumaya olanak vermediğini söylemiştik. Böyle bir

düzende, toplumsal tekrar üretim ekonomik bunalımlar nedeniyle periyodik olarak kesintiye uğrar.

[] *Sosyalist Tekrar Üretimin Özü*

Marx tarafından belirlenen zorunlu oranlara göre genişletilmiş tekrar üretimin gerçekleşmesi olanağı tarihte ilk kez olarak sosyalist toplumda ortaya çıkmıştır. Elbette ki, üretimde bazı oransızlıklar olması olasılığı yok değildir, fakat bunlar kaçınılmaz değillerdir. Sosyalist ekonominin üstünlüğü, bunun yalnız bunalımlardan arınmış olmasında, üretimin sürekli artışında değildir; sosyalist ekonomi genişletilmiş tekrar üretimin genişliği ve tempolarıyla da kapitalizmi geride bırakır. Bu avantajlar, sosyalist toplumun, genişletilmiş tekrar üretim için ortaya konmuş olan koşulları giderek daha iyi gözettiği ölçüde daha da parlak biçimde kendini gösterir. Peki, bu koşullar nelerdir?

Ulusal ekonominin üretimini sürekli olarak artırmak için birinci kesimle ikinci kesim arasında, birinci kesimin gelişim tempolarının ikincininkinden daha yüksek olmasını garantileyen bir uyum olması gereklidir. Marx genişletilmiş tekrar üretimin ancak birinci kesimindeki üretim araçlarının, onların birinci ve ikinci kesimlerdeki kullanılma ve tüketimlerinden *üstün* bir artışı koşuluyla mümkün olacağını kanıtlamıştır. Bu fark ne kadar büyükse, üretimin genişleme temposu da o denli yüksektir.

Üretim araçlarındaki çoğalma her iki kesimdeki toplam üretimin artmasıyla sonuçlanır. *Üre-*

tüm araçları üretiminin başta gelen gelişimi ulusal ekonominin tüm dallarının daha iyi bir teknik donanımının ve bunun sonucu olarak iş üretkenliğinin artışının güvencesidir. Marksist genişletilmiş tekrar üretim yasası, kapitalizmde de, sosyalizmde de varolan genel ve sürekli ekonomik gelişme eğiliminin işaretidir. Marx, soyut bir toplumdan sözediyordu, yoksa somut bir ülkeden değil.

Sosyalist genişletilmiş tekrar üretime yön veren yasaları saptamak istiyorsak bunları hesaba katmalıyız. Elbette ki bu yasaları, şu yada bu sosyalist ülkedeki koşulları hesaba katarak uygulamak gereklidir. Yine, dünya sosyalist sisteminde, birinci ve ikinci kesimdeki gelişme tempolarının somut uyumunun, bütün ülkelerde ve bütün aşamalarda aynı olamayacağı açıktır. Bu uyum, ülkenin ekonomik koşullarına, dünya sosyalist sisteminde aldığı yere, doğal kaynaklarının karakterine ve üretimde halkının kazandığı deneye, vs. bağlıdır. Fakat bu özellikler sosyalist tekrar üretimi yöneten genel yasayı yani ağır sanayinin gelişmesinin üstünlüğünü yürürlükten kaldıramaz.

Sosyalist üretim, eğer teknik ve bilimin hızlı ilerlemesinden destek alıyorsa, iş verimini sürekli olarak yükseltir. Modern malzemeyi zamanında kullanmaya başlamak için var olan donanımın yıpranmasını beklememelidir. Hatta daha hizmet görebilecek, fakat yeni ve daha mükemmel makine tiplerinin ortaya çıkışı nedeniyle eskimiş olan donanım malzemesini değiştirmek gereklidir. Bu tür bir eskimeye tekniğin *manevi eskimesi* denir.

Kapitalizmin koşullarında, manevi bakımdan eskimiş tekniğini yenileyen, rekabet mücadelesi-

dir. Henüz birçok başka işletme, eskilerinini kullanırken, yeni makineler getirten bir şirket, ek bir artı-değer elde eder. Bunu mümkün olduğu kadar uzun zaman saklı tutmaya gayret eden bu şirket, genellikle teknik buluşları sır olarak saklamak eğilimindedir. Fakat çoğu kez bu sır er geç rakipler tarafından öğrenilir ve onlar da eskimiş malzemeyi yenisiyle değiştirirler.

Sosyalizm, denenen her yeni makinenin, üretimde geniş çapta kullanılması olanağını sağlar. Bunu tek engelleyen, yeni malzemenin kullanılmasına bağlı kaçınılmaz güçlüklerden kurtulmayı arzu eden işletme yönetimlerinin basma kalıpçı ve tutucu anlayışıdır. Fakat sosyalist toplum zararlı, tutucu eğilimlerin hakkından gelmek için yeterince güce sahiptir.

Sosyalist genişletilmiş tekrar üretim yalnız üretim araçlarıyla tüketim mallarının uyumlu artışını değil, maddi üretimde yeralan kalifiye işgücünün sayısal varlığının da artmasını gerektirir

Sosyalist toplum, burjuva ekonomi uzmanları ve politikacılarının karşı karşıya bulunduğu işsizlik sorununu çözmekle uğraşmak zorunda değildir. Genişletilmiş tekrar üretim sayesinde sosyalist toplum emek kaynaklarından tam olarak yararlanabilecek ve bu kaynakları ulusal ekonomi ve kültürün çeşitli dalları arasında uyumlu biçimde dağıtabilecek durumdadır.

Nihayet, sosyalizmin en büyük avantajı, kapitalist ekonomiyi çok güç durumda bırakan sürüm sorunuyla karşı karşıya gelmemesidir.

Üretimin bütün dallarının sürekli ve uyumlu gelişimi, her birine geniş pazar olanaklarını ga-

rantiler. Teknik ilerlemeye hiçbir şeyin engel olmaması, emekçilerin gelirlerinin sistematik olarak artışı, işsizliğin bulunmayışı her sosyalist devletin ve tümüyle sosyalist sistemin pazarlarının *pratik bakımdan sınırsız* olmasını sağlar.

[] *Toplam Toplumsal Ürün Nasıl Kullanılır*

Sosyalist toplumun sahibolduğu tüm maddi değerler, onun *ulusal zenginliğini* oluşturur. Maddi üretimin bütün dallarında bir yılda üretilen mallara *toplam toplumsal ürün* denir.

Bu ürün sosyalizmde nasıl dağıtılır?

Bir kısmı, bir yıl içerisinde tüketilen üretim araçlarının yerine konmasında kullanılır. Bütün geri kalan, *ulusal geliri* oluşturur. Diğer kelimelerle, ulusal gelir, o yıl yaratılan yeni değerlerin toplamı, yani maddi üretimde çalışan emekçilerin kişisel gelirleriyle onlar tarafından yaratılan ve ulusal ekonominin geliştirilmesiyle toplumun ve devletin ihtiyaçlarını (halk sağlığı, eğitim, savunma, vs.) karşılamakta kullanılan net toplumsal gelirin (üretim fazlası) toplamıdır.

Ulusal gelirin artışı, genişletilmiş tekrar üretim tempolarının başlıca endeksidir (işaretidir). SSCB'de ulusal gelir artışının ortalama yıllık temposu dünyadaki ilk sosyalist devletin tüm tarihi boyunca, en gelişmiş kapitalist ülkelerinkinden bile üç yada beş kat hızlıydı.

Sosyalist toplumun ulusal geliri, tüketim fonları ve birikim fonları olmak üzere ikiye ayrılır.

SSCB'de ulusal gelirin yaklaşık olarak % 75'i *tüketim fonlarına* ayrılır.

Sömürücü sınıfların ve onların uşaklarının asalak tüketimi olmadığından, üretim anarşisi ve bunalımlara bağlı kayıplar da ortadan kaldırıldığında, sosyalist toplum, birikimi büyük ölçüde artıracak biçimde ulusal geliri dağıtabilir. Örneğin, Birleşik Devletler'de, savaş sonrası birikim asla ortalama % 12'yi aşmamış ve bu en iyi yıllarda bile böylece sürüp gitmiştir, oysaki SSCB'de birikim fonları uzun yıllardan beri ulusal gelirin yaklaşık olarak % 25'ine yükselmiştir.

Yalnızca bu olgu bile, planlı ekonominin diğer elverişli yönlerinden sözedilmezse, üretimin iş verimliliğinin artış tempolarının sosyalist ülkelerde neden kapitalist ekonominin gelişme tempolarından kat kat daha hızlı olduğunu açıklar. Gerçekten de birikim fonlarının hızlı artışı sayesinde, sosyalist devlet, fabrikalar, elektrik santralleri kurar, maden ocakları açar, bütün dallarda eski işletmeleri genişletir, sovhozlar ve devlet çiftlikleri meydana getirir, ulaşım ağını geliştirir, konutlar, okullar, hastahaneler, çocuklar için kuruluşlar vs. yapar, kooperatif ve kolhozlar birikim fonlarından yararlanarak büyük kuruculuk çalışmaları gerçekleştirirler. Bir kısım yatırımlar kullanılan fonların yerine konmasına yarar, taşınmaz malların, makinelerin, donanımların, vs. fiyatlarının amortize edilmesi gibi. Geri kalan kısımsa bu fonların genişletilmesine yarar.

Üretim araçlarını ve ekonominin yönetimini ele alan emekçiler, kapitalistlerden çok daha mantıklı, dikkatli ve gayretli yöneticilerdir. İşçi

sınıfının yönetici mülk sahibi durumuna geldiğinde üretimi ne genişletebileceği ne de geliştirebileceği, yalmzca kapitalizmden miras aldığı herşeyi yiyip bitirmekle yetineceği şeklindeki eski burjuva iftirasının yalanı ortaya çıkmıştır. Sosyalist rejimin zaferi ve gelişimi, üretim araçlarının özel mülkiyet zincirinden kurtuluşu sonucunda üretimde sürekli bir gelişme olacağını ve üretim güçlerinin daha hızlı ilerlemesinin üretimin hızlı atılımına yolaçacağını bildiren marksist tezi doğrulamıştır. Emekçiler, toplumun en önde eglen görevi olan birikimi sömürücülerden çok daha iyi gerçekleştirirler.

Kapitalist düzende üretimle tüketim arasında uzlaşmaz bir çelişki vardır. Halk kitlelerinin tüketimi, işçi sınıfı ve köylülüğün düşük gelirleri nedeniyle sınırlıdır. Bu çelişki sosyalist düzende görülmez. Genişletilmiş tekrar üretim, üretim araçları üretimin önceliğini garantiler ve bu da halkın artan maddi ve kültürel ihtiyaçlarını daha iyi karşılamak için kişisel kullanım araçları üretiminin sürekli artış olanaklarının güvencesidir.

Burjuva ve reformist ekonomi uzmanları, sosyalist ülkelerde bütün çabaların yalnızca ağır sanayi ve savaş sanayinin gelişimine yöneltileceğini, tüketim malları üretiminin geri planda bırakılacağını iddia ederler. Bununla birlikte, sosyalist ülkelerde belli başlı malların kişi başına tüketimindeki hızlı artış, sosyalizme karşı ileri sürülen bu iftirayı yalanlar. Tarihin deneyi, sosyalist ülkelerde üretim araçları üretiminin üstün gelen temposunun kendi başına bir amaç olmayıp sosyalist üretimin başlıca görevi olan halkın refah düzeyini yükseltmeyi gerçekleştirmek için vazge-

çilmeyecek derecede gerekli bir araç olduğunu kanıtlamıştır. Gerçekten de, tüketim için üretim yapan tarım gibi, besin sanayi ve hafif sanayi vs. gibi ekonomi dalarındaki atılımı sağlamak için bunların teknik donanımını mükemmelleştirmek gereklidir. Oysaki, bunun için tek bir yol vardır: Üretimin araçları üretimin gelişiminin üstünlüğü.

Görüldüğü gibi sosyalizm, daha önce görülen bütün şekillerden temelden farklı bir ekonomi yaratır. Bu ekonomi, üretim güçlerinin gelişmesine ve emekçilerin maddi yaşama düzeylerinin sürekli olarak yükselmesine olanak sağlar.

Genişletilmiş tekrar üretim konusunda dar bir görüş sahibi olmamak ve onun yolaçtığı toplumsal değişimleri küçümsememek gerekir. Marx, kapitalizmde maddi tekrar üretimin, kapitalizme özgü çelişkilerin daha geniş bir temel üzerinde gelişmesiyle birlikte yürüdüğünü göstermiştir. Sosyalist genişletilmiş tekrar üretim de toplumun toplumsal yapısında değişmeler getirir. Fakat kapitalizmden farklı olarak, bu durum sosyalist rejimi sarsmak şöyle dursun daha da sağlamlaştırır. Tümüyle sosyalist ekonomide ulusal mülkiyetin payının büyümesi, üretim kooperatiflerinin ekonomisinde bölünmez fonların payının artması, komünizmin zaferini çabuklaştıran sosyalist üretim ilişkilerinin genişletilmiş tekrar üretimi anlamına gelir. O halde sosyalist genişletilmiş tekrar üretim, komünist topluma giden yoldur.

yirmidördüncü bölüm

SOSYALİST TOPLUMUN TOPLUMSAL, SİYASİ ve KÜLTÜREL YAPISI

Üretim araçlarının toplumsal mülkiyete dönüştürülmesi, tümüyle toplumsal ilişkilerde, siyasi üstyapıda, ideolojide, kültürde, günlük hayatta, gelenek ve alışkanlıklarda köklü bir yeniden biçimlenmeye yolaçar.

Üretim araçlarının özel mülkiyeti nasıl zamanında tüm kuruluşlarıyla, yani sınıflarıyla, devleti ve hukukuyla, alışkanlıkları ve ahlakıyla sömürücü toplumu doğurduysa, aynı şekilde yeni sosyalist rejim de toplumsal mülkiyetten ve sosyalist üretim tarzından doğar.

Bu rejimin özelliklerini incelemek için temelde, uzun süredir sosyalizmi kurmuş ve komünizme geçiş yolunda olan tek ülkenin yani Sovyetler Birliği'nin deneyine dayanacağız. Sosyalist kuruculuğun çeşitli aşamalarında bulunan halk demokrasisi ülkelerinin deneyi de birçok değerli ve-

riler sağlayacaktır. Diğer yandan sosyalizmin değişmez, kalıplaşmış birşey olmadığını unutmamak gereklidir. Tersine, bu, komünizmin yüksek aşaması yönünde çok hızlı mükemmelleşme ve gelişme tempolarıyla karakterize edilen bir toplumdur.

1 SOSYALİST DEMOKRASİ

En geniş bir demokrasi sosyalist toplumun başlıca karakteristiğidir. Demokrasi, toplumsal hayatın çeşitli yönlerine giderek daha derinden damgasını vurur ve yeni ilişkiler, alışkanlıklar, yaşamada yeni kurallar ve yeni gelenekler yaratır.

Sosyalist demokrasi, kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde, proletarya demokrasisinin yarattığı halk iktidarının yeni ve daha yüksek bir tarihi tipidir. Daha önceki toplumsal oluşumlara kıyasla, sosyalizm, demokrasi kavramını bile genişletmiştir. Çünkü bu demokrasi artık yalnızca emekçilerin politik haklarını değil toplumsal haklarını da içerir ve tüm topluma yayılan gerçek bir halk demokrasisi olarak, demokrasiye yeni bir anlam kazandırmıştır. Ayrıca, sosyalizm, demokrasinin ağırlık merkezini değiştirmiştir, çünkü burjuva toplumunda olduğu gibi yalnızca bir takım hakları ilan etmekle kalmaz, bu hakların kullanılma olanaklarını garantilemeye herşeyden çok önem verir.

Bundan sonraki paragraflarda toplum ve devletin sınıf yapısının özelliklerine ve yurttaşların toplumsal ve politik haklarına bağlı olarak sosyalist demokrasinin temel yönlerini inceleyeceğiz.

[] *Dost Emekçi Sınıflarının Toplumu*

Geçiş dönemindeki toplumsal ve ekonomik dönüşümler, toplumda yeni bir sınıf yapısı oluşturur. Kapitalistler, büyük toprak sahipleri ve kulaklar gibi sömürücü sınıflar ortadan kaldırılmıştır. Toplum, emekçilerin, yani durumları kökten değişen işçilerin, köylülerin ve aydınların birliği halini almıştır.

Burada daha çok *işçi sınıfı* sözkonusudur. Daha önce üretim araçlarından yoksun olan bu sınıf, bundan böyle halkın tümüyle bölüştüğü mülkün sahibidir; sömürülen sınıfken toplumu yöneten güç halini almıştır. Sosyalizmde işçi sınıfının bu durumu devrimde oynadığı tayin edici rolle ve toplumsal ekonominin en ileri biçimi olan ulusal mülkiyete bağlı oluşuyla belirlenir. Komünist fikirleri yayanların başında işçi sınıfı gelir. İşçi çevrelerinde, henüz köylülüğün bir kısmında sürüp gelen özel mülkiyet zihniyeti kalıntılarına pek az rastlanır. Hele bazı aydınlar arasında yaşayan bireycilik işçi sınıfında daha da az görülür. Sosyalist yardımlaşma, dayanışma ve arkadaşlık gelenekleri en derin biçimde işçi sınıfında kök salmıştır.

Sosyalist rejimde işçilerin meslek ve kültür düzeyleri büyük bir yükselme gösterir.

Sosyalist toplumun diğer bir sınıfı olan *köylülük* de büyük değişmelere uğrar. Kapitalist dü-

zende köylülük aralarında zayıf bağlar olan ve küçük toprak parçaları üzerinde yoksul bir hayat sürdürmek zorunda bırakılmış olan bir küçük üreticiler sınıfıdır. Kırsal hayat varlığını sürdüren feodal gelenek ve görenekler yüzünden aptallaştırılmaya kadar varan bir kültür geriliğiyle karakterize edilir. Tarımın kollektifleştirilmesi ve kültür devrimi köylülüğün yapısını tepeden tırnağa değiştirir.

Sosyalist toplumun köylülerinin büyük çoğunluğu kolhozculardır. Örneğin, Sovyetler Birliği'nde, 1957'de bireysel çalışan köylüler, köylülüğün ancak % 0,5'ini oluşturuyordu. Sosyalist ülkelerin büyük toprak sahipleri ve kulakların sömürüsünden kurtulan köylüleri ortaklaşa çalışır ve geniş çapta makine kullanırlar.

Kolhoz rejiminin elverişliliği sayesinde, köylülüğün kültür düzeyi hızla yükselir. Sosyalizmin zaferinden sonra, köylülüğün oldukça uzun bir süre işçi sınıfının düzeyine göre geri kaldığı ve kırsal hayatın konforunun şehir hayatınınkine nazaran daha alt düzeyde olduğu doğrudur. Fakat bu fark yavaş yavaş silinmektedir. Modern tekniğe ve kültürel ilerlemelere bağlı uzman makinistler tabakası durmadan büyür ve köylülüğün tümünün gelişimini de etkiler.

Kolhoz sistemi köylünün ufkunu genişletir, onu toplumsal faaliyete katılmaya iter, köylüde kendi ortaklığının (ekip yada kolhoz) ve ülkenin tümünün ilerlemesine karşı ilgi uyandırır. Böylece, burjuva edebiyatında köylünün «doğal nitelikleri» olarak ilan edilen bencilik ve tecrit olmuş küçük mülk sahibi özelliği yenilmiş olur.

İşçi sınıfının tersine olarak, halk nüfusunun

tümü içinde köylülüğün payı artmayıp genellikle azalır. Bu, sosyalist devrimden önce geri tarım ülkeleri olan yerler için ilerici ve akla uygun bir olgudur. Tarım üretiminin makineleştirilmesi, tarımda çalışan insan sayısının büyük ölçüde azaltılmasını sağlar, bu insanlara diğer sanayi dallarını ve en başta ülkenin tüm sanayiini geliştirmekte ihtiyaç vardır.

Aydınlar sosyalist toplumda emekçilerin önemli bir tabakasını oluştururlar. Bunlar ne işçiler ne de köylüler sınıfında yeralabilirler. Sosyalist toplumun hayatında birinci planda bir yeı tutmakla birlikte toplumsal üretimde kendilerine özgü bir rol oynamadıklarından özel bir sınıf da oluşturmazlar. Mühendis ve teknisyenler maddi üretimde önemli görevler yerine getirirler. Yazarlar, ressamlar, sanatçılar ve bilginler manevi değerleri yaratır, kültürü zenginleştirirler. Öğretmen ve doktorlar halk eğitimi ve emekçilerin sağlıklarının korunmasındaki ilerlemelerle uğraşırlar. Ayrıca uzmanlık bilgilerine sahip çok sayıda insan (hukukçular, ekonomi ve maliye uzmanları) ekonominin yönetimi ve devlet aygıtında vazgeçilemeyecek derecede önemli görevler yaparlar.

Aydınlar, sosyalist toplumda en hızlı büyüyen tabakayı oluştururlar. 1958 sonlarında. SSCB' de yüksek öğrenim yada lise düzeyindeki uzmanlık eğitimi görmüş 7.500.000 uzman vardı, oysaki bu sayı 1913'de 190.000 ve 1928'de 521.000 idi. Teknik ve kültürel ilerlemenin ihtiyaçlarına uygun olarak aydınların tuttuğu yer büyümeye devam edecektir. Aydınlar, sosyalist rejimde, içine kapanık bir toplumsal tabaka değillerdir, halkın bir parçası, işçi ve köylülerin eti - kemiğidirler. Onla

rın amacı halka hizmet etmektir. Bu, toplumun kültürünün yükselmesinde ve aydınların kendilerinin de kafaca zenginleşmesinde ve çalışmalarında kesin hedefler seçmelerinde katkıda bulunur.

Yeni sınıf yapısı, sosyalist rejimde sınıf ilişkilerini baştan aşağı değiştirir.

İnsanın insan tarafından sömürülmesinin kesinlikle ortadan kaldırılması, binlerce yıllık hiyerarşiyi yani bazı sınıfların diğerlerinin kölesi olması sistemini bir daha geriye dönüş olmayacak biçimde yıkar.

Tüm toplumsal sınıf ve tabakalar, devlet ve politik iktidar karşısında olsun, hak ve görevleri açısından olsun artık eşittirler. Bundan böyle, hiç kimse üretim araçlarına sahip olamaz, bunlardan başkalarını sömürmekte yararlanamaz. Kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde emekçilerin kazançlarını korumak için birçok ülkede alınan tedbirler (işçi ve yoksul köylülere temsil yetkisinde öncelik tanınması, bazı toplumsal grupların oy hakkından yoksun edilmesi, vs.) dahil olmak üzere, tüm toplumsal ve siyasi ayrıcalık ve kısıtlamalar ortadan kaldırılmıştır. Hayatın bütün alanlarında toplumsal eşitlik ve adaletin sağlam temelleri atılmıştır ve işçi sınıfının yönetici rolünü sürdürmesi sosyalist düzende bunu değiştiremez. İşçi sınıfının bu rolü, diğer sınıf ve tabakaların zararına elde edilen ve korunan bir takım aşırı haklarla değil işçi sınıfının yüksek ahlaki ve politik otoritesiyle belirlenir.

Bütün bu söylediklerimizden, toplumsal farkların sosyalist düzende tamamıyla ortadan kalkmamakla birlikte köklü bir karakter değişikliğine uğradığı çıkar. Bunlar artık egemenlik ve kölelik

ilişkilerinin sonucu değildir, emekçilerin eşit grupları arasındaki farklılıkları temsil ederler ve bir ve aynı toplumsal mülkiyetin (ulusal mülkiyet kooperatif ve kolhoz mülkiyeti) çeşitli biçimleri yüzünden ortaya çıkarlar. Bir ve aynı sosyalist ekonominin çeşitli dallarında çalışan ve kendini çeşitli çalışma türlerine adayan insanlar arasındaki fark sözkonusudur.

Yine sosyalist rejimde sınıflar arasında ortaya çıkan farklar kapitalizmdekilerden temelden farklı bir karakterdedirler. Bunlar uzlaşabilir karakterlidir. Partinin ve devletin politikasının etkin katkısıyla sosyalist toplum geliştiği ölçüde bu çelişkiler giderek yatışır. Kapitalist düzende, toplumsal duvarlar yıkılmaz, tersine giderek yükselir, toplumsal adaletsizlik azalmak şöyle dursun durmaksızın daha belirgin bir hal alır.

Ayrıca sosyalist düzende sınıflar arası farklar insanların kişisel kaderi üzerinde kapitalizmdeki gibi etki göstermezler. Hangi burjuva ülkesinde olursa olsun, bir insanın en ufak bir yararlılık göstermeden, en küçük bir çaba harcamadan konfora, büyük gelirlere, eğitime üstelik de herkesi imrendirecek bir toplumsal duruma sahibolması için bir banker yada sanayici ailesinden doğmuş olması yeter. Buna karşılık, bir işçi çocuğu için yoksulluktan kurtulmak ve bütün ayakkabı boyacılarının günün birinde milyoner olabileceğini iddia eden burjuva masalı ne derse desin «yükselmek» hemen hemen olanaksızdır. Sosyalizmin koşullarında kişisel durum bireyin niteliğine, kapasitesine, bilgisine, çalışma aşkına bağlıdır, yoksa bireylerin kökeni yada toplumsal durumuyla ilgili değildir.

Özellikle, gelirler sorununa bakalım. İnsanların maddi durumundaki farklar sosyalizmde sürmekle birlikte sınıf niteliklerini giderek kaybederler. Bazı aydın gruplarından daha çok para kazanan maden ve metalurji işçileri gibi kategoriler vardır. Birçok kolhozda en iyi tarım işçilerinin gelirleri işçi yada memurların ortalama ücretlerinden daha yüksektir.

Sosyalist rejimde prestij ve ün sorunu artık şu yada bu sınıfın tekelinde olmaktan çıkar, bunlar bundan böyle topluma dürüstçe hizmet edenlere, toplum hayatımn herhangi bir alanında dürüstçe çalışanlara aittir. Örneğin SSCB'de iplikçi Valantina Gaganova, madenci Nikolay Mamay, kolhoz makinisti Aleksandır Gitalov ve Nikolay Manukovski gibi üretimde yenilik getiren emekçiler, büyük bilginlerden, mühendislerden, sanatçı ve siyaset adamlarından daha az tanınmış değillerdir.

Sosyalist toplumun sınıflarını birbirinden ayıran sınırlar ne derece göreli ve esnekse sınıf farkları da o denli kolaylıkla kaybolur; bir sınıftan yada toplumsal tabakadan bir diğerine o denli kolaylıkla geçilir. Bu, yalnız işçi ve köylüler için değil, kafa emekçileriyle kol emekçilerini ayıran farklar için de doğrudur. Sosyalist yeni aydınların büyük çoğunluğu işçi yada köylü çevrelerinden çıkmadır. Fakat hepsi bu kadar değildir. İşçi ve köylüler arasında eğitim görmüş insanlar giderek çoğalmaktadır ve bunların üretimdeki günlük çalışmaları aydınların emeğini karakterize eden birçok çizgiler taşır.

Elbette ki, bazı meslekleri öğrenmek için eğitim görmek ve gerekli dersleri okumak zorunlu-

dur. Fakat sosyalist rejimde yüksek öğrenim, bir toplumsal ayrıcalık olma niteliğini tamamıyla yitirir. Toplum daha kültürlü bir aile çevresinin, daha geniş olanakların, eğitim için daha iyi maddi koşullar, vs.'nin oluşturduğu, halâ varlığını sürdüren avantajların toplumsal ayrıcalıklar haline gelmemesine özen gösterir. Bu nedenle, en başta, yüksek öğrenim kuruluşlarına üretimden gelenler kabul edilir, maddi bakımdan daha elverişsiz koşullar altında bulunan öğrencilere burslar verilir, akşam öğrenimi ve mektupla eğitim geniş ölçüde geliştirilir.

Haklarda tam bir eşitlik, sınıflar arası farkların kademeli olarak ortadan kalkması ve toplumsal adalet, sosyalist düzende sınıf ilişkilerini karakterize eder ve toplumun birliğini güçlendirmekte katkıda bulunur.

Sınıflar arası ilişkiler her türlü uzlaşmazlıktan uzaktır, çünkü, tüm sınıf ve tabakalar emekçilerden oluşur, bunlar aynı tip bir mülkiyetle, yani sosyalist mülkiyetle birbirine bağlıdırlar. Tüm belli başlı ve temel sorunlarda çıkarları uyuşur. Özellikle, işçilerin, köylülerin ve aydınların ulusal ekonominin atılımını sağlamakta, sosyalist rejimin temellerini sağlamlaştırmakta, demokrasi ve kültürü ilerletmekte çıkarı vardır.

Böylelikle, sosyalizm, yüz yıllarca süren sınıf savaşlarının yerine, amaçların, ideoloji ve ahlâkın ortaklığından doğan sınıflar arası birlik ve dayanışmayı getirir. Sömürücü sınıfların ortadan kaldırılması ve tüm küçük burjuva sınıflarının sosyalist dönüşümü, toplumun ahlaki ve siyasi birliğinin sağlam temelleridir.

[] *Devletin Görevlerinin Değişmesi*

Sosyalizmin zaferinden sonra devlet, sömürücü sınıfların ortadan kaldırılması ve toplumun ahlaki ve siyasi birliğinin geliştirilmesiyle belirlenen esaslı değişimler geçirir.

Emekçilerin düşmanı olan sınıflar bir defa yokedildikten sonra, devlet iç işlevlerinden birini *kaybeder Sınıf baskısı.* Bu andan başlayarak, tarih boyunca devlet etkinliğinin özünü oluşturan görünüm ortadan silinir.

Genel olarak, sömürücü sınıfların ekonomik, politik ve ideolojik durumları baltalandığı ölçüde, sınıf savaşları şiddetlerini yitirir. Bu, sosyalizmin zafere ulaşmasından sonra tamamıyla ortadan kalkacak olan sınıf baskısını sınırlandırır.

Bu nedenle, Sovyetler Birliği Komünist Partisi, sosyalizmin kuruluşu ilerlediği ölçüde, sınıf kavgalarının daha da kızışacağını ileri süren yanlış teoriyi şiddetle eleştirmiştir. Bu teori, sosyalist demokrasi ve yasallık ilkelerine kaba saldırıları ne denli haklı çıkarmaya çabalıyorsa bir o kadar da tehlikelidir.

Fakat, sınıf baskısı işlevinin ortadan kalkması, sosyalist rejimde devletin de ortadan kalkacağı anlamına gelmez. Sosyalist toplum devletten vazgeçemez. Niçin?

Birincisi, çünkü sosyalizmin zaferinden çok sonra bile, devlet, ekonominin toplumsal yönetiminin, toplumsal ilişkilerin ve kültürel yapıcılığın en elverişli ve rasyonel biçimi olarak kalır. Bu biçimin yararlılığı, toplumun ekonomik, toplumsal ve manevi gelişme düzeyi ile belirlidir.

İkincisi, sosyalist rejimde halâ insanların ihtiyaçlarının karşılanmasında belirli bir eşitsizlik sürmektedir ve toplumun bazı üyelerinde özel mülkiyet zihniyeti ve kapitalizmin daha başka ahlaki kalıntıları görülmektedir. Bu koşullarda, emek ve tüketimi kontrol eden, toplumsal ve bireysel mülkiyeti koruyan, sosyalist rejim için tehlikeli anti - sosyal eylemleri bastıran bir aygıttan vazgeçmek olanaksızdır.

Üçüncüsü, devlet iç düzeni sağlama nedeniyle korunmuştur. Sosyalizm dünya çapında muzaffer olmadıkça, emperyalist devletlerin saldırı tehlikesi sürüp gidecek ve bu nedenle ülkenin casuslara, sabotajcılara ve emperyalistlerin ajanları olan diğer bozguncu unsurlara karşı savunma kapasitesini garantilemeye yönelik silahlı kuvvetler ve örgütlere ihtiyaç duyulmaya devam edilecektir.

Aynı şekilde, devlet henüz emekçiler için gereklidir. Kamu üzerine belirli ölçüde bir baskı da yine zorunludur. Fakat devlet etkinliğinin daha başka görev ve işlevleri ön plana alınmıştır.

En başta, devletin, gözle görülür biçimde büyüyen *ekonomik rolü* gelir. Ekonomi tiplerinin çeşitliliğiyle özellik kazanan geçiş döneminde, devlet henüz kontrolünü, planlamasını ve dolaysız yönetimi ulusal ekonominin bütün dallarına ve sektörlerine yayma durumunda değildir. Sosyalist rejimde ise, ülkenin ekonomik gelişimine yön veren bütün yönetici kolları etkin biçimde, topluca eline alır. Toplumsal üretimin örgütlenmesi, yani ekonominin yönetimi, başlıca işlevi halini alır.

Devletin diğer bir işlevi, sosyalizmin koşulları altında geniş ölçüde gelişen, *kültür ve eğitim* iş-

levi, yani devletin sosyalist kültürü oluşturan bilimi, sanatları ve edebiyatı geliştirme, kültür düzeyini yükseltmeye ve halkın komünist eğitimini sağlama çalışmasıdır.

Yeni rejimin temeli olan *sosyalist mülkiyetin korunması* işlevi özellikle önemlidir.

Devletin, *vatandaşların hak ve çıkarlarının, bireysel mülkiyetlerinin ve kamu düzeninin korunmasına* ilişikin etkinliği sosyalist rejimde büyük bir genişlik kazanır.

Böylelikle, sosyalizmin zaferinden sonra, devlet herşeyden önce çalışan kitlelerin yaratıcı etkinliğinin yöneticisi, ekonomik ve kültürel yapıcılığın örgütleyicisi olarak ortaya çıkar.

Diğer yandan, kapitalist sistem halâ vardır, saldırı tehlikesi altedilmiş değildir, bu nedenle *dıştan gelecek bir saldırıya karşı ülkeyi savunma* işlevi bütünüyle devam etmektedir. Sosyalist devlet, sosyalizmin kazandırdıklarını yenilmeden savunmak için silahlı kuvvetlerini, ordusunu, donanmasını, karşı - casusluk ve haberalma servislerini güçlendirmelidir. Böyle olmakla birlikte, dış politika alanındaki etkinliği, yalnızca askeri savunma işleviyle sınırlı değildir. Yabancı devletlerle, ekonomik, kültürel ve siyasi ilişkilerini yaygınlaştırır, farklı toplumsal ve politik sistemlere ait ülkelerin barış içinde birarada yaşamalarını sağlamayı ve halklar arasında barışı güçlendirmeyi amaçlar. Dünya sosyalist sisteminin oluşumu, dış politika konusunda yeni bir görevin ortaya çıkmasına yolaçmıştır: Kardeş sosyalist ülkeler arasındaki sarsılmaz dostluğun korunması, işbirliği ve yardımlaşmanın artırılması.

Sosyalist düzende, geçiş dönemine göre, dev-

letin işlev ve görevlerinin değişmesi, kaçınılmaz olarak çalışma yöntemlerine de yansır. Yönetimde baskı tedbirlerinin uygulanma alanı en önce daralıp, yerini, inandırma, insanların ortaklaşa çalışmalarını örgütleme yöntemlerine bırakır.

Kamu yönetimi yöntemlerinin geliştirilmesi, sosyalizmin zaferinden sonra önemli bir görevdir. Bu görevi tam olarak yerine getirmek, ekonomik gelişim ve toplumsal, kültürel, vs. ilerleme tempolarının hızlanmasında büyük ölçüde katkıda bulunmak demektir. Yeni sınıf yapısı ve yeni ekonomi tipine uygun olarak, kamu etkinliğinin yerinde olan biçim ve yöntemlerinin hazırlanması kolay bir iş değildir. Sosyalist toplum yanılmaz değildir. Bu nedenle, Komünist Parti, devletin kuruculuk sorunlarına özel bir dikkatle eğilir.

Sosyalist devletin mükemmelleştirilmesi, daha başka tedbirler arasında, zafere ulaşan sosyalizm koşullarında, geçiş dönemindekinden de daha az hoşgörülmesi gereken her türlü bürokratizm belirtisini yoketmek demektir. Gerçekten de. devlet artık çok daha fazla alanı yönetmektedir. Sosyalist devlet, özellikle kooperatif ticaretinin dışında tümüyle ticaret ve sanayiyi yönetir. Halk sağlığı, toplumsal güvenlik, eğitim gibi yurttaşların günlük ihtiyaçlarına cevap veren kuruluşların çoğunun çalışmalarını yönlendirir. Devlet kolhozların başlıca müşterisidir. Bu koşullarda, bürokratizmin topluma hem ekonomik hem de politik açıdan büyük bir zarar vermesi tehlikesi vardır. Bu nedenle, parti, devlet aygıtıyla emekçi kitleler arasındaki bağları sıkılaştırmak, sosyalist demokrasiyi güçlendirmek için, bürokratizme karşı sistemli bir mücadele düzenler.

[] *Emekçilerin Siyasi ve Toplumsal Haklarının Yaygınlaşması*

Sosyalizm, halkın tümü için demokrasinin bütün ekonomik, toplumsal ve politik koşullarını ilk kez olarak biraraya getirir.

Yalnız sosyalizm, hiçbir şiddete başvurmaksızın halkın hayatıyla ilgili herhangi bir sorunu demokratik yoldan çözmeyi sağlayan, tüm toplum tabakalarının çıkar birliğini yaratır.

Ancak sosyalist rejimde yurttaşların tam bir politik eşitliği gerçekleştirilebilir. Bu eşitlik, insanların üretim araçları bakımından eşit olmaları ve bunun sonucu olarak tüm toplumu ilgilendiren kararlara katılma hakkına sahibolmalarıyla güvence altına alınmıştır.

Sosyalist toplumun üyeleri yalnızca biçimsel hak ve özgürlükler elde etmekle kalmazlar, bunlardan yararlanmanın pratik olanaklarına da kavuşmalıdırlar. Sosyalist kuruluşların söz, basın, toplantı, sokak gösterileri vs. gibi temel özgürlükleri ilan ederken bunlardan gerçek yararlanma olanaklarının güvence altına alınması konusuna ağırlık vermeleri ve tüm kağıt stoklarını, baskı makinası ve lokalleri emekçilerin eline teslim etmeyi kabul etmeleri boşuna değildir.

Elbette ki, sosyalizmde bile, bireyin sınırsız bir özgürlüğü söz konusu olamaz. Böyle birşey, özgürlük değil, keyfi davranışlara serbestlik tanınması olur, çünkü bu, başkalarının ve tümüyle toplumun çıkarlarına zarar verir. İnsana en geniş özgürlükler verirken, sosyalist devlet aynı zamanda diğer insanlara zarar verebilecek her türlü eylemi yasaklar. Örneğin ırkçı ve faşist görüş-

lerin yayılmasını, savaş propagandası yapılmasını cezalandırır. Burjuva devletinin tersine olarak, sosyalist devlet gençliği yozlaştıran ve ahlaksızlığı, gaddarlığı, şiddeti öven kitap, dergi ve filmlerin halka yayılmasına izin vermez. Bu kısıtlamalar halkın çıkarlarına uygundur ve bunun sonucu olarak yeni rejimin demokrasisini sarsmaz, tersine güçlendirir.

Demek ki, sosyalist demokrasi anarşistlerin tumturaklı biçimde sözünü etmekten pek zevk aldıkları şu mahut sınırsız «özgürlük»ten temelden farklıdır. Bu özgürlük ancak onların kafalarında varolabilirdi, yoksa toplumda değil. Sosyalist demokrasiye gelince, rüzgarın estiği yöne eğilmez, *yönetilen bir demokrasidir,* sosyalizmin gelişimi ve komünizmin kuruluşunun çıkarına parti ve devlet tarafından yönetilir. Komünistlerin açıkça ve dolambaçlı yollara kaçmadan söyledikleri gerçek budur.

Bu durum revizyonistleri rahatsız eder. Bıkmadan usanmadan demokrasinin hiçbir kısıtlamayla, hiçbir yönetimle uyuşamayacağını tekrarlar, bu yüzden, sosyalist demokrasi yerine «sınırsız» bir demokrasi yada onların deyimiyle «tam» demokrasi isterler. Bu görüşleri savunanların şatafatlı sözlerinin arkasında anlamı çok belirli bir politik amaç gizlidir: Sosyalizmi biryana bırakıp burjuva demokrasisine, yani asla bilmem hangi sınırsız demokrasiye değil fakat burjuvazinin yönettiği, kapitalizmin çıkarlarına uygun çeşitli kısıtlamalar içeren bir demokrasiye yönelmek.

Revizyonistlerin bir başka amacı da parti aracılığıyla toplumun yönetilmesini baltalamaktır ki bunun da sonucu, gerçekte demokrasinin ilerle-

mesi değil sınırlandırılmasıdır. Çünkü partinin etkinliği kitlelerin iradesini dile getirir: Parti sosyalist toplumun en demokratik örgütüdür. Uyguladığı yönetim gerçek halk egemenliği ilkelerinin en tam bir uygulamasıdır.

Marksist-leninist partiler revizyonistlerin ileri sürdüğü «demokratikleştirme» teorileri ve hele hele reçetelerini reddederler, fakat sosyalist demokrasinin sistemli gelişmesi ve genişlemesini en başta gelen görevleri saymaktan geri kalmazlar. Bununla birlikte, revizyonistlerin tersine olarak, bu sonuca varmak için burjuva demokrasisinin öğreti ve ilkelerini benimsemek değil, sosyalist demokrasiyi geliştirmek, yani devlet ve partinin kitlelerle olan bağlarını sıkılaştırmak, toplumsal hayatın bütün alanlarında emekçilerin yaratıcı etkinliğini ve inisiyatif ruhunu teşvik etmek gerektiğini kabul ederler.

Partinin önünde bu anlamda gerçekleştirilecek büyük görevler vardır, çünkü gerçek sosyalist demokrasi basmakalıp bir biçimde kendiliğinden ortaya çıkmaz, sosyalizm güçlerini biriktirdiği ölçüde gelişir. Bu, toplumun, devletin ve partinin yüksek dikkatlerini ve sürekli çabalarını, yanlış görüşlere, yanlış ve bürokratik yönetim yöntemlerine, geniş halk kitlelerinin zeka ve güçlerinden kuşku duyulmasına karşı amansız bir mücadele isteyen bir süreçtir.

Niçin parti sosyalist demokrasinin ilerlemesine bu kadar büyük bir önem verir ?

Çünkü tarihte asla görülmemiş en yüksek tipte, en geniş bir demokrasi sosyalist düzende yalnız olanaklı olmakla kalmaz, zorunludur da Sosyalist rejimde demokrasi, kapitalizmde olduğu

gibi yöneticiler çevresinden koparılmış bir taviz değil, toplumun normal ve hızlı gelişimini garantileyen hayatın bir yasasıdır. V. İ. Lenin şöyle yazıyordu. «Zafere ulaşan sosyalizm tam ve eksiksiz bir demokrasi kurmak zorundadır...» (*) Sosyalizm ve demokrasi birbirlerinden ayrılmazdırlar.

Geniş bir demokrasi, toplumun her bir üyesine, kendini egemen efendi gibi hissetmesi olasılığını sağlar, büyük kitlelerin yaratıcı inisiyatifini coşturur. Bu inisiyatif olmaksızın sosyalizm bir adım bile ilerliyemez. Demokrasi, milyonlarca insanın yetenek ve hünerlerini teşvik eder, hızla yetenekli yöneticiler oluşturulmasında katkıda bulunur, emekçilerin kamu işlerinin yönetimine giderek daha büyük ölçüde ve doğrudan doğruya katılmalarını sağlayarak onları kamu yararına etkinliğe yöneltir. Örneğin Mart 1958'de (beşinci yasama dönemi) seçilen SSCB Yüksek Şurasında, doğrudan doğruya üretimde çalışan 614 işçi ve kolhozcu yer almıştır. Şehir Sovyetleri temsilcileri arasında, üretimde çalışan işçilerin oranı % 39,4, kırsal Sovyetlerde kolhozcuların oranı ise % 58,8'dir. Toplam olarak yaklaşık 340.000 işçi ve aşağı yukarı 780.000 kolhozcu, 1959'da yerel Sovyetlere seçilmişlerdir.

Kıyaslama yapmak için, Amerika Birleşik Devletleri Kongresinde bankacıların ve sanayicilerin, senatonun % 30'unu ve Temsilciler Meclisinin % 34'ünü oluşturduğunu, senatörlerin % 21'inin büyük toprak sahipleri olduğunu hatılatalım. Geri kalan sandalyalar büyük tekel temsilcileri ve sermayenin sadık uşakları olmakla ün salmış pro-

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 22, s. 155.

fesyonel politikacılar tarafından işgal edilir. Çok doğru bir amerikan atasözü vardır: «Kimisi zengin olduğu için senatördür, kimisi de senatör olduğu için zengindir.»

Sosyalist ülkelerin tüm kuruluşları memurların seçilebilme, görevlerinden alınabilme ve sorumluluk ilkesine ve tüm devlet organizmalarının seçilebilme ve sorumluluk ilkesine yer verirler. Seçmenler güvenlerini haklı çıkarmayan bir milletvekilini vekillik süresi dolmadan önce görevinden alabilirler. Emekçilerin toplumsal örgütleri, yürütme organlarının çalışmalarını giderek daha geniş biçimde kontrol eder ve bunlara, kendileri de katılırlar.

Sosyalist bir ülkenin devlet organizmaları, fabrika işçileri, kolhozcular, kültür ve eğitim kurumlarında çalışan militan emekçilerle çevrilidir. Sovyetlerin seçimlerinde 14-15 milyon kişi propagandacı ve örgütleyici olarak, SSCB seçim kampanyalarına katılır. Milyonlarca insan yerel sovyetlerin geçici yada sürekli komisyonlarında üye, toplumsal denetmen, işletmelerde, yönetim kurumlarında yada evkadınları arasından seçilen yardım komitelerinde üyedirler, yahut da toplumsal örgütler tarafından oluşturulan kontrol gruplarında görev alırlar. Bütün bu kimseler devletin çalışmasına katılır ve bilinçlerini, bilgilerini, kültürlerini geliştiren gerçek bir politik okuldan geçmiş olurlar. Halk kitleleri, bir deney alışverişi, kontrol ve eleştiri aracı olan basın yardımıyla devlet aygıtının çalışması üzerinde etkilerini gösterirler.

Sosyalist demokrasinin bir başka önemli özelliği parti, sendikalar, Komsomol örgütü gibi (*)

toplumsal örgütlerin büyüyen rolüdür. Milyonlarca kişi, toplumun eylemli kanadını oluşturan bu örgütlerde militanlık yaparlar. 1958'de Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 8 milyondan fazla üyesi bulunduğunu, Komünist Gençlik Federasyonunun 18 milyon ve sendikların 50 milyondan fazla üyeye sahibolduğunu söylemek yeter.

Marksist demokrasi kavramının temel özelliklerinden biri, bunun politik hak ve özgürlüklere büyük bir önem vermekle birlikte, yalnızca bunlardan ibaret olmamasıdır. Marksistler, demokrasinin en başta gelen bir unsurunun da emekçilerin toplumsal ve ekonomik hakları, yani çalışma, dinlenme, eğitim, yaşlılık yada hastalık halinde maddi yardım gibi haklar olduğunu kabul ederler. Bu haklar, insanların gerçek özgürlük ve mutluluğunun temelini oluşturur.

Sosyalist rejimin tarihi avantajları emekçilerin toplumsal haklarını garanti etmek sözkonusu olduğunda özellikle parlak biçimde ortaya çıkar.

Müzmin işsizliğiyle kapitalist toplum herkese çalışma, hele hele isteğine göre bir meslek seçme olanağını garantileyebilecek durumda mıdır? Hayır. Oysaki sosyalist rejim, çalışma hakkını, yurttaşı yarın endişesinden ve güvensizlikten kurtaran anayasal bir hak haline getirir. Çalışma yaşamak için sadece bir araç değil, insanın toplum içindeki değerinin ölçüsü ve bir onur sorunudur.

Kapitalist toplum, yurttaşların dinlenme hakkını garanti edebilecek durumda mıdır? Hayır. Işçilerin sağlığı ve barınaklarının düzeni kapita-

(*) Komsomol Örgütü: Komünist Gençlik Örgütü. Çocukluktan yeni çıkmış gençleri eğitip yetiştiren bir örgüt. (çn.).

listin umurunda bile değildir. İşçiler onun için yalnızca bir kâr kaynağıdır, daha fazla bir şey ifade etmezler. Bu durum özellikle, birçok burjuva ülkesinde tıbbi yardımların bedelinin emekçileri yıkıma sürükleyecek derecede pahalı olmasıyla kanıtlanır. Kapitalist düzende, yasalarla saptanan işgücü, ücretli tatiller ve işçi sınıfının diğer toplumsal hakları emekçilerin uzun bir mücadelesi pahasına kazanılmıştır. Emekçiler bu hakları korumak ve genişletmek için büyük çabalar harcamak zorunda kalmışlardır.

Sosyalist rejimde, tersine, üretim araçları ve siyasi iktidar emekçilerin kendilerine ait olduğundan, sağlık ve halkın refahı toplumsal örgütlerin ve devletin uğraşlarının merkezini oluşturur.

Kapitalist toplum, yurttaşların eğitim hakkını garantileyebilecek durumda mıdır? Hayır, ve bunun nedeni yalnızca kapitalist toplumun, fabrikada çalışmak için gerekli olanın dışında emekçilerin kültürel ihtiyaçlarıyla ilgilenmemesi değildir. Ayrıca, burjuvazi bütün sömürücü sınıflar gibi, eğitim ve kültür tekelini, iktidardaki tekelini korumak için başlıca araç sayar. Emekçiler cahil, kültürsüz ve her türlü önyargı ve boş inançların esiri olduğu sürece, sömürücü sınıfların onların dizginlerini ellerinde tutmaları çok daha kolay olur.

Sosyalist toplum, tüm üyelerini okumuş ve kültürlü insanlar haline getirmekten hayati bir çıkar sağlar. İktidarın emekçilere ait olduğu yerde, kültürlerinin ve bilinçlerinin yükselmesi, ufuklarının genişlemesi, devletin güç kaynağı, toplum-

sal zenginlikleri çoğaltmanın ve ilerlemeyi hızlandırmanın aracıdır.

Sosyalist toplum, halkın geçmişte toplumsal bakımdan en çok ezilmiş ve aşağılanmış kesiminin politik ve kültürel gelişmesine özel bir dikkatle eğilir. Bu, özellikle kadınlarla ilgili bir sorundur.

Bazı kapitalist ülkelerde kadın günümüzde bile birçok politik ve medeni haklardan yoksundur, erkeğinkine eşit bir emek karşılığında daha düşük bir ücret alır, aile içinde bağımlı bir durumdadır.

Marksizm - leninizm, kadının kurtuluşunu herşeyden önce, aile içinde olsun, politik hayatta olsun erkekle eşit haklara sahibolmasıyla, daha sonra kadının toplumsal çalışmalara ve üretimdeki çalışmaya katılmasıyla ve nihayet evişi çalışmalarının kadının bütün zamanını ve bütün gücünü almasına yolaçtığı hizmetçi kölelik sisteminin ortadan kaldırılmasıyla mümkün olacağını kabul eder.

Sosyalist rejim, bu karmaşık sorunun çözümünü bulmuştur. Kadına erkeğin yanında tam ve eksiksiz bir eşitlik sağlamakla kalmamış, anayı saygı ve onurla çevrelemiştir. Devlet, çalışan kadınlara gebelik ve annelik için uzun süreli ücretli izin hakkı tanır. Kocasız analara yada çok çocuklu analara aylık bağlar, çok çocuk sahibi annelere ödüller ve madalyalar verir. Kadının ve çocuğun aile içindeki hakları yasayla korunmuştur.

Sosyalizm, kadının kamu hizmetlerinde ve üretimde çalışabilmesi için geniş olanaklar sağlar. 1897'deki sayıma göre çalışan ücretli kadınların

yalnızca % 13'ü çarlık Rusyası'ndaki işletme ve şantiyelerde görevliydi, % 4 oranında kadın eğitim ve halk sağlığı kurumlarında çalışıyor, % 55'i zengin ailelerin yanında hizmetçilik yapıyor ve %25'i ise kulakların ve büyük toprak sahiplerinin tarım işletmelerinde ırgatlık ediyordu. Bugün, Sovyetler Birliği'nde, toplam sanayi emekçilerinin % 45'i kadınlardan oluşur. Yüksek öğrenime sahip uzmanların yarısından fazlasını, %53'ünü kadınlar oluşturur. Yüzlerce, kadın SSCB Yüksek Şurası ve Federe Cumhuriyetlerin Yüksek Şuralarında milletvekilidir. Yerel iktidar organlarına gelince, bunlarda görevli kadın sayısı aşağı yukarı 700.000'dir.

Elbette ki bu konuda henüz herşey yapılmış değildir, nerde! Evişi çalışmaları daima kadınların çok zamanını alır ve politik ve kültürel gelişmelerini frenler. Halâ, ananın çocuklarının eğitimine bağlı yükümlülüklerinden büyük kısmını onun omuzundan alabilecek kreşler, çocuk bahçeleri ve yatılı okullar yeterli değildir. Kadına karşı feodal tutumun kalıntılarına şurada burada, hele bazı Orta Asya Sovyet Cumhuriyetlerinde rastlanır. Fakat SSCB'de ve halk demokrasisi ülkelerinde kadının kurtuluşuyla ilgili olarak gerçekleştirilen ilerlemeler, tüm toplum tarafından bu soruna verilen önem, tam bir çözümün gecikmeyeceğinin güvencesidir.

Sosyalizmin yeni toplumsal oluşumun ilk ve alt aşaması olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle, sömürücülerin binlerce yıllık egemenliğinden sosyalizme miras kalan karmaşık sorunların tümünün birdenbire ve tamamıyla bu aşamada

çözümlenebilmesi olanaksızdır. Fakat sosyalizmin emekçilerin gerçek demokratik haklarını başka hiçbir rejimde görülmemiş biçimde garantilediği ve demokrasiyi çok büyük ölçüde genişlettiği ortadadır. Tüm üyelerin mutluluğuna, refahına, kişisel kaderine özen göstermeyi yükümlenen bir toplumda başka türlüsü de olamazdı zaten.

Sosyalist toplum ilerlediği ölçüde, yurttaşlara sağlanan toplumsal olanaklar artar ve bunlar artık politik hayata etkin biçimde katılmak için geniş olanaklara sahiptirler. Tüm emekçilerin toplumun mutluluğu ve ilerlemesiyle yakından ilgilenmesinin nedeni budur.

2 SOSYALİST TOPLUMUN HALKLARININ DOSTLUĞU

Kapitalizm birçok ülkelerde yeni rejime kötü bir miras bırakır: Şu yada bu halkların ekonomik ve kültürel geriliği ve eski ulusal rekabetler. Bu nedenle milliyetler sorunuyla ilgili olarak, zafere ulaşan işçi sınıfının birinci görevi, tüm ulus ve milliyetlerin üzerindeki baskıları kaldırmak, eşitsizlikleri yoketmek, bunları tamamiyle ve kesinlikle kurtarmaktır. Lenin, sosyalizmin nihai hedefinin yalnızca devlet içinde kendi gelenek ve kişisel özgürlüklerini korumak isteyenlerin eğilimlerine son vermek olmayıp ayrıca ulusların kaynaşmasını da sağlamak olduğunu belirtirken şöyle diyordu: «Nasıl ki insanlık ancak ezilen sınıfın diktatörlüğü dönemini geçirerek sınıfların ortadan kalkmasına varabilse, aynı şekilde ulusların kaçınılmaz olarak birleşmesi de ancak tüm ezilen ulusların tam olarak kurtuluşlarının geçiş dönemiyle, yani onlara ayrılma hakkı tanımasıyla mümkündür» (*).

Ezilen ulusların kurtarılması ve ulusal eşitliğin sağlanması amacıyla yapılan eylemler sosyalist devrimin hemen arkasından başlar. Ulusal so-

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 22, s. 159.

run üzerine komünist partilerin programının temel ilkesi, her ulusa, ayrılma ve bağımsız bir devlet oluşturma olanağı da dahil olmak üzere, kendi kaderini tayin hakkını tanımaya dayanır. Bu hakkı tanımak, hiçbir zaman her ulusu ayrılmaya, bir ve aynı devlet organizması içinde bağlı olduğu ulusla tüm politik bağları kesmeye davet etme ve hele hele zorlama anlamına gelmez. Kendi kaderine sahibolma hakkının böyle bir yorumu, sosyalist ulusları bölmekten, sonra da arka arkaya ezmekten çıkarı olan dünya kapitalist sisteminin işine gelir.

Fakat tüm sorun bundan ibaret değildir. Üretim güçlerinin gelişiminin çıkarları, sosyalist ulusların birbirlerine yaklaşmalarını gerektirir. Bu nedenle ayrılma yanlısı eğilimler sosyalizm davasına ciddi bir zarar verebilir. Komünist partiler, belirli bir ulusun ayrılma hakkını belirli koşullar içinde gerçekleştirmesi gerekir mi gerekmez mi sorunun da tavır alırken bu eğilimlerin tehlikesini akıllarından çıkarmazlar. Fakat ayrılmanın mı, birleşmenin mi yararlı olacağına karar verme hakkı yalnızca daha önce ezilmiş olan uluslara aittir. Ancak tam bir özgürlük onların eski acılarını ve aşağılanmalarını unutmalarını sağlar ve böylece ulusal ilişkilerde bir dönüm noktası yaratır. Uluslararası ilişkiler sorunlarını çözümlemek sözkonusu olduğunda komünistlerin *özgür iradeyle davranma ilkesine* bu kadar büyük bir önemle bağlanmalarının nedeni işte budur. Tüm ulusal baskı biçimlerini yıkan, her halka kendi devletine, ulusal diline, ulusal kültür ve geleneklerine sahibolma hakkını tanıyan sosyalist rejim, tüm emperyalist eğilimlere karşı tam ve tartışıl-

maz bir enternasyonalizmi uygulamaya koymuş olur.

Elbette ki ulusların kurtuluşu basitçe ulusal baskının ortadan kaldırılması ve yasal eşitlik tanınmasından ibaret değildir. Emperyalizm yeni toplumsal rejime ezilen halkların ekonomik ve kültürel geriliğini miras bırakır. «Demek ki ezen uluslar yada «büyük» denilen uluslar için enternasyonalizm, diyordu Lenin,... yalnızca ulusların biçimsel eşitliğinin tanınmasından ibaret kalmamalı, ayrıca güncel pratik içinde ortaya çıkan. ezen ulusların, büyük ulusların eşitsizliğini de, onların gidermek zorunda olduğu eşitsizliği de kapsamalıdır. Bunu anlayamayan, bunun ulusal sorun karşısında gerçek proleter tutum olduğunu da anlayamamıştır. Böyle bir kimse, temelde, küçük - burjuva görüş açısıyla yetiniyor demektir ve bunun sonucu olarak da her an burjuzavi konumuna kayabilir» (*)

Marksist - leninistlerin, sosyalist rejimin yalnızca eskiden ezilen halklara kendi kaderini tayin hakkı vermekle kalmayıp, ayrıca onların yüzlerce yıllık geri kalmışlıklarını altedebilmelerinde yardımcı olarak, bu halklara bunu gerçekleştirmek için olanaklar sağlanması da gerektiğini kabul etmeleri işte bu sebeptendir.

Gelişmiş sosyalist ulusların ve özellikle rus halkının yardımı sayesinde, eski az gelişmiş ülkeler olan Sovyetler Birliği ulusal cumhuriyetlerinin ekonomisi ortalama olarak, tümüyle SSCB'dekinden çok daha hızlı tempolarla büyümektedir. Örneğin Sovyetler Birliği'nin toplam sanayi

(*) V Lenin, Bütün Eserleri, c. 36, s. 621.

üretimi, 1958'de 1913'e göre 36 kat artmıştır, oysaki Kazahistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nde 44 kat, Kırgızistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nde 50 kat ve Ermenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nde 55 kat artma olmuştur. Merkezden uzak ve geri kalmış ulusal bölgelerde hızlı sanayileştirme politikası, örneğin, Slovakya'nın sanayileştirilmesinde olduğu gibi birçok halk demokrasisinde de uygulanır. Yerel koşullar gözönünde tutularak üretim güçlerinin daha eşitçe dağılımı ve uzmanların daha hızlı yetiştirilmesi ulusal kadroların çabuk çoğalmasında ve kültürel gerikalmışlığın silinmesinde katkıda bulunur. Herhangi bir Sovyet Cumhuriyeti'nin durumu budur. Örneğin, Türkmenistan, devrimden önce 58 okula ve hepsi de zenginlerin, imamların yada yüksek memurların çocukları olan 6780 öğrenciye sahipti. Bugünse bu cumhuriyetin 225.000'den fazla öğrencisiyle 1200 okulu, bir üniversitesi, tıp ve tarım yüksek okulları, üç pedogoji enstitüsü, 32 de uzman yetiştiren lise düzeyinde öğrenim kurumu vardır. Bu cumhuriyette, çoğu türkmen dilinde olmak üzere 65 gazete ve 13 dergi yayınlanır.

SSCB'de ve halk demokrasisi ülkelerinde, eskiden geri kalmış olan bütün diğer ulus ve milliyetler için aynı şeyleri söyleyebiliriz.

Ulusal boyunduruğun kaldırılması, ekonomik ve kültürel gelişimdeki ilerlemeler sayesinde birçok milliyetlerin ulusa dönüşmesi kolay olmuştur. Bunu eskiden yapamıyorlardı, çünkü ekonomik geri kalmışlıkları, yönetim bakımından bölünmüşlükleri ve daha başka nedenler buna engel oluyordu. Diğer yandan daha burjuvazi döneminde oluşan uluslar tepeden tırnağa değişmektedir.

Ekonomik temeli kapitalist özel mülkiyete dayayan ve egemen gücünü burjuvazinin oluşturduğu bir burjuva ulusu, iç sınıf uzlaşmazlıklarıyla özellik kazanır. Ulusal kültürde, gerçekte, iki kültür birarada bulunmakta ve çarpışmaktadır: Demokratik olan birincisi halk kitlelerinin kültürü, diğeri ise yönetici ve sömürücü sınıfların gerici kültürüdür. Bir burjuva ulusunun dünya görüşü sömürücü sınıflar tarafından zorla kabul ettirilir, bu görüş bu ulusun çıkarlarının bütün diğer halklarınkine zıt olduğu temeline dayanan milliyetçiliktir. Burjuva milliyetçiliği çoğu kez sömürücülerin canla başla körüklediği ulusal kin ve ırkçılığın canavarca biçimlerine bürünür. Çarlık Rusya'sında durum buydu. Yahudilere, Slavlara ve daha başka «ari olmayan»lara karşı gaddar olan Hitler faşistlerinin ideoloji ve politikalarını en aşağılık bir ırkçılık oluşturuyordu. Günümüzde, ırk ayrımı, Birleşik Devletlerde zencilere karşı geniş ölçüde uygulanmaktadır.

Bu iğrenç olaylar, ekonomik hayatı toplumsal mülkiyete dayanan ve yönetici sınıfı, işçi sınıfı olan sosyalist uluslara tamamen yabancıdır. Her türlü sınıf uzlaşmazlığından arınmış olduğundan sosyalist toplum tek blokludur. İlk kez olarak tek bir ulusal kültür vardır; emekçi kitlelerin düşünce ve isteklerini, tarihi evrimlerinin özelliklerini dile getirir. Sosyalist rejim, halkın tüm hayatını belirlediğinden bu düzende ulusal kültür de, doğal olarak sosyalist bir içerik kazanır. Sosyalist ulusların kültürü en zengin ve çeşitli ulusal biçimlere bürünmekle birlikte, aynı zamanda uluslararası ve ideolojik içerik bakımından tektir. Bu kültür halklar arasında, yeni toplumun kurulma-

sı için ortaklaşa çalışma pratiği içinde oluşan kardeşçe dostluk ve yardımlaşma ilişkilerinin sıkılaşmasında katkıda bulunur. Sosyalist enternasyonalizm, sosyalist ulusun dünya görüşü halini alır.

Elbette ki, bu görüş kendiliğinden doğmaz, uluslararası yeni enternasyonalist ilişkiler de kendiliğinden kurulmaz; her ikisi de milliyetçilik kalıntılarını ortadan silme amacım güden ısrarlı bir çalışmanın sonucudur. Milliyetçilik zihniyetini yok etmeyi amaçlayan politik çalışma bir yana bırakılırsa bu inatçı kalıntılar hızla yayılır. Bu nedenle, marksist - leninist partiler, ulusal ilişkilerde her türlü sapmaya karşı mücadeleye büyük bir önem verirler.

Sosyalist ulusların gelişmesi, onların birbirlerine yaklaşmalarını zorlaştırmak şöyle dursun daha da kolaylaştırır.

Ulusların, ulusal duvarları yıkmak, uluslararası bağları sıkılaştırmak, ekonomik politik ve kültürel alanlarda birbirlerine yaklaşmak gibi kapitalist rejim çerçevesinde doğan eğilimleri, sosyalizmde ortadan kaybolmaz, tersine daha da belirginleşir. Bununla birlikte bu eğilim artık bir takım halkların diğerlerini köleleştirmesiyle değil, eşit halkların özgür iradeleriyle birbirlerine yaklaşmasıyla kendini gösterir. Bu, yalnızca ekonomik gelişme için geçerli değildir. Ulusal kültürler de birbirine yaklaşır ve karşılıklı olarak birbirlerini zenginleştirirler.

Sosyalizm, ulusa yeni bir içerik ve yeni nitelikler kazandırır: Bunun sonucu ulusların ekonomik, politik, ideolojik ve kültürel alanlarda daha sıkı bir birliğidir.

3 SOSYALİST TOPLUMDA KÜLTÜR

Rusya devrimini yaptığında, düşmanları kindar duygularının etkisiyle kültürsüz ve cahil kitlelerin uyanışının rus kültürünü yıkacağını, kaba «mujik» lerin eski kültürel değerleri koruyamıyacaklarını, hele hele yenilerini hiç yaratamıyacaklarını sanıyorlardı. Sosyalizme doğru ilerleyen diğer ülkelerin emekçileri de birçok iç karartıcı kehanet duymuşlardı.

Bugün bu iddialarının saçmalığı apaçıktır. Sosyalist devrim kültürün gerilemesini değil, gelişmesini sağlamış, çok geniş ve değerli bir kültürel devrim yaratmıştır.

[] *Kültür Devrimi Sosyalist Yeniden Kuruluşun En Önemli Unsurlarından Biridir*

Toplumun sosyalist yeniden örgütlenmesi, haklı olarak kültür devrimi adı verilen, kültür alanındaki köklü dönüşümler olmaksızın düşünülemez. Bu dönüşümlerin amacı yeni bir kültür, sosyalist kültür yaratmaktır.

Fakat kültür devrimini kabaca tüm geçmiş kültürün inkarı olarak yorumlamak yanlış olur. Sosyalist kültür yokken varolmaz. Bu kültür, sömürücü toplumda yaratılanların en güzellerini devam ettirir. V. Lenin şöyle diyordu: «Kapitalizmin bıraktığı bütün kültürü almak ve bununla sosyalizmi kurmak gereklidir. Bütün bilimi, tekniği, bütün bilgileri ve sanatı almak gereklidir. Bunlarsız, komünist toplumun hayatını kuramayız.» (*)

Kültürel mirasın içinden, değeri sürüp gidecek olanları seçmek ve gereksiz olan herşeyi, sosyalist toplumun yapısına ters düşen herşeyi ve hele hele gerici, zararlı olan herşeyi atmak kültür devriminin somut görevidir. Gerçek sosyalist kültür bu temel üzerinde gelişir. İçeriği bakımından sosyalisttir, çünkü bu, yeni toplumun hayatını ve ideolojisini dile getiren, halkın hizmetinde olan, halka sosyalizm için ve daha sonra komünizm için mücadelesinde yardımcı olan bir kültürdür. Kültürü, bir seçkinler tabakasının ayrıcalığı olmaktan çıkarıp herkesin malı haline dönüştürmek kültür devriminin bir başka belli başlı görevidir. Bu zorunluluk, burjuva ölçülerine göre en «uygar» ülkelerde bile kaçınılmaz olarak ortaya çıkar. Çünkü kapitalizm emekçilere üretime katılmaları için zorunlu olan bilgilerin en azını vermekle yetinir.

Eğitimdeki atılım Sovyetler Birliği için özellikle büyük bir önem taşıyordu. Nüfusun % 75'inden fazlası (9 yaşındakiler ve daha yukarı yaşta olanlar) Rusya'da devrimden önce, karacahildiler. Kırgızlar arasında okuma yazma bilenlerin oranı

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 29, s. 52, Rusça Baskı.

% 0,6, türkmenler ve yakutlar arasında % 0,7, kazahlar arasında %2 idi. Birçok milliyetin yazılı dili bile yoktu. Sovyetler iktidarı en ilk bilgilerden başlamak zorunda kaldı: Onmilyonlarca insanı abc'ye başlatmak, onlara kitap, gazete okumayı öğretmek, en ilkel bilgileri kazandırmak gibi. Bu görev gerçekten devrimci bir tempoyla yerine getirildi. 1929'dan 1932'ye kadar 30 milyondan fazla insan karacahilliği ortadan kaldıran okullarda okudu. İlk beş yıllık plan döneminde zorunlu ve genel ilk öğretim yasalaştırıldı. Bunlar geçiş döneminin sonlarına doğru cahilliği ortadan kaldırmayı sağladı.

Halkın % 90'ından fazlasının okuma yazma bilmediği Asya halk demokrasilerinde kara cahilliğin ortadan kaldırılması çok daha yoğun çabalar gerektirdi.

Kültür devrimi, Avrupa halk demokrasilerinde özel nitelikler gösterir. Halkın kültür düzeyinin göreli olarak yüksek olduğu bazı ülkelerde kitlelerin cahilliğini ortadan kaldırmak gibi sorunları çözmek gerekmiyordu. Fakat buralarda başka görevler bazen çok güçtü, özellikle insanların bilinçlerine derin kökler salmış olan burjuva ideolojisine karşı mücadele, emekçileri kilisenin gerici etkisinden kurtarmak için yapılan eylem gibi.

Tüm ülkelerde kültür devriminin belirleyici özelliği kapitalist düzende burjuva egemenliğinin aracı olan okulların sosyalist yeniden eğitimin aracı haline dönüştürülmesidir. Okullar kiliseden ayrılmış ve burjuva ideolojisinin etkisinden kurtarılmıştır. Öğrenim, kademeli olarak, deneyle doğrulanmış, bilimsel bilgiler temeline dayanacak

şekilde reformdan geçirilir. Yeni bir halk eğitimi sistemi yaratılır. Bu sistem okumuş ,bilimsel ve teknik bilgilerle donanmış, sosyalizmin kuruluşuna bilinçli olarak katılabilecek insanlar yetiştirir.

Diğer yandan, devrimin zaferinden sonra okul dışı eğitime büyük bir atılım kazandırılır. Klüpler, kütüphaneler, kültür evleri, tiyatrolar, müzeler, sinema, radyo, basın, geniş bir gece dersleri yada mektupla öğrenim şebekesi halkın günlük hayatının bir parçasını oluşturur.

Ülkenin sanayileştirilmesinin, tarımın kollektifleştirilmesinin, sosyalist devletin eğitim ve öğretim alanında yoğun çalışmalarının sonucu işçi sınıfı ve köylülüğün kültürel ve teknik düzeyinin hızla yükselmesidir.

Bu yükselmeyi elde etmek ve toplumun üretim güçleri ve kültürünün atılımını sağlamak için kültür devriminin yeni tipten, işçi sınıfı ve köylülüğe sıkı sıkıya bağlı gerçek halk aydınları yaratma görevini mutlak biçimde yerine getirmesi gereklidir. Proletarya arasından çıkan aydınlar sosyalist devrimin zaferinden önce pek az sayıdadır.

Burjuvazi işçi ve köylülere yüksek öğrenim elde etmeyi yasaklar.

Yeni tip aydınların yaratılması iki şekilde yapılır: Burjuva aydınlarının devşirilip yeniden eğitilmesi yada işçi ve köylü çevrelerinden çıkan uzmanların hızla yetiştirilmesi.

Yaşlı aydınların sosyalizmin kurulmasına katılmalarının sağlanmasının basit bir iş olmadığı açıktır. Sınıf savaşının şiddetinin birçok eski aydını - her halükârda, belirli bir zaman için - devrim düşmanlarının kampına ittiği Rusya'da bu çaba işçi sınıfı için özellikle zor olmuşutur.

Bununla birlikte Sovyet Komünistleri, aydınlar sorununu ana hatlarıyla çözmüş ve sosyalizme doğru yol alan diğer ülkelerin emekçileri için bu sorunun çözümünün temel yöntemlerini göstermişlerdir. Kruşçev, 1958'de, Macaristan Bilimler Akademisi'ndeki demecinde şöyle demiştir: «Partimiz aydınlar arasında çalışmada büyük bir deneye sahiptir. Düşe kalka birçok sorunu anlamayı öğrendik. Bu deneyi size de dostça öğreteceğiz.» (*)

Deney, en başta, aydınlara karşı büyük bir dikkat, özen ve hoşgörü göstermek gerektiğini söyler. Aralarından bazıları, çok sayıda bile olsalar, bazen hemen devrimci dönüşümlerin anlamını ve gerekliliğini kavrayamıyorlar ve devrime ideolojik bakımdan yabancı kalıyorlarsa, bunları düşman olarak sınıflandırmakta acele etmemelidir. Gerçek aydınlar bu yanlışta uzun zaman ısrar etmez ve kuşkusuz halkla birleşmek için yollar ararlar. Sabır gösterilir, onlara yardım edilir ve yanlışlarının bilincine varmaları için zaman bırakılırsa, bunların sosyalizme geçişi büyük ölçüde kolaylaştırılmış olur.

Bu geniş görüşlülüğün aydınlarda oluşan ideolojik ve politik dönüşümlere karşı ilgisizlik, pasiflik yada kayıtsızlıkla ilgisi yoktur. Aydınları kendi haline bırakmak, devrim düşmanlarının yaşlı aydınlar arasında kararsız olanları kendi saflarına çekmelerine izin vermek demektir.

Lenin, aydınlar ve yaşlı uzmanlar arasındaki çalışmaya çok büyük bir dikkatle eğiliyordu. «Kapitalizmde olduğundan daha iyi yaşamaları

(*) **Pravda**, 10 Nisan 1958.

gereklidir,» diyordu «Yalnızca maddi açıdan değil, yasal açıdan, işçi ve köylülerle dostça işbirliği bakımından ve moral bakımından da .Yani çalışmaları onları tatmin etmeli, toplumsal bakımdan yararlı olduklarının bilincinde ve kapitalistler sınıfının aç gözlü çıkarlarının araçları olmaktan kurtulmuş olmalıdırlar.» (*)

Aydınlara karşı bu tutumun tamamıyla doğru olduğu deneylerle kanıtlanmıştır.

Sosyalizmin henüz bir gelecek sorunu olduğu ülkeler için aydınları kazanmanın ve sosyalist ruh içinde yeniden eğitmenin daha kolay olacağını ileri sürmeye hakkımız vardır. Tekellerin giderek ağırlaşan boyunduruğu daha önce söylediğimiz gibi gittikçe daha geniş aydın tabakalarını, daha devrimden önce işçi sınıfıyla ittifaka iter. Sosyalist ülkelerin ,aydınların halkın hizmetinde çalışmak için çok büyük olanaklara kavuştuğunu gösteren deneyi de etkisiz kalmaz.

Bununla birlikte, yaşlı aydınlar arasında çalışmada parti ve proletarya diktatörlüğü tarafından gerçekleştirilen ilerlemeler ne olursa olsun, bunlar sosyalist toplumun tüm ihtiyaçlarını karşılamaya yetmez. İşçi iktidarının ilk günlerinden başlayarak, sosyalist toplumun görevi çok sayıda yeni mühendisler, teknisyenler, özellikle işçi ve köylü çevrelerinden çıkan yeni bilimsel ve kültürel kadroları oluşturmaktır.

Partinin ve işçi sınıfı devletinin kültür devrimi sırasında yerine getirmesi gereken çalışma gerçekten devasa büyüktür. Lenin şöyle diyordu: «Bu konuda yazan bütün sosyalistler arasında,

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 23. s. 169 Rusça Baskı.

tek bir sosyalist eser, sosyalist toplumun geleceği üzerine tek bir ileri gelen sosyalist görüş hatırlamıyorum ki kültürel zenginliklerin, kapitalizm tarafından biriktirilen ve tarihi olarak bize gerekli olan bilgilerin ve tekniğin kapitalizmin aracı halinden sosyalizmin aracı haline dönüştürülmesi sırasında iktidardaki işçi sınıfının önüne çıkacak pratik ve somut güçlüğü haber versin.» «...Bu zor fakat çok büyük önemi olan bir görevdir.» (*)

İşçi sınıfı, partisi ve devleti kültür alnında devrimi gerçekleştirirken yalnızca sosyalizmin kuruluşunda ihtiyaç duyulan kadroları oluşturmakla, yeni sosyalist ideolojinin toplumda egemen olmasına yardım etmekle kalmaz, tarihte benzeri görülmemiş bir kültür atılımının koşullarını da yaratırlar.

Eğitimdeki gelişme, mühendislerin, teknisyenlerin ve bilim adamlarının yetiştirilmesinde elde edilen ilerlemeler, bilimin, tekniğin, edebiyatın ve sanatların gerçekleştirdikleri, Sovyetler Birliği ve öteki halk demokrasilerinde bunun parlak bir kanıtını gösterir.

[] *Halk İçin Kültür*

Sosyalist rejim, kültürü temelden demokratikleştirir, onu bir seçkinler tabakasının ayrıcalığı olmaktan çıkarıp tüm toplumun emrine verir. Bu, herşeyden önce kültürün kendi gelişimi için faydalı bir etki yaratır.

Sosyalist rejimde, yazarlar, ressamlar ve artistler halktan ilgi görmediklerinden yakınamazlar. Sosyalist ülkelere gelen yabancılar, değerli

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 27, s. 437 - 438.

kitapların hızlı satılması, müzelerin, tiyatro ve konserlerin kalabalıklığı karşısında şaşırıp kalırlar. Halkın manevi ihtiyaçlarının sürekli artışı, sanat eserlerinin destekleyicisi ve bunların gelişiminin itici gücüdür.

Kültürün demokratikleştirilmesi halk kitlelerinden çıkan birçok yetenekli insanın bilimsel buluş ve sanat yaratıcılığı alanlarında yükselmesini sağlamıştır. Acaba maden işçisi çocuğu olan Pavel Bajov ve bir köy demircisinin oğlu olan Aleksandr Tvardovski, ünlü yazarlar olmak için Ekim Devrimi'nden önce çok mu şansa sahibolacaklardı? Kapitalist dünyada binlerce, binlerce yetenekli insan yoksullukla, yoksunluk ve toplumun kayıtsızlığıyla başedemeyip yokolup gitmişlerdir. Oysaki sosyalizm, yeteneklerin gelişmesi için koşullar yaratır. Bilginlerin ve teknik elemanların dernekleri, işletmelerde ve basın organlarında edebi birlikler, sanatçıların dernekleri ve daha başka örgütler yetenekli insanların ortaya çıkmasını ve gelişmesini sağlar, sosyalist kültürü yeni güçlerle zenginleştirir.

Fakat yalnızca maddi olanaklar sözkonusu değildir, sosyalizmin manevi ortamıyla kapitalizminki arasında derin farklar vardır. Burjuva ideolojisinin eseri olan yazar yada sanatçı, kendisi için, olan biteni açıklığa kavuşturabilecek olumlu bir ideal bulamaz. Hayat ona çoğu kez karanlık ve anlamsız, etrafındaki insanlar bayağı ve boş görünürler. Fakat bu halden kurtuluş yolu bulamaz ve burjuva hayatının rezaletini göstermekle birlikte, dolaylı yada dolaysız yoldan çoğu kez bunu haklı çıkarır, çünkü bunların insanlığın durumuna bağlı çizgiler olduğunu kabul eder. Bu gö-

rüş, kapitalizmin insanlıkdışı koşullarını değiştirmek için mücadeleyi önlemeye çabalayan gerici yönetici tabakaların son derece işine gelir.

Elbette ki batıda ilerici, demokratik, oldukça güçlü bir kültür vardır. Fakat burjuva dünyasında üstünlük kazanan bu kültür değildir. Bu kültürün temsilcileri gericiliğe karşı amansız bir mücadele yürütmek zorundadırlar. Tüm manevi değerlerin halka ait olduğu sosyalist rejimde durum başkadır. Hızlı toplumsal gelişme, kitlelerin kültürel düzeylerin ve halkın refahımn sürekli yükselmesi ve bilimsel temele dayalı geleceğe güven duygusu yaratıcı çalışma için son derece elverişli koşullar yaratır.

Kültürün temsilcilerine büyük bir sorumluluk düşer. Edebiyat ve sanat yalnızca halkın hayatını yansıtmaz, insan ruhlarını da oluşturur. Edebiyat ve sanatı çözülmez bir bağ, toplumsal sınıfların çıkar ve mücadelesine ve sosyalist rejimde tüm halkın hayatına bağlar. Bu düşünce, edebiyatta parti ruhu ilkesini ortaya koyan Lenin tarafından geliştirilmiştir. Burjuva propagandacıları bu ilkeye hırsla saldırır, belirli bir sınıfın çıkarlarına hizmet etmenin ve bilinçli olarak belirli bir politik çizgi uygulamanın özgür yaratıcılıkla bağdaşmaz olduğunu kanıtlamaya uğraşırlar. Fakat ileri sürdükleri kanıtlar pek zavallıcadır.

Sanat eseri sınıf mücadelesinin ve politikanın dışında kalamaz, çünkü her yazar, her sanatçı istesin istemesin eserinde belirli bir sınıfın çıkarlarını dile getirir. Çağdaş burjuva sanatı egemen burjuvazinin ruh halini yansıtmıyor mu, bu, burjuvazinin kitleler üzerindeki ideolojik etkisinin aracı değil midir? Yayınevleri, sinama şirketleri,

sanat galerileri yöneticileri ve büyük burjuva basını aydınlara kendi iradelerini kabul ettirmeye çalışmazlar mı, bu diktaya karşı çıkmaya kalkışanlar üzerinde büyük bir maddi ve manevi baskı yapmazlar mı? Burjuva ülkelerinde yıllardan ve yıllardan beri, bilginlere, yazarlara, ressamlara ve ilerici sanatçılara yapılan zulümler bunun parlak bir kanıtıdır.

Sosyalizm, kültürü para kasasının boyunduruğundan kurtaran ve sanatçıya bir avuç «tıkabasa doymuşun» sapık zevklerini okşamak için değil, geniş halk kitleleri için yaratma olanağı sağlayan ilk toplumsal rejimdir. Bu durum sanatçının özgürlüğünü engeller mi? Hiç de değil. Her gerçek sanatçı, gerçeği arar, gerçeği söylemek ister. Sosyalist toplumun çıkarı da kesinlikle bundadır. Sosyalist gerçekçiliğin en başta istediği, ilerici gelişmesi içinde hayatın gerçek bir tablosudur. «Halkın gerçekten özgür olduğu, kaderinin gerçek sahibi ve yeni hayatın yaratıcısı olduğu sosyalist toplumda, halkına bağlılıkla hizmet eden bir sanatçı, çalışmasında özgür olup olmadığını kendi kendine sorup durmaz. Hayat hakkında açık bir görüşü vardır, konformizm (geleneklere bağlılık) içine kapanmak, kendi kendine baskı yapmak zorunda değildir; hayatı gerçeğe uygun biçimde, komünist parti ruhundan esinlenerek resmetmek onun için yürekten duyduğu bir ihtiyaçtır, bu tutuma kesinlikle bağlıdır ve eserlerinde bunu savunur.» (*) Sosyalist aydınlar görevlerini böyle anlarlar.

(*) N. Kruşçev, **Edebiyat ve Sanatın Halkın Hayatıyla Sıkı Bağı Üzerine,** Editions Politiques d'Etat, Moscova, 1957, s. 24 25, Rusça Baskı.

4 SOSYALİZM ve İNSAN KİŞİLİĞİ

Sosyalist rejimin burjuva eleştiricileri, bu rejimin ve kişiliğin özgürlüğünün bağdaşmaz olduğunu kamtlamaya canla başla uğraşırlar. Devrimci marksizm, insan kişiliğine hiçbir değer vermez, derler. Sosyalist rejimin «totalitarizmi», «ortaklaşacılığın kişiliği yoketmesi», «insanların birbirinden farksız hale getirilmesi» hakkında yüzlerce kitap ve binlerce makale yazılmıştır. Bu düşünceden daha yanlış birşey olamaz.

[] *Çalışan Kiklelerin Özgürlüğe Kavuşmasıyla İnsan Kişiliğinin Kurtulması*

İnsanın ahlakı, çevresindekilere karşı tutumu ve bireysel bilinci, içinde yaşadığı toplumun niteliğine bağlıdır.

Burjuva propagandası, kapitalist rejimi bireyin özgürlüğünün saltanatı olarak tanıtır ve eşitliğin tek olanaklı biçimi olarak insanların yasalar karşısındaki eşitliğini öne sürer. Oysaki, sermaye-

nin egemenliği, gerçekte, insan kişiliğinin en derin biçimde aşağılanmasına yolaçmaktadır.

Sermaye, insanlar arasındaki ilişkilerin temeline çıkar hesabını oturtur. Para, insanın tüm kişisel niteliklerinin yerini tutar. Marx şöyle yazıyordu: «Kapitalist rejimde benim ne *olduğum* ve ne *yapabileceğim* hiçbir zaman kişiliğimle belirlenmiş değildir. Çirkinim fakat *en güzel* kadını satınalabilirim, öyleyse *çirkin* değilim, çünkü *çirkinliğin* itici etkisi parayla sıfıra iner. *Topal* olduğumu kabul edelim, para bana 24 tane bacak sağlar, o halde *topal* değilim. Zalim, ahlaksız, çıkar düşkünü, akıl fukarası bir adam olabilirim, fakat para şereflidir. Para yüce değerdir, öyleyse sahibi de iyi insandır.» (*)

Bir kutupta tüketici bir çalışma, ekmek parası derdinin ağır yükü insanın belini büker ve onu aptallaştırır. Diğer kutupta hayatın nimetlerinin gereksiz fazlalığı ve yararlı toplumsal çalışmanın olmayışı, kişide «benliğinden» kısır bir uzaklaşma eğilimini doğurur. Böyle bir bireycilik insanı fakirleştirir, onda bir iç boşluğu ve malûhülya yaratır, kişiliğin ikileşmesiyle sonuçlanır. Bozulmakta olan burjuva toplumunda, bu bireycilik kolayca biyolojik hayvanca bir bencilliğe ve Nietzche'nin felsefesiyle parlak bir biçimde ifade edilen ve faşist dünya görüşünün temel taşını oluşturan «üstün insan» ideolojisine dönüşür.

Tek kurtuluş yolu sosyalist devrimdir. Marx «İnsan karakterini koşullar yarattığından, bu ko-

(*) K. Marx, Ökonomischphilosophische Manuscripte. 1844, MEGA, c. 3, s. 147.

şullar insanileştirilmelidir,» diye yazıyordu (*) İnsan toplumdan «bağımsız» olamaz, özgürlük ancak toplum içinde olanaklıdır. İnsanı kurtarmak için, insanları köleleştiren toplumsal ilişkileri dönüştürerek insan kitlesini kurtarmak gereklidir. Komünistlerin görüşünün temeli, kollektivist ideolojilerin temel taşı emekçi kitlelerin özgürlüğe kavuşturulması sayesinde insan kişiliğinin kurtarılmasıdır.

Burjuva propagandasının, marksistleri «kişiliği yıkmakla» suçlarken kişiliğin temelinin özel mülkiyet olduğunu kabul ettikleri kendiliğinden anlaşılır. Fakat özel mülkiyetin ortadan kaldırılmasından korkanlar yalnızca, rahatlarından tutun da çevrelerinde yararlandıkları prestije varıncaya kadar toplumsal durumları, bireysel yeteneklerine yada kişisel yararlılıklarına değil, onlara servetlerinin sağladığı ayrıcalıklara dayanan kimselerdir. Başka kişileri sömürmek ve aşağılamak için kullandıkları üretim araçları özel mülkiyetinin ortadan kaldırılması, gerçekte, bu kimselerin gözünde kendi kişiliklerinin yokedilmesi gibidir, çünkü artık işsiz güçsüz bir hayat sürmelerine izin yoktur, çalışma ise asalak - burjuvanın başına gelebilecek en büyük felakettir.

Çalışan insanlara, yetenekli insanlara gelince, sosyalizm bunlara hünerlerini ortaya çıkarmaları ve kullanmaları için geniş olanaklar sağlar. «...Yalnız sosyalist rejim, emekçilerin çoğunluğunun önünde, kendilerini gösterebilecekleri, yeteneklerini geliştirebilecekleri ve halkın içinde bit-

(*) K. Marx, Oeuvres Philosophiques, Alfred Costes Editeur, Paris, 1927, c. II, s. 235.

mez tükenmez ,dokunulmamış bir kaynak olan, kapitalizmse milyonlarca ve milyonlarcasını ezdiği, bozduğu, yıktığı yeteneklerin ortaya çıkabileceği bir çalışma alanı açılmasını sağlar.» *(Lenin)* (*)

İlk kez olarak sosyalizm ,burjuva ideolojisinin daima hor görerek «kültürsüz kitle» diye nitelendirdiği sade emekçilere gelişme ve bağımsız yaratma hakkı tanır. Bu hakkı, insanların hüner ve yeteneklerini geliştirmeyi sağlayacak tüm maddi araçları toplumun emrine vererek garantiler. Sosyalist rejim gerçekleştiği ölçüde, maddi ve manevi değerlerin bolluğu ne denli artarsa, toplumsal ilişkiler ne denli mükemmelleşirse, toplumun tüm üyelerinde insan kişiliğinin yaratılması, gelişimi olanaklarımn da o denli çoğaldığı görülür.

[] *Kişisel ve Toplumsal Çıkarların Birliği*

Kişisel ve toplumsal çıkarların zıtlığı, özel mülkiyetle birlikte doğmuştur. Özel mülkiyetin egemenliği, toplumun, insana kendisini ezen düşman bir güç olarak görünmesine yolaçmıştır. Bu yüzden insan topluma elverdiğince az verip, ondan elverdiğince çok şeyler koparmaya çalışmıştır.

Sosyalist rejim herşeyden önce hem tüm toplumun hem de bir toplum üyesinin çıkarı olan genel çıkarlarla uğraşır. Sosyalist ahlakın, küçük mülk sahibi bireyciliği ve bencilliği belirtilerini mahkum etmesi, bunları haklı olarak insanlarm bilincinde kapitalist geçmişin kalıntıları arasında

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 26, s. 423.

sınıflandırması bu sebebe dayanır. Engels ta o zamanlarda, «her bir bireyi kurtarmadan toplumun kurtulamayacağını» belirtiyordu (*). İnsana gösterilen özen, titizlik ve dikkat sosyalist ahlakın ilkelerinden birini oluşturur.

Sosyalist toplumun her üyesi durumunu iyiye götürmek, daha üretici ve uzmanlık isteyen bir işte çalışmak olanağına sahiptir. Bu yoldan insanların refahlarını yükseltmek istekleri toplumun çıkarlarına uygundur ve toplum tarafından teşvik edilir. Sosyalist rejimde kişisel ve toplumsal çıkarların organik birliğinin gelişmesinin nesnel temeli budur. Sosyalist rejimin bu özelliği insanların bilincinde etkisini gösterir. Halk kitlelerinde sosyalist bilinç geliştiği ölçüde, ahlaki etkenler insanın çalışmasında giderek daha büyük bir rol oynamaya başlar ve kamu işleriyle ilgilenme herkes için kişisel bir uğraş halini alır. Sosyalist ahlakın ruhu içinde eğitilen insan, kendisini doğrudan doğruya ilgilendirmese bile, yanlışlara yada toplumun çıkarlarına ters düşen hiçbir şeye karşı kayıtsız kalamaz. Ülkesinde efendi olmanın bilinci sorumluluk duygusuna çözülmez biçimde bağlı olarak yeni insanın başlıca ahlaki belirleyici özelliğini oluşturur. Sosyalist toplumun üyeleri geniş haklara sahibolmakla kalmazlar, önlerinde büyük görevler de vardır. Fakat bunlar ezilen tebalara zorla yaptırılan ağır işler değil, egemen efendilerin, gerçek yurttaşların görevleridir.

Özel mülkiyetin binlerce yıllık egemenliği sırasında kafalara yerleşmiş olan tüm kavram ve alışkanlıkların birkaç on yıl içinde kökünden sö-

(*) F. Engels, Anti - Dühring, s. 333.

külüp atılması elbette ki olanaksızdır. Sosyalist toplumun bazı üyelerinin bilincinde, eski ahlakın çeşitli çizgileri halâ canlıdır: Bunlar adamsendecilik, açgözlülük, bencillik, milliyetçi önyargılar, kadına karşı yanlış davranışlar, sarhoşluk, bazen alçakça haraketlere ve cinayete kadar götüren toplum düşmanı görüşler gibi özelliklerdir. Bunlar kapitalizmin kalıntılarıdır, sosyalizme yabancıdırlar ve sosyalist toplumsal ilişkiler böyle kusurlar doğurmak şöyle dursun bunları giderek ortadan kaldırır.

Kapitalizmin kalıntıları toplumun bir kısmının bilincinde yaşamaya devam etmektedir. İnsan ilişkilerinde topluma aykırı geleneklerin, görüşlerin ve adetlerin etkisine özellikle açık geniş alanlar, örneğin aile ilişkileri ve günlük hayatın bulunduğu unutulmamalıdır. Toplumda giderek egemen olan ilerici sosyalist ideoloji ve ahlakın etkisinin yanısıra toplumun bazı üyelerinde halâ varlığını sürdüren bazı gerici görüş ve geleneklere de rastlanır. Bu gelenek ve görüşler hakettikleri karşılığı alamazlarsa, özellikle gençliğin arasında kötü etkilerinin yayılması tehlikesi ortaya çıkar.

Sosyalizmin zaferinden sonra bile hergün sabırlı bir eğitim çalışması yapılması zorunluluğu bu nedene dayanır. Sosyalist rejim, yurttaşa toplumun gerekli kıldıklarına uymayı ve sosyalist ortaklığın (kollektivitenin) hayat kurallarını gözetmeyi salık veren bir toplumsal disiplin olmaksızın olanaksızdır. Bu durum, bu çıkarların toplumun tümünün mutluluğuyla olan ilişkisi bakımından doğru yorumlanması koşuluyla her bireyin çıkarlarına da uygundur

Kişisel ve ortak çıkarların daima daha sıkılaşan birliği, insan bilincini eski «azaplardan» kurlarıp, güçlü, iyimser, güçlüklerden korkmayan, cesur insanlar yaratan sosyalist rejimin büyük bir manevi avantajıdır. Sosyalizimin zaferi büyük bir ahlak devrimidir. Büyük fransız yazarı Romain Rolland şöyle yazıyordu: «Bu ahlak devriminin henüz tamamlanmadığı, fakat ilerlediği kendiliğinden anlaşılan bir gerçektir ve sonuçları hadsiz hesapsızdır. Daha şimdiden, bu devrimin, uygarlığı, esprisi verimsiz ve kibirli tecrid olmuşluğun açmazında birikmiş olan umutsuz yıkımından kurtardığı söylenebilir... Bütün insanlık için ileriye doğru sevinçli yürüyüşün güçlü atılımı çağı açılmıştır.»

5 SOSYALİST TOPLUMUN GELİŞİMİNİN İTİCİ GÜÇLERİ

Toplumun ilerlemesi, sosyalizmin zaferiyle durmaz, tersine hızlanır. Daha önceki toplumsal oluşumlarda görülmemiş hızlı tempolar sanayi ve tarimin gelişimini, toplumsal ve politik ilişkilerin, toplumsal üst yapının tümünün evrimini ve bunların kömünizm yolunda mükemmelleşmesini karakterize eder.

Bu sürecin kökeninde sosyalist toplumsal üretimin gelişiminin nesnel yasaları bulunur. Bu durum sosyalist toplumun evrimine, onu sömürü rejiminden kökten ayıran mutlak biçimde yeni çizgilerle damgasını basar.

Toplum uzlaşmaz çelişkilerden bir daha geri dönmemecesine kurtulmuştur. Gelişimin çelişkileri artık uzlaşmaz değildir. Burada, temel olarak, sosyalist ekonominin coşkun atılımıyla insan ihtiyaçlarının daha da hızlı büyümesine bağlı büyüme bunalımları ve yeniyle eskimiş olanın, ilericiyle gericinin sürtüşmesinden çıkan çelişkiler sözkonusudur.

Bu çelişkiler sınıf mücadelesiyle çözümlenemez: Sosyalist toplumda, gelişmeyi frenlemekte

ve geri kalmış şeylerin eski düzenini savunmakta çıkarı olan toplumsal tabaka yada sınıflar yoktur; çözümler sosyalizmi güçlendirmekte ve komünizmi kurmakta çıkarı olan tüm sınıfların işbirliğiyle sağlanır. Eleştiri ve özeleştiri bu çelişkileri ortaya koymanın ve çözmenin başlıca aracıdır. Derinleştirilmiş eleştiri ve özeleştiri, zamanında yanlışları ve çelişkileri bulup çıkarmak ve yoketmek, eskimiş ve zamanını doldurmuş olan her şeyi zamanında tasfiye etmek için zorunludur. Tersine olarak, eleştirinin bastırıldığı her yerde, çelişkilerin çözümünü güçleştiren bir durgunluk ortaya çıkar. Bu nedenle sosyalist toplumun, güçlükleri yenmek ve komünizmin kuruluşunun yeni görevlerini yerine getirmek amacıyla emekçilerin yaratıcı enerjilerini ve siyasi etkinliklerini harekete getirmek için çok önemli olan eleştiri ve özeleştiriyi sürekli olarak geliştirmekte çıkarı vardır.

Uzlaşmaz çelişkilerin ortadan kalkması sosyalist rejim için çok büyük bir avantajdır, hem üretim güçlerinin uyumlu gelişimini hem de toplumun siyasi ve ideolojik üst yapısında buna uygun bir ilerlemenin, o güne kadar bilinmeyen olanaklarını garantiler. Bundan böyle, insanları bölmeyen, birbirine düşürmeyen, onları birleştiren ve ortak görev araçlarının gerçekleştirilmesine yönelten güçlere toplumun evriminde giderek daha büyük bir rol düşer. Toplumun öncekine göre çok daha hızlı ve çok daha az bir bedel ödeyerek ilerlemesini sağlayan, kesinlikle gelişimin bu yeni itici güçleridir.

Sosyalist mülkiyet temeline dayalı ortaklaşa çalışma, toplumsal gelişimin en başta gelen itici

gücü halini alır. İnsanları yakınlaştıran ve birleştiren bu çalışma ilerlemenin başlıca kaynağıdır. Çalışma, sömürücülerin zenginleşme aracı iken, toplumun maddi ve manevi bakımdan özendirdiği toplumsal bir işlev, bir onur sorunu halini almıştır ve amacı genel feraha hizmet etmektir. Ortaklaşa çalışma, dostça yardımlaşma ilişkileri ve işbirliği insanların verimli işbirliğinin yeni bir biçimini yaratır. Bu, insanların yeteneklerini daha iyi ortaya koymalarını ve geliştirmelerini sağlayan *sosyalist ilerleme yarışıdır*. «Herkes ne yapsa kendine» ve «insan insanın kurdudur» ilkelerinin yönlendirdiği kapitalist rekabetin tersine olarak, sosyalist ilerleme yarışı yardımlaşmayı, deney alış - verişini, geri kalanların sistemli olarak öncünün düzeyinde yükseltilmesini gerektirir.

Sosyalist toplumun insanının ahlaki karakteristikleri, örneğin kamu refahıyla ilgilenme, toplum işlerine karşı sorumluluk duygusu vs., herşeyden önce bilinçli ortaklaşa çalışmada kendini gösterir.

Sosyalizmin zaferi sınıf ilişkilerini kökünden değiştirir, bu ise *toplumun ahlaki ve politik birliği için sağlam temeller yaratır*. Tüm toplumsal sınıf ve tabakaların çıkar birliği yine toplumun evriminin itici güçlerinden biridir. Ahlaki ve politik birlik tüm emekçileri ekonomik, toplumsal, siyasi ve kültürel alanlarda en önemli görevleri yerine getirmeye yöneltmeyi sağlar. Böyle bir yönelme ise tüm engelleri altedebilecek bir güç yaratır.

Sosyalist ulusların dostluğu, ülkenin içinde olsun dünya sosyalist sistemi ölçüsünde olsun,

sosyalist toplumun diğer bir önemli itici gücüdür. Bu dostluk yalnızca emekçilerin kazandıklarını emperyalistlerin saldırılarına karşı korumalarında yardımcı olmakla kalmaz, ayrıca dostça işbirliği temeli üzerinde tüm halkların ekonomik ve kültürel gelişimleri için en elverişli koşulları da biraraya getirir.

Sosyalist rejimde insanın yüksek ahlaki nitelikleri *sosyalist yurtseverlik* duygusunda belirir. Bu yeni sosyalist yurtseverlik, artık yalnızca insanın doğduğu ülkeye, yurttaşlarına, geleneklerine, diline, vs. doğal bağlılığı değildir. Bu, en başta, sosyalist rejimin kapitalizme göre kesin avantajlarının bilincinde olmaya bağlı olarak sosyalist rejim uğruna fedakarlıktır. Bu yurtseverlik, temsilcilerini çeşitli uluslar olarak bölmek şöyle dursun tersine onları birbirine yaklaştırır. Sosyalist yurtseverlik ulusal tecrid olmuşluk duygusu yaratmaz, doğal olarak, uluslararası dayanışma ve başka ülkelerin işçi sınıfı ve bütün emekçileriyle olan derin bir dostluğu geliştirir.

Sosyalist yurtseverlik aktif ve etkili bir duygudur. İnsanlara tüm güçlerini ve yeteneklerini yurdu uğruna feda etme hatta gerekirse yurdu için hayatını verme iradesi aşılar. Büyük ulusal savaş sırasında Sovyet halkının başarısı bunu parlak biçimde kanıtlar.

Sosyalist toplumun itici güçleri sabit değildir. Bunlar sosyalist rejim güçlendiği ve mükemmelleştiği ölçüde gelişirler.

Toplumun en başta gelen görevlerinden biri de bu gelişmeye katılmak, sosyalizmin yeni itici güçlerini pekiştirmektir.

Sosyalist rejimde ortaklaşa çalışma biçimlerini, özellikle bunları maddi ve manevi tüm alanlarda teşvik ederek mükemmelleştirmeye bu denli çaba harcanmasının sebebi budur. Halkın ahlaki ve politik birliğine yani işçi sınıfı ve aydınlar arasındaki birliğe ve bağlılığa, sarsılmaz ittifakın sıkılaşmasına da yine çok büyük bir önem verilir. Toplum ve onun yönetici gücü olan parti bu görevin sosyalizmin komünizm yolunda ilerlemesi için taşıdığı önemin bilincindedir; bu nedenle politika, ekonomi ve ideolojide halkın ahlaki ve politik birliğini bozabilecek olayların olmaması için uyanık bulunurlar.

Parti, devlet ve tüm sosyalist toplum, halkların dostluğunu güçlendirmeye de çalışır. Bu amaçla ekonomik, politik, kültürel ve eğitici tedbirler alınır. Tarihi deney, halklar arasındaki dostluğu güçlendirmenin, hangi şekliyle olursa olsun milliyetçiliğin yeniden dirilmesine karşı sistemli bir mücadele gerektirdiğini göstermiştir. Yine, sosyalist toplumun gelişmesi için, sosyalist yurtseverliğin, yani emekçilerin sosyalist yurtları uğruna fedakarlıklarının, yurtlarının güvenliliğini ve kazanımlarını savunmak için gerekirse feragatle çalışma ve savaşma iradelerinin güçlendirilmesi de son derece önemlidir.

Sosyalist toplum, hayatın tüm alanlarında hızlı ve sürekli bir ilerlemeyi garantileyen kuvvetli itici güçlere sahiptir.

Sosyalist sistem, toplumun gelişimi ve en karmaşık toplumsal sorunların çalışan insanlığın çıkarına çözümlenmesi için görülmemiş olanaklar sağlar ve bunun için bütün koşulları biraraya ge-

tirir; fakat ne olursa olsun bu sorunları insanlar adına yada onların dışında çözmeyi yükümlenemeyeceği ve yükümlenmeyeceği kendiliğinden anlaşılır.

Sosyalizmde toplumsal evrimin temel özelliklerinden biri de kendiliğindenlik niteliğini yitirmesi, insanların bilinçli ve uyumlu etkinliğinin oynadığı rolün durmaksızın arttığı br süreç halini almasıdır.

Bu koşullar altında, *marksist-leninist partinin,* yani sosyalist toplumun ortak zekasını ve iradesini en tam biçimde dile getiren öncünün rolünün son derece büyüdüğü görülür. Partinin doğru ve ustalıklı yönetimi, sosyalist sistemin içerdiği elverişli yönlerin ve olanakların gerçekleşmesi için zorunlu koşuldur.

Marksist - leninistlerin, sosyalizmin zaferinden sonra bile, parti yönetimini güçlendirmeye, toplumsal hayatın bütün alanlarındaki rolünü artırmaya çok büyük bir önem vermeleri bu nedenledir.

Komünist partinin yönetimi, sosyalizmin büyük başarılarının tayin edici etkenlerinden biridir, sosyalizmi kuran toplumun komünizme geçiş görevinin yürütülmesini ve başarıyla tamamlanmasını garantiler.

yirmibeşinci bölüm

DÜNYA SOSYALİST SİSTEMİ

Sosyalizm bir dünya sistemi olmak üzere tek bir ülkenin sınırlarını aştığında teoride ve pratikte yeni, önemli sorunlar ortaya çıktı. Bu sorunlar dünya sosyalist ekonomisini kurmakla, bağımsız ve egemen sosyalist devletler arasındaki ilişkilerle ilgiliydi.

Elbette ki sosyalist ülkelerin komünist ve işçi partilerinin, bu sorunlara yaklaşmak için bir hareket noktaları vardı: Marksizm - leninizmin klasiklerinin miras bıraktığı muazzam bir ideolojik zenginlikten başka dünya sosyalist sisteminin kurulmasından önce enternasyonalist ilkelere göre uluslararası ilişkileri düzenlemek konusunda kazanılmış belirli bir pratiğin de mirasçılarıydılar.

Fakat bu sistemin oluşu pratiğin ortaya koyduğu birçok yeni sorunun çözümünü gerektirdi. Hayatın deneyinden esinlenerek marksist-leninist teoriyi geliştirmek sözkonusuydu. Bu deneyin genelleştirilmesi marksist - leninist bilimde yeni ve henüz tamamlanmamış bir sayfadır. Sosyalist ülkelerdeki komünist ve işçi partileri için son derece büyük bir önem taşır.

1 DÜNYA SOSYALİST SİSTEMİNİN OLUŞMASININ TARİHİ ÖZELLİKLERİ

Bir dünya sisteminden sözederken - sosyalist olsun yada kapitalist olsun - aynı tipten toplumsal rejimlere sahip devletlerin basit bir bütününü kastetmeyiz.

Bir zamanlar dünyanın büyük bir kısmında bir ve aynı toplumsal rejim hüküm sürüyordu, örneğin feodal rejim. Fakat bir dünya sistemi yoktu ve olamazdı, çünkü bu rejimin egemen olduğu ülkeler tek bir toplumsal ve ekonomik organizma halinde birleşmiş değillerdi ve çoğu kez birbirlerini hemen hemen hiç bilmiyorlardı.

Bir dünya sistemi kurulmasının koşulları ilk kez olarak kapitalizm döneminde, üretim güçlerindeki gelişme çeşitli ülkelerin ekonomileri arasında sağlam bağlar oluşturduğunda yaratıldı. Dünya kapitalist sisteminin yaratılması yüzlerce yıl gerektirdi ve ancak emperyalizm döneminde tamamlandı. Fakat bu dünya sistemi, tekelini uzun süre koruyamıyacaktı. Sermayenin egemenliğinden kurtulan ülkeler dünya sosyalist sistemini oluşturmak üzere sosyalist kamp içinde toplandılar.

[] *İki Dünya Sisteminin Oluşmasının Yolları ve Yöntemleri*

Her iki sistemin de oluşumunun kökeninde aynı etken rol oynamaktadır: Üretim güçlerinin gelişiminin ihtiyaçları. Bununla birlikte bu etken kendi başına etkisini gösteremez, egemen sınıfların politikasıyla ve etkinliğiyle ifade edilir. Dünya kapitalist sisteminin oluşmasında ülkelerin ve halkların, bunların ekonomi ve kültürlerinin yakınlaşmasındaki nesnel eğilimi gerçekleştiren başlıca güç burjuvaziydi, dünya sosyalist sisteminin oluşması hali içinse bu güç işçi sınıfıydı. Kapitalist ve sosyalist sistemlerin oluşması, tabii ki farklı yollar ve yöntemlerle oldu ve farklı sonuçlar verdi.

Uzun zaman önce, bir sınıfın iç politikasıyla dış politikasının aynı nitelikte olduğu farkedildi. Madem ki burjuvazi kendi ülkesinin emekçilerini sömürmekte ve ezmektedir, yabancı ülkelerin işçi ve köylülerine karşı başka türlü davranması beklenebilir mi? Kapitalizmin koşullarında çeşitli ülkelerin birbirine yaklaşmasının eşkiyayla kurbanının «yaklaşması»na benzemesinde şaşılacak bir yön yoktur.

Dünya kapitalist sisteminin oluşması askeri, politik, ekonomik, ideolojik ve bütün diğer alanlarda bitmeyen bir mücadeleye yolaçtı. Bu sisteme giren toplumsal rejimlerin ortaklığı uluslararası bir dayamşma yaratmadı. Tarih bu gerçeği inandırıcı biçimde kanıtlar. XVIII nci yüzyılın ikinci yarısında, yeryüzünde yönetici sınıfı diğer ülkelerin burjuva devrimlerinin en azılı düşma-

nı olarak davranan büyük bir burjuva devleti olan İngiltere vardı. 1789'da başlayan, Fransa'daki burjuva devrimi sırasında, İngiltere eski rejimin yeniden kurulmasını isteyen feodal ve mutlakiyetçi devletlerin karşı - devrimci blokunun koruyucusu olarak davrandığında bu durum açıkça ortaya çıktı.

Diğer yandan, geçen yüzyılda ve yaşadığımız yüzyıldaki bütün büyük savaşların, sosyalist bir devletin varolduğu dönemde patlak veren İkinci Dünya Savaşı da dahil olmak üzere, kesinlikle kapitalist güçler arasında meydana gelmesi karakteristiktir. Bu savaşlar toplumsal bakımdan akraba olan bu güçlerin yönetici sınıflarını birbirine düşüren çözümlenemez çelişkiler yüzünden çıkmıştı. İşçi sınıfının tarihi görevi dünya sosyalist sisteminin oluşması için kökten farklı yöntemler gerektirmektedir. İşçi sınıfının kendi ülkesindeki sömürü ve her türlü ezilmeyi sonsuza dek ortadan kaldırması, bunları uluslararası çapta korumak yada yeniden canlandırmak için değildir. Dünya sosyalist sisteminin oluşmasının yolu daha zayıfın daha güçlüye boyun eğmesi değil, eşit haklara sahip hakların özgür iradeleriyle yakınlaşmalarıdır. Bu sistemin üyeleri arasındaki ilişkiler birlik ve derin bir toplumsal dayanışma temeli üzerine dayalıdır.

Bu, iki dünya sisteminin toplumsal yapıları arasındaki diğer ilke farklarının açıklanmasını sağlar.

Dünya kapitalist sistemi güçler ilişkisinin ve çoğu kez de yasaların tayin ettiği katı bir hiyerarşi düzenidir. Tepesinde bir avuç büyük devle-

tin, tabanında ise geri bıraktırılmış ve ezilmiş halkların büyük bir kitlesinin bulunduğu bir piramide benzer.

Dünya sosyalist sisteminin görünüşü çok başkadır. Bu sistem boyun eğme ve bağımlılığa dayanan bir hiyerarşi düzeni değil özgür ve eşit devletlerin topluluğudur.

Dünya kapitalist sistemi yapısı nedeniyle, kapsadığı ülkelerin ekonomik, toplumsal ve kültürel durumlarının farklılığını, gelişmelerindeki eşitsizliği ortadan kaldırmak şöyle dursun, sürdürmeye ve daha da derinleştirmeye eğilimlidir. Dünya kapitalist sisteminin temeli kendisine katılan ülkelerin çoğunun ekonomisini, politikasını ve toplumsal ilişkilerini büyük devletlerin tekelci burjuvazisinin çıkarlarına bağımlı kılmaya dayanır.

Dünya sosyalist sisteminin karakteri, tersine olarak, bu sisteme katılan tüm ülkelerin olanakları elverdiği ölçüde hızla gelişmesinde ve geri kalmış ülkelerin en gelişmiş devletlerin düzeyine yükseltilmesinde katkıda bulunur.

Bu sistemin varoluşu, herhangi bir ülkede, devrim anındaki gelişme düzeyine bağlı olmaksızın *sosyalizmin kuruluşunun ekonomik bakımdan olanaklı* olmasını sağlar. Oysaki bu olanak daha önceleri hiç değilse orta derecede bir ekonomik gelişme düzeyine sahip ülkeler için sözkonusuydu. Bu durum, az gelişmiş ülkeler için özellikle çok önemlidir.

Dünya sosyalist sistemi bu ülkelerin herbiri için emperyalist kamp karşısında güvenlik içinde

olmalarını garantiler ve böylelikle herhangi bir ülkede, yüzölçümüne, nüfusuna ve savaş potansiyeline bağlı olmaksızın, devrim anında *sosyalizmin kuruluşunu politik bakımdan olanaklı kılar*. Bu durum, devrimin kazandırdıklarını tek başlarına asla emperyalist saldırılara karşı koruyamayacak olan küçük ülkeler için özellikle önemlidir.

Dünya sosyalist sisteminin özü, ülkeler arasında her birinin çıkarlarına ve tümüyle sosyalist dünyanın çıkarlarına en iyi karşılık veren, sosyalizmin tarihi avantajlarını olanaklar elverdiği ölçüde tam olarak değerlendirmede ve bu temel üzerinde sosyalist kampın tümünün ekonomik, toplumsal ve kültürel bakımdan komünizme doğru evrimleşmesini en büyük ölçüde hızlandırmakta katkıda bulunan ilişkiler yaratmaktır.

2 SOSYALİST DEVLETLER ARASINDAKİ İLİŞKİLERİ DÜZENLEYEN İLKELER (SOSYALİST ENTERNASYONAL)

İşçi sınıfının iktidarda olduğu ülkeler arasındaki ilişkilerin nasıl düzenlenmesi gerektiği sorunu, dünya sosyalist sisteminin kuruluşundan önce, ana hatlarıyla marksizm - leninizm tarafından incelenmişti. İşçi sınıfının marksist partilerinin daima esinlendiği değişmez ilkeler, ulusların eşitliği ve proletarya enternasyonalizmidir. Proletarya enternasyonalizmi ilkeleri o zamanlarda, temel olarak uluslararası proletaryanın ulusal fraksiyonları arasındaki ilişkilere, işçi sınıfının politik partileri, sendikaları ve emekçilerin daha başka örgütleri arasındaki ilişkilere uygulanıyordu. İşçi sınıfı iktidara geçmezden önce devletlerarası politikada proletarya entarnasyonalizminin deneyi yoktu.

Bu deney, Rusya'da proletarya devriminin zaferiyle kazanıldı. İlk kez olarak çok uluslu büyük bir ülke olan Rusya'da, uluslar ve halklar arasındaki ilişkiler eşitlik, özgür irade ve yardımlaşma, ulusal egemenliğe ve her sosyalist ulus yada milliyetin kendi özelliklerine saygı ilkelerine göre düzenlendi.

Başka ülkelerde sosyalist devrim zafere ulaştığında, bunlar hareket noktası, model ve örnek olarak Sovyet deneyini aldılar. Fakat bu deney

sosyalist kampın tümüne otomatik olarak yayılamazdı, çünkü artık tek bir ülke içindeki ilişkiler değil, başlarında bağımsız komünist partiler yada işçi partileri bulunan bağımsız sosyalist devletler arasındaki ilişkiler sözkonusuydu.

Proletarya enternasyonalizminin genel ilkelerini sosyalist devletler arasındaki somut ilişkilere uygulamak sözkonusuydu. Bu aynı zamanda, bu ilkelerin de geliştiği, proletarya enternasyonalizminin yeni bir tarihi içerikle zenginleştiği anlamına geliyordu. Proletarya enternasyonalizmi yeni bir aşama geçirdi ve sosyalist devletler arasındaki ilişkileri de içeren *sosyalist enternasyonalizm* halini aldı.

Sosyalist enternasyonalizm ilkeleri sosyalizm dönemine özgü nesnel yasaların oluşturduğu bilimsel bir temele dayanır.

Kendi kaderine sahibolma, tüm ulusların gerçek uyanışı, kültürlerin gelişmesi ve devletlerinin güçlenmesi bu yasalar arasındadır. Gerekli koşullar ancak her şekliyle ulusal baskıya son veren sosyalist devrimin zaferinden sonra biraraya gelir.

Sosyalizmin kuruluşunun içeriği bütün ülkeler için aynı olmakla birlikte, kapitalizmi yıkan bütün uluslar somut tarihi özelliklerine ve ilerici geleneklerine uygun olacak biçimde ekonomik, politik ve kültürel evrimlerinin yollarını çizmeye çalışırlar.

Ulusal çerçevenin korunması yeni toplumun kuruluşunun daha sonraki aşamalarını da karakterize eder. Lenin, ulusal ve devlet yapısına bağlı farkların halklar ve ülkeler arasında varoldu-

ğunu ve uzun zaman, çok uzun zaman, hatta dünya çapında proletarya diktatörlüğünün kuruluşundan sonra bile varlığını sürdürebileceğini, belirtiyordu (*).

Bu, ulus, ulusal dil ve kültürün ulusal biçiminin uzun süreli toplumsal olaylar oluşuyla açıklanır. Sosyalist rejimde, ulusal farkların korunması daha da derin toplumsal ve ekonomik nedenlerin gereğidir. Bugünkü üretim güçleri sosyalist ekonomiler arasındaki ulusal sınırları ve devlet sınırlarını silmeyi ve bunların tek bir planlamaya ve yönetime bağlanmasını sağlayabilecek bir sosyalleştirme için henüz yeterince gelişmiş değildir.

Her sosyalist ülkenin ekonomisi geleneksel ekonomik dalların varlığıyla, halkın profesyonel deneyiyle, doğal kaynakların niteliği ve ülkenin coğrafik durumuyla belirli kendi dengesiyle, bağımsız ulusal ekonomi olarak gelişir.

Ulusların gelişmesinden başka, sosyalizmin karakteristiği ulusların ve halkların yakınlaşması, ulusal ekonomik sistemlerinin karşılıklı eylemi, sosyalist ulusların giderek daha sıkılaşan birliğidir.

Sosyalizm geliştiği ölçüde, bu son eğilim daha açıkça ortaya çıkar. Bu yöneliş en başta, üretim güçlerindeki gelişmenin ihtiyaçlarının sonucudur. Bu ihtiyaçlar, daha kapitalist toplumda bile uluslararası mübadelelerin çoğalması eğilimini doğurur ve sosyalist rejimde ise devletlerin ve halkların giderek daha çok yakınlaşmasına katkıda bulunur.

(*) V Lenin, Bütün Eserleri, c. 31, s.72, Rusça Baskı.

Bu iki karakteristik çelişkili olmak şöyle dursun birbirlerine sıkı sıkıya bağlıdır. Ancak halkların hayatının ulusal biçimlerindeki gelişme yakınlaşmanın ve sosyalist ulusların özgür iradeye bağlı ve gerçek anlamda enternasyonalist birliğinin yolunu açar. Bu yakınlaşma ulusal ekonomi ve kültürün gelişmesinin en başta gelen koşuludur.

Dünya sosyalist sisteminin bu iki nesnel yasasının sonuçları ortaktır ve birbirine bağlıdır, bu sistemin gelişiminin genel yönünü belirler. Sosyalist devletler arasındaki ilişkilerin evrimi hem birinci hem de ikinci yasayı aynı derecede yansıtır.

[] *Her Sosyalist Ülke Bir Egemen Devlettir*

Eşitlik ve egemenlik ilkeleri sosyalist enternasyonalizmden ayrılmazdırlar. Bu genel demokratik ilkeler ilk kez olarak burjuva ulusların oluşumu ve güçlenmesi döneminde ilan edilmişlerdi. Bununla birlikte, bu ilkelerin kabulü, kapitalist rejimde büyük ölçüde salt biçimseldi. Kapitalist devletler arasındaki ilişkiler aslında gerçek güç ilişkileri ile belirlidir. Diğerlerinden daha güçlü bir devlet, insan haklarını hiçe sayar, kendisinden daha zayıf devletlerin iç işlerine küstahça burnunu sokar ve bunları istediği anda kendisine bağımlı hale getirir.

Ayrıca sermaye ulusal sınır nedir bilmez, güçsüz ülkelere sokulur, ekonomilerini kendi çıkarlarının buyruğu altına alır ve onları ekonomik bağımsızlıktan yoksun kılar. Böylelikle kapitalist düzende, çoğu kez bir devletin egemen sayılmakla birlikte gerçekte politikasının büyük devletler

tarafından kendisine zorla kabul ettirildiği görülür. Örneğin savaştan önce Poloya bağımsız ve egemen bir devlet kabul ediliyordu. Fakat politikası, birçok sanayi dallarındaki katkısı % 60'ı aşan yabancı sermayeye sıkı sıkıya bağlıydı.

Ancak sosyalist rejimde, eşitlik, ulusal bağımsızlık ve egemenlik gerçek anlamlarını kazandılar. Politik egemenlik, toplum temel üretim araçlarının sahibi olduğu ölçüde garantilenmiştir. Her ulus artık varlığının temeli olan ekonomisine sahiptir ve gelişmesini ulusal çıkarlarına uygun olarak yönetir.

Sosyalizm gerçek egemenliği ilan etmekle kalmaz, buna kesinlikle uyulmasını da gerekli kılar.

Niçin? Çünkü sosyalizmin kuruluşu büyük halk kitlelerinin etkinliğine dayanır. Ancak bir ülkenin halkı ekonomik ve politik görevlerini kendisi tayin ettiğinde kitleler bu görevlerin pratikte tamamlanmasına bilinçli ve etkin olarak katkıda bulunmaya ve gerekirse özgür iradeleriyle seçtikleri bir amaç uğruna fedakarlıklara ve geçici güçlüklere katlanmaya hazırdırlar. Bir sosyalist ulusun ihtiyaç ve olanaklarını kimse kendisi kadar iyi bilemez, ekonomik, politik ve kültürel gelişmesinin özelliklerini kimse kendisi kadar iyi hesaba katamaz.

Bu nedenle, en iyi niyetlerle yapılsa bile, dışarıdan gelecek her türlü müdahale yalnız yersiz olmakla kalmaz aynı zamanda sözkonusu olan ülkede sosyalizmin kuruluşuna zarar da verebilir.

Karşılıklı olarak egemenliğe saygı, şu yada bu ülkede sasyalizmin gelişmesinin halkın ulusal

gelenek ve özelliklerine en iyi uyacak biçimlerde yapılabilmesi için gerekli koşuldur.

Peki, bütün bunlar sosyalizmin ereği olan halklar arasındaki yakınlaşmayı önlemez mi? Asla. Leninizmi, ulusların yakınlaşmasını sağlamak için onların eşitlik ve egemenliklerine saygının zorunlu olduğunu öğretir.

Ulusal sorunun diyalektiği budur. Uluslar ancak gerçekten özgür ve eşit olduklarında, birbirlerinin bağımsızlığına zarar vermediklerinde karşılıklı olarak derin bir güven duyar ve ekonomi, savunma ve dış politikanın gelişmesinin çıkarlarına bağlı sıkı ilişkileri özgür iradeleriyle kurarlar.

Her sosyalist ülke bir egemen devlet olarak kalır, fakat bununla ulusal çevresi içine kapanmaz, sosyalizmin sorunlarını çözmek için diğer ülkelerin kullandığı yöntemleri bilmemezlik edemez. Elbette ki tüm sosyalist ülkeler, büyük olsun küçük olsun, sosyalizmin kuruluşuyla ilgili kendi deneylerini biriktirirler. Birçok başka ilişkide olduğu gibi bunda da eşittirler ve her biri sosyalizmin teori ve pratiğine kendi katkısını getirebilir. Fakat sosyalist ülkelerin sosyalizmi kuran halkların kazandığı tüm deneyden, daha büyük bir başarıyla yeni toplumu kurmakta, yanlışlık ve kusurları önlemekte yardımcı olan tüm deneyden yararlanmakta hayati çıkarları vardır. Bunun, her ülkede sosyalizmin kuruluşunu hissedilir derecede hızlandıracağı açıktır.

Elbetteki, bir deneyden yararlanmak, onu mekanik olarak kopye etmek demek değildir. Bu deneyin, özü ve sürekli olarak önem taşıyacak olan

unsurları ele alınır ve şu yada bu ülkenin somut koşullarında başarıyla uygulanabilir.

[] *Birlik ve Yardımlaşma*

Bağımsızlığın ve eşitliğin tanınması sosyalist enternasyonalizmin tek belirleyici özelliği değildir.

Sosyalist devletler arası ilişkileri karakterize eden yeni ve özel çizgi, sosyalizmin kurulması için ortak mücadelede çabaların özgür iradeye bağlı birliği ve karşılıklı kardeşçe destektir. Sosyalist devletler arası ilişkiler, sosyalist üretimin ilişkileriyle belirlenmiştir. Bu ilişkilere yön veren işbirliği ve yardımlaşma ilkesidir.

Sosyalist devletlerin ulusal çıkarları, bu devletlerin ortak çıkar ve amaçlarını yani emekçilerin marksizm - leninizmde bilimsel açıklamasını bulan hayati sınıf çıkarları ve hedeflerini birleştirir. Sosyalist ülkeler halklarının yurtseverliği enternasyonalizmle birleşir. Sosyalist yurt sevgisi, sosyalist kampın tüm büyük halklar ailesi için sevgiyi de içerir.

İyi niyet ve halkların dostluğu temeli üzerine kurulu devletler arası ilişkiler daha uzun sürelidir. Bu nedenle sosyalizm kampı, çıkarların geçici birliğinden dolayı biraraya gelen devletlerin alelade bir koalisyonu değil, emperyalist kampın karşısında tek bir bütün, üyelerinin hayati ve sürekli çıkarları temeli üzerine kurulu sağlam bir politik ve ekonomik birlik olarak çıkan bir güçtür.

Burjuva demokrasisinin tersine olarak sosyalizm, ulusların biçimsel eşitliğini ilan etmekle yetinmez. Gerçek eşitliği yaratmaya gayret eder.

Oysaki bunun için, çeşitli halkların ekonomik ve kültürel gelişmelerinde kapitalizmden miras kalan eşitsizliği ortadan kaldırmak ve genel bir atılım sağlamak gerekir. Çok uluslu tek bir sosyalist devlet çerçevesinde uygulanan ulusal politika budur.. Aynı ilkeler dünya sosyalist sistemi içinde uluslararası ilişkilere de uygulanır.

Yardımlaşma ilkesi sosyalist devletler arasındaki politik ilişkilere de yön verir. Güçlü bir sosyalizm kampının varlığı bütün sosyalist ülkelerin egemenliğini ve güvenliğini sağlar, halk devriminin kazandırdıklarının korunmasını garantiler. Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerin, yabancı emperyalizimin çıkarttığı karşı - devrimci ayaklanma günlerinde Macaristan emekçilerine elbirliğiyle sağladıkları destek bu söylediklerimizin güçlü bir kanıtıdır. Hatırlandığı gibi sosyalizmin düşmanları sosyalist halkların Macaristan'a bu kardeşçe yardımı konusunda öfkeyle bağırıp çağırmaya başlamışlar ve bu yardımı Macaristan'ın içişlerine karışma olarak tanıtmaya uğraşmışlardı. Fakat dünyanın tüm bilinçli işçileri Macaristan'daki olaylar konusunda başka bir görüşe sahiptir. Sosyalizmin kazandırdıklarının savunulması için Macaristan halkına yapılan yardımı haklı olarak uluslararası görevin yerine getirilmesi ve proletarya dayanışmasının örneği olarak kabul ederler.

Sosyalist ülkeler, dünya arenasında tek ve birleşik bir cephe olarak davranırlar. Böylelikle amacı genel barışın, barış içinde birarada yaşamanın ve kapitalizmle ekonomik yarışın sürdürülmesi ve güçlendirilmesi olan dış politikalarının etkisini iki kat arttırırlar.

[] *Milliyetçilik Kalıntılarının Üstesinden Gelmek İçin Mücadele*

Dünya sosyalist sistemine giren devletlerin toplumsal, ekonomik ve ideolojik ortaklığı, bu devletler arasındaki ilişkilere bağlı tüm sorunları çözmek için nesnel koşulları biraraya getirir.

Her sosyalist ülkenin marksist - leninist partisi bu sorunları ulusal çıkarlarla sosyalist kampın ortak çıkarlarını birleştirecek biçimde çözmeyi bilmelidir.

Sosyalist enternasyonalizm ilkeleri kılavuz alınırsa bu en iyi biçimde gerçekleştirilebilir. Dünya sosyalist sisteminin deneyi bu ilkelerin devletlerarası ilişkilere uygulanmasının son derece iyi sonuçlar verdiğini göstermiştir. Hiçbir sürtüşme, halklar arası yeni ilişkilerin gelişmesinde kaçınılmaz olan hiçbir ikinci derecede kalan anlaşmazlık bu deneyin tarihi değerini azaltamaz.

Fakat sosyalist enternasyonalizmin ilkeleri gibi bunların uygulanış biçimleri de, uluslararası ilişkiler de yeni karşılaşılan şeylerdir, oysaki eski tip ilişkiler sömürü üzerine kurulu toplumun bin yıllık tarihi boyunca süregelmiştir. Eskiden çeşitli ülkeler arasında hatta bugün sosyalist olanlar arasında bile kin bırakmış olan çatışmalar ve sürtüşmeler olmuştur. Geçmişin bütün birikimini birdenbire yoketmek, bir hamlede bundan kurtulmak her zaman kolay değildir, çünkü milliyetçi önyargılar en inatçı olanlardır.

Dünya sosyalist kampını zayıflatmak isteyen emperyalist gericilik sosyalist ülkeler içinde milliyetçi unsurları canladırmayı umudediyorsa, bu, sebepsiz değildir. Yine revizyonizm tam da milli-

yetçi ortam içinde gelişiyorsa, bu da rastlantı eseri değildir. Milliyetçi önyargılar, genellikle hem sömürücü sınıfların tortusunu, hem emperyalist haberalma servislerine bağlı ajanları hem de sosyalizm davasına ihanet etmiş olanları yeni rejime karşı mücadelede bireştirilen ortak bir platform oluşturur. 1956 sonbaharındaki karşı-devrimci ayaklanmanın dünya emperyalizmi tarafından desteklenen güçlerin böyle bir tertibinin sonucu olduğu Macaristan olayı, bunun kanıtı değil midir?

Son yıllarda, dünya işçi hareketine milliyetçiliği sokmaya çabalayan revizyonist unsurlar, emperyalist gericilik tarafından uydurulan «ulusal komünizm»i slogan olarak kabul ettiler. Ulusal dar görüşlülük ve tecrid olmuşluk haline çok iyi uyan ve düşman kabul edilen diğer sosyalist ülkelerden koparılmış bir ülkede proletarya enternasyonalizmi ve sınıf dayanışması ilkelerini inkar ederek kurulabilen bir komünizmin reçetesine dört elle sarıldılar. Bununla birlikte, bunun komünizmle hiçbir ilgisi olmadığı açıktır. Bunlar, işçi sınıfı hareketini gerici burjuvazinin kuyruğuna takmaktan ibaret olan eski oportünist politikanın yeni bir etiket altında diriltilmesi çabalarından başka bir şey değildir. Kim «ulusal komünizm» den yana tavır alırsa dünya sosyalist sisteminin birliğine zarar verir ve gerçekte sosyalizmin fikirlerini inkar etmiş demektir.

Milliyetçilik, gericilik, sosyalist ülkelerin birlik ve dayamşmasım sarsmaya niyetlendiğinde en başta sarıldığı bir alettir. Fakat milliyetçilik ancak devlet yöneticilerinin enternasyonalizmi unuttuğu, ulusal özelliklere gereğinden fazla

önem vermeye, sosyalist kuruluşa yön veren genel yasaların önemini küçümsemeye ve tüm diğer kardeş halkların çıkarlarına kendi ülkelerinin iyice anlamadıkları çıkarlarını yeğ tutmaya süreklendiği yerlerde başarı umutları uyandırır. Yöneticilerin siyasetinde dar görüşlü milliyetçi eğilimlerin görüldüğü Yugoslavya'nın durumu işte budur.

Fakat bu ders boşa gitmedi. Tüm sosyalist devletlerde marksist - leninist partiler milliyetçiliğin kalıntılarına karşı mücadelelerini şiddetlendirdiler. Bunu yaparken bu kalıntı ve önyargıların baskı yöntemleri yada idari tedbirlerle ortadan kaldırılamıyacağım kabul etmektedirler. Marksist - leninist Partilerin bu önyargılara karşı eylemlerinde, bir yandan sabırlı bir açıklama ve milliyetçiliğin yanlışlarının eleştirisinin diğer yandansa sosyalist enternasyonalizm ilkelerinin bilinçli uygulanmasının oynadığı rol tayin edicidir. Milliyetçiliğin uyuşmazlık odakları ve eski düşmanlıklar hızla söner ve sürekli bir karşılıklı yardımlaşma isteğinin hüküm sürdüğü kardeşçe işbirliği, eşitlik ve çıkarlara, geleneklere karşılıklı saygı ortamında geçmişin önyargıları zayıflar ve ortadan kaybolur.

Gerçek enternasyonalistler, günümüzdeki gericilik ve milliyetçiliğin, *sosyalist kamp içinde Sovyetler Birliği'nin rolünün çarpıtılmasında* dağarcıklarında özel bir yer ayırdıklarını asla unutmamalıdırlar. Kapitalist propaganda ve onlarla ağız birliği eden revizyonistler bu konuda her türlü yalanı yayarlar. Örneğin, Sovyetler Birliği'nin başka sosyalist ülkeleri emri altına aldığı, bu ülkelerin komünist partilerinin SBKP'ye «bağımlı ki-

lındığı» iddia edilir. Bu konuda Belgrad'da SSCB' nin sosyalist kamp içindeki hayali «egenliği» ile ilgili bir masal ortaya atılmıştır.

Sovyetler Birliği'ni ve sosyalist sistemin tümünü şu yada bu biçimde gözden düşürmek, geri kafalı yada bilgisiz insanlarda milliyetçi önyargıları canlandırmak, halk kitlelerinde sovyet politikasına karşı güveni baltalamak umuduyla bu dedikoduların yayılmasına çaba gösterildi.

Gerçekte dünya sosyalist sisteminde Sovyetler Birliği'nin oynadığı rolün kötü niyetli propagandacıların öne sürdükleriyle hiçbir ortak yanı yoktur. Komünist harekette «emredici» partiler ve «bağımlı» partiler olmadığı gibi sosyalist kampta da «önder» devletler ve «uydu» devletler yoktur. Tüm sosyalist ülkeler ulusal sorunlarını çözmekte tam bir bağımsızlığa sahiptir ve her biri sosyalist kampın genel sorunlarını çözmek sözkonusu olduğunda oy haklarını kullanabilirler. Aynı şekilde bu ülkelerin komünist ve işçi partileri de tam olarak bağımsız ve eşittir; kendi ülkelerinin emekçilerinin ve uluslararası işçi hareketinin tümünün önünde sorumludurlar, fakat herhangi bir ülkenin partisi önünde değil. Sovyetler Birliği Komünist Partisinin dünya komünist hareketinde özel bir rol, yönetici rolü oynamaya en küçük bir niyeti yoktur.

O halde sosyalist kampta Sovyetler Birliği'nin yönetiminden sözetmek yanlıştır. N. Kruşçev'in SBKP'nin XXI. ci Kongresine sunduğu raporda belirttiği gibi Sovyetler Birliği başka ülkeleri yönetemez. Yalnızca zengin deneyi sayesinde, *sosyalizm uğruna mücadelede,* sosyalist ve ko-

münist kuruluşun en karmaşık görevlerinin başarıyla yerine getirilmesinde örnektir. Kruşçev, «Sovyetler Birliği'ne gelince, bilindiği gibi oynadığı, rolün önemi başka ülkeleri yönetmesinden değil, ülkemizin insanlık için sosyalizmin yolunu açmakta birinci olmasından, dünya sosyalist sisteminin en güçlü ülkesi olmasından ve komünizmin genel kuruluşu dönemine giren ilk ülke olmasındandır,» demiştir (*) Sosyalist ülkeler topluluğunda Sovyetler Birliği'nin yarattığı güven ve prestijin kaynağı budur.

(*) N. Kruşçev, 1959 - 1965 yıllarında Sovyetler Birliğinin ulusal ekonomisinin gelişiminin temel rakkamları ,s. 123

3 DÜNYA SOSYALİST EKONOMİSİNİN EVRİMİ

Üretim güçleri belirli bir gelişme düzeyine ulaştığında, ekonomi çeşitli ülkelerin çerçevesini aşıp bir dünya ekonomisine dönüşür. Bu, kapitalist düzende başlayan ve sosyalist rejimde yeni bir temel üzerinde ve yeni biçimler altında hızla gelişen bir süreçtir.

Çeşitli ulusal ekonomilerin bir dünya ekonomisinin unsurlarına dönüşmesi somutta neyle ifade olunur? Herşeyden önce emeğin uluslararası işbölümünün genişliği ve halklar arasındaki ekonomik ilişkilerin sıkılaşması ve çağalmasıyla.

Devletlerarası ekonomik ilişkilerin tüm dünyaya yayılan karmaşık sistemi daha kapitalizm döneminde yaratılmıştır. Fakat sosyalizm bu sistemi eski temeli üzerinde geliştirmek üzere miras almakla kalmaz. Bu, ilke nedenleriyle olduğu kadar pratik türden görüşler nedeniyle de olanaksızdır. Dünya kapitalist ekonomisi çerçevesinde ekonomik ilişkiler uzlaşmaz karakterlidir ve genellikle birilerinin egemenliği ve başkalarının boyun eğmesine dayanır; az evrimleşmiş ülkelerdeki geri kalmışlığın sürdürülmesine, ekonomilerinin anormal, tek yönlü gelişmesine götürür. Sos-

yalizmin, halkların eşitliği, dostluğu ve kardeşliğine dayalı ideolojisine yabancı olan bu ilişkileri sürdüremeyeceği açıktır. Ayrıca kapitalizm açısından en evrimleşmiş uluslararası ekonomik ilişkiler bile dünya sosyalist ekonomisinin çok daha büyük olan ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktır.

Bütün bunlara, yeni toplumun kurulmasını önlemek için boşuna çaba harcayan kapitalizmin çoğu kez sosyalist devrimini yapmış olan ülkelerle ekonomik bağlarını kendiliğinden kopardığını ve bunlara karşı abluka ve ekonomik savaş düzenlediğini eklemeliyiz. Bundan çıkan sonuç sosyalizmin kuruluşu yoluna girmiş olan devletlerin yeni bir işbölümü yapmaları ve yeni ekonomik ilişkiler kurmaları gerektiğidir.

Bu tarihi esere ilk kez olarak Rusya'daki sosyalist devrimle başlandı. Emperyalizm zincirini kıran ilk ülke aynı nedenle gelecekteki dünya sosyalist ekonomisinin ilk halkasını oluşturdu. Bu nedenle, Lenin, daha 1920 yılında şöyle yazıyordu: «Sosyalist kuruluşun sorunlarını çözmek için, tüm ulusların proletaryası tarafından bir bütün oluşturan plana göre yönetilen, eğilimi kapitalist rejimde bile tamamiyle açık olarak beliren ve sosyalist rejimde ise zorunlu olarak kesinlikle gelişmesi ve zafere ulaşması gereken tek bir dünya ekonomisi yaratma doğrultusuna yönelişi gözönünde bulundurmak gerekir.» (*)

Lenin tarafından işaret edilmiş olan bu eğilimin uluslararası ölçüde zafere ulaşması için aşağı yukarı otuz yıllık bir zaman gerekti. Avrupa ve Asya'nın birçok ülkesinin sosyalizm yoluna gir-

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 31, s. 125, Rusça Baskı.

diği 40 yıllarının ikinci yarısına doğru ekonominin dünya sosyalist sistemi pratikte oluşmaya başladı. Bu koşullar altında, güçlü bir ekonomi sistemi yaratmış olan Sovyetler Birliği'nin ekonomik yapısının dünya sosyalist ekonomisinin çekirdeğini oluşturabileceği ortaya çıktı.

Sosyalist kampın oluşmasıyla birlikte, bu kampa giren ülkelerin ekonomilerinde bir yakınlaşma süreci, tek bir dünya ekonomik sisteminin dereceli olarak oluştuğu görülür. Bu, zaman ve büyük çabalar isteyen yeni ve çok karmaşık bir süreçtir. Fakat, bu, yine de kesintisiz bir süreçtir, çünkü tarihin mantığı bunu gerektirir ve her bir sosyalist ülkelerin evrimini yöneten sosyalizmin ekonomik yasalarının etkisiyle meydana gelir.

[] *Dünya Sosyalist Ekonomisini Yöneten Ekonomik Yasalar*

Sosyalist kamp ülkeleri arasındaki ekonomik ilişkilerin niteliği, büyük ölçüde, bu ülkelerin ulusal ekonomilerinde gerçekleştirilen devrimci reformlarla belirlenir. Halk demokrasilerinde sosyalist sanayileşme ve köylü işletmelerinin üretim kooperatiflerinde birleşmesi, ekonominin çeşitli dalları arasındaki eski dengeyi bozmuştur. Daha başlangıçta diğer sosyalist kamp ülkelerinin işbirliğinin yarattığı olanaklar hesaba katılarak yeni ekonomi dalları geliştirildi. Sovyetler Birliği giderek daha büyük ölçüde kendi ekonomisinin planlanmasını kardeş sosyalist ülkelerin ekonomik ihtiyaçlarıyla birleştirdi.

Böylelikle, sosyalist kampın tüm devletlerinde çeşitli dallar arasındaki oranlarda değişmeler

meydana geldi, ithalat ve ihracatlarının yapısı bazı değişmeler geçirdi. Devletler arasında yeni ekonomik mübadeleler, her ülkenin genişletilmiş sosyalist tekrar üretiminin vazgeçilmez unsuru halini aldı. Böylelikle, sosyalizme özgü olan uyumlu ve oranlı gelişme ekonomik yasası uluslararası ölçüde kendini gösterdi ve sosyalist ülkeler arasında işbirliği bu yasaya uygun olarak kuruldu.

Bugün, hiçbir sosyalist ülke dünya sosyalist sisteminin bir unsuru saydığı ekonomisini yalnız başına geliştirmez. Bu koşullarda, her ülkenin uyumlu ve oranlı gelişim yasasını ve değer yasasını bilinçli olarak kullanması son derece büyük bir önem kazanır. Bu durum, bütün sosyalist ülkelerde toplumsal emeğin üretkenliğinin artması için yeni kaynaklar keşfedilmesini sağlar, işgücü ve doğal zenginliklerin en doğru biçimde kullanılmasını garantiler.

Kapitalist dünyayla çevrilmiş olarak sosyalizmi kuran Sovyetler Birliği tam bir sanayi sistemi yaratmak ve ekonomisini yalnızca iç kaynaklarına ve tek bir ülke çerçevesindeki işbölümüne dayanarak geliştirmek zorunda kaldı. Bu durum, sovyet sosyalist sanayileşmesinin kendine özgü tipini belirledi. Yeni sosyalist ülkeler, bu şekilde kendi kaynaklarıyla yetinmek zorunda değillerdir. Uluslararası sosyalist işbölümünün muazzam avantajlarından yararlanma olanağına sahiptirler.

[] *Uluslararası Sosyalist İşbölümü*

Sosyalist kampta işbölümü, ilk aşamada, savaşın yıktığı ekonominin olanaklar elverdiği ölçü-

de çabuk onarılması zorunluluğu yüzünden gerçekleştirilmişti. Ayrıca, bu işbölümü, emperyalistlerin sosyalist devletlerin ekonomik gelişmelerini başarısızlığa uğratmak yada hiç değilse uzun bir süre için durdurmak umuduyla koydukları ablukanın olumsuz sonuçlarını önlemeyi de amaçlıyordu.

Sovyetler Birliği, halk demokrasilerine hammaddeler, yakıt, ihtiyaç duydukları donanım malzemeleri ve besinleri sağlıyordu. Bu ülkeler ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra artan mallarını aralarında mübadele ediyorlardı. Onlar da aynı şekilde SSCB'ye mal sağlıyorlardı.

Uluslararası sosyalist işbölümünü örgütlemek için ilk tedbirler ikili anlaşmalara uygun olarak gerçekleştirildi. Fakat ekonomik ilişkiler hızla yayılıyordu ve iki taraf arasındaki artık yetersizliği açıkça ortaya çıkmış anlaşmalara bağlı olarak düzenlemeleri olanaksızdı. Sosyalizmin üretim güçlerinin gelişimi ekonomik etkinlikte daha geniş ve daha karmaşık bir koordinasyon gerektirdi. Bu koordinasyon, sosyalist sanayileşmedeki ilerlemeler nedeniyle gerekmişti. Üretimde paralelliği ve gereksiz harcamaları önlemek için sosyalist ülkeler karşılıklı ihtiyaç ve çıkarlarını daha iyi hesaba katmaya başladılar. Böylelikle, Polonya, Demokratik Alman Cumhuriyeti ve Çekoslovakya başka ülkelerin ihtiyaçlarını gözönüne aldılar ve gemi yapımcılığını geliştirdiler. Sovyetler Birliği dost ülkelerin çıkarları doğrultusunda hareket ederek demir cevheri çıkarımını arttırdı. Macaristan komşularının ihtiyaçlarını düşünerek alüminyum üretimini fazlalaştırdı.

Deney, Avrupa halk demokrasilerinin her birinde bütün ekonomi dallarını yaratmanın akılcı bir tutum olmadığını göstermiştir. Üretimin geniş ölçüde uluslararası uzmanlaşmasının ve işbirliğinin elverişliliği ve zorunluluğu açıkça ortaya çıkmıştır.

1955 - 1956'dan beri bu türden tedbirler özellikle geniş çapta uygulanmış ve herşeyden önce mekanik yapımcılığa yöneltilmiştir. Uzmanlaşma üretimde olsun, projelerin hazırlanmasında olsun gereksiz emek harcamalarının en azına indirilmesini, her ülkenin imal ettiği ürünlerin birbirine benzemesinin göreli olarak önlenmesini sağlamış ve üretim hacmiyle seri imalatları artırmıştır. Örneğin, 1956'da alınan ortak kararla makina ile çalışan araçların imalatında uzmanlaşmanın kabul edilmesi her ülkede üretilen makina ile çalışan araçlar serisinin (*) hissedilir ölçüde azaltılmasını sağlamıştır. Otomobil, vagon, tarım makinaları, gemi, enerjetik için gerekli donanımlar, bilyalı rulmanlar ve daha başka bazı ürünlerin imalatında uzmanlaşma tedbirleri iş üretkenliğinin artmasında ve tasarruf sağlanmasında esaslı şekilde katkıda bulunmuştur.

Moskova'da, 1958 Mayıs'ında toplanan Sosyalist Ülkeler Komünist ve İşçi Partileri Temsilcileri Konferansı, ekonomik planların daha da sıkı biçimde koordine edilmesinden yana olmuştur. Bu konferansta, bütün sosyalist ülkelerde 10 - 15 yıllık bir süre için ekonomilerini geliştirme planlarının hazırlanmasına ve ayrıca birbirine bağlı

(*) İnsan tarafından değil de makineler tarafından işletilen üretim araçları (çn.).

ekonomi dallarında, uluslararası işbölümü temeli üzerinde daha geniş çaplı bir uzmanlaşma ve işbirliğinin sağlanmasına karar verilmiştir. Halen bu kararlar hayata geçirilmektedir.

Ulusal ekonomilerin birbirine bağlı dallarında planların koordine edilmesi, yalnız sosyalist sistemi özgü uluslararası ekonomik ilişkilerin yeni bir biçimidir .Bu durum devletler arası işbirliğini büyük ölçüde genişletmiştir.

Sosyalist ülkelerde ekonomik kuruluşun koordinasyonu, bu ülkelerin ekonomilerinin hepsi için ortak olan tek bir plana bağlanacağı anlamına gelmez. Bu ülkeler ekonomik planlarını hayata geçirirken, en başta ulusal gelişmelerinin ve yeniden kuruluşlarının çıkarlarından esinlenirler. Fakat bu planların uluslararası ölçüde koordine edilmesi sosyalist ülkelerin üretimde çabalarını birleştirmelerinin çok etkili bir biçimi halini almış, bundan sosyalist ülkelerin herbiri ve tümüyle sosyalist sistem yarar sağlamıştır. 1949'da *Ekonomik Yardımlaşma Konseyi* (EYK) sosyalist devletlerin hükümetlerinin aracılığıyla ortaklaşa ve özgür irade temeline dayalı olarak uyumlu iş bölümü ile ilgili önerilerini hazırlayıp ortaya koydukları uluslararası bir örgüttür.

Ekonomik Yardımlaşma Konseyi hiçbir şekilde devletlerin üstünde yeralan ve egemen devletlerin işlerine karışma hakkına sahibolan yönetici bir örgüt değildir. Üretimin uzmanlaşması ve işbirliğine yönelik olan, ticari mübadelelerin ve bilimsel, teknik işbirliğinin yaygınlaşmasını amaçlayan tedbirlerin ortaya konmasında ve hayata geçirilmesinde katkıda bulunmakla yetinir. Arnavutluk, Bulgaristan, Macaristan, Polonya, Demok-

ratik Alman Cumhuriyeti, Romanya, Çekoslovakya ve Sovyetler Birliği Ekonomik Yardımlaşma Konseyi üyesidirler. Asya halk demokrasileri temsilcileri Ekonomik Yardımlaşma Konseyinin ve bunun alt örgütlerinin çalışmalarına gözlemci olarak katılır; pratik çalışmaları tüm sosyalist ülkeler arasındaki işbirliğinin gelişmesinde güçlü bir katkıda bulunur.

Sosyalist ülkelerin ekonomik çabalarının birleştirilmesi yalnızca Ekonomik Yardımlaşma Konseyi sayesinde değil devlet planlama örgütleri arasındaki doğrudan temaslar aracılığıyla da gerçekleştirilir. Ekonomik İşbirliği Komisyonları, örneğin otomobil, türbin yada tarım makinalarının imalatında Demokratik Alman Cumhuriyeti ve Çekoslavakya arasındaki işbirliğini, vagon imalatında Poloya ile Demokratik Alman Cumhuriyeti arasındaki işbirliğini, elektrik santralleri donanımları, demir ve çimento sanayii donanımları yapımında ise SSCB ve Demokratik Alman Cumhuriyeti arasındaki işbirliğini gerçekleştirmekle uğraşır.

Uluslararası sosyalist iş bölümü, çeşitli ülkelerin ekonomilerinde tek yanlı bir yönelimi ve sığ bir uzmanlaşmayı kabul etmez. Sosyalist ülkelerde çeşitli endüstrilerin gelişimi, üretimlerini güçlendirdiğinden ve halklarının refahını yükselttiğinden, bu ülkelerin dolaysız çıkarlarına uygundur.

Ne kadar küçük olursa olsun hiçbir sosyalist kamp ülkesi için, kendisinden ekonomik bakımdan daha güçlü ve daha evrimleşmiş bir devletin yalnız tarım üretimi sağlayan uzantısı olma tehlikesi yoktur. Sosyalist ülkeler bu tehlikeye karşı

hem marksist - leninist ideoloji hem de dünya sosyalist ekonomisinin yapısıyla korunmuşlardır. Tarihte ilk kez olarak sosyalist ülkeler halkları prestij ve rekabet kaygılarıyla uğraşmaksızın yalnızca ekonomik yararlılıktan esinlenerek ekonomik planlarını hayata geçirebilmişlerdir. Bu halklar dünya sosyalist kampının tümünün yardım ve desteğinden yararlandıklarından, tüm güçlerini en iyi doğal, toplumsal ve ekonomik koşullara sahiboldukları ekonomi dallarının geliştirilmesinde yoğunlaştırmaktan çekinmezler.

Bütün sosyalist ülkeler geleceğe bağlı umutlarını ekonomik işbirliklerinin başarıları temeli üzerine kurarlar. SBKP'nin XXI. Kongre kararlarında belirtildiği gibi, «üretimdeki devletler arası sürekli uzlaşma ve işbirliği sayesinde, ulusal ekonominin birbirine bağlı dalları ile ilgili planların dostça koordine edilmesi aracılığıyla sosyalist ülkeler arasında uluslararası işbölümünde yeni bir ilerleme sağlanacaktır. Her sosyalist devletin ulusal çıkarlarını sosyalist kampın tümünün güçlenmesi ve gelişmesinin çıkarlarıyla birleştirmesini sağlayan üretimin rasyonel dağılışı, bütün sosyalist ülkelerde üretim güçlerinin büyüme tempolarını hızladıran başlıca araçlardan biridir.» (*).

[] *Dünya Sosyalist Ekonomisinde Ekonomik Mübadelelerin Karakteri*

Sosyalist ülkeler arasındaki işbölümünün sonuçları, kapitalizmin ürünü olan uzlaşmaz işbölümünden doğan bağlara göre çok daha sıkı ve

(*) Sovyetler Birliği Komünist Partisinin **XXI.** Olağanüstü Kongre Kararları, 27 Osak - 5 Şubat 1959, s.154

çeşitli ekonomik bağların oluşmasıdır. Ekonomik mübadeleler yeni araçların hizmetine girer girmez raktere bürünmüştür.

Yüzyıllar boyunca gelişmeye devam etmiş olan uluslararası ticaret, krediler ve diğer ekonomik mübadeleler yeni amaçlarını hizmete girer girmez yeni bir içerik kazandı. Kapitalist rejimde bilinmeyen ve kapitalizmin koşulları için akla sığmaz olan yeni ekonomik işbirliği biçimleri ortaya çıkalı az zaman geçmiş olduğu halde dünya sosyalist pazarı oluştu.

Sosyalist ülkeler arasındaki ekonomik bağların en önemlilerinden biri olan ticaret, çıkar avcısı özel firmalarca değil, devlet örgütleri tarafından düzenlenir. Bu ticaret, ekonomideki anarşiyi şiddetlendiren amansız rekabete katılmaz. Sosyalist ülkelerin dış ticaretlerini düzenleyen ve yöneten bu ülkelerin hükümetleridir. Bu hükümetlerin her biri, tüm sosyalist ülkelerin ulusal ekonomilerinin ihtiyaç ve hedeflerini hesaba katarak, kendi ülkelerinin ulusal ekonomi planlarına göre hareket eder.

Bundan çıkan sonuç, sosyalist ülkelerin, dış ekonomik mübadelelerini uzun vadeli olarak planlamaktan çıkarı olduğudur. Bu, onların, işletmeler için saptanan somut görevler olarak belirecek olan taahhütlerinin neler olduğunu bilmeleri, işletmelerin, bölgelerin ve şehirlerin ikmal fonlarına katılabilecek dış kaynakları zamanında gözönüne almayı başarabilmeleri için gereklidir.

Mal mübadelesinin yıllarca önceden planlandığı dünya sosyalist pazarı, konjonktürdeki kıpırdanmaların etkisi altında kalmaz. Sürüm zorlukları, ticari engel ve kısıtlamalar, bölgesel grup-

laşmalar ve tercihli tarifeler nedir bilmez. Bu pazarın kapasitesi, dünya sosyalist sistemi çerçevesinde, uzmanlaşmanın ve üretimde uyumlu işbirliğinin etkisiyle daha da genişler.

Dünya sosyalist pazarındaki fiyatlar sisteminin hareket noktası, dünya ticaretinde saptanmış olan fiyatlardır. Fakat sosyalist ülkeler arası ticaretteki fiyatlar dünya fiyatlarının (tekel fiyatları) tersine, ihtikar fiyatları değildir; sosyalist fiyatlar, aynı mallar için tektir ve uzun süreler boyunca sabit kalır. Sosyalist ülkeler, fiyatları, üretimde en rasyonel işbirliği kurulmasında katkıda bulunacak, ekonomik bakımdan ve daha az evrimleşmiş sosyalist ülkelerin geri kalmışlıklarının üstesinden gelmelerinde yardımcı olacak biçimde planlar.

Sosyalist ülkeler arasında ticaretin artması, ekonomik mübadelelerin genişleme ve yayılmasının işaretlerinden biridir. 1950'den 1957'ye kadar, dünya sosyalist pazarındaki ticari işlerin toplamı 2,6 kat artmıştır, oysaki aynı süre içinde, kapitalist ticaret hacmindeki büyüme ancak 1,5'tir. Sosyalist muhataplarla ticaret, tüm sosyalist kamp ülkelerinin dış ticaretinin en büyük kısmını oluşturur. Sosyalist kampla ticari mübadeleler, SSCB'nin toplam dış ticaretinin yaklaşık olarak beşte dördünü kapsar.

Kredi, sosyalist ülkeleri birleştiren bir başka önemli ekonomik bağdır Dünya kapitalist pazarında kredi, ekonomik bakımdan daha evrimleşmiş ülkelerin, borçlularına ezici yükümlülükler kabul ettirmesine yarayan bir araçtır. Alacaklı ülkelerin çoğu kez, Shakespeare'in tefecisi Shylock'a

benzetilmesi sebepsiz değildir. Dünya sosyalist pazarına gelince, burada kredinin yerine getirdiği işlev mutlak biçimde yenidir, kredi artık bir yardımlaşma aracı ve dostça destekten başka birşey değildir. Burada kredi ve borçlar, en elverişli koşullarda ve en küçük bir faiz haddiyle verilir. Sovyetler Birliği, sosyalist ülkelere sattığı donanım araçlarının çoğunu krediyle verir. 1959'un istatistiklerine göre, Sovyetler Birliği'nin yardımıyla, sosyalist ülkelerde 550 sanayi işletmesi kuruluş halindeydi, bunların aşağı yukarı yarısı Çin Halk Cumhuriyeti'nde inşa edilmekteydi. Diğer ülkelerin sosyalist sanayileşmesi, Demokratik Alman Cumhuriyeti'nden, Çekoslovakya'dan ve Polonya'dan esaslı yardımlar alır. Sosyalist sanayisini var hızıyla geliştiren Çin, Viet - Nam Demokratik Cumhuriyetine yardım eder.

Bilimsel ve teknik belgelerin mübadelesi uluslararası sosyalist ilişkilerde yeni ve belirleyici özellik taşıyan bir olaydır. Bilimsel ilerlemeler, keşif ve buluşlar, dünya kapitalist pazarında alım - satım metaıdırlar. İhtira beratları çok pahalı «mallardır.» Evrimleşmiş sanayi ülkeleri çoğu kez, geri bıraktırılmış ülkelerin bilimsel ve teknik gelişmesini frenlemek için bunların satışını önler. Bu gelenekler, dünya sosyalist pazarına yabancıdır. Buluşlar, teknik belgeler, sanayii teknik resimleri, kardeş sosyalist devletler arasında bedelsiz olarak değiş - tokuş edilir.

Her sosyalist ülke, en yeni teknik buluşlarını, diğer sosyalist ülkelerin emrine sunmaya hazırdır. Atom enerjisinin barışçı amaçlarla kullanılmasında ön safta gelen Sovyetler Birliği, 1956'da birle-

şik nükleer araştırmalar enstitüsünün kurulmasına önayak oldu ve birçok kardeş ülkede (Çin Halk Cumhuriyeti, Demokratik Alman Cumhuriyeti, Çekoslovakya, Poloya) atom reaktörlerinin işletmeye geçirilmesini sağladı. Bilimsel buluşların değiş - tokuşu, güçlerde büyük bir tasarrufun gerçekleştirilmesini sağlar. Tüm sosyalist ülkeler, ortak esere katkıda bulunur, diğer ülkeleri güç ve çok emek gerektiren araştırmalardan kurtarırlar.

Uluslararası sosyalist işbirliği, yine, ulusal ekonominin çeşitli dalları için *uzman yetiştirmede yardım* biçimine de bürünür. Bu yardımın, özellikle modern sanayii olmayan ve kısa zamanda bunu yaratmak zorunda olan sosyalist ülkeler için büyük bir kazanç olduğu açıktır.

Sosyalist devletleri biraraya getiren ekonomik sistemin güçlenmesi, işletmelerin enerjetik sistemleri, nakliyat işletmelerinin ve devletler arası sulama tekniği eserlerinin *ortaklaşa yapımı pratiğinin* çok yaygınlaşmasından da destek alır. Yakın bir gelecekte, Tüm Avrupa sosyalist ülkelerini birbirine bağlayacak olan uluslararası elektrik iletim hatlarının yapımına başlanmıştır.

Sosyalist ülkeler arasında durmaksızın gelişen çeşitli ekonomik mübadeleler, bu ülkelerin ekonomi ve kültür alanlarında giderek daha sıkı biçimde yakınlaşmasını sağlar.

4 SOSYALİST ÜLKELERİN BAŞKA ÜLKELERLE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

Sosyalist sistemin ülkeleri, bütün diğer devletlerle ekonomik mübadeleleri geliştirmek isterler ve aynı zamanda en evrimleşmiş kapitalist ülkelerle, üretimde ve iş verimliliğinde hızlı bir atılım için yarışma halindedirler. Bu yarışma, rakiplerine egemen olmak için onları yenmeye çabalayan kapitalistlerin rekabetçi mücadelesinden temelden farklıdır. Sosyalist ülkelerin, üretimi geliştirmede kapitalist devletlerle olan yarışmasının amacı, hiçbir zaman onlara zarar vermek değildir, hele sosyalist ve kapitalist ülkeler arasındaki ekonomik işbirliğini ortadan kaldırmak hiç değildir. Tersine, yoğun uluslararası ticaret her iki taraf için de elverişli olabilir. Kimse bu ekonomik yarışmadan korkmamalı ve bunu önlemeye çalışmamalıdır, çünkü bu yarışma, soğuk savaşın panzehiridir ve barışı güçlendirir.

Elbette ki, sosyalist ülkeler kapitalizmle yarışmadan sözettiklerinde onu bir bütün olarak göz önüne getirmezler. Sosyalist ülkeler için pratikte, en yüksek teknik ve ekonomik düzeylere erişmiş, eski ve evrimleşmiş kapitalist ülkelerle yarışmak

sözkonusudur. Sanayi evrimi yolunda ilk adımlarını atan ülkelere gelince, sosyalist ülkeler bunlara rakip gözüyle bakmaz. Tersine olarak, bu devletlerin özlemlerini haklı bulup onlara en geniş ölçüde ekonomik, bilimsel ve teknik yardımda bulunurlar. Sovyetler Birliği'nin, 1958'den beri, Asya ve Afrika'nın sosyalist olmayan ülkelerinde, 150'den fazla sanayii işletmesinin yapımında katkıda bulunduğunu ve onlara krediyle fabrika donanım malzemesi verip teknik yardım sağladığını söylemek yeter.

Fakat bu pazarın oluşumu dışında, ayrıca bir genel dünya pazarı da vardır. Bu nedenle iki dünya pazarını birleştiren evrensel bir pazarın varlığı sözkonusudur. Uluslararası işbölümünün sağladığı elverişli yönlerden yararlanan sosyalist ülkeler, toplumsal rejimleri ne olursa olsun, tüm devletler arasında ticaretin geliştirilmesinden ve yapay ticari engellerin ortadan kaldırılmasından yana tavır alırlar.

Sosyalist ülkelerin satılacak malları vardır, bu arada kapitalist ülkelerle de ticaret yapmak isterler; böylelikle karşılıklı olarak elverişli koşullarda, bu ülkelerden birçok şey satın alabilirler. Fakat, kapitalist ülkeler için, sosyalist ekonominin, yalnızca kendi güçlerine dayansa bile ilerleme olanağına sahibolduğunu anlamanını zamanı gelmiştir. Dünya sosyalist sistemi, muazzam ekonomik güçlere, kapitalist ülkeler karşısında ekonomik bağımsızlığını garantileyen tükenmez doğal kaynaklara sahiptir.

Dünya sosyalist sisteminde üretimdeki büyüme tempolarının yüksek bir evrim düzeyindeki kapitalist ülkelerinkinden çok daha hızlı oluşu,

bu ülkelerle ekonomik yarışta başarının güvencesidir. Dünya sanayi üretiminin üçte birinden fazlası daha bugünden toplam dünya nüfusunun aşağı yukarı üçte birini kapsayan sosyalist sistem çerçevesinde imal edilmektedir. Ekonomi uzmanlarının yaklaşık hesapları, sosyalist ülkelerin, 1965'de dünya sanayi üretiminin yarısından fazlasını yaratacaklarını gösteriyor.

Daha yeni doğmuş olan dünya sosyalist sistemi, kendisine katılan bütün ülkelerin hayatında derin kökler salmıştır. Bu sistemin varlığı ve çerçevesi içinde oluşan ekonomik ve kültürel ilişkiler, sosyalist ülkeler arasında işbirliği, yardımlaşma ve deney alışverişi için en elverişli koşulları yaratır. Bu durum, özellikle eskiden ekonomik ve kültürel açıdan geri kalmış olan ülkeler için önemlidir, çünkü bu olanaklar, geri kalmışlıklarının üstesinden gelmek için hızlı tempolarla gelişmelerini sağlar. Dünya kapitalist sisteminin belirleyici özelliği olan eşitsiz gelişme yerine, sosyalist sistem geri bıraktırılmış ülkelerin gelişmiş ülkeler düzeyine yükseltilmesiyle karakterize edilir.

Sosyalist ülkelerin uluslararası işbirliği, bunların yeni toplumu kurma çabalarında da görülür. Bu işbirliği, sosyalist ülkelerin gelecekteki zaferlerinin garantisidir. Sosyalist sistem, aynı zamanda genel barışın koruyucusu, tüm dünyada ulusal kurtuluş, demokrasi, ilerleme ve sosyalizm güçlerinin esin ve cesaret kaynağıdır. Sosyalist ülkeler emekçilerinin ve başlarındaki marksist - leninist partilerin, dünya sosyalist sisteminin birlik ve sağlamlığına bu derece özenle bekçilik etmelerinin ve ona bu denli bağlı oluşlarının sebebi budur.

yirmialtıncı bölüm

SOSYALİZMDEN KOMÜNİZME GEÇİŞ DÖNEMİ

Sosyalizmin kuruluşu emekçilerin tarihi bir zaferidir. Aynı zamanda toplumun komünizm yönünde gelişiminin başlangıcıdır. Bununla birlikte sosyalist rejimin gerçekleştirdiği tüm dikkate değer başarılara rağmen, bu rejim işçi sınıfının nihai amacı olan en adaletli toplumun, yani yeni toplumun kuruluşu doğrultusunda birinci aşamadan başka birşey değildir. İşte bu nedenle, emekçiler sosyalizme kavuşur kavuşmaz, marksist - leninist partinin yönetimi altında komünizmi kurmaya girişirler.

Lenin «...Sosyalizm, doğrudan doğruya kapitalizmden çıkan toplumdur, yeni toplumun ilk biçimidir. Komünizm ise, toplumun daha üst bir biçimidir ve sosyalizm tam olarak kendini kabul ettirmeden önce gelişmesi olanaksızdır,» diyordu (*)

Sosyalizm ve komünizm çin seddiyle birbirinden ayrılmış değildir. Toplumun iki ayrı tipini temsil etmezler, ancak *bir ve aynı toplumsal oluşumun, birbirinden yalnızca olgunluk derecesi ile ayrılan iki aşamasıdırlar.* Sosyalizmden komüniz-

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c 30, s 260, Rusça baskı.

me geçiş, bunun sonucu olarak, *kademeli bir süreçtir.*

Kademeli oluşu, kurulmuş ve yerleşmiş olan toplumsal ilişkilerin yeniden oluşturulmasının değil, bir mükemmelleşmenin sözkonusu olduğu anlamındadır.

Komünizm, sosyalizmin doğrudan doğruya devamıdır. Tohumları, sosyalist toplumda ortaya çıkar. Sosyalizmin toprağında gelişen, geleceğin bu tohumları, üretim güçlerindeki atılım belirli bir dereceye ulaştığında, komünizmin kuruluşuyla sonuçlanır. Kuşkusuz, yeni toplumun bu daha üst aşamasına giriş için belirli bir tarih saptanamaz, bu sürekli bir biçimde oluşan bir süreçtir.

Sosyalizmden komünizme geçişin kademeli oluşu, bu sürecin ağır ağır akıp gittiği anlamına gelmez. Tersine olarak, bu geçiş, üretimin artışından tutun da insanların kültür ve bilincinin yükselmesine varıncaya kadar, toplumsal hayatın tüm alanlarında özellikle hızlı gelişme tempolarıyla karakterize edilir.

Bu gelişmeyi hızlandıran etkenler nelerdir?

Bu etkenler, herşeyden önce, modern bilimin üretime sunduğu yeni teknik olanaklardır. Tamamlanmakta olan teknik devrim, göreli olarak daha kısa süreler içinde, üretim güçlerinin gelişiminde muazzam bir sıçramanın gerçekleştirilmesini sağlar.

Komünizme geçiş sürecinde, toplum kendi evrim yasalarını giderek daha iyi tanımayı öğrenir. Böylelikle toplum, en kısa yolları seçebilecek, daha güvenli adımlarla ilerleyebilecek ve en az

bir gayretle en büyük sonuçları elde edebilecek duruma gelmiştir.

Aynı zamanda, komünizm doğrultusundaki hareketin tempoları, büyük emekçi kitlelerin giderek daha yoğunlaşan etkinlikleri sayesinde son derece hızlandırılabilir. Komünizmin kuruluşu kendiliğinden olmaz, bu kitlelerin eseridir, kitlelerin toplumsal üretimdeki atılıma, kültürün gelişmesine, kamu işlerinin ve ekonomi çalışmalarının yönetimine bilinçli olarak katılmalarının sonucudur.

Böyle bir durumda, komünizme giden yolu aşmak kolay olmamakla birlikte, sosyalist toplum bu yeni aşamaya göreli olarak daha kısa bir zaman içinde erişmek durumundadır. Komünist parti, komünizmin uzak olmadığını belirttiğinde, bu yargı, tarihi evrimin akışını belirleyen gerçek etkenlerin bilimsel analizine dayanır.

1 YENİ AŞAMADA LENİNİST PARTİNİN GENEL ÇİZGİSİ

Partinin politikası, hem sosyalizmden komünizme geçiş dönemini yöneten nesnel yasaların, hem de emekçilerin komünizmi kurma iradelerinin yoğunlaşmış ifadesidir.

Parti, politikasına komünizmin kuruluşu doğrultusunda yön verdiğinde daha önceki aşamada kazandığı deneyi gözönünde bulundurur. Gerçekten, kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemi sırasında tamamlanması gereken birçok görevler, komünizmin kuruluşu döneminde de ortaya çıkar.

Daha önce olduğu gibi, emekçilerin refahını sağlamanın, toplumsal ve kültürel ilerlemenin maddi öncüllerini yaratmanın başlıca yolu, ağır sanayinin öncelikle gelişmesine dayanarak, üretim güçlerinin sürekli atılımından geçer.

Daha önce olduğu gibi, parti işçi sınıfının ve tüm emekçilerin günlük çalışmalarını yeni toplumun kuruluşu için örgütlemeye birinci planda yer verir. Yine daha önce olduğu gibi, barış ve güvenlik uğruna, halklar arasında dostluk ve işbirliğinin gelişimi ve emekçilerin uluslararası dayanışmasının güçlendirilmesi için mücadele yeni toplumun muzaffer kuruluşu için en önemli koşullarından biridir. Her iki aşamada da ortak olan görevler çoktur. Bunlar, partinin, hem sos-

yalizmin hem komünizmin kuruluşundaki politikasında derin bir bağlılık ve devamlılık olmasını sağlar.

Sosyalizm kesinlikle zafere ulaştığında ve ülke içinde «Kim üstün gelecek?» sorunu geri dönülmeyecek biçimde, yeni rejimin lehine çözümlendiğinde, parti, amacı olarak komünizmin kuruluşunu saptadıktan sonra, genel leninist çizgiyi yeni görevlere ve yeni duruma bağlı olarak somutlaştırır ve geliştirir.

Sovyetler Birliği'nde sosyalizm, 1930 yıllarının ortalarına doğru, ana hatlarıyla kurulmuştu. Parti'nin XVIII. Kongresi (1939) şu görevi saptadı: «Kademeli olarak sosyalizmden komünizme geçmek.» O zaman, Parti bu yüce görevi gerçekleştirmeye girişti. Fakat sovyet halkının barışçı kurucu çalışması, kısa bir zaman sonra tüm güçleri sosyalist kazanımları savunmak uğruna yoğunlaştırmayı gerektiren savaş yüzünden kesintiye uğradı ve savaştan sonra ise, yıkıma uğrayan ulusal ekonomiyi, şehirleri ve köyleri canlandırmak için halkın tüm emeklerinin seferber edilmesi gerekti. Savaşın korkunç felaketlerine dayandıktan ve acı sonuçları çok kısa bir zaman içinde ortadan yok ettikten sonra sosyalizm, toplumsal ve ekonomik bir sistem olarak, kesinlikle elverişli olan yönlerini bir kez daha kanıtlamış oldu.

Savaş, ülkeyi seçmiş olduğu yoldan çeviremedi. Parti komünizmin kurulmasını amaçlayan çalışmalarını durdurmadı. Sosyalizmden komünizme kademeli geçiş, partinin merkez görevi olarak XIX. Kongrede (1952) kabul edildi ve SBKP tüzüğüne yazıldı. SBKP'nin 1956'deki XX. ve 1959'-

daki XXI. Kongresi partinin komünizmin kuruluşunu amaçlayan çizgisinin gelişimi için tayin edicidir. XXI. Kongre, toplumsal hayatın bütün alanlarındaki köklü dünüşümlerin sonucunda ve sosyalizmin zaferi sayesinde, Sovyetler ülkesinin, evriminin yeni bir aşaması olan *komünist toplumun kuruluşu* aşamasına girdiğini kabul etti. SSCB'nin yedi yıllık ulusal ekonomik kalkınma planında gösterilen şekilde, ekonomi, kültür ve halkın maddi refahında yeni ve güçlü bir atılımı hedef alan program, Kongre kararında «yeni aşamada partinin genel leninist çizgisinin somut cisimleşmesi» (*) olarak belirtilmiştir.

Partinin politikası bu dönemin temel görevlerini yerine getirmeyi öngörmektedir. Bu görevler şunlardır

— komünizmin maddi temelinin yaratılmasını sağlayabilecek biçimde üretim güçlerinde geniş çapta bir gelişme; her çareye başvurularak teknik ilerlemenin hızlandırılması, iş üretkenliğinin kesintisiz büyümesi ve bu temel üzerinde halkın hayat düzeyinin yükseltilmesi, SSCB'nin zaferinin, en evrimleşmiş kapitalist ülkelerle barışçı ekonomik yarışma içinde sürdürülmesi;

— sosyalist devlet mülkiyetinin güçlendirilmesi, kooperatif ve kolhoz mülkiyetinin ulusal mülkiyet düzeyine yükseltilmesi; şehir ve kır, kafa ve kol emekçileri arasındaki sınırların kademeli olarak silinmesi ve bu temel üzerinde sınıf farklarının ve sovyet toplumundaki diğer toplumsal farklılıkların kaldırılması;

(*) Sovyetler Birliği Komünist Partisinin XXI. Olağanüstü Kongre kararları, 27 Ocak - 5 Şubat 1959, s 3.

— ideolojik ve eğitici çalışmanın yoğunlaştırılması, insanların bilincindeki kapitalizm kalıntılarının üstesinden gelmek için eylemde bulunulması, emekçilerin komünist bilincinin yükseltilmesi;

— sovyet sosyalist rejiminin mükemmelleştirilmesi, sosyalist demokrasinin geliştirilmesi, toplumsal örgütlerin işlevlerinin yaygınlaştırılması, geniş halk kitlelerinde etkinliğin ve inisiyatif ruhunun geliştirilmesi;

— farklı toplumsal sistemlere sahip ülkelerin barışçı birarada yaşaması leninist ilkesi temeli üzerinde genel barışın güçlendirilmesini amaçlayan bir dış politikanın kararlı biçimde uygulanması, dünya sosyalist sisteminin güçlendirilmesi.

Demek oluyor ki, partinin politikası an'ın pratik ihtiyaçlarına karşılık vermekte ve aynı zamanda komünizmin kuruluşunun gerektirdiği görevler gibi tarihteki yeri son derece büyük olan uzun vadeli çalışmaların yerine getirilmesini amaçlamaktadır. Bu politikanın gücü ve canlılığı, partinin toplumsal gelişmeye yön veren yasaların bilgisine dayanmasından ve yüce çıkarlarını dile getirdiği halk kitlelerinin karşılık beklemeyen desteğinden yararlanmasından ileri gelir.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi ve onun Merkez Komitesi komünizmi kurma dönemini yaşayan ülkenin gerektirdiği yeni görevleri göğüslemek için hazırlıklıdır ve bu görevleri leninist tarzda gerçekleştirmektedir.

Komünizmi kuran toplumun yönetici gücü olarak SBKP'nin etkinliği, yenilikçi niteliktedir. Parti marksizm - leninizmin ilkelerini yaratıcı bi-

çimde uygularken eskimiş çalışma yöntemleri ve örgüt biçimlerini kaldırıp yerlerine, kararlı biçimde, yeni ve duruma daha uygun yöntem ve biçimleri getirmekte duraksamaz. İşte şu son yıllardaki çalışmalardan alınmış birkaç pratik örnek: Tarımın planlanmasında değişiklik; daha önce S.M.T. lere ait olan tarım malzemesinin kolhozlara satılması; tarım ürünlerinin zorunlu tesliminin kaldırılması ve satmalma sistemine geçilmesi; sanayi ve yapımın yönetiminin yeniden örgütlenmesi; federe cumhuriyetlerin ve yerel iktidar organlarının haklarının genişletilmesi. Bütün bunlar partinin yenilik getirici eyleminin genişliğini göstermektedir.

Parti yönetiminin etkinliğinin diğer bir karakteristiği, kitlelere sıkı bir bağ, halkın yaşamının iyi bilinmesi ve halkın refahıyla sürekli ilgilenmedir. Partinin, tüm temel sorunlar için işçilere, kolhozculara ve aydınlara danışma alışkanlığı vardır, geleceğe ait planların hayata geçirilmesi sözkonusu olduğunda hesaba katılmak üzere onların duygu ve görüşlerinin neler olduğunu öğrenmeye çalışır. Bu amaçla yeni yöntemler giderek daha geniş ölçüde kullanılmaktadır, komünizmin kuruluşunun yarattığı çeşitli sorunlar üzerine konferanslar, ulusal ekonomi planları, yasa tasarıları vs. konusunda halka danışmalar bunlar arasında ön planda gelir. Parti yöneticileri, nereye varıldığını yerinde daha iyi inceleyebilmek için sık sık taşraya giderler. Merkez Komitesinin yıllık toplantıları, komünizmin kuruluşunun başlıca sorunlarının tüm ülkenin gözleri önüne serildiği ve açıkça tartışıldığı forumlara dönüştürülmüştür. Bu forumlarda yalnızca partinin ve yerel örgütlerin

yönetici ve militanların sesleri duyulmakla kalmaz, burada, en başarılı partisiz emekçiler, uzmanlar ve bilginler de söz alır.

SBKP, parti içinde demokrasinin çiğnenmesiyle mücadele etmeseydi, Merkez Komitesinin yeni yönetimi *leninist ilkelerin parti hayatına uygulanmasına* önem vermeseydi, komünizmin hiçbir çaba esirgenmeksizin kurulması politikası başarıyla hayata geçirilemeyecekti. SBKP'nin bugünkü yönetimi, gerçek bir kollektif çalışma içindedir. Parti kongreleri ve Merkez Komitesinin yıllık toplantıları düzenli olarak yapılır ve parti hayatındaki rolleri her yıl biraz daha büyümektedir. Parti, cür'etli eleştiri ve özeleştirilerin örneğidir, halka güçlüklerden açıkça sözeder ve bunları yenmenin yollarını gösterir.

Parti içinde demokrasiyi geliştiren, komünist örgütlerin inisiyatif ruhunu ve eylemini gayrete getiren, sade militanların enerjisini pekiştiren SBKP, komünizme geçiş döneminde çalışmalarının düzeyini daha yükseltmiştir.

Şu son yıllarda komünizmin kuruluşunda gösterilen başarılar, SBKP'nin leninist Merkez Komitesi ve yönetiminin yeni tarihi dönemin gerektirdiklerini iyi anladıklarını ve bunları çalışmalarının temeli yaptıklarını kanıtlamaktadır. Yalnız bir alçak dönekler grubu - Melenkov, Molotov, Kagonoviç, Bulganin ve Çepilov - partinin tüm halkın desteklediği genel leninist çizgisine karşı çıkmışlardır. Bu parti düşmanı grup, entrikalara ve fraksiyonculuk mücadelesine girişerek, Lenin in *Partinin Birliği Üzerine* adlı kitabında belirtilen RKP (b) X. Kongre kararlarını çiğnemiş, par-

tiyi ve ülkeyi leninist yoldan saptırmaya kalkışmışlardır; ancak bu girişimleri hem ideolojik hem de politik planda fiyaskoyla sonuçlanmıştır. Ahmakça geri fikirlere bağlı ve halkın hayatından kopuk olan bir takım tutucuların oluşturduğu bu parti düşmanı grup ezildikten sonra parti ileri doğru hızlı bir hareketin yolunu açmış ve yenilikçi, cüretli, gerçekten leninist bir politikanın komünizmin kuruluşu döneminde mutlak biçimde zorunlu olduğunu kesinlikle kanıtlamıştır.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi ile onun Merkez Komitesi, emperyalizm ve saldırı güçlerine karşı, dünya barışı uğruna sistematik bir mücadeleyi yorulmaksızın yürütmek gibi büyük bir yararlılık göstermektedir. Uluslararası yumuşama politikası, sağlam ve sürekli bir barışı koruma. parti için, komünist kuruculuk planlarının gerçekleşmesini sağlayacak vazgeçilmez koşullardır. Bu nedenle SBKP Merkez Komitesi ve Sovyet hükümeti, her türlü anlaşmazlığın barışçı bir çözümle sonuçlanması, uluslararası çatışma nedenlerinin ortadan kaldırılması, halklar, devletler arasında dostluk ve verimli bir işbirliği ilişkilerinin gelişmesi için ne güçlerini ne de zamanlarını esirgerler. SBKP Merkez Komitesi dış politika konusunda, ilkelere bağlılığın, politik esnekliğin, akılcılığın ve cesaretin örneği olmuştur. Sovyet hükümetinin dış politika alanındaki çalışmaları, son yıllarda, halkların dostluğundaki gelişme için son derece önemli yöntemleriyle uluslararası pratiği zenginleştirmiştir. Bu yöntemler politik ve kültürel temsilci heyetlerinin karşılıklı ziyaretleri, devlet adamları arasındaki kişisel temaslar, zirve toplantıları ve konferansları, vs. dir.

Barışçı uluslararası politikanın hayata geçirilmesinde Sovyet hükümetinin yorulmak bilmez ve verimli inisiyatifine kanıtlık edecek pek çok somut örnek vardır. Yalnızca 1958 - 1959 arasında, nükleer silah denemelerinin durdurulmasıyla ilgili çok iyi bilinen öneriler, atom bombası denemelerinden arınmış bölgelerin yaratılması, Almanya ile barış antlaşması yapılarak İkinci Dünya Savaşının açtığı yaraların sarılması, en hararetli sorunların ve Birleşmiş Milletler Örgütünün genel kurulu tarafından önerilen tam ve genel silahsızlanmanın ayrıntılı programının incelenmesi için hükümet başkanlarının katılacağı bir konferansın düzenlenmesi gibi çok önemli adımlar atılmıştır.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi, leninist ülkelere uygun, esnek, kararlı bir uluslararası politika izler. Böyle bir politika, bir yandan ilkelere zarar verecek herşey karşısında sarsılmaz bir katılık gerektirir, diğer yandansa eğer barış ve halkların işbirliğinin çıkarları gerekli kılıyorsa koşulların hesaba katılmasını, devletler arası ilişkilerin düzenlenmesi konusunda lazım gelen ödünlerin verilmesini ve uzlaşmaların kabul edilmesini içerir.

N. Kruşçev, 1959 Eylülünde, Birleşik Devletlere tarihi ziyaretini yaptığında, böyle bir tutumun parlak bir örneğini vermiştir. Amerika'daki demeçleri, Lenin'in farklı toplumsal sistemlere sahip devletlerin barış içinde birarada yaşamasıyla ilgili düşüncelerinin derinleştirilmesinin ve emekçilerin çıkarlarının, marksizm - leninizmin büyük fikirlerinin savunulmasında ilkelere bağlılığın örneğidir.

SBKP'nin hararetli ve verimli çalışması ona

ülkenin içinde olduğu kadar dışarıda da daha büyük bir prestij kazandırmıştır. Tüm dünyanın bilinçli işçilerinin gözünde, SBKP, parti kurulalıberi uyduğu proletarya enternasyonalizmi ilkelerine bağlılığın simgesidir. Kardeş partiler ve başka sosyalist ülkeler halkları haklı olarak SBKP'yi yoldaşları ve büyük bir dost kabul ederler. Çıkar güdülerinden uzak, hiçbir avantaj yada kâr gözetmeyen sürekli maddi ve manevi yardım, SBKP ve Sovyet devletinin sosyalist kamp ülkeleri karşısında daima uyguladığı politikadır.

2 KOMÜNİZMİN MADDİ TEMELİNİN YARATILMASI

Sanayi ürünlerinde, yiyecek maddelerinde, konutlarda, kültürel kullanım maddeleri ve emekçiler için dinlenme yerlerinde bolluk olmadan komünizme geçiş olanaksızdır. Bu durum, tüm sanayi dallarında, tarımda, ulaşım ve yapımcılıkta dev ölçüde büyüme gerektirir. Gerçekten de, üretim güçlerinin gelişmesinde muazzam bir sıçrama sözkonusudur.

Sosyalist sistemin geniş olanakları ve elverişli yönleri bu çalışmanın, kısa bir süre içinde, tam anlamıyla yerine getirilmesini sağlar.

[] *Üretimin Makineleşmesi Ve Tam Olarak Otomatikleşmesi*

Üretimde hızlı bir büyümeyi amaçlayan mücadelenin başlıca eğilimi, çalışmanın tam olarak makineleşmesini gerçekleştirmek ve ulusal ekonominin tüm dallarından el emeğini kaldırmaktır.

Hayat bize, yer yer elle çalışmayla gerçekleştirilen işlemler makinelerle gerçekleştirilen diğer süreçlerin yanısıra varlığını sürdürdükçe, tekniklerin ekonomik etkinliğinin yetersiz kaldığını, bu

diğer süreçler yüksek düzeyde makineleşmiş de olsa emeğin üretkenliğinin yavaş arttığını öğretmiştir.

Sorunun gerçek çözümü, ancak *tam bir makineleşme*, yani yalnız başlıca operasyonlarda değil, yardımcı operasyonlarda da makine kullanılmasıdır. Geniş ölçüde makineleşme ve otomatikleşme, komünizmin teknik temelinin yaratılmasını sağlayan teknik ilerlemenin en başta gelen yoludur.

SSCB'nin yedi yıllık ekonomik kalkınma planı (1959 - 1965) sanayide, tarımda, inşaatçılıkta, ulaşımda, imalat çalışmalarında ve halk hizmetlerindeki üretimin bütün süreçlerinde makineleşmenin tamamlanmasıyla ağır ve güç olan el emeğine son verilmesini amaç olarak saptamıştır.

Makineleşme, üretimin bütün dallarında karşılıklı olarak birbirini tamamlayan bir makineler sisteminin yaratılmasını zorunlu kılar, bu ise çağdaş makineleşmiş üretimin bir üst biçimi olan *otomatikleşmenin* tüm koşullarını yaratır. Otomatikleşme, üretim sürecinin, insanın kontrolü altında ancak el emeğinin katkısı olmaksızın yapıldığı anlamına gelir. Makineleşme insanı el emeğinden kurtarır, otomatikleşme ise onu ayrıca aşırı bir sinir gerginliğinden de korur.

Üretimin birçok dallarında, otomatikleşme teknik bir zorunluluk halini almıştır. Çeşitli teknolojik süreçlerin hızı ve gerekli duyarlılık derecesi insanın duyumlarıyla doğrudan doğruya kumanda etmekte yetersiz kalacağı bir noktaya kadar yükselmiştir. Bunu ancak otomatik araçlar yapabilir.

Elektronik makineler otomatikleşmede gerçek bir devrim yarattılar. Bunlar robot makineler sistemi olarak kontrolde ve kumandada insan emeğinin yerini tutarlar. Çağdaş otomatikleşmiş üretim, elektronik komputerlerle kumanda edilen geliştirilmiş bir makineler sistemidir. Elektronik «beyin» çok karmaşık bir programa göre üretim sürecinin yönetilmesini sağlar. Hesap bağıntılarının, analiz ve ayarların makinelere aktarılması insanı tekdüze ve yorucu büyük bir kafa emeğinden kurtarır. Bugün için, Sovyetler Birliği'nde ve diğer sosyalist ülkelerde ancak az sayıda otomatik zincirler, otomatikleştirilmiş atölyeler ve robot fabrikalar vardır. Fakat daha şimdiden tüm teknolojik sürecin otomatikleştirildiği dallar geliştirilmektedir (atom sanayii, bazı kimyasal üretim dalları, hidrolik fabrikalar vs.).

Bugün sosyalist devletlerin teknik konusundaki politikaları, ulusal ekonominin çeşitli dallarında geniş ölçüde otomatikleşmenin uygulanmasına yönelmiştir. Gelecek yedi yıl içinde, SSCB'de yalnızca makineleştirilmiş inşaatçılık alanında, 1300 otomatik zincirin hizmete girmesi beklenmektedir. Özellikle içinde demir bulunmayan madenlerin işlenmesi, kimyasal sanayiler, petrol, besin sanayileri, hafif sanayiler, selüloz ve kağıt sanayileri gibi kilit sanayilerde başlıca üretim süreçlerinin otomatikleştirilmesi öngörülmektedir.

Otomatikleştirilmiş üretimi geliştirme eğilimleri şimdiden apaçık ortadadır: İnsan eli değ meden kendi kendine çalışan makinelerden, zincirlerden ve otomatik atölyelerden robot fabrikalara ve daha sonra da tüm endüstrilerin tamamıyla otomatikleştirilmesine geçilecektir. Gelecek-

te otomatikleştirilmiş üretimin *üstün* geldiği yeni tip bir ulusal ekonominin meydana çıktığı görülecektir. Amacı insanı, entellektüel gücünü korumak için ağır ve tekdüze çalışmadan kurtarmak olan komünizmde üretim tekniği ancak ve ancak bu olabilir.

Sosyalist otomatikleştirme emekçiler için en küçük bir tehlike bile yaratmaz; tersine olarak çalışanlar, çabalarını hissedilir ölçüde kolaylaştırmasından ve ücretleri azaltmaksızın işgününü kısaltmayı sağladığından dolayı otomatikleştirmeden yararlanırlar. Kapitalist otomatikleştirme ise tersine, işçi sınıfında endişe uyandırır, çünkü işsizliğin büyümesiyle ve büyük emekçi kitleleri için ücretlerin düşmesiyle sonuçlanmaktadır.

Elbette ki, sosyalist otomatikleştirme şu yada bu işletmede, hatta bir endüstrinin tümünde çalışan bir kısım işçilerin sayıca azalmasına yol açabilir. Fakat bu durum bir iş bulma sorunu yaratmaz, çünkü serbest kalan işçiler derhal yeni işletmeler ve yeni üretim dallarında işe girerler. Sosyalist devlet emekçilere iş bulma ve yeniden kendini eğitme yada mesleki çalışmalarını geliştirme olanağı sağlamayı yükümlenmiştir.

[] *Yeni Üretim Dalları*

Üretimin muazzam ölçüde artması yeni yöntem ve dallarda gelişme vaadeder. Çağımızın bilimsel ve teknik devrimi bu dallardan birçoğunu yaratmıştır. Bunlar herşeyden önce günümüzde *üretimin kimyasallaştırılmasındaki gelişmeler* sayesinde yaratılmışlardır.

Kimyasallaştırma denilince yalnızca kimya sanayiinin gelişmesi anlaşılmayıp, başka üretim dallarına kimyasal yöntem ve teknolojilerin getirilmesi de akla gelir. Çok emek gerektiren mekanik teknoloji giderek yerini kimyasal teknolojiye bırakmaktadır. Gerçek anlamdaki kimya sanayiine gelince, o ise ekonominin kilit dallarından biri haline gelir.

Bugünkü koşullarda, az yada çok kimyasal ürünler kullanmayan hiçbir üretim dalı yoktur. Daha yakın zamanlara kadar, sanayi ve teknik herşeyden önce doğanın sunduğu maddeleri kullanıyordu. Yapay malzemelerin, tümüyle doğal hammaddelerin yerini tutamayacağı kabul ediliyordu. Bugünse birçok doğal malzemeye göre yapay malzemenin üstünlüğü kanıtlanmıştır.

Daha şimdiden, çağdaş tekniğin, makineler ve daha başka üretim araçları yaratmaya yarayan belli başlı malzemleri yapay kimya ürünleri, özellikle ve en başta da polimerler olan bir gelişim aşamasına girdiği açıktır. Bilginler polimer üretiminin, birkaç on yıl sonra ağırlık bakımından çelik üretimine eşit olacağını hesaplamışlardır.

Sosyalist ülkeler kimyanın büyük olanaklarını doğru biçimde hesaba katıyorlar, böylelikle ağırsanayinin bu önemli dalındaki gelişmeyi hızlandıracak tedbirler alıyorlar. Sovyetler Birliği'nde, yalnızca yedi yıllık bir kalkınma döneminde (1959 -1965) kimya üretiminin toplam hacminin yaklaşık olarak *üç kat artması planlanmıştır.* Yapay malzemelerin üretimi büyük ölçüde arttırılacaktır. Yapay iplik üretimi yaklaşık olarak dört kat ve plastik maddelerle sentetik reçineler yapımı yedi kattan fazla arttırılacaktır.

Sentetik kimya ile birlikte elektronik, yarı iletkenler sanayii, füze yapımı ve daha başka yeni dallar giderek daha da geniş ölçüde geliştirilmektedir. Diğer yandan birçok sanayi dalları (örneğin, petrol, maden işleme ve inşaatçılık sanayileri) yapıda değişmelere uğramaktadır. Pratikte yeni bir donanıma kavuşmakta, teknik ve ekonomik yapıda değişmelere uğramaktadır. Pratikte yeni sanayi dallarına dönüşmektedirler.

[] *Enerji Elde Etme Tekniğinde Gelişme*

Komünizme geçiş sırasında toplumun büyüyen üretim güçlerini işletmek için güçlü enerji kaynaklarına ihtiyaç vardır. Bugün elektrik en önemli enerji biçimidir.

«*Komünizm, Sovyet iktidarı artı tüm ülkenin elektriklendirilmesidir*» şeklindeki leninist söz, yeni toplumun maddi temelinin en başta gelen unsuru olarak elektrik enerjisinin oynayacağı rolü belirtmektedir. Lenin, elektriklendirmeden yalnızca yeni elektrik satralleri yapımını değil, modern tekniğin temeli üzerinde tüm toplumsal üretimin gelişmesini anlardı.

Elektrik enerjisi kullanımının muazzam ölçüde genişlemesi ve giderek büyümesi bunu üretmenin masrafsız yollarının araştırılmasını ön plana getirmektedir. Sosyalist planlı ekonomi en ekonomik ve en uzun süreli tüm elektrik üretimi kaynaklarının, yani kömür, petrol, gazlar, turb, şist ve su kaynaklarının en akılcı biçimde kullanılmasını sağlar.

Sovyetler Birliği'nin deneyi enerjetik gücün hızlı büyümesi için aynı zamanda hem büyük hidrolik fabrikaların hem de termik santrallerin kurulmasının önemli olduğunu göstermiştir. Termik santraller hızlı inşa edilebilir ve göreli olarak daha ucuzdur. Termik santralin büyük bir hidrolik fabrikada üretilen elektrikten biraz daha yüksek fiyata elektrik sağladığı doğrudur. Fakat, bir atasözü «güç olsun da geç olmasın» der. Çalışması ucuz kömürlere, doğal gazlara ve mazota dayanan termik santrallerin kurulmasına ilk planda yer verilmesi, SSCB'de, 1959 - 1965'te elektrik enerjetiğinin gelişmesinde temel yönelim olarak seçilmiştir.

Elektrik enerjisi her türlü sanayi üretimine, tarıma ve şehirde olsun, köyde olsun günlük maddi hayata girmelidir. Sosyalist ülkelerin toprakları tek bir merkeze bağlı yüksek gerilim hatları ağıyla örülecektir. Gelecek yıllarda SSCB'de ülkenin Avrupa bölümüyle merkezi Sibirya arasındaki tek bağlanım hattı gibi Kafkasya'da, Kazahistan'da, ve Orta Asya'da Kuzey - doğu ve doğuda da tek merkezli bağlantı ağları kurulacaktır.

SSCB'de dünyanın ilk atomik elektrik santralinin hizmete girmesiyle (1954) modern enerji elde etme tekniğinin gelişmesinde yeni bir çığır açılmıştır. Bundan sonra, toplam gücü 2 ila 2,5 milyon kw olan atomik santraller inşa edilmesine başlanmıştır. Bugün, 200 000 kw'lık bir atom santralinin kurulması ve işletilmesinin aynı kapasitede bir termik santralinkinden daha pahalı olmadığı ve 400.000 ila 500.000 kw'lık güçler sözkonusu olduğunda, atom santralinde elektrik

enerjisi üretiminin termik santralinkinden daha elverişli olduğu ortaya konmuştur. Atom santrallerinin büyük üstünlüğü, bunların yakıt taşınması için büyük harcamalar gerektirmemesinden ileri gelir. Bu santraller için yakıt uçakla ve tek bir seferde taşınabilir. Yani bu atom santralleri elektrik üretimi için gerekli hemen hemen hiçbir enerji kaynağına sahibolmayan bölgelerde bile kurulabilir.

Kontrol altına alınan termo - nükleer reaksiyonun bulunuşu, enerji elde etme tekniğinde daha da büyük dönüşümler çağını başlatmıştır. Artık her yerde bulunan hidrojen, enerji kaynağı halini alacaktır. Toplumun enerji kaynakları aramaya ihtiyacı olmayacaktır.

Atom enerjisinin barışçı kullanım olanağının ilk kez olarak sosyalist bir devlette gerçekleştirilmesi anlamlıdır. Ancak sosyalizm bu yeni tip enerjiyi dikkatle ve büyük bir gayretle kullanabilir ve kapitalizmin insanları yoketmede kullanmayı planladığı atom gücünü toplumun hizmetine sunabilir.

Atom enerjisi komünist toplumun maddi temelinin bütünleyici parçası olacaktır. Bu büyük enerji bugün için insan gücünü aşıyora benzeyen tasarıların kademe kademe gerçekleştirilmesini sağlayacaktır. Örneğin, çöller sulanacak, nehirlerin akışı değiştirilecek, iklimler güzelleştirilecektir

[] *Tarımda Teknik Devrim*

Tarım bugüne kadar. insanın doğa güçlerine bağımlılığın en fazla olduğu bir alan olarak kal-

mıştır. Tarımın verimi sanayininkinden gözle görülür ölçüde düşüktür; çünkü tarım üretiminde el emeği hacmi büyüktür. Sosyalist düzende, tarımda geniş çapta bir ilerleme ve kuruculuk çalışmasına girişildiği halde, tarım ekonomisini sanayininkinin düzeyine yükseltmek için daha yapılacak çok şey vardır. Burada, temel eğilim, bir makineler sistemi yaratma ve tüm çalışma süreçlerini makineleştirme doğrultusundadır. Agro - kimya ve agro - biyolojideki en yeni buluşların da uygulanması gereklidir. Diğer yandan, köyün geniş çapta elektrikledirilmesi tarım emeğine büyük miktarda elektrik donanımı sağlanması da gerekir. Sonuç olarak, tarımda gerçek bir teknik devrime ihtiyaç duyulduğunu söyleyebiliriz.

Sovyetler Birliği'nin tarımında tam bir makineleştirme için gerekli makineler sistemi, birkaç yıldan beri oluşturulmaktadır. Taşıdığı araç gereci çalıştırmak için hidrolik motor parçalarına sahip traktörlerin tarımdaki payı hissedilir ölçüde büyümüştür. Bu nedenle, artık traktörle çekilen araçlara kumanda etmek için ek bir el emeği kullanılmasına gerek yoktur. Ekimin içine tohumlar atılan çukurlar yada kareler şeklinde yapılması ve bitkilerin zararlı otlardan temizlenen topraklarla dikilmesi tarımın en çok çaba gerektiren dallarından birinin makineleşmesini sağlamıştır. Ayrıca, sanayi bitkileri üretiminin, sebzeciliğin ve hayvan yetiştiriciliğinin de makineleştirilmesi için çalışmalara başlanmıştır.

Traktörlerin otomatik olarak yönetilmesini sağlayacak bir araç bulan sovyet traktörcüsü I. Loginov'un bu icadı, tarımda da otomatikleştirmenin mümkün olduğunu göstermiştir.

Makineleştirmenin dışında, temel üretim aracı olan toprağın doğru kullanılması tarım çalışmasının verimini arttırmak için muazzam bir kaynaktır. Diğer üretim araçlarının tersine olarak, toprak yıpranmaya uğramaz, toprak iyi işlenmiş ve gübrelenmişse, gübrelerin büyük bir kısmının kimyasal olması koşuluyla, değeri giderek artar. Kimya, yine çiftçilerin zararlı otlar ve parazitlere karşı mücadelelerinde büyük el emeği israfından kurtulmalarını sağlar.

Sosyalist tarımda çalışmanın üretkenliği, yüksek verimli tohum cinsleri ve cins sürü hayvanları yetiştirilmesi sayesinde gözle görülür ölçüde artırılabilir. Seçici makineler tarafından ayrılan en iyi tohum cinslerinin kullanılması rekolteyi daha da yükseltecektir. Sıradan sürü hayvanları yerine cins sürü hayvanları yetiştirilmesi çok daha fazla et ve süt üretimini sağlayacaktır.

Tam makineleşme, kimya ve agro-biyolojinin uygulanması, tarım üretimini, sanayiye göre geri kalmışlığını kademeli olarak ortadan kaldıracak ölçüde büyüme tempolarıyla hızlandıracak hareket kollarıdır. Toplum komünizme doğru ilerlediği ölçüde tarım çalışması giderek gerçekte sanayi çalışmasına dönüşecektir.

Sosyalist devlet tarımdaki makineleşmeyi cömertçe finanse eder. Tarımda büyük bir atılımı başlatan 1954 - 1958 beş yıllık plan dönemi sırasında, Sovyetler Birliği, daha önceki kalkınma dönemine göre yaklaşık olarak *ikibuçuk kat* fazla parayı kırsal bölgelerde makineleşmeye, işletme lokallerinin inşasına ve daha başka eserlere yatır-

mıştır. 1965 yılına doğru bir milyondan fazla traktör, yaklaşık olarak 400.000 biçerdöver ve çok sayıda başka tarım makine ve donanımı yapılması öngörülmüş ve bu sosyalist tarımda makineleşmenin hızlı tempolarının kanıtı olmuştur. Yine aynı dönem için, ülkenin tüm kolhozlarında elektrik lendirme ana hatlarıyla öngörülmüştür.

[] *Bilimin Büyüyen Rolü*

Modern üretim bilimsiz bir adım bile atamaz. Bu, komünizmin tam olarak kurulmasında da geçerlidir. Bilimin buluşları ve mühendislerin icatları, geleceğin maddi temelinin hızla yaratılması için sınırsız kaynaklar oluşturmaktadır. Marx'ın önceden sezdiği dönemin yani bilimin doğrudan doğruya bir üretim gücü halini aldığı dönemin yaklaştığı farkedilmektedir.

Araştırma merkezleri, yüksek öğrenim kurumları, araştırma büroları, fabrika laboratuvarları sosyalist ülkelerde en önemli bilimsel ve teknik sorunların çözümüne girişiyorlar. Deney alanı genişlemiş ve laboratuar donanımları gözle görülür ölçüde mükemmelleşmiştir. SSCB'de, 1957'de 2756 bilimsel kuruluş vardı, bu sayı savaştan önceki döneme göre 1,5 kat ve devrimden evvelki Rusya'ya göre de 9,5 kat fazla idi.

Atom santrallerinin kuruluşu, atomla çalışan buzkıranların denize indirilişi, bilimde ve teknikteki en iyi buluşları biraraya getiren uçakların yapılması, kıtalararası balistik füzelerin yaratılması, vs. sovyet bilimi ve tekniğindeki hayran

olunacak ilerlemelerin kanıtıdır. Fakat SSCB'de, bugünkü ilerlemelerin en yüksek noktası, dünyada ilk olarak, Yer'in yapay uydularının fırlatılması ve Yer'le Ay arasındaki uzay uçuşudur. Hayat sosyalist bilimin, daha şimdiden, birçok dallarda, en gelişmiş kapitalist ülkelerdeki bilimsel buluşları aştığını göstermiştir.

Bilimsel buluşların pratiğe ve üretime elverdiğince hızla uygulanması şimdi herzamankinden daha büyük bir hayati önem kazanmıştır. Bilim tarihi, bazı yeni olayların ve yeni bir doğa yasasının bulunuşu sayesinde, pratikteki önemi önceden sezilemeyecek derecede büyük olan sayısız değişmeler geçirmiştir. Atom enerjisi bunun karakteristik bir örneğidir. Bu konuda bilim ve teknik, görülmemiş olaylar, atom öncesi çağın tekniğiyle hiçbir ilişkisi olmayan yasa ve süreçlerle karşılaşmıştır.

Nükleer fizik konusunda, Sovyet ülkelerinde yürütülen önemli teorik araştırmalar, nükleer enerjiye egemen olmak ve onu pratiğe uygulamak için yapılan muazzam çalışmayla birarada götürülmektedir. Ayrıca atom tekniği, çağdaş doğa bilimlerinin en ileri dalı olan nükleer fiziğin gelişimi için güçlü bir uyarıcı olmaktadır.

Teknik ilerlemelere yeni yollar hazırlayan ve üretimi kökten değiştiren bilimlere özel bir rol düşmektedir. Bu bilimler, nükleer fizik, yarı iletkenler bilimi, polimerler kimyası, radyo - elektronik, vs. dir Birçok büyük bilimsel sorunlar, değişik bilimlerin «sınırlarında» ortaya çıkmaktadır; örneğin kimya, fizik, biyoloji ve tıbbı birbirinden ayıran sınırlarda. Bir takım başka teorik sorunla-

rın yanısıra, polimerlerden, yani albümin, yün, doğal kauçuk vs. den canlı organizmalar yaratılması mekanizmasını inceleyen ve bunları yeniden yapay biçimde üretmeyi amaçlayan biyofizik ve biyokimyanın bugünkü hızlı evrimi yukarıda açıkladığımız sebebe dayanmaktadır.

Elektronik hesap makinalarının yaratılması ve sürekli olarak mükemmelleştirilmesi bilim ve tekniğin gelişimi için en geniş ufukları açmaktadır. Hesap makinaları makinaların kontrolünün otomatikleştirilmesini ve çok karmaşık mantık süreçlerinin gerçekleştirilmesini (örneğin bir dilden başka bir dile çeviri) sağlar. Böylelikle bilimsel analiz olanakları büyük ölçüde genişlemiş ve bilginlerin çalışması kolaylaşmıştır,

Hayvanlar aleminin varoluşunu ve evrimini yöneten yasaların daha iyi bilinmesi insanlık için olağanüstü sonuçlar verecektir. Mikroplar dünyasındaki buluşlar, bağışıklık hallerinin keşfi, kimyasal tedavi yöntemlerinden yararlanma eskiden sayısız kurbanlar verilmesine yolaçan çiçek, veba, kolera, kuduz gibi pek çok hastalıkların pratikte ortadan kaybolmasını daha şimdiden sağlamıştır. Bütün bunlar, daha başka bazı hastalıkların, örneğin göğüs hastalıklarının, veremin çeşitli biçimlerinin tedavisini kolaylaştırmıştır. Bunun sonucu ortalama insan ömrünün büyük ölçüde uzaması, yüzyılımızın ilk yarısında 20 yıla yakın bir artış göstermesidir. Bugün için habis urlar (altı ölümden birinin sebebi kanserdir) ve kalb - damar sistemi hasatlıkları başlıca ölüm nedenleridir. Bilim bu hastalıkları da yendiğinde, insan hayatı daha da uzayacaktır.

Fakat biyoloji yalnızca tıp bilimini hastalıklara karşı silahlandırmakla kalmaz, özellikle fizik ve kimya bilimlerinin biyolojiye uygulanması nedeniyle, tarım biliminin atılımında da çok büyük bir rol oynayacaktır. O zaman, biyokimya,agro kimya, biyofizik, mikrobiyoloji, viroloji (mikrop bilimi) doğal ayıklanma ve jenetik tarım üretkenliğine daha iyi yardımcı olacaktır.

Sosyalist ülkeler yalnızca kendi bilimlerinin buluşlarına dayanmakla kalmayıp tüm dünyadaki bilimsel ve teknik ilerleme ve deneylerden de yararlanırlar. Komünist Partileri sosyalist bilimlerin ekonomi yöneticileri ve uzmanlarda yaratabileceği kendini beğenmişlik ve kendi kendine yetme düşüncesiyle enerjik biçimde savaşırlar. Bilim ve teknik yerinde saymaz, bugünkü buluşlara hayran olan bir kimse, şimdiki başarıları nedeniyle hakettiğini sandığı dinlenmenin verdiği uyuşukluk içinde, günün birinde kendini geri kalmışlar arasında bulur.

Tutucu zihniyet ve basmakalıpçılık daima bilimsel ve teknik ilerlemelerin en büyük düşmanları olmuştur. Komünizme geçiş döneminde, alışılagelmiş kalıplar içinde kalma zihniyeti ve yeni tekniğe, bilimsel buluşların üretime uygulanmasına karşı çıkma özellikle ağır zararlar verebilir. En ileri yöntemlerin ulusal ekonomiye uygulanmasına, işletmelerin otomatik makinalarının sürekli olarak yenilenmesine, mekanik üretim araçları üreten fabrikaların yalnızca en modern makineleri imal etmesine ve manevi bakımdan yıpranmış makinelerin üretimine zamanında son verilmesine dikkat etmek gereklidir.

[] *Uretimin Orgütlenmesinde Mükemmelleşme*

Ne denli önemli olurlarsa olsunlar, teknik yenilikler ve bilimsel buluşlar kendi başlarına sanayi ve tarımda köklü değişiklikler getiremezler. İstenen ekonomik sonuçları elde etmek için bunlardan yararlanmasını bilmek ve üretimin iyi örgütlenmesini sağlamak gereklidir.

Planlı sosyalist ekonomide, üretimin örgütlenmesinden sözederken, ya bir işletme, yada bir ekonomi bölgesi, bir sanayi dalı yahut da tümüyle ulusal ekonomi düşünülür.

Kuşkusuz her sosyalist işletme, teknikten daha iyi yararlanmasını, hammaddelerden tasarruf sağlamasını, malzeme ve enerjiyi iktisatlı kullanmasını, emek kayıplarını azaltmasını ve ürünlerinin kalitesini büyük ölçüde yükseltmesini sağlayacak çok büyük olanaklara sahiptir.

Üretim sürecinin her türlü akılcı örgütlenmesi, üretim birimi başına giderlerin azalmasıyla, insanların harcadığı çabaların hafifletilmesiyle sonuçlanır. Bu sonuca, mali özerklik ilkelerinin sistematik olarak uygulanması sayesinde varılır. Mali özerklik sisteminin mükemmelleştirilmesi, değer ve paranın temsil ettiği manivela kollarının ustalıkla işletilmesi gibi şeyler sosyalizmden komünizme geçiş döneminde en başta gelen görevlerdir. Maddi ve manevi özendirici etkenlerin doğru bileşimi bütün emekçileri ve tüm ortaklıkları (kollektiviteleri) üretimi rasyonalleştirmek, emek ve malzeme harcamalarında iktisat etmek için mücadeleye götürür.

Uzmanlaşma ve işbirliğinin gelişmesi ve mükemmelleşmesi sayesinde tüm ulusal ekonomide üretimin artışı için son derece büyük olanaklar ortaya çıkar. Aynı tipten ürünleri çok sayıda fabrikalarda üretmektense, bunların üretimini bazı uzman işletmelerde seri halinde ve sürekli zincirler biçiminde örgütlemenin çok daha elverişli olduğu deneylerle kanıtlanmıştır. Bu durum, iş üretkenliğinin hızla yükselmesini, üretim giderlerinin azalmasını sağlar, fakat özellikle önemli olan şudur ki, uzmanlaşma otomatikleşmenin geniş çapta uygulanmasına da yolaçar.

Uzmanlaşmanın elverişli yönlerini gözönünde tutan Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkeler, kademeli olarak genel işletmelerden uzman işletmelere geçmektedirler. Uzmanlaşmış üretim, elbette ki, sanayide çok kesin bir işbirliğini garantilemekle görevli planlama örgütlerini daha çok gerekli kılar. Bu durum, uzmanlaşma geliştiği ve ulusal ekonominin çeşitli sektörleri arasındaki bağımlılık da şiddetle arttığı ölçüde önem kazanır. Herbir işletmenin çalışması, siparişleri bakımından birbirine bağlı fabrikaların üretimi sayesinde gerçekleşir.

Üretimin ülkenin çeşitli bölgeleri arasında doğru dağılımı da toplumsal iş üretkenliğinin yükseltilmesinde büyük ölçüde rol oynar. İşletmelerle hammadde ve enerji kaynaklarının yakınlığı, üretimdeki maliyet fiyatlarını azaltır, büyük ulaşım giderlerini gereksiz kılar. Sovyetler Birliği'nin yedi yıllık planının, üretim güçlerinin pek pahalı olmayan hammadde ve enerji kaynaklarının bol miktarda bulunduğu doğu bölgelerine kaydı-

rılmasına önem vermesi sebepsiz değildir. Diğer sosyalist ülkeler de üretim güçlerinin doğru biçimde coğrafik dağılımına büyük bir dikkatle eğilirler. Üretimin dünya sosyalist sistemi ölçüsünde dağılımı sözkonusu olduğunda da aynı şey hesaba katılır.

Ekonomi yönetiminin yapısı üretim örgütünün önemli bir yönüdür. Sosyalist ekonomi yönetiminin örgütlenmesine yön veren demokratik merkeziyetçilik ilkesi komünizme geçiş döneminde daha geniş ölçüde uygulanır.

1957'de Sovyetler Birliği'nde sanayi ve sosyalist kuruculuğun yönetim sisteminde hayata geçirilen dönüşüm, yönetimi ulusal ekonomi konseylerinin (sovnarkozlar) oluşturduğu ekonomik idare bölgelerinde yoğunlaştırmıştır. Bu durum, daha akılcı bir uzmanlaşma ve işbirliği için gerekli koşulları yaratmış ve bunun sonucu olarak emeğin daha geniş çapta toplumsallaşması sağlanmış ve daha büyük bir iş üretkenliği meydana gelmiştir. 1959 Haziranında toplanan SBKP Merkez Komitesi'nin genel toplantısında şunlar saptanmıştır : «*Ekonomimizin gelişmesinde gerçekleştirilen büyük ilerlemeler, sovnarkozların oluşturulmasının, sanayi ve kuruculuğun yönetimi biçimlerinin mükemmelleştirilmesinde gerçekten devrimci bir tedbir olduğunu kanıtlar.*» (*)

Fakat ekonomi yönetiminin merkezden kaydırılması sorunun yalnızca bir yönüdür, ayrıca merkezi planlama ve tüm ulusal ekonomi dalları-

(*) SBKP MK'sinin Haziran Genel Toplantı Belgeleri, Editions Politiques d'Etata, Moskova, 1959, s. 4, Rusça Baskı.

nın ve ekonomik böleglerin koordinasyonu yöntemlerinin de mükemmelleştirilmesi sözkonusudur. Rolleri giderek artan merkez planlama örgüt birimleri ileride bilimsel ve teknik konseyler olarak yönetim örgütlerine dönüşecektir. Bu merkezi planlama örgüt birimlerinin rolleri sürekli artmaktadır, çünkü ekonomi giderek daha karmaşık hale gelmekte, uzmanlık dallarının ve ekonomik bölgelerin iyi bir koordinasyonu daha çok gerekli olmaktadır.

[] *Emeğin Niteliğinin Değişmesi*

Komünist dönemin tekniğine geçiş hem emeğin niteliğini hem de insanın mesleki bilgilerini ve manevi dünyasını değiştirir. Bu dönemde tam makineleşme ve otomatikleşme pek kalifiye olmayan emeği safdışı eder. Ağır ve sağlığa zararlı meslekler giderek ortadan kalkar. Makineleşme, tümüyle çalışmayı kolaylaştırır, işçiyi otomat haline getiren sıkıcı ve yorucu işlere yavaş yavaş son verilir. Yeni mesleklerin ortaya çıktığı görülür. İşçiler otomatik çalışan makinelere kumanda etmekte, mekanik süreçleri ayarlamakta ve yönetmektedirler. Bu mesleklerde kafa emeğine giderek daha büyük bir yer verilir. Otomatik zincirlerde işçilerin çalışması mühendislerin ve teknisyenlerin emeğine yaklaşıktır. Artık robot-fabrikaların makinelerine verilecek işlerin hesaplanması için matematikçilere ve bunların uygulanması için yüksek derecede kalifiye işçilere ihtiyaç vardır.

Üretim güçlerindeki gelişme işçi sınıfının mesleki bileşiminin temelden değişmesine yolaçar. Başlıca mesleklerde uzman işçiler kesimi büyür.

Emekçilerin kültür ve genel eğitim düzeyi hızla yükselir. SSCB'de sanayi işçilerinin *yaklaşık olarak üçte biri* yedi yada on yıllık orta öğrenim veren okulları bitirmişlerdir. Üretimde, mühendislerin, teknisyenlerin, teknolojistlerin, fabrika labaratuarlarında, deney atölyelerinde yardımcıların çalışmalarına giderek daha büyük bir rol düşmektedir.

Böylelikle sosyalist üretimde gelecekteki komünist toplumun emekçisini temsil eden yeni bir işçi tipinin oluştuğu görülür. Bu yüksek derecede kalifiye, bilinçli, eğitim görmüş ve aynı zamanda bir genel teknik formasyona sahip uzmandır. İnsanların insanlığın büyük sorunu olan eski köleleştirici işbölümünden kurtuluşunun başladığı görülür.

Bu sorun, çeşitli emek biçimlerinin yani üretim dallarının azalmasıyla çözülmez. Tersine üretimin sürekli uzmanlaşması çağdaş teknik ilerlemenin başlıca eğilimidir ve bunun gelecekte değişebileceğini düşünmek için hiçbir neden yoktur. Fakat *üretimdeki* dar uzmanlaşma *insanların* dar anlamda uzmanlaşması demek değildir. Tersine olarak teknik ilerlemeler çok başka bir eğitim doğurur, yani bilim ve teknik ilerlediği ölçüde bugün modern üretim süreçlerinin tümünün dayalı olduğu genel bilimsel bilgilerin önemi büyür. Bu durumda birçok bilim ve tekniklerin çeşitli bilgilerini öğrenmiş olan ve bunun sonucu olarak en kısa bir zaman içerisinde toplumun ihtiyaçlarına ve kendi isteklerine göre çeşitli dallarda çalışmayı öğrenebilecek kişileri eğitmek mümkündür.

iğer yandan makineleşmenin ve özellikle otomatikleşmenin gelişmesi sayesinde, üretimin çeşitli dallarında çalışma yine *biçim* görüş açısından bir ve aynı etkinlik tarzına varır: Bu mekanik süreçlerin ayarı ve yönetimidir.

Böylelikle emekçiler bir üretim sektöründen diğerine kolaylıkla geçebileceklerdir. Bu demektir ki artık emekçinin tüm hayatı boyunca tek bir mesleğe bağlı kalmasını önleyecek koşullar yaratılmaktadır. Marx, tek bir meslekte çalışmanın insandaki entellektüel yetenekleri boğduğunu söylemiştir

3 SINIF FARKLARININ VE DİĞER TOPLUMSAL FARKLILIKLARIN KADEMELİ OLARAK KALDIRILMASI

Komünizme doğru ilerlendiği ölçüde, üretim güçlerindeki gelişmenin yanısıra, toplumsal ilişkilerde de derin dönüşümler meydana gelir. Bu dönüşümler, genellikle, insanların eşitsizliğine yolaçan sınıf farklarının ve diğer toplumsal farklılıkların kademeli olarak ortadan kalkması ve herkesin gerçek anlamda eşit olması doğrultusundadır,

Sosyalizmde de sınıflar vardır: İşçi sınıfı ve köylülük. Bu sınıflara ayrılma durumu, toplumsal mülkiyet biçimlerine, şehir ve kır arasındaki farkın varoluşuna ve maddi değerlerin çeşitli dağılım biçimlerine bağlıdır. Toplumun kafa işçisi ve kol işçisi olarak bölünmesi de sosyalizmde halâ varlığını sürdürmektedir.

Fakat toplumsal mülkiyet biçimleri arasındaki farklar gibi, şehir ve kır arasındaki, kafa emeğiyle kol emeği arasındaki farklar da komünizmin kuruluşu sırasında sürekli olarak törpülenir. Sınıflar ve diğer toplumsal tabakalar arasındaki farklılıklar giderek yokolur.

[] *Bir ve Aynı Toplumsal Mülkiyete Doğru*

İki ayrı toplumsal mülkiyet biçiminin varoluşu, sosyalizmde sınıfların halâ varlığını sürdürmesinin en derin kaynağıdır. Bu nedenle bu iki mülkiyet biçiminin yaklaştırılması, bu ayrılıkların yokedilmesinde tayin edici olacaktır.

Devlet mülkiyeti ile kolhoz ve kooperatif mülkiyetleri arasındaki farkları yapay tedbirlerle ortadan kaldırmak olanaksızdır. Bu ortadan kalkış, üretim güçlerindeki gelişmenin sonucu olacaktır. Sosyalizmde, bu iki mülkiyet biçimi sayesinde üretimin sosyalleştirilmesinin gelişmesi ve ilerlemesi, bu ikisinin yaklaştırılmasının temelini oluşturur. Tarımda olsun, sanayide olsun, üretimin yoğunlaşması giderek güç kazanır, yani işletmelerin ve bunların teknik donanımının büyüklüğü daha da artar, aynı zamanda toplumsal işbölümünün, yani işletmelerin ve ekonomi bölgelerinin uzmanlaşma ve işbirliğinin yaygınlaştığına tanık olurlar. Ulusal ekonomi, giderek tek ve uyumlu bir örgüte dönüşür.

Böylece sosyalist ekonominin iki sektörü - devlet ve kooperatif sektörleri - gittikçe içiçe geçerler. Onları birleştiren üretim bağları, kooperatif sektörünü kademeli olarak ulusal sektör düzeyine çıkaracak ekonomik koşulları yaratır. Bununla birlikte, her iki mülkiyet biçimi için ortak olan yaklaşma eğilimine rağmen, her ikisinin de kendine özgü gelişme yolları vardır.

Ülkenin ekonomisinde *devlet mülkiyeti yani ulusal mülkiyetin payı,* sürekli olarak büyür. Bunun iki nedeni vardır. Birincisi devletin elinde bu-

lunan *üretim* fonları dev boyutlarda artar. Komünizme yaklaştığı oranda, sosyalist toplum gittikçe bir sanayi toplumuna dönüşür. İkincisi ise devlete ait üretici olmayan fonlar da hızla artış gösterir: Bunlar, bilimsel ve kültürel kuruluşlar, eğitim ve sağlık kurumları ve kamu hizmetleri işletmeleridir.

Sosyalizm temel *üretim* araçlarının toplumsal mülkiyete dönüşmesiyle başlar. Fakat sosyalleştirme süreci burada durmaz. Komünizme yaklaşıldığı ölçüde, ulusal mülkiyet yani devlet mülkiyeti «*hizmetleri*» de içine almak zorundadır. Devlet ve toplum bugün ev işleri biçiminde sağlanan kişisel ihtiyaçları karşılamayı üstlenecektir. Devlet bu amaçla, halk için sayısı durmaksızın artan beslenme kuruluşları, yatılı okullar, çamaşırhaneler, kültür ve sağlık kurumları, dinlenme yerleri açacaktır.

Maddi üretimde olduğu gibi, bu alanda da ulusal mülkiyetin yayılma umutları son derece geniştir.

Bu konuda toplumu harekete geçiren başlıca etkeni şöyle belirtebiliriz: Hizmetler konusunda büyük makineli üretim, örneğin ev işleri gibi az üretici olan bir çalışmadan çok daha üstündür. Halkın beslenmesi iyi örgütlendiğinde, mekanikleşmiş büyük mutfaklarda yemeklerin bilgili uzmanlar tarafından hazırlanması daha az harcamalara malolur, kalitesi daha yüksektir ve asıl önemli olanı, bilimin verilerine dayanır.

Böyle bir çözüm hem tüm toplumun hem de toplum üyelerinin herbirinin işine yarar. Böylelikle toplum bugün ev işleri için harcanan emeğin çoğunu tasarruf etmiş olur, toplum üyeleri uygun

bir fiyata lezzetli besin alma olanağına kavuşur. Üstelik de, emekçilerin kendilerini geliştirmek için daha çok boş zamanları kalır. Bu boş zaman insanın gerçekten kendisi için kullanacağı bir zamandır, çünkü toplum giderek ev işleri yükünü hafifletecektir.

Kooperatif ve kolhoz mülkiyetinin gelişme olanakları hiç de azalmış değildir. Bir zamanlar, sovyet ekonomik literatüründe kolhoz mülkiyetinin kırdaki üretim güçlerinin gelişimini frenlemeye başladığı ve bu durumun, mülkiyet biçiminin komünizme daha yakın biçimlere yerini bırakmasını gerektirdiği fikrine rastlanıyordu. Oysaki gerçek çok başkadır: Kooperatiflerin ortaklaşa işletilmesini en yüksek derecede güçlendirmek ve geliştirmek, tarım üretiminin hızla atılımını sağlamak için kolhoz rejiminin içerdiği kaynaklardan geniş biçimde yararlanmak gereklidir. Kooperatif ve kolhoz mülkiyetinin daha yüksek bir düzeye ulaşabilmesi için tek yol budur.

Kolhoz üretiminin büyümesinin ekonomik temelini oluşturan bölünmez kolhoz fonlarının doğru kullanılması ve sürekli olarak çoğaltılması çok önemlidir. Bunun için çok geniş olanaklar vardır. Kooperatiflerde emek ne denli iyi örgütlenirse, üretkenlik de o denli büyük olur ve kolhoz o denli fazla miktarda biriktirme yapabilir. Diğer yandan, devlet tarafından verilen büyük krediler sayesinde kooperatiflerde birikim daha hızlı artar. Yani kolhozlar daha çok miktarda traktörler, birçok işi birden yapan bileşik makineler ve daha başka tarım araçları almaya olanak kazanacaklardır. Bundan kooperatiflerin bölünmez fonlarının teknik yapıya bağlı olarak giderek devlet gi-

rişimlerinin üretim fonlarına yaklaşacağı sonucu çıkar. Bu süreç, Sovyetler Biriliği'nde daha önceleri makine ve traktör istasyonlarına ait olan donanım malzemesinin şimdi kolhozlara serbestçe satılmasıyla güçlü biçimde hızlandırılmıştır.

Kooperatif ve kolhoz üretiminin yaygınlaşmasında ticari ilişkilerden ve para ilişkilerinden yararlanılması özel bir rol oynamıştır. Bu ilişkilerin komünizme geçiş döneminde kaybolmaya başlayacağını ve yerlerini doğrudan doğruya ürünlerin değiş - tokuşuna bırakacağını düşünmek yanlıştır. Kooperatif ve kolhoz mülkiyetinin yapısı değer yasasını ortadan kaldırmak şöyle dursun, bunun üzerine dayalı ilişkilerin en yüksek derecede geliştirilmesini gerektirecek biçimdedir. Bu nedenle Komünist Parti ve Sovyetler Birliği hükümeti kolhozlara üretimlerini kendi kendilerine planlama hakkı tanımış, devlete zorunlu paylar vermeyi ortadan kaldırmayı, kolhozlardan tarım ürünleri satınalma ve onlara donanım malzemesi satma sistemine geçilmesini kabul etmiştir.

Mali özerklik ilkeleri kooperatif ekonomisine giderek daha geniş ölçüde uygulanır. Bu durum, birçok kolhozu emek karşılığında malla değil nakit olarak ödemeye iter.

Verimlilik sorunları kolhozlarda giderek birinci plana gelir: İşletmeleri yönetme, üretim giderlerini azaltma, maloluş fiyatlarında bir düşüş elde etme sanatları en önemli konular halini almaktadır. Çünkü devlet, kaçınılmaz olarak, gelecekte tarım ürünlerini nerede en ucuzsalar oradan almayı yeğ tutacaktır.

Yalnız bütün bunlar kolhoz ve kooperatif mülkiyetinin önünde sonsuz olanaklar bulunduğu

anlamına gelmez. Grup mülkiyetinin üretim güçlerinin gelişmesini sınırladığı inkar edilemez. Sovyetler Birliği'nin deneyi, kolhozlarda emeğin kollektifleştirilme ve üretimin yoğunlaştırılma düzeyinin büyük makinelerin rasyonel biçimde dağıtılmasını ve kullanılmasını, özellikle de bir makineler sistemi yaratılmasını garantilemediğini göstermiştir. Derhal kolhozların büyütülmesiyle bu güçlüğün büyük ölçüde hakkından gelinmiştir. Fakat bu yolun da bir sınırı vardır. Kooperatif mülkiyetinin biraz dar olma niteliğinin üstesinden gelmek için, daha şimdiden pratikte doğrulanmış başka yöntemler de vadır.

Bu yöntemler arasında en başta kooperatifler arasında karşılıklı yardımlaşma ve işbirliği biçimlerini saymak yerinde olur. Pekçok kolhoz daha şimdiden ortaklaşa olarak küçük elektrik santralleri, sulama kanalları, tarım ürünlerini taşımak ve yapı malzemesi üretimi vs. için işletmeler kurmada çabalarım birleştirmektedirler. Böylelikle yapısı bakımından ulusal mülkiyete yaklaşan *kolhozlar arası mülkiyet* ortaya çıkmaktadır.

Daha sonra, kolhoz üretim araçlarıyla devletin üretim araçları yani ulusal üretim araçları arasmda kademeli bir birleşme, bir çeşit kaynaşma düşünülmektedir. Bu gibi bir hal, örneğin kolhozlar elektrik şebeklerini devletin elektrik şebekeleriyle birleştirdiğinde meydana gelebilir.

Nihayet, kooperatif mülkiyeti çerçevesinin, kolhozların iç hayatının daha başka alanlarının da sosyalleştirilmesiyle hissedilir ölçüde genişleyebileceğini belirtelim. Ev işleri ve kamu hizmetleri öncü kolhozlarda ortak fırınlar, kantinler, kreşler, yatılı okullar, yaşlılar için huzur evleri

yardımıyla sağlanmıştır. Birçok dallara sahip, ekonomik bakımdan sağlam bir işletme, kooperatifin tüm üyelerinin gerekli her türlü ürüne olan ihtiyacını, ortak fonlardan yararlanarak karşılayapabilcek durumdadır. Böylelikle her evin küçük bir toprak parçasım işlemesi kolhozcular için gereksizleştirilecektir, çünkü ekonomik bakımdan elverişsizdir. Bireysel bir toprak parçasını işletme ihtiyacı sonunda ortadan kalkacaktır, çünkü bu çaba, kolhozcuların yalnız kollektif işletmeye katkıda bulunmaya ayıracakları zamanı almakla kalmaz, kendilerini eğitmelerine, yetiştirmelerine ve dinlenmelerine de engel olur.

Demek ki, kolhoz ve kooperatif mülkiyeti sürekli olarak sosyalleşme düzeyinin yükselmesi eğilimindedir. Bu mülkiyet niteliği bakımından ulusal mülkiyete yaklaşır. Bu iki biçimin bir ve aynı komünist mülkiyet halinde birleşmesi gelecekte tarihi bakımdan kaçınılmazdır.

[] *Şehirle Kır Arasındaki Farkların Kaldırılması*

İşçilerle, köylüler arasındaki fark, yalnızca iki toplumsal mülkiyet biçiminin varoluşundan ötürü ileri gelmez. Sanayi üretiminin niteliğiyle tarım üretimininki arasındaki farklılıklar gibi hayat şartları ve kültür düzeylerinin başka başka oluşu da büyük önem taşır.

Sosyalizm, köyde büyük bir geri bıraktırılmışlığı miras alır. Burjuva sosyologları bu geriliğin tarihi bakımdan kaçınılmaz ve toprakla uğraşmanın özelliklerine bağlı olduğunu kanıtlamaya çabalarlar. Fakat gerçekte köylülüğün uğradığı fe-

laketlerin sorumlusu, tarımın kendine özgü nitelikleri değil, kapitalizmin kırsal bölgelere kök saldırdığı toplumsal düzendir. Kapitalist düzende köyler, şehirler tarafından insafsızca sömürülmüştür, birinin çıkarlarının diğerininkine zıt düşmesini belirleyen budur.

Sosyalizm bu zıtlığa son verir. Köylüler şehrin harekete geçirici desteğiyle, hayatlarını yeniden düzene koymaya başlar, bilime ve tekniğe kültürün nimetlerine götüren yolların önlerinde açıldığını görürler. Bununla birlikte, şehirle kır arasındaki toplumsal farklılıkların tam olarak ortadan kalkması, komünizme kademeli olarak geçiş döneminde yerine getirilecek bir görev olarak kalmaktadır.

En başta, köyün, şehre oranla geriliğine son vermek söz konusudur. Tarımda teknik devrim, köylünün emeğinin niteliğini baştan başa değiştirmiş, bu çalışma, giderek, gerçekte sanayi çalışmasına dönüşmeye başlamıştır. Önce makineleşmenin, daha sonra ise tarım çalışmalarının kısmi otomatikleşmesinin geliştirilmesiyle birlikte, kolhozcunun çalışmasıyla kalifiye şehir işçisinin çalışması sürekli olarak birbirne yaklaşacaktır. Bu alanda da, iki sınıf arasındaki farklar gittikçe ortadan kalkacaktır.

Kırın şehir düzeyine yükselmesinde, üretim araçları devlete ait olan ve ulusal mülkiyeti oluşturan *sovhozlar* büyük bir rol oynamaktadırlar. Sovhoz emekçileri, bütün diğer devlet işletmelerindekiler gibi sosyalist çalışma disiplininin genel kurallarına uymak zorundadırlar. Çalışmada sosyalist işbirliğinin daha yüksek biçimi ve buna uygun teknik donanım, sovhozlara en az emek har-

camasıyla, yani en ucuz biçimde, tarım ürünleri elde etmeyi sağlar. Kolhozlarla kıyaslanınca, sovhozlardaki ticari üretim genel olarak daha büyük miktardadır. Sovhozlar, devlete hektar başına daha çok ürün ve daha uygun fiyatlar sağlarlar.

Tarım üretiminin niteliği değiştiği ölçüde ve bu değişmenin doğrudan etkisiyle tüm kırsal hayat biçimi de başkalaşır. Malzemeler, giderek daha büyük miktarlarda olmak üzere, kırsal bölgelerde birikir. Bu donanım malzemesini saklamak için binalar ve bunları onarmak amacıyla atölyeler kurulur. Tarım hammaddelerini taşımak için yerel işletmeler açılır. Pek çok sayıda makinist, mühendis ve teknisyen, bu üretim merkezlerinde toplanır. Tarım uzmanlarının, hayvancılık teknisyenlerinin ve doktorların sayısı artar.

Kırsal bölgeler ahalisinin çoğalması ve kültür düzeyinin yükselmesi, köyde yeni bir planlama ve yeni tip konutlar, yani suyu, kanalizasyon düzeni, telefonu olan evler gerektirir. Daha sonra, kullanışlı yollar, tam teşkilatlı hastahaneler, kreşler, çocuk bahçeleri, her öğretim derecesinden okullar gibi ihtiyaçların yanısıra, daha geniş bir mağazalar ve halkın beslenmesini sağlayacak işletmeler sistemi, kültür ve eğitim klüpleri, kütüphaneler de gerekli olur. Böylelikle tarım üretiminin yeniden örgütlenmesi, kırın geleneksel görünüşünde tam bir değişme meydana getirir. Kır, artık yavaş yavaş rahatlık ve kültür bakımından şehire yetişmeye başlar. Öncü kolhozlar, rahatlık bakımından şehirdeki konutlardan pek farklı olmayan evler yaparlar. Bu kolhozların kültür kurumları ve kamu hizmetleri de şehirlerinkilerle yarışabilir.

Bütün bunların anlamı, köyün kaderinin bugünkü şehir hayatının bütün aksaklıklarını, yani temiz hava ve doğa güzelliklerinden yoksunluğu aynen gösteren bir şehire dönüşmek olduğu mudur? Hayır. Şehir hayatıyla kır hayatının en iyi yönlerini birleştiren yeni tip yerleşme merkezleri söz konusudur. Sovyetler Birliği'nde bazı büyük sovhozların bulunduğu yerlerde kurulan tarım şehirleri, bu yerleşme merkezlerinin bir bakıma ilk örnekleridir.

Şehirle kır arasındaki farkların kaybolması, yalnızca kırın değil, şehrin de değişmesini öngören iki yönlü bir süreçtir.

Şehirlerin sosyalist yeniden inşası sorunu, daha kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde ortaya çıkar. Eskiden merkezle işçilerin yaşadığı kenar mahalleler arasında görülen karşıtlık kademeli olarak ortadan kaldırılır. Hatta, kenar mahalleler, şehircilik çalışmaları planlarında ve konut yapımında en başta gelirler. Yeni kurulan fabrikaların etrafında sosyalist şehirler doğmaya başlar ve bunların planlanması yeni ilkelere göre yönetilir.

Bununla birlikte, komünizme geçiş döneminde şehirlerin kurulması için daha yapılacak çok iş vardır. Geçmişin mimarlık ve sanat değerlerini korumak gereklidir, fakat şehirler aynı zamanda komünist toplumun koşullarına da uygun olmalıdırlar, Bu, yeni bir planlama, yeni tip yerleşme koşulları, sanayi kurumları, kamu hizmetleri işletmeleri, kültür hizmetleri girişimleri gerektirir. Yeni sanayi işletmelerinin projelerinin hazırlanması ve bunların yapımı sırasında komünist çalışmanın çıkarları gözönünde bulundurulmalı-

dır. Sanayi inşaatçılığı işçilere geniş, temiz ve aydınlık, sağlık koşullarına uygun ve rahat çalışma yerleri sağlamalıdır.

Sosyalist ülkelerde şehirlerin kuruluşu, her yıl daha büyük bir önem kazanmakta ve kapitalizmden kalan bir miras olan konut sorununun ebediyen son bulacağı gün yaklaşmaktadır. Yalnızca Sovyetler Birliğinde, 1959 - 1965 arasında şehirlerde ve işçi sitelerinin bulunduğu yerlerde 650 - 660 milyon metrekarelik alan üzerine konutlar yapılacaktır. Bunun eşdeğeri Moskova gigi 15 adet şehir yada Gorki gibi yüz kadar şehirdir !

Komünist düzende şehrin nasıl bir görünüş kazanacağını kesinlikle söylemeye henüz deneyler yeterli değildir. Bununla birlikte, büyük sanayi ve kültür merkezleri olan şehirlerin ortadan kalkacağını varsaymak için haklı bir neden yoktur. En karmaşık üretim dallarının ve onlara bağlı araştırma merkezlerinin arasındaki işbirliği gibi çok sayıda kültür ve halk dağlığı kuruluşlarına duyulan ihtiyaç da büyük şehirlerin varolacağını mükemmel biçimde kanıtlamaktadır.

Kaçınılmaz olarak tarım çalışmasının üretkenliğini artıracak olan kırsal bölgeler ahalisinin geri dönüşü ve diğer ekonomi dallarının iş gücü ihtiyacını karşılama zorunluluğu, hiçbir zaman büyük şehirlerin sonsuza kadar gelişmesine olanak tanımayacaktır. Bu büyük şehirler, büyük bir olasılıkla, şehirciliğin gerektirdiklerine ve üretimin çıkarlarına uygun, en elverişli boyutlar içinde kalacaklardır. Örneğin Moskova ve Leningrad'da yeni büyük sanayi işletmelerinin kuruluşunun kesinlikle sınırlandırılması sebepsiz değildir.

Bu sanayi şehirleri, daha eşit bir biçimde, ülkenin tüm toprakları üzerinde dağılacak ve göreli olarak daha küçük fakat iyi düşünülerek planlanmış, sakinleri için sağlıklı yaşama koşullarını biraraya getiren, kültüre açık uydu - şehirlerle çevrilecektir.

İşte şehirle kır arasındaki *toplumsal ve ekonomik* farkların ortadan kaldırılmasının yolları, ana çizgileriyle bunlardır. Bundan sonra, geriye sanayi ile tarım arasındaki farklardan başka birşey kalmayacaktır. Fakat bunlar artık toplumun toplumsal bakımdan farklılaşmasına yol açmayacak, tarım emeğiyle sanayi emeği arasındaki fark herhangi iki sanayi dalı arasındaki farktan daha büyük olmayacaktır.

[] *Kafa Emeğiyle Kol Emeğinin Birleşmesi*

Komünizm yolunda ilerlerken toplumun kafa ve kol emekçileri olarak bölünmesine de son vermek gerekecektir. Bu iki emek arasında, sömürü düzeninde çok belirgin olan *karşıtlık* daha sosyalizm döneminde ortadan kaldırılır. Bu durum, kafa emeğinin, egemen sınıfların yada onların güvendiği adamların tekelinde bulunduğu, varlıklı sınıfların miras aldığı bir ayrıcalık haline dönüştüğü ezenler ve ezilenler olarak bölünmüş bir toplumda kaçınılmaz bir sonuçtur.

Sosyalizm bu duruma son verir. Sosyalist düzende kafa emekçileriyle kol emekçilerinin çıkarları ortaktır, ortak bir eser meydana getirirler, tüm toplumun, tümüyle halkın refahı için çalışırlar. Halkın içinden çıkan yeni aydınlar yetişir.

İşçi ve köylülerin karşısında içine kapalı ve tecrid olmuş bir tabaka meydana getirmezler. Bununla birlikte, henüz bir yanda işçi sınıfı ve köylülük, diğer yandaysa aydınlar arasında bütün farklar ortadan kalkmış değildir. Kültür ve teknik bilgi konusunda tüm aydınlar işçi ve köylülerden üstündürler. Bu nedenle komünizmin kuruluşu döneminde toplumun en başta gelen görevlerinden biri de işçi ve köylülerin kültür ve teknik düzeylerini aydınlarınkine eşit olacak şekilde yükseltmektir.

Bu görev nasıl yerine getirilecektir?

Bu soruya cevap vermek için herşeyden önce *emeğin niteliğinin uğrayacağı değişikliği* belirtmek gerekir; bu değişim, giderek insanın durmadan kendini kafaca geliştirmesini, geniş bir ufka sahibolmasını, büyük bilgiler edinmesini ve inisiyatif sahibi olmasını zorunlu kılmaktadır. Sosyayist toplum, insanın uyumlu entellektüel gelişimine uygun koşulların ancak insanca etkinlik biçimlerinin en önemlisi olan çalışmanın komünizme geçiş döneminde bürüneceği biçim içinde yaratılacağını kabul eder.

Makineleşmenin ve tam otomatikleşmenin yayılmasıyla birlikte, üretimdeki çalışma artık yalnızca bir kol emeği olmaktan çıkar. İşçi giderek basit, salt otomatik hareketlerden kurtulur; çalışması giderek kafa emeği gerektiren çok sayıda öğeler içermeye başlar. Daha bugünden, bir çelik düküm işçisinin sovyet metalurji fabrikalarındaki çalışma süresinin yarısından fazlası, kafa emeğine harcanır (fırın rejimine bağlı hesaplar, erime sürecinin kontrolü, teknolojik verilerin analizi ve karşılaştırılması, vs.) Bugün, sosyalist bir

işletmedeki işçinin yaratıcı, rasyonelleştirici, yenileyici olması sık rastlanan bir olaydır.

Teknik ilerleme, kafa emeğiyle kol emeğinin birbirine yaklaşması sürecinin temel itici gücüdür. Fakat yalnız başına bu ilerlemenin, iki emek biçimi arasındaki farkı ortadan kaldırmaya yeteceğini düşünmek yanlıştır. Kapitalist ülkelerde, makineleşme ve otomatikleşme çoğu kez işçinin üretimdeki rolünün azalmasıyla, emekçinin akıllı makinelerin çırağı haline dönüşmesiyle sonuçlanır. Teknik ilerlemelerin farklı toplumsal koşullarda geliştiği, işçilerin üretiminin yönetilmesine etkin biçimde katıldıkları sosyalist ülkelerde böyle bir şey yoktur. Sosyalist toplum işçinin bir robot olmayıp, tekniğin yaratıcısı ve efendisi, eğitilmiş ve kültürlü bir insan olmasına özen gösterir. Sosyalist düzende genel ve mesleki eğitim sisteminin amacı budur. 50 milyondan fazla kişinin çeşitli eğitim kurumlarında öğrenim görmesi, Sovyetler Birliği'nde eğitime verilen önemin kanıtıdır.

İş gününün kısaltılması işçinin eğitim ve kültürünü artırması için en başta gelen koşuldur.

SSCB'de 1960'da işçi ve memurların 7 saatlik iğgününe ve temel işlerde çalışan başlıca mesleklerden işçilerinse 6 saatlik işgününe geçişi tamamlanmıştır. 1962 için 7 saatlik işgünü olan işçi ve memurların haftada 40 saat çalışması planlanmış ve 1964'ten başlayarak, tüm emekçilerin haftada 35 saatten, temel işlerde çalışan işçilerinse 30 saatten fazla çalışmaması öngörülmüştür. Böylelikle, işçi ve memurların çoğunluğunun haftada iki serbest günü ve 6 - 7 saatlik iş günleri olacaktır. Çalışma süresinin kısaltılması ücretlerde bir azalma olmaksızın uygulanacaktır.

Halk eğitimi sistemi, sosyalist düzende, kafa emeğiyle kol emeği arasındaki farkların ortadan kaldırılmasında çok önemli bir rol oynar. SSCB'de ve diğer sosyalist kamp ülkelerinde eğitim reformları eğitimle üretici çalışmanın birleştirilmesini öngörür. Bu durum, genç kuşağın eğitimini hissedilir ölçüde iyiye götürecektir.

Elbette ki, makineleşme ve otomatikleşme düzeyi ne olursa olsun, maddi üretim belirli bir fiziksel çaba olmaksızın olanaksızdır. Bundan çıkacak sonuç, gelecekte maddi üretimin hem kafa emeğinden hem de kol emeğinden öğeler içereceğidir. Bu, insanın kendini tam olarak gösterebileceği, hem fiziksel güçlerini hem de zihin kapasitesini ortaya koyabileceği yeni tip bir etkinlik olacaktır.

Yine gelecekte, kafa emekçilerinin her türlü fiziksel çabayı gereksiz kılan, anormal biçimde dar kapsamlı uzmanlık dallarının da ortadan kalkacağı görülecektir. Marx komünist toplumun tüm emekçileri, mesleklerinde kafa emeğiyle kol emeğini bağımsızca birleştireceklerdir, diye yazıyordu. Bu iki tip çalışma, komünist toplumun her üyesinin çalışmasında, onun zevklerine ve yeteneklerine göre, uyumlu biçimde birleşecektir.

Elbette ki, aydınlarla işçiler ve köylüler arasındaki duvarların ortadan kaybolması, işçi sınıfıyla köylülük arasındaki farkların yokolmasından daha uzun sürecek, zaman isteyen bir süreçtir. Lenin «Komünist toplumun üst aşamasına varılana kadar, aydınlar özel bir toplumsal kategori olarak kalacaklardır,» diye yazıyordu. (*)

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 33, s. 169, Rusça Baskı.

[] *Kadının Durumundaki Eşitsizlik Kalıntılarının Tasfiyesi*

Komünizm yolunda ilerleyiş sırasında yerine getirilecek büyük görevler arasında, kadının durumundaki eşitsizlik kalıntılarının tasfiyesi de yer alır. Sosyalizm kadını siyasi ve toplumsal alanlarda erkeğe eşit bir hale getirir (24. bölüme bakınız) fakat kadının eşitsiz durumuyla ilgili kalıntılar yine de varlığını sürdürür. Bunun nedeni temelde, ailenin daima toplumun bir çeşit ekonomik hücresi oluşu ve ev işlerinin bütün ağırlığının kadının omuzlarına yüklenmesidir. V. Lenin, devrimden sonra gelen ilk yıllarda, kadın elde ettiği haklar bakımından erkeğe eşit olmakla birlikte, «küçük ev hizmetleri onu bunaltır, boğar, aptallaştırır, aşağılaştırır, mutfakla çocuk odasına zincirler, utanç verecek kadar üretimden uzak, bayağı, sinir bozucu, alıklaştırıcı ve ezici bir çalışma içinde gücünü harcamasına sebebolur. *Kadının gerçek kurtuluşu,* gerçek komünizm, ancak küçük ev ekonomisine karşı, daha doğrusu bu ekonominin tümüyle yeniden kalıba dökülüp büyük sosyalist ekonomiyi oluşturması uğruna, iktidar sahibi proletaryanın yönetimindeki kitle mücadelesi zafere ulaştığında gerçekleşecektir» diye yazmıştır. (*)

Komünizme geçiş dönemi kadınların kesin kurtuluşunun leninist programını gerçekleştirmek için en geniş olanakları hazırlar.

En başta halkın beslenme sistemi, kamu hizmetleri işletmeleri ve çocuklar için açılacak ku-

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 29, s. 396, Rusça Baskı.

rumlar son derece geliştirilecektir. Toplum, yurttaşlara evlerdekinden daha ucuz, daha lezzetli ve zengin yiyecek çeşitleri sunduğunda, kamu hizmetleri işletmeleri her türlü ev işini yüklendiğinde, kadın nihayet evindeki yorucu ve az üretici uğraşlarından kurtulmuş olur. Toplum, çocuk bakımı ve eğitimi işlerinin büyük bir kısmını üstlendiğinde, kadının aile içindeki durumu önemli ölçüde düzelir.

Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerin ulusal ekonomi planları, gelecek yıllarda, bütün bu alanlarda geniş çapta tedbirlerin hayata geçirilmesini öngörmektedir.

Kadın ev işlerinden kurtulduğunda, kendini uyumlu biçimde geliştirmek ve kamu etkinliğine katılmak için zaman ve fırsat bulacaktır. Bu, kadının erkeğe göre geriliğinin *kesinlikle* ortadan kaldırılması demektir. Bu gerilik, kapitalist düzende acıklı bir hal almıştır. Kadın bilgi kazanmak ve yeteneklerini, kapasitelerini ortaya koymak için önünde yeni ufukların açıldığını görecektir. Bu, insanlığın yarısının kaderini değiştirecek olan büyük bir kurtarıcı devrim olacaktır.

Toplumsal üretimde kadının erkeğe eşit olması, hiçbirzaman ondan ağır «erkek» işlerini görmesinin istenmesi anlamına gelmez. V. Lenin «Kadının eşitliğinden sözedildiğinde, iş üretkenliği, iş hacmi, süresi, yada çalışma koşulları vs. de eşitliğin anlaşılmaması gerekir,» demiştir (*) Kadın, anne olmak gibi büyük bir toplumsal göreviyle ve tüm özellikleriyle yine kadın olarak ka-

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 30, s. 25, Rusça Baskı.

lacaktır. Komünizm kadar kadının değerini yüceltecek başka bir rejim yoktur, kadına büyük bir şefkat ve özen gösterilir, kişiliğinin gelişmesi için önüne bütün olanaklar serilir.

[] *Gelir Dağılımı Sisteminin Mükemmelleştirilmesi*

Maddi değerlerin dağılımındaki gerçek eşitsizlik ortadan kaldırıldığında, sınıf farkları ve diğer eşitsizlik kalıntıları da kesinlikle yokolur.

Bugün, bu eşitsizlik, çalışmada ve toplumsal mülkiyetin çeşitli biçimlerindeki farkların doğal sonucudur. İşçi ücretleri, çalışmanın niteliğine ve niceliğine bağlı olarak devlet tarafından saptanır. Kolhozcuların emeğinin değerlendirilmesi, ortak zenginliğin büyüklüğüne ve çalışılan günlerin sayısına göre, kolhozun kendisi tarafından yapılır. Bugün, bu değerlendirme bütün kolhozlarda aynı değildir, henüz bu aşamaya varılamadı! Çeşitli sanayi dallarında emeğin değerlendirilmesinde belirli farklara rastlanır. Kafa emeğiyle kol emeği arasındaki ayırım halâ varolduğundan, en kalifiye aydınlar, sade işçi ve köylülerden daha yüksek ücretler alırlar.

Komünizme yaklaşıldığı oranda, emeğin değerlendirilmesindeki farklar ve bunun sonucu olarak da, nüfusun tüm sınıf ve tabakalarının hayat koşulları arasındaki ayırımlar kademeli olarak ortadan kaldırılacaktır. Elbette ki, söz konusu edilen emeğin değerlendirilmesinde bir düzeye getirme değil nesnel bir süreçtir. Makineleşmenin gelişmesiyle birlikte, ulusal ekonominin çeşitli dallarında çalışma giderek makinelerin uzmanlar

tarafından kontrolü niteliğine bürünür, bunun sonucu ise doğal olarak emeğin değerlendirilmesi normlarında eşitlenmedir. Toplumda meydana gelen daha başka dönüşümler de buna katkıda bulunur: Bunlar, kooperatif ve kolhoz mülkiyetinin kademeli olarak ulusal mülkiyet düzeyine yükselmesi, kafa emeğiyle kol emeği arasındaki farkların kaybolması, ulusal gelirin çoğalması vs. dir.

Sosyalist devlet ücret politikasını ortaya koyar ve uygularken bu nesnel eğilimi gözönüne alır. Sovyetler Birliği'nde, ücret ve aylıklar arasındaki farkların azaltılması, en düşük ücret oranının yükseltilmesi eğilimi görülmektedir. 1957'nin Ocak ayından beri, az ücret alan işçi ve memurlara ödenen paralar % 33 oranında artırıldı. Aynı zamanda, yüksek ücret kategorilerini düzene sokmak ve bu alandaki aşırılıklara son vermek için de tedbirler alındı. İşçi ve memurların emeklerinin değerlendirilmesindeki genel yükselme çerçevesinde, gelecekte ücret artışları, özellikle yetersiz yada orta derecede para kazanan emekçilere ulaştırılacaktır. Böylece, yedi yıllık kalkınma planı gereğince, emeklerinin karşılığında az para alan işçi ve memurların ücretleri, 1965 yılına doğru, hemen hemen iki kat artmış olacaktır.

Diğer yandan, tüm emekçilerin gerçek ücretleri, fiyat indirimleri sayesinde daha da yükseltilecektir. Fakat tüketim maddelerinin fiyatlarındaki düşmeler, en başta daha çok mal satın alabilen halk tabakalarının, yani yüksek ücret alan kategorilerin işine yarar. Bu nedenle, devlet bugünkü aşamada çalışmalarının karşılığında az para alan emekçilerin ücretlerinin yükseltilmesi için

fiyatların düşürülmesine yarayabilecek kaynaklar araştırmaktadır. Fiyat politikası değişmiştir. Şu yada bu malın üretimi arttığı ölçüde, fiyatları azalır ve talep çoğalır. Aynı zamanda, alkollü içkiler, tütün gibi mallar ucuzlatılmaz, çünkü bunların tüketiminin artması toplumun çıkarlarına uygun değildir ve geçmişin insan sağlığına zararlı alışkanlık ve geleneklerin ortadan kalkmasına yardımcı olmak gereklidir.

Toplum içinde çalışmaya bağlı olarak dağıtılmayan, fakat karşılıksız yada herkesin yararına bedava olarak verilen ve halk *tüketim fonlarını* oluşturan maddi değerlerin çoğalması için özellikle geniş olanaklar açılır. Toplum, toplumsal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamak için lojmanlar, halk sağlığı merkezleri, öğretim, çocuk eğitimi kuruluşları, spor tesisleri gibi araçlara bu fonlar sayesinde kavuşur. Bu fonlar, aynı zamanda, toplum güvenliğini, öğrenci burslarını, kalabalık ailelere yapılacak maddi yardımları da karşılar.

Halk tüketim fonlarının hacmi hızla artar. 1958'de Sovyetler Birliği bütçesinin % 33 'ünü toplumsal ve kültürel ihtiyaç giderleri oluşturuyordu. Yapılan işin nitelik yada niceliğiyle doğrudan bağlantılı olmaksızın dağıtılan tüketim fonları payının, çalışmaya bağlı olarak dağıtılan fonlara göre daha hızlı artış gösterdiğini belirtmek önem taşır. İlk beş yıllık kalkınma planı dönemi başlangıcında, bu fonlardan harcamalar, bireysel ücret fonlarının % 24,4'ünü temsil ederken, 1958'de bu oran % 41,5'e yükselmiştir.

Birbirine paralel olarak uygulandığında, işe göre ücret ilkesiyle bedava yada herkesin hayrına

dağıtım ilkesi asla ters düşmez. Bedava dağıtım ilkesi, herşeyden önce, çocukların, okullu ve öğrencilerin, hastaların, sakatların ve ihtiyarların yani şu yada bu nedenle toplumsal üretime katılmayan toplum üyelerinin yararınadır. Fakat bu aynı zamanda, üstlenecek insanlar gerektiren bir kısım çabalardan emekçileri kurtardığından, onların da durumunu iyiye götürür.

Komünizme yaklaşıldığı ölçüde, ortak tüketim fonlarının payı sürekli olarak artar, çünkü bu, tüm toplum üyelerinin hayati ihtiyaçlarının karşılanmasının en ileri ve en ekonomik biçimidir. Sovyet halkının maddi refah yollarını belirlerken. N. Kruşçev, SBKP'nin XXI. Kongresine sunduğu raporda şunları söylüyordu: «Elbette ki parti ve hükümet, ücretlerin artırılması ve fiyatların düşürülmesi konusunda saptadığı çizgiyi kararlılıkla uygulayacaktır. Fakat bu olasılı yollardan yalnızca bir tanesidir Emekçilerin refahını yükseltmenin, toplumun tümü ve özel olarak da herkes için daha iyi hayat koşulları yaratmanın gerçekten komünist bir yolunu gerçekleştireceğiz. Bu yol, herkes için rahat konutlar sağlanması, halkın beslenmesinin örgütlenmesi, şimdi varolan hizmet servislerinin mükemmelleştirilmesi, çocuklar için açılan kurumlar ağının daha da yaygınlaştırılması, halk eğitiminin geliştirilmesi, dinlenme yerleri ve sağlık hizmetleri merkezlerinin kurulması, k ü l t ü r kuruluşlarının çoğaltılması v s. dir.» (*)

(*) N. Kruşçev, SSCB'nin ulusal ekonomisinin 1959 - 1965 yılları arasındaki gelişiminin rakkamları s. 60 -61.

Bu bakımdan, sosyalizm kapitalizmden temelden farklıdır. Sosyalist düzende insanların hayat koşullarını, iyiye götürmenin yolları, burjuva toplumundakilerden çok başkadır. Kapitalist toplumda olanaklar elverdiği ölçüde fazla miktarda maddi değere, evlere, otomobillere özel olarak sahibolmayı en büyük erek sayanlar pek çoktur. Elbette ki bunları herkes elde edemez ve bu değerler, temelde toplumun yüksek tabakalarımn elinde toplanır. Sosyalizmin ayırıcı özelliğinin tüm yurttaşların ev ve otomobil sahibi olmalarını sağlamak olduğunu düşünmek, sosyalizm konusunda çok kaba bir fikir taşımak demektir. Sosyalist rejim genel refaha ulaşmak için daha kısa ve daha rasyonel bir yol izler. Giderek artan sayıdaki maddi değer ve hizmetler yurttaşların ihitiyaçlarını daima daha iyi biçimde karşılamayı üstlenen toplumun elinde toplanır.

İnsanların ihtiyaçlarının bu yoldan karşılanmasının ekonomik faydası apaçıktır, çünkü toplumsal mülkiyetin kullanım giderleri (örneğin halka açık konutlar, umumi garajlardaki otomobiller için) bireysel mülkiyetin kullanım harcamalarından daha düşüktür. Bu nedenle, toplum tüm yurttaşlara önce düşük bir fiyata ve daha sonraları ise bedelsiz olarak giderek daha fazla miktarda maddi değer ve kamu hizmeti sunabilecek durumdadır.

Birçok avantajlardan ortaklaşa yararlanmak ekonomik bakımdan uygun ve bunun sonucu olarak da tüm toplum için elverişlidir; fakat elbette ki bu durum, yalnızca insanların kişisel zevklerine, alışkanlık ve eğilimlerine bağlı kalarak bir yerinde saymaya yol açmamalıdır. Toplumun gö-

revi pekçok maddi değer ve kamu hizmetleri çeşidini emrinde bulundurmaktadır.

Bir yandan *fiyatların düşürülmesi,* diğer yandansa *tüketimin sosyalleştirilmesi* ve ayrıca bireysel tüketim fonlarına bağlı olarak halk tüketim fonlarının daha hızlı çoğaltılması bedelsiz dağıtıma varacak olan yolu meydana getirir. Bu dağıtımın mekanizması - halka ait depolar, kamu hizmetleri kuruluşları, mağaza ve lokantalar - sosyalizmden komünizme geçiş döneminde ticari ve parasal ilişkilerle ticaretin büyük ölçüde gelişmesinden doğar.

4 KOMÜNİST EĞİTİMİ EMEKÇİLERİN

Sosyalizmden komünizme kademeli geçiş, aynı zamanda günlük hayatta ve toplumun manevi üst yapısında yani insanların bilinç ve geleneklerinde derin değişmeler meydana getiren karmaşık bir süreçtir. Komünist parti emekçilerin komünist eğitimi için bu gerçeği gözönüne alır ve bu değişmeleri en yüksek derecede hızlandırmak için gayret gösterir. Komünist eğitimin başlıca öğeleri toplum üyelerinin eğitim düzeyini, mesleki bilgilerini ve genel kültürlerini yükseltmek, emekçilerde komünist ideolojiyi geliştirmek, toplumun refahı için çalışmayı alışkanlık haline getirmek, komünist ahlakın kurallarına saygı uyandırmaktır.

[] *Eğitim ve Kültürün Yükselmesi*

Eğitim, insanın kültürel ve politik gelişiminin temelidir. Bu nedenle sosyalist toplum komünizme geçiş döneminde bu konuya en büyük bir dikkatle eğilir. Bugünkü teknik devrim, eğitim düzeyi konusunda daha da artan zorunluluklar ortaya koymuştur.

N. Kruşçev, SSCB Leninist Komünist Gençlik Federasyonu XIII. Kongresi'nde «İçinde yaşadığımız atom santralleri, uzayın fethi ve otomatikleşme çağında partimiz ve devletimiz tüm işçilerin, kolhozcuların orta öğrenim kazanması için çok büyük bir özen göstermek zorundadır,» demiştir. (*)

Bu nedenle, sosyalist devlet sürekli olarak, okulları çoğaltmakla, yükselen kuşağın iyi bir eğitim görmesi için gerekli koşulları yaratmakla uğraşır. Sovyetler Birliği'nde 8 yıllık ilkokul ve orta dereceli okullar sayısı 1958 ile 1965 yılları arasında 31,3 milyondan 45 milyona yükselecektir.

Aynı zamanda, yüksek öğrenimli kimselerin sayısı da hızla artmaktadır. Sanayi ve tarımda meydana getirilen değişmelerin sonucu olarak, mühendisler, teknisyenler ve tarım uzmanları yavaş yavaş üretimde ön planda yer alacaklardır. Uzman yetiştirmede dünyada birinci olan Sovyetler Birliği'nin, yüksek öğrenime yeniden daha büyük bir yaygınlık kazandırmayı planlaması işte bu nedenledir. SSCB'de, 1952 - 1958 yılları arasındaki yedi yıllık plan döneminde 1,7 milyon insan yüksek öğrenim yapmıştır, bu sayı 1959-1965 yılları arasında 2,3 milyona ulaşacaktır. 1965'de yüksek öğrenimli insan sayısı 4,5 milyonu aşacak, yani 1958'dekinin % 50 oranında fazlasına erişecektir.

Bu evrim, komünizme yaklaşıldığında, sosyalist toplum üyelerinin büyük kitlesinin orta yada

(*) SSCB Leninist - Komünist Gençlik Federasyonu XIII. Kongresi, 15 - 18 Nisan 1958. Steno ile yazılmış tutanaklar. «Genç Muhafız Alayı» yayınları Moskova, 1959, s. 278, Rusça Baskı.

yüksek eğitim görmüş olacağının kanıtıdır. Bu, temelde, toplumu daha da eğitilmiş ve kültürlü kılacak *yeni bir kültür devrimidir.*

Eğitimin niteliği, orta ve yüksek öğrenim kurumlarının nasıl olmaları gerektiği sorunu, ilkeler ve pratik açısından büyük bir önem kazanmaktadır. Bilim ve tekniğin hızla ilerlemesi, *tüm* emekçilerin eğitilmiş olmalarını gerektirmektedir. Fakat bu görev, maddi üretimin ihtiyaçlarından soyutlanırsa yerine getirilemez. Bunun anlamı, tüm toplum üyelerinin daha eğitimleri sırasında üretici çalışmaya katılmak zorunda olduklarıdır. Toplumun çıkarı, gençlerin «hayata atılmaya hazırlık sürelerinin» kısaltılmasını, onların elverdiğince çabuk çalışmaya katılmalarını gerektirir. Bu durum, gençlerin entellektüel bakımdan olgunlaşmalarını hızlandıracak ve sosyalist toplumun faydalı üyelerinin manevi oluşumlarını yararlı biçimde etkileyecektir.

Marksizmin ustaları, sosyalizmde eğitimin nasıl bir niteljk kazanması gerektiğini ana çizgileriyle belirttiler. Onlar modern üretimin bilimsel öğeleriyle en çok kullanılan iş araçlarını çalıştırma yöntemlerinin birleştirilmesini öngören *politeknik* eğitim fikrini öne sürdüler. Lenin şöyle yazıyordu: «...Gelecekte eğitimi genç kuşağın üretici çalışmasıyla birleştirmeyen ideal bir toplum düşünülemez. Eğitim ve öğretim, üretici çalışma olmaksızın teknik gelişmenin ve bilimsel bilgilerin gerektirdiği düzeye ulaşamayacaktır. Gerektiği gibi paralel bir eğitim ve öğretim olmazsa üretici çalışma için de aynı şeyi söyleyebiliriz. (*).

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 2, s. 485.

Bununla birlikte, eğitimle üretici çalışmayı birleştirmek için en uygun biçimin ne olduğu sorusuna ancak pratik somut bir cevap verebilir. SSCB'de eğitimin örgütlenmesinde elde edilen deneyin eleştirisel analizi bu şeklin bulunmasını sağladı. Bu eğitim şekli, eğitim sisteminin 1958 - 1959' da SBKP MK'sinin inisiyatifiyle köklü biçimde yeniden örgütlenmesinde temel olarak alındı. Sovyet okullarının yeniden örgütlenmesinin dünya çapında bir önemi vardır, bu deneyin tüm sosyalist ülkelere faydalı olması sebepsiz değildir.

Bu reform politeknik öğrenimi ilkelerinin geniş çapta uygulanması ve eğitimle üretimin hissedilir ölçüde birbirine yaklaştırılması şeklinde yapıldı. Herşeyden önce genel ve zorunlu eğitim düzeyi yükseltildi: Zorunlu öğrenim süresi yedi yıl yerine sekiz yıla çıkarıldı. Bu orta öğrenimin ilk aşamasıydı. İkinci aşama ise genel eğitimle mesleki eğitimin birleştirilmesi, öğretimle üretici çalışmanın yakınlaştırılması ve her öğrenciye bir meslek kazandırılmasıdır. Sekiz yıllık ilkokulları bitirenler ya genç işçilerin ve kırsal bölgeler gençliğinin üç yıllık orta öğrenim veren akşam yada mektupla öğretim okullarına yazılabilir yada teknik sanat okullarına devam edebilirler. Bu teknik öğretim okullarında atölyelerden yada büyük işletmelerin, sovhozların, S.R.T. ve S.M.T. lerin ve kolhozların atölyelerinde yapılır. Burada öğrenciler eğitim süresinin üçte birini üretim çalışmasına ayırırlar.

Politeknik eğitim ve komünist eğitimin yeni bir biçiminin geliştirilmesine özellikle önem verilmektedir: Bu eğitim *yatılı okullarda* yapılacaktır. 1959 - 1965 yedi yıllık plan döneminin sonlarına

doğru 2,5 milyon öğrenci bu okullarda barınacak ve eğitimlerini yapacaklardır. Gelecekte bu tip okulların en fazla sayıda öğrenciyi kabul edebilecek biçimde yaygınlaştırılması düşünülmektedir. Aynı eğitimle üretimin sıkı birliği ilkesi yüksek öğrenim kurumlarında uzmanların yetiştirilmesinde de geçerlidir. Burada derslerin üretici çalışmaya hiç ara vermeksizin örgütlenmesine önem verilir. Sanayide, ulaşımda, tarımda ve hatta toplumsal çalışmanın daha başka dallarında işgören gençlere üniversite ve büyük okullara girişte öncelik tanınır.

Böylece sosyalist toplum için çok önemli bir sorun çözülmüş olur: Hem toplum üyelerinin büyük kitlesinin ulusal ekonomideki gelişmenin ihtiyaçlarının gerektirdiği şekilde maddi üretime katılması, hem de çalışanların genel eğitim düzeyinin yükseltilmesi sözkonusudur. Toplumsal ve bireysel çıkarların uyumlu biçimde birleştirilmesi için akılcı bir yöntem bulunmuştur. Doğrudan doğruya üretimde çalışanlar için en elverişli koşullar doğal biçimde yaratılır.

Sosyalist toplumun eğitimin yükseltilmesi ve mesleki öğrenimin geliştirilmesine bu kadar büyük önem vermesi, onun yalnızca dar bir alanda çalışan uzmanlar yetiştirmeyi düşünmesinden değildir. Amacı çok daha geniştir. Bu erek insanın uyumlu gelişimidir. Çok kimse giderek kültüre daha fazla önem veriyor, edebiyata, müziğe, resim sanatına ve tiyatroya değer veriyor ve bunları anlamaya çalışıyorsa, bu sebepsiz değildir.

Komünizme doğru yol alındığı ölçüde, her insan ufkunu sürekli olarak genişletmek ve yete-

neklerini geliştirmek için daha büyük olanaklardan yararlanabilecektir.

[] *Komünist Düşüncelere Bağlılığın Arttırılması*

Geniş halk kitlelerinin komünist düşüncelere bağlanması, sosyalist rejimin en büyük başarılarından biridir. Toplumun, komünizmin kurulmasında elde edilen başarıları sağlamlaştıran ve kitlelerin enerjisini çelikleştiren bu bağlılığı güçlendirmekte çıkarı vardır.

Komünist düşüncelere bağlılıkla, bilimsel komünizmin *teorisinin bilinmesini* birbirine karıştırmamak lazımdır. Teorinin bilinmesi, ideolojik formasyonda yararlı olmakla birlikte, komünizm davasının haklılığına inanç yalnız bu yoldan elde edilemez. Komünizmin kuruluşunun pratiği en iyi okuldur. Bu anlamda, ulusal ekonomi ve kültürdeki yeni ilerlemeler ve emekçilerin refah düzeyinin yükseltilmesi komünist düşüncelere bağlılığın güçlendirilmesinde tayin edici rol oynayacaklardır.

Bununla birlikte, bu söylediklerimiz ideolojik eğitim yöntemlerinin küçümsenmesi anlamına gelmez. Tersine olarak, bunların önemi durmadan artmaktadır. Bu yöntemler, en başta, *komünist düşüncelerin yayılması, marksist - leninist dünya görüşünün propagandası ve politik eğitimidir.*

Komünist parti, marksist - leninist dünya görüşünün yalnızca kendi öncüleriyle, işçi köylü ve aydınların bir özelliği olmayıp tüm toplum üyelerinin düşüncesi olması için çalışır. Bu çok büyük bir görevdir. Fakat, marksizm - leninizmin, emekçilerin hayati çıkarlarına uygun olması, bu göre-

vin yerine getirilmesini kolaylaştırır. Bu, komünizme doğru ilerledikçe, *tüm marksist - leninist dünya görüşüne sahibolacağının güvencesidir.*

Sovyetler Birliğinde komünizmin kuruluşunun planları, ideolojik çalışma için en elverişli koşulları biraraya toplamayı öngörmektedir. Basın, radyo, televizyon, sinema, kültür ve eğitim kuruluşları geniş ölçüde geliştirecektir. Gazete, dergi ve kitapların tirajı arttırılacaktır.

Komünist düşüncelerin öğretimi hayata bağlı olduğu derecede, bunları kitlelere benimsetmek başarılı olur. Görev yalnızca teoriyi açıklamak değildir, insanlara onu hayata geçirmeyi de öğretmek gereklidir. İşte bu nedenle parti, ideolojik eylemle komünizmin kuruluşunun pratiğinin birbirinden kopmaması için güçlü bir mücadele yürütür.

Edebiyat, radyo, televizyon, tiyatro, sinema ve plastik sanatlar ideolojik eğitim için büyük olanaklara sahiptir. Bunlar, geniş halk kitlelerine komünizmin soylu ereklerini iletir ve bunu en etkileyici biçimde yaparlar, çünkü bu araçlar insanın yalnız bilincini değil, duygularını da etkiler.

Halkın komünizm doğrultusundaki hareketi, edebiyat ve sanatın önünde hayranlık verici yeni ufuklar açar. Komünizmin kuruluşunun getirdiği yüce görevler ve yeni insanın doğuşu, yüksek sanat değeri olan, fikir bakımından zengin eserlerin esin kaynağıdır. Fakat yazar ve sanatçıların halkın hayatını ve isteklerini yakından bilmeleri mutlak biçimde gereklidir.

Partinin, *Sanat ve Edebiyatın Halkın hayatıyla sıkı bağı* adlı önemli belgesi'nde (1957) şöyle denilmektedir: «Edebiyat ve sanat halkın haya-

tına çözülmez biçimde bağlı bulunmalı, sosyalist hayatımızın zenginliğini ve çeşitliliğini gerçek anlamıyla yansıtmalı, Sovyet halkının büyük dönüştürme çalışmasını, istek ve hedeflerinin soyluluğunu, yüksek ahlaki niteliklerini inandırıcı ve parlak biçimde göstermelidir. Edebiyat ve sanatın yüce toplumsal amacı, halkı komünizmin kuruluşunda yeni başarılar için mücadelede harekete geçirmektir.» (*)

İdeolojik eğitim çalışmasının da kendine göre güçlükleri, üstesinden gelmesi gereken engelleri vardır. Burada söz konusu olan, bazı insanların bilincindeki kapitalizm kalıntıları ve komünizmin kuruluşunu güçleştiren burjuva ideolojisinin yozlaştırıcı etkisidir. Kalıntıların kesinlikle ortadan kaldırılması, komünizme geçiş döneminde önemli bir görevidir.

En başta, çalışma ve özel mülkiyet karşısında yanlış tutum, milliyetçilik ve dini önyargılar, sarhoşluk, kadına karşı saygısızlık, kötü gelenekler gibi geçmişin kalıntılarını kökünden kazımak gereklidir.

Kapitalizmin kalıntılarına yalnız yaşlı kuşak temsilcileri arasında rastlanabileceği gibi hayallere kapılmamalıdır. Ne yazık ki, gençliğin ideolojik bakımdan tam olarak olgunlaşmamış bir kesimi de bu kötü mirasın etkisinden kurtulamaz. Burjuva kültürü ve hayat tarzının sahte parlaklığına kapılmaya hazır olan bu gençler, bu görünüşün altında yatan gerçek facialarını, yani kapitalist dünyadaki emekçileri tehdideden işsizliği,

(*) N. Kruşçev, Sanat ve Edebiyatın Halkın Hayatıyla Sıkı Bağı, s. 20, Rusça Baskı.

maddi kaynakların güvenilmezliğini, gelecek korkusunu farketmekten acizdirler.

Sosyalist ülkelerle kapitalist dünyanın birbirinden aşılmaz bir duvarla ayrılmış olmadığını da gözönünde bulundurmak gerekir. Burjuva fikir, görüş ve gelenekleri en çeşitli kanallardan sızar ve pek tutarlı olmayan kafalarda bir takım etkiler uyandırılır.

Sosyalist devletlerin barış içinde birarada yaşamaya taraftar oluşları, proleter dünya görüşünün burjuva görüşlerine karşı mücadelesinde «ateşkes» anlamına gelmez. Tersine, bu mücadele daha da sertleşmektedir, çünkü, politik ve ideolojik durumunu kaybetmek istemeyen burjuvazi, sosyalist ülkelere karşı ideolojik saldırısını durmaksızın şiddetlendirir.

İşte bu nedenle, SBKP'nin XXI. Kongresi «yükselen kuşağın komünist eğitimine özel bir dikkatle eğilirken», «düşman burjuva ideolojisine karşı amansız bir mücadele yürütme» zorunluluğunu bir kez daha ısrarla belirtmiştir.

[] *Komünist Olarak Yaşamayı ve Çalışmayı Öğrenmek*

Komünizmi kurmak sıkı çalışmayla, durmaksızın daha üretici biçimde çalışmayla olur. Bunun için, yalnız işçi, köylü ve aydınların mesleki bilgilerini ve kültürlerini sürekli olarak yükseltmek yetmez, insanlarda *iş karşısında komünistçe tutumu* da geliştirmek gereklidir. Tüm maddi ve kültürel değerleri yaratan çalışmanın bütün insanların en başta gelen hayati ihtiyaçları halini alması için bu bilinçli tutumu geliştirecek eğitici eylem partinin en önemli görevlerinden biridir.

İş karşısında komünistçe tutum, herşeyden önce, zorla yada alınacak ücret bu çalışmaya bağlı olduğu için değil, yüksek bilinç ve ahlaki görev duygusu böyle gerektirdiği için çalışmak arzu ve iradesidir. Bu, aynı zamanda canlı, yaratıcı, yenilikçi bir çalışma anlayışı, ürünlerin kalitesini yükseltmek ve maliyet fiyatlarını düşürmek için üretkenliği sürekli olarak arttıracak araştırmalar yapmak istediğidir.

Sosyalizmin büyük gücü, insanları sömürüden kurtarmasından ileri gelir; bu ise çalışmaya isteklendirecek büyük manevi güçler yaratır. Topluma yararlı olmak için duydukları ateşli istek, son yıllarda, binlerce, binlerce Sovyet gencini Sibirya ve Uzak Doğu'nun çıplak topraklarına, yeni kurulan şantiyelere gitmeye itmiştir. Aynı istek, sade bir Sovyet yurttaşı olan Valentina Gaganova'nın ve ondan örnek alan binlerce emekçinin, bir süre için daha az para kazanmayı kabul ederek kendi öncü ekiplerini bırakmalarına ve geri kalmış ekiplere katılıp bunların kendilerini aşmış bulunan arkadaşlarına yetişmeleri için yardımcı olmalarına yolaçmıştır.

Komünizme yaklaşıldığı ölçüde, iş karşısında bilinçli ve gerçek anlamda komünistçe tutum yalnızca üretimde çalışan en iyi emekçilere özgü olmayacak, çalışanların büyük kitlesine yayılacaktır. Elbette ki bunun anlamı, çalışmaya isteklendirici maddi etkenleri ortadan kaldırıp, bunların yerine manevilerini koymak değildir. Maddi çıkar, üretimi yükseltmek için önemli bir itici güç olarak kalır. Fakat, komünizme geçiş döneminde, bunlara eklenen manevi etkenler giderek üstünlüğü ele alır.

Sosyalist toplumda pekçok inisiyatif bu söylediklerimizi gerçekleştirmek için gerekli koşulları yaratma kaygısından dolayı ortaya çıkar. Bu tedbirlerden bazıları, insanların çalışmayı sevmesini önleyen engelleri ortadan kaldırmaya yöneliktir, bunlar, ağır, nahoş ve hele hele sağlığa zararlı işleri kademeli olarak makinelere yüklemeyi, iş gününü ve haftalık toplam iş saatlerini azaltmayı amaçlar. Daha başka tedbirler, çalışmayı ve çalışanları canlandırmaya ve hareketlendirmeye yöneliktir. Bunlar arasında özellikle ünvan yükseltmeyi, en iyi işçi, kolhozcu ve devlet görevlilerine verilen madalya ve onur belgelerini; böylelerinin yüksek iktidar organlarına, parti örgütlerinin ve toplumsal örgütlerin yönetim görevlerine atanmalarını, ayrıca basın, radyo, edebiyat ve sanat aracılığıyla dikkatlerin hergün öncü işçilere çekilmesini sayabiliriz.

Bununla birlikte, iş karşısında komünistçe tutum, yalnızca yukarının etkisiyle insanlara kabul ettirilemez, tabanın da aynı şekilde bunda rolü vardır. Çağımızın karakteristik özelliği, emekçi kitlelerin kendi içlerinden çıkacak komünist tarzda çalışmayı benimseyeceklerin sayıca artması için bizzat çaba göstermeleridir. Bunun kanıtı, Sovyetler Birliği'nde geliştirilen ve kendini kesinlikle bu amaca adayan komünist çalışma ekipleri hareketidir.

Bu hareketin başka bir amacı daha vardır: Komünist olarak yaşamayı öğrenmek! Günlük hayattaki, aile içindeki ve herkesle olan ilişkiler komünist ahlakın gerektirdiklerine uygun olacak biçimde yaşamayı benimsetmek. Bu slogan, toplum üyelerinin en kısa zamanda *komünist hayat tarzı'na* ulaşabilme kaygılarını dile getirir. Bu ha-

yat tarzı, insanların şimdiye kadar görüp geçirdikleri arasında en temiz, en akıllıca, insani yönden en zengin olanıdır.

Sosyalist devlet ve partinin işbirliği içinde çalışması ve diğer yandan da toplumun geniş tabakalarının inisiyatifi tüm insanların ahlaklarının, komünist ahlak düzeyine yükseltilmesini sağlar. Bu, ilkeleri komünizmin uğruna fedakarlık, düşmanlara karşı uzlaşmazlık, toplumsal görev bilinci, toplumun refahı için çalışmaya etkinlikle katılma, toplum hayatı kurallarına özgür iradeyle uyma, dostça yardımlaşma, dürüstlük ve namusluluk, kamu düzenini bozmaya kalkışanlar karşısında katılık olan bir ahlakın yaratılması demektir.

Komünizme doğru yol alındığı oranda, toplum üyelerinin yalnızca manevi ihtiyaçlarının artmadığı, halka açık yerlerde, aile içinde ve günlük hayattaki davranışlarıyla ilgili isteklerinin de çoğaldığı görülür. Bu istekleri yerine getirmek için giderek daha çok manevi baskı yönetemlerine başvurulacaktır. Aynı zamanda yeni insanın eğitimi özellikle komünist ortaklıkların (kollektivitelerin) kendi eseri olacaktır.

Sosyalist ülkelerin deneyi, komünist ahlakın en büyük düşmanı olan bencil bireyciliğe karşı en etkili mücadelenin, bunun karşısında eylemli kollektifçiliğin (ortaklaşacılığın) çıkarılması olduğunu daha şimdiden göstermiştir. Kollektifçilik komünizm ereğine en iyi uyan eylemdir, çünkü halkın davasına hizmeti hayatın en yüce kuralı sayar. Ayrıca, insan kişiliğinin gereklerine mutlak biçimde uygundur, insanlarda en güzel nitelikleri geliştirir.

Bu nedenle, komünist parti, komünizme geçiş döneminde, partinin temel örgütlerinde, Komsomol örgütünde (Komünist Gençlik Örgütü) ve sendikalarda, insanların doğrudan etkinlik yerleri olan işletmeler ve kuruluşlarda eğitim eylemine kesinlikle büyük bir önem verir. Sosyalist kollektifçilik, gerektiğinde yola gelmez gibi görünen insanları bile yeniden eğitebilecek, onları topluma yararlı unsurlar haline getirebilecek kadar büyük bir inandırma gücüne sahiptir. Kollektifçiliğin, ilerici pedagojinin ve özellikle A. Makarenko'nun (*) yöntemlerinin temelini oluşturması sebepsiz değildir.

SBKP, özellikle ortaklıkların (kollektivitelerin) haklarını genişleterek, iktidarını artırarak, etkinlik alanlarını büyülterek, rollerinin daha da artmasını sağlamaya çalışmaktadır. Ortalık ne denli birlik içinde çalışıyorsa, üyeler üzerindeki etkisi de o denli büyük olur. Hayatın yoğun olduğu, üyeleri aktif, inisiyatif dolu ve büyük bir görev için kendilerini feda edebilecek kimseler olan bir ortaklığın (kollektivitenin) birlik halinde olduğu söylenebilir.

Yarının görev duygusuna, komünist ilkelerden esinlenen bir bilince sahip insanın bu kollektivitelerde oluşacağı kuşkusuzdur.

(*) A. Makarenko (1888 - 1939) Sovyet pedagog ve yazarı; çocuk eğitimi çalışmaları konusunda bilimsel Sovyet yöntemlerinin yaratıcısı. Makarenko, 1920 - 1928 yılları arasında eğitilmesi zor çocukları iş içinde eğiterek hayata kazandırmak üzere bir tatil köyü kurmuş ve yönetmiştir. Yeni eğitim yöntemleri uygulayan Makarenko, eskiden serseri çocuklar olan tatil köyü öğrencilerini çalışma ve toplum hayatına kazandırmayı başarmıştır.

5 SOSYALİST DEMOKRASİNİN GELİŞMESİ

Sosyalist demokrasinin gelişmesi ve mükemmelleşmesi, komünizme geçiş döneminde, komünist kuruluşun yapısı gereği olan özellikle önemli bir görevdir. Yeni toplum, ancak başkasının iradesine boyun eğmiş uysal hizmetkârlar gibi davranmayıp toplumsal hayatın yeni biçimlerinin bilinçli yaratıcıları olarak çalışan milyonlarca emekçinin en etkin, en enerjik katkısıyla kurabilir. Komünizme ne kadar yaklaşılmışsa toplumun tüm üyelerinin sosyalist devletin sorunlarının çözümüne katılmasında o denli fazla çıkarı vardır. Emekçiler yalnız çalışmaları ile değil, önerileriyle, akıl vermeleriyle, yeni fikirleriyle de sosyalist devlete yardımcı olurlar.

[] *Sosyalist Demokrasinin Geliştirilmesinin Başlıca Yolları*

Demokrasi, herşeyden önce devlet örgütlerinin çalışma yöntemleri ve yapısının sürekli olarak mükemmelleşmesi ve büyük kitlelerle olan bağlarının sıkılaşması yönünde gelişir. Politik yapı,

emekçilerin kamu işlerine doğrudan doğruya katılmaları için giderek daha çok olanağa sahibolacakları biçimde yeniden örgütlenir.

Devlet yapısında doğrudan doğruya halka bağlı örgütlerin daha büyük bir yer aldığı görülür. SSCB'de herşeyden önce işçi temsilcileri Sovyetleri için bu söylediğimiz geçerlidir. Sovyetler, hem kamu iktidarı organları hem de temsil yetkisi en büyük toplumsal örgütlerdir. Bunlar kamu iktidarı ve toplumsal etkinlik unsurlarını bir bakıma birleştirir, toplumun devlet halini aldığı yada bunun tersinin meydana geldiği birleşme noktasını oluştururlar. Halkın şu yada bu kısmını biraraya getiren toplumsal örgütlerden farklı olarak Sovyetler tüm halkı temsil ederler.

Sovyetler temsilcilerinin büyük çoğunluğu profesyonel politikacılar olmayıp üretici çalışmada görevli insanlardır, bunlar çalışma saatleri dışında toplumsal görevlerini yerine getirirler. Sovyetler en demokratik biçimde oluşturulurlar: Doğrudan doğruya seçimle işbaşına gelirler. Seçmenler temsilcilere vekillik verirler ve bunun yerine getirilmesini isterler. Sovyet temsilcileri düzenli aralıklarla çalışmalarının raporunu seçmenlere sunarlar, seçmenler gerekli görürlerse temsilcileri görevlerinden alabilirler.

Bütün bunlar Sovyetlere komünizme geçiş döneminde büyük olanaklar sağlar. Komünizmin kuruluşu sırasında işlevleri ve etkinlikleri durmaksızın artmaktadır. Yetkileri giderek daha yeni alanlara yayılır. Çalışmaları, halkla daima daha sıkı bağlar kurmaları ve halkın ihtiyaçları ve istekleri konusunda giderek daha iyi bilgi almaları anlamında mükemmelleşmektedir. Bu amaçla

Sovyetlere bağlı pek çok komisyon kurulmuştur ve temsilciler seçmenlerin ortaya attığı tüm sorunların incelenmesinde etkin bir rol oynarlar.

Yasa tasarıları ve devletin kararları konusunda, ekonomik ve kültürel kuruluşun belli başlı sorunları üzerine halka danışmalar sosyalist demokrasinin gelişimine özellikle büyük katkıda bulunur. Örneğin SSCB'de sanayi ve kuruculuğun yönetiminin dönüşümüyle ilgili yasa tasarısı hakkında, ayrıca emeklilikle, eğitimle ilgili yasalar konusunda halkın görüşleri alınmıştır. Bu pratik giderek gelişmektedir.

Komünizme geçiş dönemi yerel örgütlerin haklarının gittikçe yayılmasıyla da karakterize edilir. Yalnızca, tek bir bütün olarak ulusal ekonomiyi yönetmek için gerekli işlevler, merkezi ekonomik örgütlere devredilmiştir. Diğer sorunlar giderek yerel örgütler tarafından incelenmektedir. Devlet, yerel yöneticilerin formasyonu denendiği ve halkın kültür ve politik bilincindeki yükselme daha hızlı tempolar kazandığı ölçüde, daha büyük bir cesaretle yerel örgütlerin haklarını genişletir.

Şu son yıllarda Sovyet cumhuriyetlerinin, ve bölgelerin iktidar organlarının, kolhoz ve sovhozların hakları büyük ölçüde genişletilmiştir. Federal ölçüdeki çok sayıda işletmelerin yönetimi artık cumhuriyetlerdeki otoritelerin yetkisindedir.

Bütün bunlar yönetimle kitleleri yaklaştırır, yönetimin ağırlık merkezini ekonomik planların kaderinin tayin edildiği yerlere kaydırır. İktidar organları ile kitlelerin yaklaşması, emekçileri devletin hayati sorunlarının çözümüne, memurların

denetlenmesine daha kolaylıkla özendirir. Bu durum bizzat yönetim yöntemlerini de daha demokratikleştirir. Elbette ki yerel organların haklarının yaygınlaşmasının da sınırları vardır. Bu sınırları halkın genel çıkarları, en önemli ekonomik, toplumsal ve politik süreçlerinin tek merkezden yönetilmesi zorunluluğu belirler.

Ulusal ekonominin yönetim yöntemlerinin mükemmelleşmesi komünizme geçiş döneminde özellikle önem kazanır. Burada, sosyalist devlet etkinliğinin en başta gelen alanı sözkonusudur. Bu alan daraltılmayacak, komünizme yaklaşıldığı ölçüde daha da genişletilecektir. V. Lenin, daha 1918'de Ulusal Ekonomi Konseyleri için şunları söylüyordu: «Bu aygıt (sovnarhoz) örgütlü toplumun belli başlı işlevlerini yerine getirerek büyüyecek, gelişecek ve sağlamlaşacaktır.» (*)

Bununla birlikte, komünizmin kuruluşu sırasında, ekonomik örgütler, politik örgütlerde olduğu gibi evrimleşmeli, en yüksek ölçüde üretime yaklaşmalı, emekçilerin etkinliklerine yardımcı olmalıdır. Leninizm, komünizme yaklaşıldığı oranda, ekonomi yönetiminin sürekli olarak daha demokratik temellere dayandırılarak yapılması gerektiğini öğretir.

Sovyetler Birliği'nde, ulusal ekonominin yönetiminde 1957'de gerçekleştirilen dönüşüm, bu ihtiyaca kesinlikle cevap verir. Sovnarhozlar oluşturulduğunda, büyük teknik ve ekonomik kurullar bunlara bağlı olarak yaratıldı. Bu kurumlar, tüm ülkede, binlerce, binlerce öncü işçiyi sinelerinde

(*) V. Lenin B,ütün Eserleri, c. 27, s. 433 - 434.

toplar. Sürekli üretim konferansları işletmeler için büyük bir önem taşır. Bu konferanslara, işçilerden, devlet memurlarından, sendika temsilcilerinden, yönetim kademelerinden, komünist gençlik örgütü ve partiden, bilim ve teknik adamlarının derneklerinden seçilen 6 milyon üye katılır. Bu konferanslar geniş haklara sahiptir ve işletmelerin etkinliğini köklü biçimde etkileyebilirler.

Şimdiki yeniden örgütlenmenin en başta gelen görevi yönetimde tutucu ve bürokratik eğilimleri yoketmektir. Bu eğilimler genellikle, sosyalist demokrasiyi içeriğinden yoksun etmek, onu boş formalitelere dönüştürmek, pratik tartışmaların yerine cafcaflı söylevler getirmek, canlı ve verimli görüşler yerine kof cümleler ve hiçbir şeyi değiştirmeyecek olan kararlara yervermek şeklinde ortaya çıkar. Şekilcilik, bu günkü koşullarda, basmakalıpçılık ve bürokratizmin en direngen biçimidir. Bürokrat kitlelere güvenmez, için için onların öneri ve ihtiyaçlarını hor görür. Bununla birlikte komünizm, kitlelerin partinin yönetiminde yarattıkları bir eserdir, herkesin bilincine işlemeli, herkesin eti kemiği olmalıdır. Bu nedenle komünist parti bürokratik eylemlere karşı yorulmak bilmeksizin bir mücadele yürütür ve emekçileri bu mücadeleye çağırır.

Komünizme geçiş döneminde, tarım kooperatiflerinde demokrasiyi geliştirmek ve güçlendirmek en başta gelen görevlerden biridir. Kooperatiflerin ortak ekonomilerinin yönetiminde demoktarik biçim ve yöntemler geliştirilmeksizin ticari ve parasal ilişkilerde bir gelişme olmaz. Kolhozcularda ekonomi sorunlarına karşı ilgi, ancak

kooperatifin genel kurul üyelerinin layık oldukları yerleri aldığı, kolhozun iç hayatıyla ilgili sorunları çözmek sözkonusu olduğunda sade kolhozcuların görüşlerinin tayin edici rol oynadığı yerlerde güç kazanır.

[] *Devletin Bazı Görevlerinin Toplumsal Örgütlere Devredilmesi*

Komünizme geçiş devresinde, demokrasi geliştiği ölçüde yepyeni bir eğilim ortaya çıkar. Bu eğilim devlet görevlerinin kademeli olarak toplumsal örgütlere verilmesidir.

N. Kruşçev, SBKP'nin XXI. nci Kongresine sunduğu raporunda Sovyet toplumsal örgütlerinin artık kültür, halk sağlığı, tedavi merkezleri ve sportif hareketlerle ilgilenmesi gerektiğini söylüyordu. Toplumsal örgütler şimdiden politik ve bilimsel bilgilerin halk arasında yayılmasına katkıda bulunmaktadır. Milis güçleri ve mahkemeler gibi devlet kuruluşlarına paralel olarak toplumsal örgütler kamu düzeni ve güvenliğin korunması görevini üstlerine almalıdırlar.

Böylece toplumsal örgütlerin hak ve görevleri gözle görülür ölçüde genişler. Bu herşeyden önce emekçi kitlelerin örgütlerini, örneğin sendikaları ilgilendirir. Bunların hak ve görevlerinin genişletilmesi sorunu, SBKP Merkez Komitesinin, 1957 Aralığında, tüm üyelerin katıldığı bir toplantısında alınan kararın konusu olmuştur. Sovyet sendikaları bugün işçi ve memurların üretimin yönetimine katılması, iş örgütlenmesinin denetlenmesi, emekçilerin ücret ve günlük yaşantılarının kontrolü için daha da büyük olanaklara sahiptir. Sendika komitelerinin bundan böyle, üretim plan-

larının hazırlanmasına katılmaya, işletme yöneticilerinden planların uygulanması ve toplu sözleşme hükümlerinin yerine getirilmesi üzerine rapor istemeye hakları vardır. İşletmenin sendika komitesinin rızası olmadan, yönetim sorumluları, üretim normlarına ve baremlere göre kategoriler oluşturulması dışında, işçi yada memurları işten çıkaramaz. İşletmelerin sendika komiteleri, gerektiğinde, toplu sözleşme hükümleri uyarınca verdiği sözleri yerine getirmeyen, bürokratik zihniyet gösteren yada iş kurallarına uymayan ekonomik yönetim kademeleri sorumluları hakkında azle kadar varan yaptırımlar isteyebilir.

SBKP'nin XXI. Kongre kararları, halk sağlığı ve tedavi merkezleri sorunlarının da sendikaların yetkisinde olduğunu göstermektedir.

Devletin görevlerinin toplumsal örgütlere devredilmesi nedendir?

Çünkü, sosyalizmin koşullarında, toplumsal yönetim yöntemleri devlet tarafından uygulanan yönetim yöntemlerinden çoğu kez çok daha etkilidir, toplumsal yöntemler halkın etkinliği üzerine kurulmuştur, yani insanlar kararnamelere, yukarıdan gelen buyruklara göre hareket etmez, ortaklaşa alınan ve dolayısıyla yerel koşul ve çıkarları daha iyi hesaba katan kendi kararlarından esinlenirler. Bu, insanlarda daha büyük bir heves uyandıran, onları ortaklıklarıyla (kollektiviteleriyle) ilgili sorunlar üzerinde düşünmeye, toplumsal hayata katılmaya isteklendiren toplumsal yöntemlerin muazzam avantajlarından biridir.

Bu yöntemlerin bir başka elverişli yönü daha vardır İnsanlar kendi katkılarıyla, kendi çıkar ve düşünceleri hesaba katılarak alınan kararlara

daha büyük bir istekle ve daha bilinçli olarak uyarlar. Bu nedenle, devletin görevlerinin toplumsal örgütlere devredilmesi, halkın inisiyatifinin özellikle değerli olduğu, en iyi sonuçları verebileceği alanlarda başlar (kültür, spor, boş zamanları değerlendirme gibi.)

Elbette ki halkın inisiyatiflerini yönetim yöntemlerinin karşısına çıkarmak yanlıştır. Çünkü sosyalist devlet emekçilerin kendi örgütüdür ve temsili kuruluşları emekçilerin toplumsal örgütleridir. Bunlar toplumun üstünde yeralmış değildir ve iradelerini zorla kabul ettirmeye kalkışmazlar. İnandırma, yurttaşların politik bilincine seslenme sosyalist devletin etkinliğinde temel yöntemlerdir. Bu anlamda devlet örgütleriyle toplumsal örgütler arasında ilke ayrılığı yoktur.

Fakat, devlet, yine devlet olmaktan geri kalmaz; bu aşamada baskı yöntemleri uygulamayı henüz tamamıyla bir yana bırakmış değildir. Devlet örgütleriyle toplumsal örgütler arasında yerinde bir oran inandırma yöntemlerinin baskı yöntemlerini tamamladığı gibi bunların birbirlerini karşılıklı olarak tamamlamalarına bağlıdır.

Toplumsal örgütlerin rolü komünizme yaklaşıldığı ölçüde daha da büyümeye devam edecektir. Bugün iktidar tarafından yerine getirilen görevlerden hergün daha yenileri toplumsal örgütlere devredilecek, böylece devlet, ulusal ekonomideki gelişmenin ve halkın refahının yükseltilmesinin temel sorunlarının çözümüne, toplumsal hayatın tüm yönlerinin koordinasyonuna, ülke savunmasına kendini adayabilecektir.

Bu, çok sayıda toplum örgütünü gerektirir. Bunlar en ufak bürokratizm ve şekilcilik izlerini

bile ortadan kaldırmalı, eylemleri, çalışanların büyük inisiyatifinden, demokrasinin en üst düzeydeki gelişiminden destek almalıdır.

[] *Devletin Yokolma Koşulları*

Sosyalist demokrasinin gelişmesi, devletin yoklama koşullarını hazırlar. Marx ve Engels bu soruna bilimsel bir temel kazandırmakta öncü oldular. Devletin sonsuza dek sürecek bir kuruluş olmadığım kanıtladılar. Toplumun düşman sınıflara ayrılmasından doğmuş olan devlet, sınıfsız komünist toplumun kurulmasıyla ortadan kalkmak zorundadır. Marksizmin kurucularına göre, bu, belirli bir anda, tepeden inme olmayacak, toplumsal koşullar ve insanların bilinci değiştikçe, kademeli olarak meydana gelecektir. Engels, «Devlet 'yürürlükten kaldırılmaz,' *söner*» diye yazıyordu. (*)

Devletin yokoluşunun somutta anlamı budur. Devletin yokoluşu, birincisi, kademeli olarak ortadan kaybolma, doğrusunu söylemek gerekirse, toplum içinde sürekli olarak kamu yönetimi ile uğraşan ve devleti meydana getiren *özel insanlar grubu*'nun dağılması anlamına gelir. Diğer bir deyişle, devletin yokolması bitip tükenme yönünde sürekli bir gidiş, sonra da devlet aygıtının mutlak biçimde ortadan kalkışı, görevlerinin toplumun kendisine, yani toplumsal örgütlere, halkın tümüne devredilmesi ile olur. İkincisi, devletin yokolması, toplum üyelerine karşı *baskı* zorunluluğunun kademeli olarak kaybolması anlamına gelir.

(*) F. Engels, Anti Dühring, s. 320.

Sosyalist demokrasi kesinlikle bu yönde evrimleşir. Eğer giderek daha geniş kitleler kamu yönetimi ve üretimin yönetilmesine katılırlarsa, devletin hergün yeni yeni görevleri toplum örgütlerine devredilirse, apaçık ortadadır ki, özel bir devlet aygıtının gerekliliği günden güne azalacak ve sonunda ortadan kalkacaktır. Toplumsal örgütler emekçilerin etkinliğinden destek aldığında, büyük bir aygıt gereksiz olacaktır. Halk, kamu düzenini sağlamayı üstlenince, tabii ki, halk milisi güçlerini sayıca azaltmak olanağı ortaya çıkacaktır.

Baskı zorunluluğu da, giderek sıfıra inecektir. En önce, sömürücü sınıflar yokolduğunda, bunlara karşı baskı ihtiyacı ortadan kalkacaktır. Gelecekte, toplumun ne olursa olsun herhangibir kesimine baskı yapma gereği kalmayacak, çünkü yurttaşlar hiçbir şekilde düzen altına alınmaksızın üretim ve yurt savunması alanlarında üstlerine düşen görevi yapacak, sosyalist hayatın kurallarını gözeteceklerdir.

Bununla birlikte, devletin yokoluşu, gelecekte artık yönetim organları olmayacağı anlamına gelmez. Yine toplumsal üretimi yönetmek gerekecek, ancak, şu farkla ki, bununla uğraşan artık devlet değil, *kendi kendini yöneten toplum* olacaktır. N. Kruşçev, SBKP'nin XXI nci kongresine sunduğu raporda, devletin yokolması sorunu, diyalektik biçimde ele alınırsa, sosyalist devlet yapısının kendi kendini yöneten bir komünist topluma dönüşmesi sorunudur, demektedir. (*)

(*) N. Kruşçev, 1959 - 1965 Yılları İçin SSCB'nin Ulusal Ekonomisindeki Gelimenin Temel Rakkamları s. 139.

Bu yönetim biçimi sosyalist demokrasinin gelişmesi ve mükemmelleşmesinin sonucunda ortaya çıkar. Öyleyse yokoluşun pratikte şimdiden başladığı söylenebilir. Devlet organları kademeli olarak kendini yöneten toplum organlarına dönüşmektedir. Diğer yandan, bu dönüşüm varolan toplumsal örgütlerin gelişimiyle hazırlanmıştır. Gelecekte parti örgütlerinin, devletin ve sendikaların biriktirdiği en iyi deneyleri tümüyle içerecek yeni tip bir toplumsal örgütün ortaya çıkması olasılığı büyüktür.

Yeni toplumun oluşumunda proletarya diktatörlüğü devleti büyük bir rol oynamıştır. Komünizmin nihai zaferine kadar gerekli olan bu devletin örgütleyici etkinliği olmasaydı sosyalizmi kurmak olanağı bulunmayacaktı. Lenin'e göre «Ancak insanlar toplumsal hayatın yüzyıllardan beri bilinen, binlerce yıl boyunca bütün ahlak öğütlerinde tekrarlanan, en basit kurallarına, şiddet, baskı altında kalmadan, boyun eğmeden, adına devlet denilen *bu özel zorlama aracı olmaksızın* saygı göstermeye gittikçe *alıştıklarında*» devlet ortadan kalkacaktır. (*)

Devletin yokolması sorunu uluslararası koşullardan soyutlanarak incelenemez. Bu koşullar devleti yokolmaya götüren iç süreci durduramaz. Fakat bunlar, devletin görevlerini ve bunun sonucu olarak yurt savunması, barış ve güvenliğin çıkarı gerektirir. [illegible] runması, uluslararası [illegible] toplumun kuruluşu nesnel yasalar içinde birar[illegible] yönetilmekle birlikte kendiliğinden oli devlet org[illegible]a emekçilerin kesin bir hedefe yöneltini sürdüre[illegible]eden hazırlanan planlara uygun olarak [illegible]ade tarafından yönetilen bilinçli etkinlik-rek daha büyük bir rol düşer. Bu dö-

(*) V. Lenin, [illegible]., Bütün Eserleri, c. 26, s. 263.

Emperyalist devletler tarafından saldırıya uğratılma tehlikesi devam ettiği sürece, sosyalist devletin dıştaki düşmanlarının gizli kapaklı düzenlerine karşı savunma için gerekli kuruluşları zayıflatılamaz. Dıştan gelecek bir saldırıya karşı ülkenin savunulması görevi bütün bu dönemde devam edecek ve aynı şekilde silahlı kuvvetler ve haberalma servisleri de yerlerinde kalacaktır. Bu görev emperyalizm yokoluncaya kadar ortadan kalkmayacaktır.

Demek oluyor ki, devletin yokoluşu karmaşık ve çelişkili bir süreçtir. Diyalektiği, devletin bazı görevleri kademeli olarak değişime uğrar yada kaybolurken diğerlerinin sürdürülmesini hatta güçlendirilmesini gerektirmektedir.

O halde devletin yokolmasından sözetmek olanağı var mıdır?

Evet, çünkü komünizme geçiş devresindeki gelişmenin gösterdiği genel eğilim bu yöndedir. Devletin bazı görevlerine ağırlık verilmesi ve bunların sürdürülmesi, elbette ki devletin yokoluşu sürecini, bunun biçimlerini ve tempolarını belirler, fakat bu süreci hiçbir zaman durduramaz. Sosyalizmin koşulları altında ülkenin savunma kapasitesinin arttırılması, toplum içinde demokrasinin gelişimini, kamu işlerine daima daha geniş emekçi kitlelerin katılmasının sağlanmasını bir [illegible]mek ki, sosyalist devletin şu sunduğu raporda, devletin yokolması hiçbir zaman yalektik biçimde ele alınırsa, sosyalist güçlendirilpısının kendi kendini yöneten bir kolgeliştirilmesi luma dönüşmesi sorunudur, demektedir. rejim, bur-

(*) N. Kruşçev, 1959 - 1965 Yılları İçin SSCB'nin nomisindeki Gelimenin Temel Rakkamları s. 1

Bugünkü uluslararası koşullarda, güçlü bir orduya, bir haber alma servisine ve güçlü bir savaş sanayiine sahibolmak gereklidir. Fakat bunlar sosyalist devletin tek güç kaynağını oluşturmazlar. Bu güç, en başta, toplum temelinin sağlamlığından, halkın sosyalizm davası uğruna kendini feda etmesinden ileri gelir. Lenin, «Burjuvazi için devlet, yalnızca kitleleri yönetim aracının bütün gücü ile burjuva yöneticilerinin istediği tarafa sürükleyebildiği sürece güçlüdür. Bizim güç anlayışımız çok başkadır. Bizim için devlet, kitlelerin bilinci sayesinde güçlüdür. Devlet kitleler herşeyi bildiğinde, herşey hakkında yargıya varabildiğinde ve bilinçli olarak eyleme geçtiğinde güçlüdür,» demiştir. (*)

Devletin güçlenmesi ile yokoluşu arasında çelişki yoktur; temelde, biri diğerinin koşullarını hazırlar.

[] *Komünizme Geçiş Döneminde Marksist - Leninist Parti*

Komünizme geçiş döneminde sosyalist demokrasinin gelişmesinin karakteristik yönü, komünist partinin yönetici güç olarak oynadığı rolün artmasıdır. Bu zorunludur, çünkü tüm toplumun ve komünizmin kuruluşunun çıkarı gereğidir.

Komünist toplumun kuruluşu nesnel yasalar tarafından yönetilmekle birlikte kendiliğinden olmaz. Burada emekçilerin kesin bir hedefe yöneltilen ve önceden hazırlanan planlara uygun olarak tek bir irade tarafından yönetilen bilinçli etkinliklerine giderek daha büyük bir rol düşer. Bu dö-

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 26, s. 263.

nemde, toplumsal gelişmeyi yöneten yasaların iyice bilinmesine ve milyonlarca emekçinin deneyinin daima hesaba katılmasına her zamankinden fazla ihtiyaç vardır. Fakat yine bu dönemde toplumsal süreçleri bilinçli olarak yönetmek için en elverişli koşullar meydana gelir: Ekonomik güçler büyür, toplumun örgütlenişi mükemmelleşir, tüm toplumsal tabakalar daha sıkı biçimde birleşir.

Fakat muazzam yeni olanaklar, ancak komünizmin kuruluşunda bilinçli unsur olan marksist - leninist partinin yönetici rolünün genişletilmesi koşuluyla gerçekleştirilebilir. Bu dönemde parti, halk kitlelerinin yaratıcı çalışmasını kesin bir hedefe yöneltmek ve örgütlemek için, gerçek hayatın nesnel eğilimlerini enine boyuna öğrenmiştir, bilimsel teori ile silahlanmıştır, gerçekler karşısında dikkatlidir.

Partinin rolü, yine devletle toplumsal örgütler arasındaki ilişkilerde meydana gelen değişmeler sebebiyle de büyür. Devlet, görevlerini toplumsal örgütlere devrettiği ölçüde, parti toplumun tümünün yöneticisi ve tüm toplumsal örgütlerin klavuzu olarak giderek ön plana çıkar. Parti devletin yokoluşu sürecini yönettiği gibi, komünizme yaklaşıldığı oranda yeni görevlerini yerine getirmelerine yardım ettiği sendikaların ve diğer toplumsal örgütlerin çalışmalarını da yönetir.

Partinin birleştirici eylemi olmazsa, toplumsal örgütlerin bağımsız etkinliklerinin yoğunlaştırılması, yerel yönetim örgütlerinin yetkilerinin arttırılması, sürekli olarak yönetim örgütlerinin merkezden dışarıya kaydırılması, kısacası demokrasinin gelişiminin tüm öğeleri, toplum için el-

verişsiz bazı sonuçlara varmak, özellikle de içinde bulunulan çevreye aşırı bağlılık zihniyetini güçlendirmek tehlikesiyle karşılaşırlar. Bu zihniyet tehlikelidir. çünkü şu yönetim kademesinin yada bu bölgenin çıkarları uğruna, ulusal çıkarları, devletin genel çıkarlarını feda etme anlamına gelir, bu ise genel görevlerin yerine getirilmesine zarar verir. Parti tüm bu eğilimlerden arınmış bir örgüttür, daima tümüyle halkın çıkarlarının hizmetindedir, herhangi bir soruna yaklaştırken bu çıkarlardan esinlenir. Özellikle Sovyetler Birliği gibi çok uluslu bir ülkede bu çok önemlidir. Parti Sovyet rejiminin çelik çekirdeğidir. Partinin komünist ideoloji ve amaçların ortaklığı temeline dayanan birliği ve demokratik merkeziyetçiliği komünizmi kuran topluma muazzam bir güç kazandırır.

Partinin rolünün büyümesinin onun sorumluluğunu da artıracağı açıktır. Komünizmin kuruluşunu yöneten ilk marksist parti olan Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin değerli deneyi partinin çalışmasında hangi yönlerin özellikle önem taşıdığını gösterir.

Yeniyi yaratıcı bir ruhla araştırmaksızın artık duruma uygun olmayan eskimiş örgüt biçimleri ve çalışma yöntemlerini enerjik biçimde değiştirmeksizin komünizmin kuruluşu gibi karmaşık bir işi yönetmek olanaksızdır. Gelip geçici heveslere kapılanların ve adamsendecilerin çoğukez hâlâ ve daima, dün ve evvelki gün mükemmel işe yarayan, fakat bugünse yerlerini daha ileri yeni yöntemlere bırakması gereken yöntemleri kullanmak eğiliminde oldukları hatırlanırsa yukarıdaki niteliklerin son derece değerli olduğu açıkça

anlaşılır. Düne ait birçok ölçüt komünizmin kuruluşu dönemi için artık geçerli değildir. Ancak bugün daha hızlı, daha çabuk ve daha az çabaya maledilerek kazanılan başarılar, bu anın büyük ihtiyaçlarına cevap verebilirler. Başarıyı belirleyen etkenler, en küçük bedel karşılığında, en büyük hızla ilerlemek, sosyalist sistemin bütün olanaklarını ve elverişli yönlerini günü gününe keşfetmek ve bunlardan yararlanmaktır.

Parti hiç kimsenin elde edilen sonuçlarla yetinmesine izin vermez, herkesi daima ilerlemeye çağırır, örneği olduğu yaratıcılığa çağırır, bunu, altedebilmesi gereken güçlükleri gizlemeden, yanlışları sessizce geçiştirmeden, halkın tüm güçlerini, zamanı gelen yeni görevlerin yerine getirilmesine yönelterek yapar. Böyle bir yönetim sayesinde halkın yaratıcı güçleri iki kat artmış ve sosyalist toplumun komünist topluma kademeli dönüşümü başarı ile başlatılmıştır.

Yeni toplumsal dönüşüm geliştiği ölçüde, parti marksizm-leninizmin teorisinin o zamana kadar hiç karşılaşmadığı, yada en geniş biçimleri için çözümlediği sorunlarla sürekli olarak karşı karşıya gelir. Bu koşullarda *teori alanında* yaratıcı atılganlık ileri doğru hareketin vazgeçilmez bir önkoşulu halini alır. Savyetler Birliği Komünist partisi, hayatın önüne çıkardığı en karmaşık sorunları bile başarıyla çözmüştür. Bunun kanıtı olarak SSCB'de komünizmin kuruluşunun ve uluslararası durumla komünist hareketin en başta gelen sorunlarını yeni bir ışık altında inceleyen S B K P XX. ve XXI. kongrelerinin marksist-leninist teoriye katkısını hatırlamak yeter.

SBKP'nin etkinliği, teoriyi geliştirmenin metin yorumcularına yada tembel düşünürlere yakışır biçimde tesbih çeker gibi alıntılar yapmak olmadığını açıkça gösteriyor. Teoriyi geliştirmek, hayatı dikkatle incelemek ve sentezini yapmaktır. Bugün en önemli olan, komünizmin teorisini yaymakla yetinmeyip, marksizm - leninizmin ilkelerini yaratıcı biçimde pratiğe ve komünizmin kuruluşunun temel görevlerinin yerine getirilmesine uygulamak üzere güçleri birleştirmektir. Bu koşullarda, teori ile pratiğin birliği herzamankinden daha önemlidir.

Komünist toplumun kuruluşunu somut biçimde yönetmek için, görevlerini en ince ayrıntılarına kadar bilen *uzman kadrolarına* ihtiyaç vardır. Bu nedenle SBKP, örgütlerinin ve üyelerinin gayretlerini ekonominin, tekniğin somut incelenmesine, ekonomi yasalarının ve bunların ortaya çıkış biçimlerinin araştırılmasına yöneltir. «Genel olarak» komünist düşünceleri yaymakta yetinen, komünizmin kuruluşu devresinde kitleleri günümüzün yüce görevlerini tamamlamaya götürebilecek *eylem adamlarının* gerekli olduğunu anlayamayanların hesapları yanlış olacaktır.

Bu dönemde, *örgütlenme çalışmalarının* önemi buradan ileri gelir. Bir kez politik çizgi saptandıktan sonra, temel görevler, yöneticilerin seçilmesi, binlerce, binlerce insanın çalışmasının açık ve kesin olarak örgütlenmesi; işletmelerin uyumlu çalışmasını, kolhozların kollektif ekonomisinde atılım yapılmasını, kolhoz gelirlerinin artmasını, emekçilerin kültür ve bilinçlerinin yükselmesini sağlayacak somut tedbirlerin alınmasıdır. Sovyetler Birliği Komünist Partisini karakte-

rize eden, lafla yetinmeyip yoğun bir pratik çalışmayla pekişen yönetici kavramıdır.

Partinin kitle ile olan bağlarının sıkılaştırılması büyük önem kazanır. Partinin ortaya attığı siyasi direktifler, komünizmin kuruluşuyla ilgili planlar, halkın görüşlerini ne denli hesaba katıyorsa; halkın sağduyusuyla yaratıcı inisiyatifini ne denli biraraya getiriyor; binlerce emekçi bu planların ne denli bilincine varıyor ve bunları kendi davaları olarak benimsiyorsa o denli başarıyla uygulanır. Emekçi kitlelerle bağlarını durmaksızın sıkılaştıran ve güçlendiren Sovyetler Birliği Komünist Partisinin deneyi bunu parlak biçimde doğrular.

Parti, ancak *kendi saflarında demokrasiyi* geliştirmek koşuluyla kitlelerin yaratıcı çalışmasının başına geçebilir ve sosyalist demokrasiyi yaygınlaştırabilir. Son yıllarda, SBKP'de parti hayatında leninist ilkelere kesinlikle bağlanma kararı alınması, yalnızca o anın somut ihtiyaçları gereği olmayıp daha geniş hedeflere yöneliktir. Partinin çalışmalarının inandırma, politik eğitim, zorlama yerine açıklama ve ikna temellerine dayandığı bilinmektedir. Bu nedenle partinin hayata geçirdiği çalışma planları komünist toplum hükümetlerinin yöntemleri için örnek olacaktır. Partinin iç hayatı, üyelerde komünist bilinç, daha şimdiden komünist insan niteliklerini müjdeleyen karakter çizgileri ve yaşama kuralları geliştirir. Parti ideolojisi, ilkeleri ve yaşama kurallarının tüm toplumun ortak özellikleri olacağı zamanlar da gelecektir. O zaman, bütün insanlar gerçekten bilinçli komünistler olacaklardır.

6 SSCB'DE KOMÜNİZMİN KURULUŞUNUN ULUSLARARASI ÖNEMİ

Sovyetler Birliği'nde komünizmin kurulması iki toplumsal sistemin bulunduğu bir dünyada yapılmaktadır. Bu olgu, komünizmin kuruluşunun getirdiği sorunların çözümü için büyük bir uluslararası önem taşır. Komünizmin kuruluşunda kazamlan her zafer, yalnızca SSCB'nin iç hayatında bir gelişim aşamasını temsil etmekle kalmaz, aynı zamanda büyük bir uluslararası olaydır. Ekonomik ve teknik ilerlemeler, hayat düzeyinin yükselmesi, demokrasinin gelişmesi yalnız sovyet yurttaşları için değil, iki sistem arasında başlatılan ekonomik, politik ve ideolojik yarışma bakımından da çok önemlidir.

[] *SSCB'nin Kapitalist Ülkelerle Ekonomik Yarışının Önemi*

Sovyetler Birliği, komünizmin yolunda, kapitalizme karşı büyük bir ekonomik zafer kazanmak zorundadır. Burada söz konusu olan, SSCB'nin kişi başına üretim alanında en gelişmiş kapitalist ülkeleri hızla geride bırakma şeklindeki başlıca ekonomik görevidir.

SSCB, kapitalizmle yarışmda, dört ülkeye yetişmek ve bunları aşmak zorundadır: Bu ülkeler, Amerika Birleşik Devletleri, Federal Almanya Cumhuriyeti, İngiltere ve Fransa'dır. Fakat, SSCB'

nin ekonomik başarılarını Amerika Birleşik Devletlerinin sayılarıyla karşılaştırmak gelenekleşmiştir, çünkü, bu en güçlü kapitalist ülkedir. Birleşik Devletlerin ekonomik sayılarını aşmak, kapitalizmin en büyük başarılarını, toplumsal ve ekonomik bir sistem olarak ulaşabildiği tavanı geride bırakmak demektir.

Sovyetler Birliği'nin acil hedef olarak Birleşik Devletleri aşmayı saptaması, dünyanın ilk sosyalist ülkesinin bugün elinde bulunan olanakların, büyük ekonomik potansiyelinin kanıtıdır. Birleşik Devletlerin üretim düzeyine ulaşmak, artık Sovyetler Birliği için, kimi insanların otuz-kırk yıl önce düşündüğü gibi gerçekleştirilemeyecek birşey değildir. Bugün, Amerika Birleşik Devletlerinin üretim düzeyi, örneğin buğday, tahta ve şeker gibi bazı ürünler için Sovyetler Birliği tarafından aşılmıştır. Demir madeni ve kömür çıkarılması, font ve çelik üretimi, bazı makine ve araç imali, pamuklu ve yünlü kumaşlarda fark çok aza indirilmiştir. Sovyet halkı tamamıyla gerçekleştirilebilecek bir amaç saptamıştır: Kişi başına et, süt ve tereyağı üretiminde, önümüzdeki yıllarda, Birleşik Devletleri geride bırakmak.

SSCB'de ekonomi ve kültürün gelişiminde yedi yıllık planın uygulanmasıyla (1959-1965) bu temel ekonomik görevin yerine getirilmesinde önemli bir aşama geride bırakılmış olacaktır. Kapitalizmle barışçı ekonomik yarışta olanaklar elverdiğince barışçı zaman kazanılması, bu yedi yıllık kalkınma döneminin en büyük sorunudur. Sovyetler Birliği gelecek yıllarda, ekonomide kültür ve halkın maddi refahında yeni ve güçlü bir atılım yaratacaktır. Toplam sanayi üretimi hacmi-

nin, 1965'de 1958'dekine oranla % 80 arttırılacağını söylemek yeter. Bu muazzam bir sayıdır: sanayi üretimi, yedi yıl içinde, 20 yılda meydana getirilene eşit bir artış gösterecek demektir.

Sovyetler Birliği'nin gelecek için yaptığı planlar, önümüzdeki 15 yıl için hazırlanmıştır ve daha da büyük bir programı içerir. Bu dönem için, üretim güçlerindeki gelişmenin temel eğilimi, N.Kruşçev'in 1957 Kasımında Yüksek Şura önünde okuduğu raporda taslak halinde sunulmuştur: İlk kabullere göre, önümüzdeki onbeş yıl içinde sovyet sanayiinin kilit dalları üretimlerini iki yada üç kat artıracaktır. Yıllık sanayi üretimi şu düzeye çıkarılacaktır: demir madeni çıkarılması 250 - 300 milyon ton, dökme demir üretimi 75 - 85 milyon ton, çelik üretimi 100 - 120 milyon ton, kömür çıkarılması 650 - 750 milyon ton, petrol çıkarılması 350 - 400 milyon ton, doğal gaz elde edilmesi ve gaz üretimi 270 - 320 milyar metre küb, elektrik üretimi 800 - 900 milyar kilovat-saat, çimento üretimi 90 - 110 milyon ton, şeker üretimi 9 - 10 milyon ton, yünlü kumaş üretimi 550 - 650 milyon metre, deri ayakkabı üretimi 600 - 700 milyon çift. Bu, hayat tarafından şu yada bu doğrultuda düzeltilecek olan bir öngörüştür. Ancak bu düzeltme, en büyük olasılıkla, öngörülen planların gerçekleştirilme sürelerinde kısaltmalar biçiminde olacaktır.

Ekonomik planların gerçekleştirilmesinden, Sovyetler Birliği'nin daha 1965'de bazı temel maddelerin toplam üretiminde Amerika Birleşik Devletlerini geçeceği sonucu çıkacaktır, başka ürünlerde de Birleşik Devletlerin bugünkü sanayi üretimi düzeyine yaklaşacaktır (1958 - 1959.) Başlıca tarım ürünlerinin toplam ve kişi başına üre-

timinde ise, SSCB, Birleşik Devletler'in bugünkü düzeyini aşacaktır.

1965'de kişi başına sanayi üretimi konusunda Amerika Birleşik Devletleri'nin ulaştığı düzey aşılmasa bile, hal ne olursa olsun, Avrupa'nın gelişmiş kapitalist ülkeleri - İngiltere, Federal Alman Cumhuriyeti ve Fransa - geride bırakılacaktır.

Bundan sonra, büyük bir olasılıkla kişi başına sanayi üretimi alanında Amerika Birleşik Devletleri'ne yetişmek ve onu geçmek için beş yıl daha gerekecektir. Bunun sonucu olarak, Sovyetler Birliği o anda yada daha önce mutlak üretim hacmi için olsun kişi başına üretim için olsun, dünyada ilk sırayı alacaktır. *Bu, uluslararası arenada, kapitalizmle barışçı ekonomik yarışmada sosyalizmin kazandığı dünya çapında önem taşıyan bir tarihi zafer olacaktır.*

Ekonomik planda Birleşik Devletlere ulaştıktan sonra, Sovyetler Birliği'nin komünizmin kuruluşunu tamamlamış olacağını düşünmek bu konuyu çok basite indirgeyen bir tutum olur. Hayır, N. Kruşçev'in SBKP'nin XXI. Kongresine sunduğu raporda belirttiği gibi bu son durak değildir. «Daha doğrusu, bu en gelişmiş kapitalist ülkeleri yakaladıktan ve bu noktada geride bıraktıktan sonra ileriye doğru yürüyüşümüze devam edeceğimiz bir ara istasyondur.» (*) Sovyetler Birliği'ndeki emekçiler, bu planların gerçekçi olduğuna mutlak biçimde inanırlar. Bu inanç, Sovyetler Birliğinin ulusal ekonomisinin kapitalist ülkeler için olanaksız olan bir hızlı ilerlemesine dayanır. SSCB'

(*) N. Kruşçev, 1959 - 1965 yılları için SSCB'nin ulusal ekonomisindeki gelişmenin temel rakkamları, s. 131.

de, 40 yıl içinde (1918 - 1957) sanayi ürütiminin yıllık ortalama artış temposu % 10,1 idi, oysaki Amerika Birleşik Devletleri'nde bu hız % 3,2 yi aşmıyordu. 1952 - 1958 yılları arasındaki dönemin sayıları ise şöyledir: SSCB için % 11,4, Birleşik Devletler'de ise % 1,6 artış. Ekonomik gelişme tempoları arasındaki bu oranın gelecekte de aynı kalacağı sanılıyor.

Sovyet emekçilerinin inancı yine, SSCB'nin güçlü bir sosyalist sanayiye, büyük çapta makineli tarıma, en karmaşık teknik görevleri yerine getirebilecek yüksek düzeyde uzman kadrolara ve bitmez tükenmez doğal kaynaklara sahibolduğu olgusu üzerinde temellenir. Bütün bunlar üretimin artması ve halkın hayat düzeyinin yükselmesi için sonsuz olanaklar sağlarlar.

SSCB'de komünizmin kuruluşu için öngörülen planların önemi, diğer sosyalist ülkelerin gelişmesi için saptanan hedefler ve kazanılan başarılar sayesinde daha da artar.

[] *Sosyalist Ülkelerin Komünizme Doğru Düzenli İlerleyişleri*

Şimdiki yedi yıllık plan dönemi, yalnızca SSCB'nin çok gelişmiş kapitalist ülkelerle olan ekonomik yarışında tayinedici bir aşamayı belirlemekle kalmayacaktır. Aynı zamanda, tüm dünya sosyalist sisteminin de kapitalizmle ekonomi yarışında tayin edici bir aşama söz konusudur. Ekonomi uzmanlarının hesaplarına göre SSCB'nin ulusal ekonomisinin gelişmesinde yedi yıllık planın yerine getirilmesi ve aşılması ve diğer sosyalist ülkelerin ekonomik gelişme planlarının uygulanması sonu-

cunda sosyalist kamp, 1965'de *dünya sanayi üretiminin yarısından fazlasını üretecektir.* O zaman, sosyalizm dünyanın egemen sistemi halini alacaktır.

Sosyalist kampın ekonomik ve politik bakımdan gelişmesinde kazanılan başarılar, *insanlığın komünizme doğru yürüyüşünün hedefleri* sorununa yeni bir tarzda yaklaşmayı sağlıyor. Tek bir ülkede sosyalizmin kuruluşunun olanaklı oluşu sorunu, daha kısa bir zaman önce komünist harekette tartışma konusuydu. Bu sorunun cevabını tarihin yürüyüşü verdi. Sovyetler Birliği'nde sosyalizm hem tam, hem de kesin bir zafer kazandı. Bugün Sovyetler Birliği'nde kapitalizmi yeniden kurabilecek yada sosyalist kampı ortadan kaldırabilecek herhangibir güç dünya üzerinde mevcut değildir. SSCB için kapitalizmin yeniden kurulması diye bir tehlike yoktur.

Hayat şimdi teorik ve politik alanda ilke bakımından önem kazanan yeni bir sorun ortaya koymuştur. Sosyalist ülkelerin komünizme doğru gelişmelerinin nasıl meydana geleceği sözkonusudur. Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin XXI. Kongresi bu soruyu cevaplandırdı. N. Kruşçev'in raporunda şöyle deniliyordu: «Teorik olarak, sosyalist ülkelerin, sosyalist rejimin sağladığı olanaklardan yararlanarak az çok aynı zamanda toplumsal evrimin bir üst aşaması olan komünizme geçeceklerini kabul etmek yerinde olur.» (*)

XXI. Kongrenin bu kararı komünizmin kuruluşunun pratiği için muazzam bir değer taşır. Birincisi, komünizmin kuruluşunun tüm dünyada kapitalizme karşı zafer kazanılmasından önce ola-

(*) Aynı yerde, sayfa 147.

bileceğini kabul eder. Dünya sosyalist kampı, halklarının komünist topluluğuna temel teşkil edecektir. İkinci olarak da XXI. Kongre kararlarından gelişme düzeyleri arasındaki farklara rağmen sosyalist ülkelerin hemen hemen aynı zamanda komünist toplum aşamasına ulaşacakları anlamı çıkmaktadır.

Bu hayranlık verici görüşler, sosyalist ülkeler emekçilerini esinlendirir ve komünizmin son zaferine olan inançlarını kuvvetlendirir.

Sosyalist ülkelerin komünist toplum aşamasına az çok aynı zamanda geçmeleri olanağı nerden ileri gelir? Bu olanak, dünya sosyalist sisteminin ekonomik gelişiminin yasalarınca belirlenmiştir.

25. bölümde dünya sosyalist sisteminin diğer bazı yasalarla birlikte, uyumlu ve oranlı gelişim yasasınca yönetildiğini söylemiştik. Eskiden ekonomik bakımdan geri kalmış durumda olan ülkeler bu yasaya göre, yardımlaşma ve işbirliğine dayanarak hızla kalkınabilir ve ekonomileriyle kültürlerini gelişmiş ülkelerin düzeyine yükseltebilirler. Tüm ülkelerin ekonomik ve kültürel gelişmelerinde bir genel çizgi belirir. Buradan, Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerin az çok aynı zamanda komünizme geçmeleri olanağı ortaya çıkar.

Bu planın tayin edici etkeleri nelerdir?

Bunlardan ilki, sosyalist birikimin hızlı temposudur. Sosyalist ekonomi, tüm ülkelerin her yıl büyük kuruluş çalışmalarına muazzam miktarlar yatırımlarını ve böylelikle ulusal ekonomilerinin tümünde hızlı bir gelişmeyi olanaklı kılar. Deney, ekonomik bakımdan güçsüz ülkelerin ekono-

milerini hızlı tempolarda kalkındırabileceklerini göstermiştir. Elbette ki, geri kalmışlık durumundan ilerlemeye doğru sıçrama yapabilmek için, büyük çabalar gerekir, fakat Sovyetler Birliği'ndeki sanayileşmenin tarihi deneyi bu çalışmaların karşılığının tam olarak alındığını göstermiştir.

İkinci etken, ekonomik bakımdan geri ülkelerin sanayi bakımından gelişmiş sosyalist ülkelerin yardımıyla kuracakları en modern teknik temele dayanabilmeleridir. Geri kalmış sosyalist ülkelerin gelişmiş ülkeler düzeyine yükseltilmesi aralarında rekabet yaratmaz, dünya sosyalist sisteminin tümünün coşkun bir atılımla gelişmesi ve ileriye doğru genel hareket içinde hızla yol almaları için en elverişli koşulları biraraya getirir.

Üçüncü etken, sosyalist kamp içinde yaratılan uzmanlaşma ve işbirliğinin elverişliliğidir. Bu her ülkenin, yalnız kendi ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp kardeş ülkelerinkini de hesaba katarak hangi ürün için en elverişli koşullara sahipse onun seri imalatını örgütleyebilmesi sayesinde olur. Seri imalat en gelişmiş ülkelerin iş üretkenliği düzeyine yaklaşmasını, geniş ölçüde modern tekniğin ve en ileri yöntemlerin yaygınlaşmasını sağlar.

Dördüncü etken, sosyalist ülkeler arasındaki yardımlaşmadır. Gelişmiş ülkelerin verdiği krediler, fabrika donanımları sağlanması, teknik belgelerin karşılıksız olarak iletilmesi, kadrolar oluşturulmasında katkıda bulunmak gibi yardımlar, sosyalist ülkelerin ekonomik gelişmeleri arasındaki farkların ortadan kaldırılmasına en etkin biçimde yardımcı olur. Sosyalist ülkeler arasındaki yardımlaşma, en başta her ülkenin ekonomik kay-

naklarının gelişmesine ve sanayileşmesine katkıda bulunacak tarzda yapılır. Fakat, yapılacak yardımın her ülkenin kendi gayretlerini yoketmeyip tersine komünizm yönünde hareketinin daha da hızlı tempolara erişmesini gerektirecek şekilde olduğu kendiliğinden anlaşılır.

Komünist toplum tüm sosyalist ülkelerde kurulduğunda, bu, onların halklarında muazzam bir ilerlemeye yol açacak ve bu ilerleme tüm dünyada çok önemli değişmeler yaratacaktır.

[] *Komünizmin Kuruluşunun Dünya Evrimi Üzerindeki Etkileri*

SSCB'de komünizmi kurma çabalarının kazandığı başarılar, halk cumhuriyeti ülkelerinin gerçekleştirdikleri, günümüzün başlıca sorununun, yani dünyayı bir atom savaşından kurtarma probleminin çözümü için çok geniş olanaklar yaratır.

Barışçı dünyanın öncüsü olan dünya sosyalist kampı, saldırgan emperyalist çevrelerin hayallerini başlarına yıkmaktadır. Komünizmin kuruluşu yeni yeni başarılara eriştikçe, sosyalist kampın bu *kurtarıcı görevi* daha da açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır. SBKP'nin XXI. Kongresinin gösterdiği gibi, bu başarılar, *dünya savaşı tehlikesini insanlığın hayatından defetme olanağı* yaratabilirler.

Yakın geleceğin bir tablosunu göz önüne getirelim. Sovyetler Birliği dünyanın birinci sanayi ülkesi halini alacaktır. Halk Çin'i büyük bir sanayi devleti olacaktır. Tüm halk demokrasisi devletleri, mutlu ve çok gelişmiş ülkeler olacaklardır. Bu dönemde, batılı barışçı devletler de ekonomik durumlarını kuşkusuz düzeltmiş olacaklardır. Dünya işçi hareketi daha da örgütlü ve güçlü ola-

caktır. Demokratik güçler, tüm dünyada yeni ilerlemeler göstereceklerdir.

Bütün bunlar, dünya arenasındaki güçler ilişkisini barış ve sosyalizmin lehine değiştirecektir. Daha tüm dünyada sosyalizmin zaferinden önce savaş halkların hayatından uzaklaştırılacaktır. Elbette ki bu kendi kendine olamaz, çaba gerektirir, savaş kışkırtıcılarının çevirdiği dümenleri bozmak için halkların yorulmak bilmez mücadelesini ve sürekli uyanıklığını gerektirir. Fakat daha şimdiden, savaşlara ebediyen son verme umudu halkları coşturmamazlık edemez, genel barışı kurtarmak için yaptıkları mücadeleyi güçlendirmemezlik edemez. Bu, dünya sosyalist kampının büyük bir yararlılığıdır.

SSCB'de komünizmin kuruluşunun getirdiği umutların ışığında, kapitalist ülkeler işçilerinin olanakları bambaşka bir biçimde belirmektedir. Burjuvazi şimdiye kadar yeni toplumun kuruluşunun kusur ve güçlüklerinden yararlanabiliyordu. Fakat, bu olanaklar tükenmektedir. Sovyetler Birliği'ndeki emekçilerin *dünyada en kısa iş gününe, en az toplam haftalık iş saatine, en yüksek hayat düzeyine* sahibolacakları günler uzak değildir.

Sosyalist demokrasi ve kültürün ilerlemeleri gibi, bu da, en inandırıcı ve en basit biçimde kapitalist ülkelerdeki emekçi kitlelere sosyalist sistemin eleverişliliğini gösterecektir. Marksizm - leninizmin çekiciliği artacak ve milyonlarca insan bilimsel sosyalizmin saflarına kazanılacaktır. Bütün bunlar, yeni toplumsal düzene geçmek için eylemde bulunan güçler cephesini genişletecek ve güçlendirecektir. Emekçilerin toplumsal kurtuluşu, daha büyük hızlarla oluşacaktır.

Sovyetler Birliği'nde komünizmin kuruluşunun başarıları onu ekonomik alanda en güçlü ülke haline getirdiğinde ve sosyalist kampın sanayi üretimi hacminin büyüklüğü bakımından kapitalist dünyayı geride bırakmasını sağladığında, bu durum Asya, Afrika ve Latin Amerika'nın geri bıraktırılmış ülkelerini derinden etkiliyecektir.

Sosyalist kampın, bu ülkelerin ekonomik ve kültürel geriliklerinin üstesinden gelmeleri için yaptığı yardım daha da etkili biçimde olacaktır. Sosyalist ülkeler halkları bu yardımı kapitalizmin en feci ıstıraplara, köleci çalışmaya, yoksulluğa, açlığa ve ulus olarak alçalmaya ittiği çalışan insanlığın bu kesimine karşı uluslararası bir görev kabul ederler. Sosyalist ülkelerin en gelişmiş olanları ekonomik gelişmesi emperyalizm tarafından frenlenen ülkelere yardımda bulunurken esinlendikleri uluslararası dayanışma ilkelerini daha da geniş ölçüde uygulayacaklardır.

Komünizmin gelecekteki zaferleri, doğunun kurtarılan ülkeleri halklarının tarihi evrim yollarını seçmelerini derinden etkileyecektir. Bu ülkelerin emekçileri, tüm ulusal ve demokratik unsurları, ezilen ve sömürülen insanlığa Marx, Engels ve Lenin'in bilimsel sosyalizmi tarafından işaretlenen tek yolun gerçek bağımsızlığa, kurtuluşa ve gerçek demokrasiye götürdüğüne daha içten inanacaklardır.

SSCB'de komünizmin kuruluşunun ilerlemeleri sayesinde insanlığın önünde açılan ufuklar bunlardır. Bu umutlar, Sovyetler Birliği emekçilerini barış, demokrasi ve tüm dünyada toplumsal ilerlemeler için en kararlı toplumu, komünist toplumu kurma mücadelelerinde cesaretlenir.

yirmiyedinci bölüm

KOMÜNİST TOPLUM

Marx, yeni rejimin en üst aşamasının yani komünizmin gerçekleşme koşullarını belirtirken şöyle yazıyordu: «...İnsanların işbölümüne kölece bağlılığı ve bununla birlikte kafa emeğiyle kol emeği arasındaki farklar ortadan kalktığında, çalışma sadece yaşamanın yolu olmayıp en başta gelen hayati ihtiyaç halini aldığında, bireylerin uyumlu gelişmesiyle birlikte, üretim güçleri de arttığında ve ortak zenginlik kaynakları bolluktan taştığında, ancak o zaman... toplum bayrağına şu sloganı yazabilecektir: Herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacına göre!» (*).

Marx tarafından ifade edilen bu koşullar, daha önceki bölümde sözü edilen eğilimlerin gelişmesi sonucunda başta Sovyetler Birliği olmak üzere sosyalist ülkelerde kademeli olarak yaratılmaktadır. Tarihin mantığına göre, bunlar komünizmin mutlak zaferi ile sonuçlanacaktır.

Bu en yüksek yeni rejimin doğuşu uzak ol-

(*) K. Marx, F. Engels, Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi, s. 25.

mayan bir gelecekte gerçekleşecektir. Bu nedenle komünizmin ne olduğu sorunu, günümüzde milyonlarca emekçi için büyük bir pratik önem kazanmıştır. Onlar büyük olsun, küçük olsun, kahramanca olsun, sıradan olsun gayretlerinin, günlük çalışmalarının sonucunda doğacak olan toplumun nasıl olacağını bilmek istiyor ve bilmelidirler.

Toplum bilimi bunu cevaplandırabilir mi? Evet, elbette, eğer yeni toplumdan ayrıntılarıyla değil de ana çizgileriyle söz edilmek isteniyorsa.

Komünizmin zaferinin tarihi evrimin sonu demek olmadığını, komünist toplumun da evrimleşmekten ve gelişmekten geri kalmayacağını unutmamak gerekir. Bu nedenle birkaç yüzyıl sonra neler olacağını, hele binlerce yıl sonra toplumun nasıl olacağını önceden söylemek olanaksızdır. Fakat bizimle aynı kuşaktan olanların çoğunun göreceği komünizmin nasıl olacağı, gelişiminin ilk aşamasında komünist rejimin nasıl bir toplum düzeni olacağı sorularına bugünden cevap vermek olanağı vardır. Marksizm - leninizmin teorisi bize bu olanağı sağlar.

Fakat bu teori, komünizmi daha önceden saptanmış bir şemaya uydurmaya kalkışmaz; yalnızca o zamanki hayatın gösterdiği eğilimlerin incelenmesine dayanır. İnsanlığın komünist geleceği bu eğilimlerden doğacaktır.

1 GENEL REFAH VE BOLLUK TOPLUMU

Komünizm, yokluğun ebediyen sona erdiği, tüm insanlara refahın sağlandığı toplumdur.

Bu düzende emekçilerin binlerce yıllık rüyası olan bolluğun gerçekleştiği görülür. Bu bolluğun yolu üretim araçlarının özel mülkiyetine son veren, insanın insan tarafından sömürülmesini, toplumsal düzenin baskıyla elde edilmesini ortadan kaldıran sosyalist dönüşümler sayesinde açılır. Bu dönüşümler üretim güçlerinin gelişmesini önleyen engelleri yıkar, maddi değerlerin bolluğuna kavuşmak için zorunlu olan uzun süreli ve güçlü teknik temelin yaratılmasını sağlar.

Komünizmin maddi temeli, herşeyden önce, coşkun ve enerjik gelişmenin, kimya sanayii ve geleceğin diğer sanayilerinin tayin edici atılımının, tarım üretiminde bilim ve tekniğin en yeni ilerlemeleri temeline dayanan köklü dönüşümlerin, üretimde tam makineleşme ve otomatikleşmenin ürünüdür.

Komünizmin bolluğu düşünüldüğünde, bugünkü rahat yaşanan bolluk ülkelerini gözönüne getirmeye gerek yoktur. Bilim ve teknikteki ilerlemelerin ve üretimin sosyalist örgütlenmesinin yakın bir gelecekte insanlara getirebileceği nimetler konusunda açık bir fikre sahibolmak yeter.

Günlük ekmek kaygısı daima insanın en bü-

yük endişesi olagelmiştir. Komünizm bu sorunu tam ve kesin biçimde çözecektir.

Komünist toplumda toprağı işlemek sanayi çalışmasının bir çeşidi halini alacak, tarım mükemmel makinalarla yapılacak, en ileri bilimsel yöntemler tarıma uygulanacaktır. Bu durum, tarım üretkenliğinde benzeri görülmemiş bir atılım meydana getirecek, herkese istediği kadar sağlığa uygun ve çeşitli besin sağlayacaktır.

Bu görev eksiksiz olarak yerine getirilebilir. Daha şimdiden gerçekleştirilebilmesi için gerekli ilk koşullar vardır: Bunlar, tarım etkniği ve biyolojinin bugünkü buluşları, tarım üretiminde makineleşmenin başarıları vs. dir. Bu ilerlemeler dünyanın tüm ülkelerine uygulanabilseydi, yalnızca bu bile, bilginlerin hesaplarına göre gerekli olan tüm besini sağlayabilecek ve bilimin verileri gereğince bu besin yalnızca bugünkü yeryüzü nüfusuna yetmekle kalmayacak, çok daha fazla sayıda insanın da ihtiyacını karşılayabilecekti.

Uygarlık düzeyi yükseldikçe insanların ihtiyaç duyduğu nesne ve hizmetler daha geniş çapta ve daha çeşitli olacaktır. Refah kavramı daha bugünden yalnızca iyi beslenmeyi değil, rahat ve geniş konutları, iyi kaliteli giyecekleri ve günlük hayatı çeşitlendirip kolaylaştıran rahat ulaşım araçlarını, boş zamanlarını değerlendirmek için gerekli nesneler (kitaplar, televizyon, müzik araçları, spor malzemesi)gibi eşyayı ve daha birçok şeyi içerir.

Komünizmin amacı insanın bu ihtiyaçlarını tam olarak karşılamaktır. Bilimde, teknikte ve üretimin örgütlenmesinde bugünkü başarılar sayesinde bu amaç eksiksiz olarak gerçekleştirilebilir.

Gerçekten de, karmaşıklığına rağmen bu görevin yerine getirilmesini ne önleyebilir?

Hammadde eksikliği mi? Doğal kaynakların fakirleşmesi mi ?Böyle bir tehlikenin insanlar için sözkonusu olmadığı bugün açıkça biliniyor. Tarımdaki atılım tüketim maddeleri üretimi için bitmez tükenmez hammadde kaynakları oluşturur. Kalite bakımından doğal maddelerden hiç de düşük olmayan, tersine daha üstün olan çeşitli yapay maddelerin bulunması ve kullanılması bu söylediklerimizden daha da çoğunu vaadediyor. İnsan, kömürden, doğal gazlardan, petrolden, tahta artıklarından, deniz suyundan ve hatta havadan birçok üstün nitelikli yeni madde elde etmeyi öğrenmiştir.

İşgücü kıtlığı da bolluğa engel olamaz, çünkü insan emeğinin üretkenliğinin sınırı yoktur. İnsanlar şimdiden en büyük doğa güçlerine bile egemen olmayı, insan üretkenliği kapasitesini sonsuz ölçüde arttıran makinalar yaratmayı öğrenmişlerdir. İnsan kendisini çevreleyen doğada gizli enerji kaynakları keşfetmiştir. Bu kaynaklar suda, havada, yeraltında ve atomda saklıdır. İnsanlar yakın bir gelecekte insanlığa gerekli olan herşeyi yapabilecek akıllı otomatik makinalar yaratmayı başaracaklardır.

Bilimin ve modern tekniğin başarıları eşiğine kadar geldikleri buluşlar, tüm toplum üyelerinin ihtiyaçlarını, halnızca birinci derecede gerekli olan nesneler bakımından değil, yavaş yavaş bugün lüks sayılan nesne ve hizmetler bakımından da karşılayabilmek için gerçek ve elle tutulur gözle görülür umut kaynakları yaratmıştır.

Fakat, bilimsel komünizm refah ve genel bolluk sorununu sosyalist üretimin gelişmesi ve işüretkenliğinin arttırılması sorunuyla paralel olarak ele alır. Bu, tek gerçekçi görüştür. Bu görüş, marksistleri «tüketici» denilen komünizm düşüncesine katılanlardan ayırır. Bu düşünceye göre bolluk denilince üretim değil, maddi değerlerin dağılımı önem taşır. Böyle düşünenlerin idealleri bireysel mülkiyeti oluşturan zenginlikler olsun, toplumun elinde yoğunlaşmış olan ve üretimin geliştirilmesi için kullanılması gereken değerler olsun, tüm biriken zenginliklerin toplum üyelerine basit biçimde dağıtılması ve paylaştırılmasıdır. Fakat böyle bir dağıtım kısa süreli bir genel refah hayali yaratmaktan başka bir işe yaramaz. Sonunda kaçınılmaz olarak bu hayaller bolluğa değil fakirleşmeye, zenginlikte eşitliğe değil yoksullukta eşitliğe varır. Marksistlerin hayat tarafından doğrulanan derin inançlarına göre eşit dağıtım sistemi ancak sürekli olarak geliştirilen güçlü bir üretime dayanması koşuluyla ve toplumun yalnızca elaltındaki değerleri dağıtma yollarıyla uğraşmayıp, bunları durmaksızın arttırmanın çareleriyle de ilgilenmeleri halinde yararlı olabilir.

Demek ki komünist bolluğun yolu, sosyalist toplumun büyük makineli sanayisinin hızlı gelişmesinden geçer. Bugün bu yolun izlenmesinin zorunlu olduğu açıkça anlaşılmıştır. Fakat bunu bilimsel komünizmin temeli yapan Marx ve Engels'in bu sonuca vardıkları çağda, bu fikir sosyalist düşüncede büyük bir buluştu. O çağda en yaygın olan görüşler ütopik sosyalizmin temsilcilerinin dü-

şünceleriydi. Bunlar halkın refahının ancak kapitalizm çağında doğmuş olan büyük makineli sanayiden küçük üretime dönüş sayesinde sağlanabileceğini düşünüyorlardı. Bugün bu yolun kapitalist rejimin yeniden kurulmasına ve insanlığın ilerlemesine değil gerilemesine götürüleceğinden kim kuşku duyabilir.

Büyük modern üretimi, bilimsel ve teknik ilerlemeleri bolluğun tek kaynağı olarak kabul eden marksizm - leninizm, yine de bu sorunun çözümünü yalnızca üretim ve tekniğe bağlamaz. Bu sorunun yine çok önemli ikinci bir yönü daha vardır. Bu, sorunun toplumsal yönüdür. Bunun çözümü, sosyalizmin zaferiyle yaratılan toplumsal koşullar olmaksızın tamamiyle olanaksızdır. Hiçbir bilimsel ve teknik ilerleme, kapitalist düzende tüm toplum üyelerine refah sağlayamaz. Bunun canlı bir örneği Amerika Birleşik Devletleri tarafından yaratılmıştır. Kapitalist dünyanın en zengin ve en gelişmiş ülkesi olan Birleşik Devletler'de, üretim düzeyi herkese rahat bir hayat sağlayacak derecede yükselmiş olduğu halde kötü beslenen, oturulmayacak kadar kötü konutlarda barınan ve yaşamları için en gerekli nesnelerden yoksun bulunan milyonlarca ve milyonlarca insan bu ülkede yokluk içinde bir hayat sürmektedir.

Bu nedenle, tüm halka gerçek bolluğu sağlayacak olan yüksek üretim tekniği ile sosyalizm ilkelerinin birliğidir. Bu da ancak toplumsal rejimin, üretimin ve maddi ve manevi değerlerin dağılımının sosyalist ilkeler temeline göre dönüştürülmesinden sonra olabilecek, daha sonra komünist ilkelerin yerleşmesiyle bu bolluk toplumun tüm üyelerine nimetlerini dağıtmaya başlayacaktır.

2 HERKESTEN YETENEĞİNE GÖRE

İnsan emeği, komünist düzende de diğer herhangi bir toplumsal rejimde olduğu gibi tüm değerlerin tek kaynağıdır. «Komünist düzende hayat, tembellik ve boşgezerlik içinde geçen bir derebeyi hayatı değildir. Kültürlü insanların ilgi çekici çalışma hayatıdır.» (N. Kruşçev) (*).

Bu nedenle, teknikteki gelişmeler ne olursa olsun, bilimin zaferleri ne denli büyük olursa olsun, komünist rejimin değişmez ilkesi «herkesten yeteneğine göre» dir.

Komünist rejimin insan kişiliğinin uyumlu gelişimini sağlayan koşulları insanda tüm yeteneklerin belirmesine yolaçar ve yeteneklerine göre yaptığı çalışmayı çok daha üretici kılar.

Ayrıca herkesin yeteneğine göre çalışma görevini yerine getirmesi komünizmde sosyalizmde olduğundan daha başka yollarla garantilenmiştir. Maddi teşvik edici unsurlar (yapılan işe göre ücret) gibi manevi teşvik edici unsurlar da sosyalist

---

*) N. Kruşçev, **SSCB Komünist - Leninist Gençlik Federasyonu XIII. Kongre tutanakları,** 15 - 18 Nisan 1958, s. 277, Rusça Baskı.

toplumda tayin edici bir önem taşırlar. Komünizmde ise toplumun tüm üyeleri yalnızca yüksek bir bilincin eseri olan manevi teşvik edici unsurların etkisi altında çalışacaklardır. Diğer kelimelerle bu çalışma, emekçinin bütün ihtiyaçları zaten karşılıksız olarak yerine getirildiğinden ücretsiz olacaktır.

Lenin şöyle yazıyordu : «Kelimenin en dar ve en kesin anlamıyla komünist çalışma toplumun yararına bedelsiz olarak yapılan çalışmadır. Bu çalışma ne belirli bir yükümlülüğü yerine getirmek için, ne bazı ürünleri elde etmeye hak kazanmak için, ne de önceden saptanmış yasal normlara göre yapılır; bu, her türlü normun dışında, hiçbir ödül alınmaksızın, hiçbir ücret beklenmeksizin yapılan gönüllü bir çalışma, ortaklık (kollektivite) için çalışma alışkanlığından ve topluluk için çalışma ihtiyacı duygusundan (alışkanlık haline gelmiş) doğan, sağlıklı bir bünyenin ihtiyaç duyduğu çalışma biçimidir.» (*).

Çalışmanın, yalnızca insan bilinci son derece yüksek bir düzeye ulaştığında değil, üretim etkinliğinin niteliği bile değiştiğinde, alışkanlık haline geleceği, herkesin hayati bir ihtiyacı halini alacağı açıktır.

Bunun başlıca koşullarından biri sosyalist düzende yaratılır: Insanın insan tarafından sömürülmesine son verilir. Diğer koşullar komünizme geçiş döneminde ortaya çıkar. Makineler özellikle aşırı fiziksel çabalar gerektiği, çalışmanın tekdüze olduğu ve insanı tükettiği yerlerde insanın yerini alır. Maddi üretim için harcanan zaman

(*) V Lenin, Bütün Eserleri, c. 30, s. 482, Rusça Baskı.

durmadan azalır. Sonunda, insanı zındandaki hükümlünün ayağındaki zincir gibi ömrünün sonuna kadar tek bir mesleğe bağlı kılarak, zevklerini ve yeteneklerini geliştirmesine engel olarak yozlaştıran eski iş bölümüne son verilir.

Böylece bilimsel buluşların geniş çapta uygulanması ve yeni toplumun toplumsal ve kültürel ilerlemeleri sayesinde, üretimin teknik bakımdan yeniden donanımı, komünist düzende tamamıyla kurtulmuş olan insan emeğini binlerce yıldan beri onu bir angarya haline getiren herşeyden kurtarır. Otomatikleşme sayesinde değişmiş olan üretimde insan emeği giderek hiçbir makinanın yapamayacağı elverişli, yani herşeyden önce makinaların yapımı ve geliştirilmesiyle ilgili yaratıcı işlevleri üstlenecektir.

Çalışmanın komünizmde nasıl bir niteliğe bürüneceğini gözönüne getirmek olanağına sahibiz, başlıca çizgiler şunlar olacaktır

— her emekçi emeğinin niteliği ve kalifiye oluş derecesi bakımından bugünkü üretimde mühendisler tarafından yerine getirilen işlevleri yapacaktır;

— insanlar haftada 20 - 25 saatlerini (günde yaklaşık olarak 4 - 5 saat) yada daha da azını çalışmaya ayıracaklardır;

— herkes yeteneklerine ve zevklerine uygun bir uğraşı seçebilecek ve istediği zaman bunu değiştirebilecektir;

— üretici çalışma içinde olsun, kendine ayırdığı saatlerde olsun insanın tüm yetenek ve ustalıkları tam anlamıyla geliştirilecek ve uygulama alanı bulacaktır;

— çalışan insanın alacağı ücreti düşünmeye ihtiyacı olmayacaktır, çünkü tüm ihtiyaçları karşılamayı üstlenen toplumun kendisidir;

— toplum insan yararlılığının denek taşı halini alacak olan çalışmaya en büyük değeri verecektir.

Bu koşullarda çalışma doğal olarak toplumun tüm üyeleri için, özgür iradeyle seçilen bir uğraşı, bir ihtiyaç ve alışkanlık halini alır, çünkü Engels'in dediği gibi «Her normal varlık bildiklerimiz arasında en yüce sevinç kaynağı olan yaratıcı çalışmayı sever.» (*)

Çalışmanın insana sevinç vermesi için, bunun bazı ütopist sosyalistlerin hayal ettiği, hiçbir fiziki yada entellektüel çaba istemeyen bir çeşit eğlenceli oyun halini almasına ihtiyaç yoktur. Bu safça görüşlere karşı Marx şunları yazıyordu: «Serbest çalışma, örneğin bir bestecinin çalışması, aynı zamanda hem son derece ciddi bir iş, hem de yoğun bir çabadır.» Kısacası, her türlü yaratıcı emek, mühendisin, mucidin yada yazarın çalışması daima ciddi bir iştir. Fakat bu işin gerektirdiği çaba onu daha mı az çekici hale getirir?

Komünizmde yaratıcı serbest çalışma, toplum üyelerinde o kadar derin bir tatmin yaratacaktır ki bunlar boş zamanları değerlendirmeyle tembellik kavramlarını birbirine karıştırmayı düşünmeyeceklerdir. Büyük bir olasılıkla günün küçük bir kısmını ayırdığı üretimdeki çalışmalarının dışında birçok insan bilimle, yeni buluşlarla, sanat yada edebiyatla uğraşmak isteyecektir. Mil-

(*) K. Marx ve F. Engels, **Bütün Eserleri,** c. 2, 1955, s. 351 Rusça Baskı.

yonlarca insanın genel kültür düzeyi ve özel bilgileri o denli yüksek olacaktır ki bütün bu tür mesleki olmayan çalışmalar toplumun gelişimi ve mutluluğuna daima daha çok katkıda bulunabilecektir.

Komünizm serbest ve yaratıcı çalışmanın verdiği yüksek sevinci bir seçkinler tabakasının ayrıcalığı olmaktan çıkarıp herkese maledecek ve yüzyıllardan beridir milyonlarca insan için hayatın kaybedilmiş zamanı olan çalışmaya ayrılan zamanı, hayatı zenginleştiren zamanlar haline getirecektir.

Bu komünist hümanizmanın büyük bir başarısı olacaktır. Sonuçları toplum hayatının tüm alanlarına yansıyacak, insanlar arasında yeni ilişkiler doğuracak ve insan kişiliğinin benzeri görülmemiş biçimde gelişmesi, gelir dağılımının yeni biçiminin, komünist biçiminin yaratılması için koşulları biraraya getirecektir.

3 HERKESE İHTİYACINA GÖRE

Komünizm maddi ve manevi değerlerin dağılımında «herkese ihtiyacına göre» ilkesinin egemen olduğu bir biçim yaratır. Diğer kelimelerle, her insan, durumuna, toplum için yapabildiği çalışmanın miktar ve niteliğine bağlı olmaksızın ihtiyacı olan herşeyi karşılıksız elde eder.

Bunun yalnızca artık hayatı kazanmanın bir yolu olmaktan çıkan emek kavramında devrim demek olmadığını anlamak kolaydır. Yapılan çalışmanın ve tüketimin ölçüsünü denetleme zorunluluğunun ortadan kalkmasıyla ve paranın, ticari ve parasal ilişkilerin yokolmasıyla insanla toplum arasındaki ilişkilerin niteliği de kökten değişir. Bu ilişkiler her türlü çıkar endişesinden, kazanç ve kâr peşinde koşmanın getirdiği herşeyden kesinlikle kurtulmuştur.

Yüksek bir kültür düzeyine ulaşmış rahat bir hayatın gerektirdiği herşeyi bedelsiz olarak ve ne zaman olursa olsun elde edebilme olanağı, artık yarın endişesinden kurtulan insan aklını daha sağlıklı hale getirecektir. İnsanlar yeni bir zihniyet ve ahlaka sahip olacaklar, kapitalizmde birçok insanın yaşamasının nedeni olan gelir ve özel mülkiyeti düşünmeyeceklerdir. İnsan nihayet top-

lumun davasının en ön planda geldiği soylu amaçlara kendini adayabilecektir.

Bununla birlikte komünizmde ihtiyaca göre dağılım ilkesi ne yalnızca insani görüşlere göre ne de tüm toplumu gelecek kaygısından kurtarmak için ortaya konmuştur. Bu dağılım toplumsal üretimin bu yüksek gelişme düzeyinde ortaya çıkan doğrudan doğruya *ekonomik zorunluluktan* kaynaklanır. Komünist düzen maddi ve manevi değerleri insanların ihtiyacına göre dağıtırken başlıca üretim gücü olan emekçinin gelişmesi ve onun tüm yeteneklerinin ortaya konabilmesi için en iyi koşulları bir araya getirir. Engels bunu şöyle belirtiyordu: «Maddi değerlerin dağılımı, yalnızca ekonomik düşüncelerin egemenliğinde oldukça üretimin çıkarına uygun olacak ve üretim, toplumun *tüm* üyelerinin yeteneklerini en büyük ölçüde geliştirmelerini, sürdürmelerini ve yararlı hale getirmelerini sağlayacak bir dağılım tarzı tarafından canladırılacaktır.» (*)

Marksizmin bazı bilgisiz eleştiricileri komünist toplum ereklerinin gerçekleştirilemez olduğunu kanıtlamaya çabalar ve bunun için sinsice her türlü soruyu ortaya atarlar. Eğer bütün değerler bedava olarak dağıtılırsa, derler, herkes, hergün yalnız yeni bir elbise değil, yeni bir otomobil vs. de elde etmek istemez mi? Toplumun tüm üyeleri birkaç düzine odası olan saraylar ister, değerli mücevherlere sahib olmak yada antika sanat eserleri kolleksiyonları yapmak isterse ne olacaktır?

Bu gibi budalalıkları ileri sürenler, kendi ku-

(*) F. Engels, Anti Dühring, s. 232 - 233.

surlu yönlerini haksız yere gelecekteki komünist toplumun üyelerine yükleyip onlara çamur atmaktadırlar. Elbette ki, komünist rejim ne olursa olsun bir kaprisi yada fantaziyi yerine getiremez. Amacı, Engels'in dediği gibi, insanların akla uygun ihtiyaçlarını daima geniş ölçüler çerçevesinde karşılamaktır. (*) Bunun anlamı para ilişkileri yerine, tüketimi düzene koyacak daha başka zorlama biçimlerinin getireceği midir? Hayır, komünizmde insanların hangi ihtiyaçlarının akla uygun olduğunu, hangilerinin olmadığını belirlemeye gerek kalmayacaktır. İnsanlar, toplumdan apaçık biçimde mantıksız olan isteklerde bulunmayacak kadar bilinçli ve kültürlü olacaklardır. Lenin, 1917'de şöyle yazıyordu: «Komünizm, bugünkünden farklı bir iş üretkenliği yaratacak ve halkın zenginliklerini «keyfince» saçıpsavurabilen ve olmayacak şeyler isteyen bugünün ortalama insan tipinin de Pomialovski'nin Papaz Okulu öğrencileri (**) nin de *yokolmasını* getirecektir.» (***)

Tüm insanlarda tüketim konusunda akla uygun bir görüş yaratmak elbette ki zaman isteyen bir iştir, fakat bu görev, maddi ve manevi değerlerin bolluğu ve insanların yüksek bilinciyle ka-

---

(*) K. Marx ve F. Engels, **Bütün Eserleri,** c. XV, 1933, s. 421 Rusça Baskı.

(**) **Papaz okulu öğrencileri,** kilise görevlileri yetiştiren papaz okulları (seminerler) denilen okullarda okutuluyorlardı. Seminerlerin sert rejimi ve katı gelenekleri, romancı N. Pomialovski'nin **Seminer Gelenekleri** adlı kitabında anlatılmıştır.

(***) V. Lenin, **Bütün Eserleri,** c. 25, s. 507

rakterize edilen gelecekteki toplumun altından kalkamayacağı bir çaba değildir .Yine de, bazı insanlar haksız istekler ileri sürseler bile, bunlar komünist dağılım sistemini bozamazlar. Engels'in dediği gibi, toplum aşırı iştahlı olanlara çift porsiyon verebilir. (*) Fakat bu durum, bu gibileri komünist toplumun gözünde gülünç hale düşürür. Bu nedenle böyle bir şeye yeniden kalkışacak insanlara pek rastlanmayacaktır.

Komünist tüketim biçimleri alışkanlığı, bunlar insanlara yapay kısıntılar ve güçlükle katlanılır bir hayat tarzı getirmediği ölçüde daha kolaylıkla yaratılabilir. Genel olarak, bir lokma bir hırka dervişliği propagandası bilimsel komünizme yabancıdır. Bilimsel komünizm, toplumsal üretimin amacının tüm toplum üyelerinin maddi ve manevi ihtiyaçlarının tam olarak karşılanması olduğunu kabul eder. Zaten komünist toplum, daha ilk zamanlarından başlayarak, yalnız tüm insanların besin, giyim, barınma ve birinci derecede gerekli diğer nesnelere olan ihtiyaçlarını sağlamakla kalmayacak, okumuş ve kendini iyi yetiştirmiş, kültürlü bir insanın, yaşanmaya değer ve mutlu bir hayat sürmesi için gerekli herşeyi onun emrine sunabilecek ölçüde zengin olacaktır.

Kuşkusuz komünizmde tüketim kültürü gelişecek ve insanlar daha ince zevklere sahibolacaklardır. Komünist toplum ilişkileri, sapık zevklere yapısı gereği yabancı, tüketim düzeyinin insanın toplumsal durumunun başlıca belirleyici özelliğini oluşturduğu geçmiş çağlara özgü ihtiyaçları

(*) F. Engels, Herrn Eugen Dührings Umwâlzung der Wissenshhaft, p. 428.

tanımayan insanlar yaratacaktır. Rahatlık ve gerçek güzellik lüksün yerini alacak ve şeylerin değerinin başlıca ölçüsü olacaktır; nesneler hayatta başarımn işareti ve boş gururun tatmin edildiği oyuncaklar olmaktan çıkacak, insanlar nesneleri elde etmek için yaşamıyacaklar, onlara insanın günlük hayatını kolaylaştırma aracı olmaktan ibaret kalan gerçek değerlerini vereceklerdir.

Seri imalatı yöneten yasaların -komünist düzende belli başlı tüm mallar seri halinde üretilecektir- Ekonomiyi bu yönde etkiliyeceklerine inanılabilir. Elbette ki, komünist toplum, sonunda insanların en geniş ölçüde ihtiyaçlarını karşılamak için yeterince zengin olacaktır. Fakat diğer yandan bu toplum insan emeğini ve halkın zenginliklerini boşa harcamıyacak kadar da akılcı olacaktır. İnsan emeği ve halkın zenginliği daima daha akılcı ve daha yakışık alır uygulama alanları ve yararlı olabilecekleri alanlar bulacaktır. Estetik ihtiyaçların küçümsenmeyeceği açıktır, fakat daha yüksek ve yeni hayat tarzına daha uygun estetik ölçülerinin yaratılması gerekecektir.

Bütün bu söylediklerimizden, komünizmin «herkese ihtiyacına göre» şeklindeki ilkesinin hayata geçirilmesinin insanlığın çok büyük bir başarısı olacağı sonucunu çıkarabiliriz. Somutta bu ihtiyaçların ne olacağını keşfetmeye çalışmak gereksizdir; yalnız birşey çok açıktır: Bunlar şimdikilerden çok daha büyük ve çeşitli olacaktır. İnsanların ihtiyaçları kalıplaşmış ve değişmez şeyler değildir. Durmaksızın gelişir ve artarlar. Bu süreç komünizmde özellikle hızlı olacaktır. Bu nedenle komünist düzenin görevi, tüm toplum üyelerinin *durmaksızın artan ihtiyaçlarını* karşılamaktır.

4 ÖZGÜR TOPLUMUN ÖZGÜR İNSANI

Komünizm en dengeli toplumsal düzendir; eşitlik ve özgürlük ilkelerini tam anlamıyla gerçekleştirecek, insan kişiliğinin gelişmesini sağlayacak, toplumu tam bir birlik, çalışan insanların topluluğu haline getirecektir.

[] *Eşitlik ve Özgürlük*

Eşitlik ve özgürlük daima insanlığın ilerici kesiminin rüyası olmuştur. Bu bayrağın altında geçmişin birçok toplumsal hareketinin, bu arada XVIII. ve XIX. yüzyıllarda burjuva devrimlerinin de oluştuğu görülmüştür. Fakat üretim araçlarının özel mülkiyeti temeli üzerinde kurulu ve sömürenler ve sömürülenler, ezenler ve ezilenler olmak üzere sınıflara bölünmüş bir toplumda bu rüyanın gerçekleştirilmesi olanaksızdır.

Ancak üretim araçları toplumsal mülkiyet halini aldığında, insanın insan tarafından sömürülmesi olanaksız kılındığında, insanların salt biçimsel olarak değil, gerçek anlamıyla eşit olmaları ve gerçek kurtuluşları umudu doğacaktır.

Bu tarihi eser, toplumsal ilkelerinin başlıcalarından biri *insanların gerçek eşitliği* olan komünizm tarafından yaratılır.

Eşitlik herşeyden önce, komünizm sınıfsız bir toplum olduğundan, toplumsal farklılık ve eşitsizliğin son kalıntılarının ortadan kaldırılmış olmasından dolayı garantilenmiştir. Bu eşitsizlik kalıntıları, örneğin şehirle kır arasındaki farklar, yada kafa emekçileriyle kol emekçileri arasındaki farklılıklar sosyalizmde henüz varlığını sürdürmektedir.

Bu farkların ortadan kaybolması hiçbir zaman bireylerin tek bir düzeye getirilmesi, karakter ve yeteneklerin birbirine benzer kılınması demek değildir. Komünizm kişiliksiz varlıklarla dolu bir kışla değildir. Yalnız yola gelmez iftiracılar ve komünizmi gözden düşürmeyi iş güç edinmiş,herkesçe bilinen kişiler gelecekteki toplumun böyle bir karikatürünü çizebilirler. Fakat gerçekte bu toplum sonsuz çeşitliliği içinde insan kişiliğinin gelişmesi için geçmişte varolmayan sınırsız ufuklar açar.

Komünist eşitlik insanlar arasındaki tüm farkların ortadan kalkmasını gerektirmez, ancak insanların toplumsal durumlarında yaratılabilecek koşullara ve ayırımlara son verir. Komünizmde insan, kökenine ve durumuna bağlı olmayarak, yine toplumsal üretime olan katkısından da bağımsız olarak, kamu işlerinin yönetimine katılmakta ve hayatın tüm nimetlerinden yararlanmada kendini geliştirmede başka herkesle eşit olanaklara sahibolacaktır. Komünizmin özelliklerinden biri bu yüksek eşitlik biçimini kesinlikle garantilemesidir. Marx, diyor ki: «En yüksek eşitlik

biçimi ancak, etkinlikteki, çalışmadaki *farklar,* elde edilen maddi yada manevi değerler ve tüketim konusunda hiçbir *eşitsizlik,* hiçbir *ayrıcalık* getirmediği zaman varolabilecektir.» (*) Komünist rejimin maddi ve manevi değerlerinin dağılım biçiminin büyük toplumsal önemi buradan ileri gelir.

Aynı zamanda, komünizm, *insan özgürlüğünün* nihai zaferini getirir. Daha yeni toplumun gelişiminin birinci aşaması olan sosyalist aşamada insanlar tüm özgürlüklerinin ilkine kavuşurlar: Bu sömürücüler için çalışma zorunluluğunun kalkmasının sağladığı özgürlüktür. Sosyalizmde işçi iktidarı demokrasiye, yani halk iktidarı ilkesine gerçek anlamını kazandırır. Fakat komünizm her türlü baskının kaybolduğu koşulları ilk kez yaratmakla daha ileriye varmaktadır.

Tarihte hiçbir toplum baskıdan vazgeçmenin hayalini bile kuramamışken komünizmde bu nasıl mümkün olur? Bunun nedeni binlerce yıldan beri toplumsal koşulların uzlaşmazlıkları kaçınılmaz kılması, insanların ve sınıfların çıkarlarının daima birbirleriyle çarpışmasıdır. Toplumun böyle bölünmesi baskıyı doğurmuş ve insanlara hakim sınıfların elindeki güç tarafından zorla kabul ettirilen özel bir sınıfsal şiddet aracı ve bir adli sistem ortaya çıkarmıştır.

Toplumun bu bölünmesi sosyalizmin zaferinden sonra ortadan kalkar. Üretimi, gelir dağılımını ve çalışmayı değiştiren komünizm aynı zamanda toplumun tüm üyelerine toplumsal ve ekono-

---

(*) F. Engels, **Alman İdeolojisi,** MEGA yayınları, 1 Abt, Bd. 5, s. 526.

mik çıkarlarında uyum sağlar. Bundan artık baskı tedbirleri uygulamanın gereksiz olduğu sonucu çıkar. Egemenlik ve boyun eğme ilişkileri yerini artık kesinlikle özgür işbirliğine bırakmıştır. Artık devlete gerek yoktur. Topluma yasalarla düzen verme zorunluluğu ortadan kalkmıştır. Komünist düzendeki yüksek kültürlü, soylu düşünceler taşıyan ve yüce ahlak ilkelerine bağlı insanlar için toplum hayatının kurallarına saygı bir alışkanlık, kendinden bir parça halini almıştır. Bu koşullarda Engels'in dediği gibi «Kişilerden oluşan hükümet, yerini şeylerin idare edilmesine ve üretimin yönetilmesine bırakır...» (*)

Toplumsal hayatta her türlü baskının ortadan kalkması yalnız gelecekteki toplumun toplumsal koşullarını dönüştürmekle kalmaz, insanın kendisini de her yönden değiştirir. İnsan artık daima inançlara göre ve görev bilincinin rehberliğinde özgürce hareket edecektir.

[] *İnsan Kişiliğinin Gelişmesi*

Komünizmin yüce amacı, *insan kişiliğinin gelişmesi için tam bir özgürlük ortamı* sağlamak, bireyin sınırsız gelişimi ve insanın fiziki ve ruhsal yönden mükemmelleşmesi için gerekli koşulları biraraya getirmektir. Marksizm, kelimenin en yüksek anlamıyla gerçek özgürlüğü böyle kabul eder.

Komünist toplumdaki genel refah, kamu sağlık hizmetlerinin mükemmel örgütlenişi ve akla uygun hayat şekli insanın fiziki mükemmelliğini,

(*) F. Engels **Ütopik Sosyalizm ve Bilimsel Sosyalizm,** Bureau d'Editions, Paris, 1936, s. 73.

sağlığını ve uzun ömürlülüğünü garantiliyecektir. Maddi ve manevi değerlerin komünizme özgü dağılım biçimi insanı günlük ekmek kavgasından ebediyen kurtaracaktır. Yaratıcı serbest çalışma insandaki çeşitli yetenekleri boğmayacak, tersine geliştirecektir.

Serbest zamanlar da büyük ölçüde artacaktır. Marx, komünist toplumun zenginliğinin çalışma süresiyle değil insanların serbest zamanlarıyla ölçüleceğini söylerken bu konuya verdiği büyük önem çok iyi bilinmektedir. Çünkü serbest zaman yalnızca dinlenmeye ve insanın yeniden güç toplamasına ayrılan saatler demek değildir, bunun anlamı Marx'ın deyimiyle insan kişiliğini geliştirmek için verilen aradır.

Yeni toplumun yüksek kültürlü insanları bu «arayı» doldurmak için akla uygun ve yararlı yolları elbette ki bulacaklardır. Araştırma ve incelemeler, hayat biçiminin çalışma kadar dinlenme ve uyku kadar gerekli bir öğesi halini alacaktır. Tüm kültürel değerlerin kullanımı son derece artacaktır. Zenginleşen toplum bunların yaratılmasına giderek daha çok araç ve emek harcayabilecektir.

Komünist toplum, insan yeteneklerinin her türlüsünün gelişmesi için sonsuz olanaklar sağlayacağından kişiliğin gelişmesi ve mükemmelleşmesinde güçlü bir atılım meydana gelecektir.

Bu ön koşullar yaratıldığında, insan zekası tüm genişliğiyle kendini gösterecektir. İnsanların karakterleri ve duyguları da çok yüksek olacaktır. Yeni yaşama koşulları, yeni bir ahlak gelişecektir: Dayanışma, karşılıklı iyiniyet, bir ve aynı insan ailesinin üyeleri arasında çıkar birliği için derin bir istek bu yeni ahlakın ögeleri olacaktır. Bütün

bunlar, insanlığın önünde, hayattan zevk almak ve tüm sevinçleri tatmak için sonsuz olanaklar açacaktır.

Aynı zamanda, insan kişiliğinin gelişimi, komünist toplumun yeni ve hızlı ilerlemelerinin güçlü bir etkeni olacaktır. Çünkü insanların zekası, yetenekleri ve ustalıkları herahngi bir toplumun sahibolduğu tüm zenginliklerin en büyüğüdür. Fakat bu zenginlik, geçmişte toplumsal koşullar yüzünden en az ölçüde kullanılmıştır. Öyleyse, herkesin yetenekleri tüm genişliğiyle geliştiğinde ve boşa harcanmak yerine verimli biçimde kullanıldığında insanların önünde ne sonsuz ufuklar açılmaz ki!

[] *Yüksek Kültürlü İnsanların Örgütlü Topluluğu*

Komünizmin insana getirdiği özgürlük, toplumun çözülmesi, hele hele toplumsal ilişkileri kabul etmiyen ayrı ayrı bireyler halinde dağılması anlamına gelmez. Böyle bir özgürlük anlayışı, anarşi ve küçük burjuva bireyciliği taraftarlarına özgüdür. Bunlar için özgürlük tüm toplumsal bağların koparılması ve her türlü toplumsal örgütün tasfiye edilmesidir. Fakat böyle bir «özgürlüğün» insanlara hiçbir yararı yoktur.

Toplumsal üretimin normal sürüp gitmesi ve gelişmesi, kültür ve uygarlığın herkese refah sağlayarak gelişmesi, insanlara özgür ve mutlu bir hayat getirmesi için toplumun belli bir örgüt biçimine ihtiyacı vardır. Bu nedenle devlet yerini *kendi kendini yöneten topluma* bırakır, yoksa genel anarşinin egemen olduğu bir topluma değil.

Bu yönetim sisteminin somut biçimlerinin ne olacağını keşfetmeye çalışmaya gerek yoktur, fakat bunların bazı çizgilerini şimdiden açıkça gözönüne getirme olanağı vardır.

Komünizmde *tüm halk nüfusuna* yayılan bir örgüt sistemi sözkonusudur. Halk, bu sistem çerçevesinde *işlerini kendisi yönetecektir*. Bunun için milyonlarca, milyonlarca insanı toplum önündeki görevlerini yerine getirmeleri için biraraya toplayarak, genel iradeyi aslına uygun biçimde zamanında dile getirmeyi ve etkili biçimde hayata geçirmeyi sağlayacak yeni örgüt şekilleri gereklidir.

Bu toplum herşeyden önce kitle örgütlerinin ve ortaklıkların (kollektivitelerin) dallara ayrılmış örgüt sistemi olacaktır. Toplumun tüm üyelerinin sürekli olarak yönetime katılmasını sağlamak ve enerjilerini, deneylerini ve yaratıcı inisiyatiflerini seferber etmek ancak böyle mümkün olabilir.

Kamu işleri yönetimi yöntemleri de değişecektir. Ekonomi alanında bilimsel planlama yöntemleri kullanılacak, ekonomik işletmeler ve bölgeler arasında özgür iradeye bağlı işbirliği ve yardımlaşma örgütlenecektir. Daha başka işlerde karar vermek için kamuoyuna başvurulacaktır. Kamuoyu komünizmde toplumun yaşama kuralları ve geleneklerine uymak istemeyenleri yola getirmek için yeterli bir güç halini alacaktır.

Kendi kendini yöneten toplum, etkinliğini temelden yeni bir ortam içinde geliştirecektir.

Bu yönetim sistemi, gerçekte, toplum işleri konusunda yalnızca tam bir açıklık ve yüksek düzeyde haberleşme sistemini gerektirmekle kalmaz, insanların yoğun kamu çalışmaları ve bu işlere

karşı derin bir ilgi duymaları da lazımdır. Toplumsal işlerin kamu tarafından incelenmesinin tartışma konusu olması olasılığı vardır. Fakat bu en iyi çözümleri bulmak için engel yaratmaz, tersine yardımcı bile olur. Deney, çözülmez çelişkilerin çıkarların ters düşmesi ve bilgisizlikten doğduğunu göstermiştir. Bu nedenler komünist düzende varolmayacaktır; bunun sonucu olarak çeşitli sorunlar karşısında, tecrübe, uzmanlık ve görüş farklarından başka birşey kalmayacaktır. Fakat çıkarlar, amaçlar ve dünya görüşleri arasında derin bir birlik bulunduğuna göre bu ayrılıkları törpülemek güç değildir.

Kendi kendini yöneten komünist toplumun bütün bu özellikleri, gelecekteki toplumda insanlar arasında varolacak işbirliği, dostluk ve kardeşlik ilişkilerinin karakterine tam anlamıyla uygundur. Komünist insan ne bencil, ne de bireyci olacak, bilinçli kollektif ruhuna, genel refah için derin sorumluluğa sahibolacaktır. Bu insanın temel ahlak ilkesi, kollektiflik uğruna fedakarlık, toplumsal çıkarları gözetme iradesidir. Bunlar, komünizmi, yaratıcı komünist çalışmanın gerçek ustaları olan insanların birleşmiş ve yüksek düzeyde örgütlü topluluğu haline getiren yeni toplumun özgür ve eşit insanlarının nitelikleridir.

5 HALKLARIN BARIŞ VE DOSTLUĞU, İŞBİRLİĞİ VE YAKINLAŞMASI

Komünizm, halklar arasında yeni ilişkiler demektir.

Bu ilişkiler, bugün dünya sosyalist sistemi ülkeleri arasındaki ilişkileri yöneten sosyalist enternasyonalizm ilkelerinin gelişmesinin ürünü olacaktır.

Sosyalist devrimin zaferi, devletler arasında savaşların patlak vermesine yolaçan toplumsal ve ekonomik nedenleri ortadan kaldırır ve barış ve dostluğu yeni toplumu oluşturan halklar arasındaki ilişkilerin temeli haline getirir. Komünizm yapısı gereği olan bu ilişkileri güçlendirir. Marx şöyle yazıyordu «...Ekonomik bakımdan yoksulluk içinde olan, politik bakımdansa cançekişen eski toplumun tersine olarak, uluslararası kurallı *Barış* olan yeni bir toplum doğmaktadır, çünkü tüm uluslarda aynı ilke egemen olacaktır: *Çalışma* ilkesi!» (*).

Daha bugünden sosyalist ülkeler arasında egemen olan ilke, sayısal büyüklükler, ekonomik ve

---

(*) K. Marx, **Fransa'da 1871 İçsavaşı,** Editions Sociales, Paris, 1952, s. 23.

kültürel gelişme düzeyleri ne olursa olsun uluslar arasında eşitlik ilkesidir. Komünizmin zaferi, bu yeni rejimin kurulduğu ülkelerde *gerçek eşitliği* sağlayarak bu ilkeyi yüksek bir düzeye çıkarır. Komünizme geçiş döneminde bu ülkeler gelişmiş ülkeler düzeyine yükselecek ve komünizm aşamasına azçok aynı zamanda gireceklerdir.

Dünya sosyalist sisteminin kuruluşu kurtulan halklar arasında sıkı bir işbirliği ve yardımlaşma getirmiştir. Komünizm bu işbirliğinde yeni bir güçlenme ve gelişme anlamına gelir. Tüm halkların en büyük bir başarıyla elverdiğince hızlı gelişebilmesi için ekonomi ve kültürde benzeri görülmemiş bir yakınlaşmanın yollarını açar.

Bütün bu değişmeler toplumun komünist dönüşümü çerçevesinde meydana gelir, bunların sonucu halklar arasındaki ilişkilerde her çeşit kopukluk ve tecrid olmuşluk izlerinin kaybolmasıdır.

Elbette ki, uluslar ulusal kültür ve dillerin varlığı sonucunda, komünizmin zaferinden sonra bile, uzun bir süre daha varlıklarını sürdüreceklerdir. Fakat çeşitli halklar arasında hayat ve ilişkilerde düşmanlığın uyuşmazlığın, tecrit olmuşluğun, bencilliğin ve sığ görüşlü milliyetçiliğin eseri bile bulunmayacaktır.

Bundan insanlık ne büyük bir yarar sağlayacaktır! Yalnızca savaş denilen masraflı, barbarca ve kanlı uluslararası «ilişkinin» ortadan kaldırılması bile bugünkü ekonomik gelişme düzeyinde de olsa, büyük görevlerin yerine getirilmesi için yeni olanaklar yaratacaktır. Örneğin İkinci Dünya Savaşı'nın yuttuğu paranın yeryüzünde yaşayan bütün aileler için beş odalı birer ev ve 5000'-

den fazla nüfuzlu her kentte birer hastane inşa etmeye ve tüm bu hastanelerin on yıllık giderini karşılamaya yeteceği hesaplanmıştır. Demek ki yalnızca bir tek dünya savaşma harcanan paralar, bugün insanlığın çoğunluğu için hayati sorunlar olan konut ve halk sağlığı sorunlarını kökten çözmeye yetecekti.

Silahlanma yarışına harcanan paralar ve orduda, savaş sanayiinde görev yapan milyonlarca ve milyonlarca insanın işgücü, yaratıcı amaçlarla kullanılsaydı ne değerli eserler meydana getirilmezdi ki!

Diğer yandan, halklar, ülkelerin ekonomik yakınlaşmasından ve bir dünya komünist sistemi kurulması doğrultusunda ekonomilerinin geliştirilmesinden çok büyük ölçüde yararlanacaklardır. Geniş çapta işbirliği ve uzmanlaşma, insan emeğinden tasarruf edilmesi ve her çeşit ürünün yapımının arttırılması için yeni olanaklar yaratacaktır. Bu nedenle ekonomik gelişme tempolarında benzeri görülmemiş bir hızlanma olacaktır.

İnsanlığın kültürel atılımı için de sonsuz olanaklar yaratılacaktır. Şekil bakımından ulusal olan çeşitli halkların kültürleri giderek tek ve aynı bir komünist içerik kazanacaktır. Bu temel üzerinde yakınlaşmaları, bir genel insan kültürü yaratılmasıyla sonuçlanmak üzere, ulusal kültürlerin gelişiminde büyük bir itici güç rolü oynayacaktır. Bilim adamlarının çalışmaları önce birçok ulus çerçevesinde, daha sonra da dünya ölçüsünde koordine edilme olanağına kavuşacağından bilimin gelişme temposu çok daha hızlanacaktır. Çeşitli ülkeler ve milliyetlerden insanlar arasında-

ki ilişkiler olağanüstü bir genişliğe erişecektir; insanlar birbirlerini daha iyi tanıyacak, birbirleri yanında kendilerini eğitecek, giderek kendilerini bir ve aynı insan ailesinin üyeleri olarak hissedeceklerdir.

Komünizmin «insanlık» kavramına bile yeni ve soylu bir anlam kazandıracağı ve binlerce yıldan beri uyuşmazlıklar, kavgalar, çatışmalar ve savaşlarla parçalanan insan soyunu tek bir dünya topluluğu haline getireceği söylenebilir.

6 KOMÜNİZMİN GELECEK İÇİN UMUTLARI

Yukarıda anlattıklarımızda; daha çok komünizmin kısa vadeli umutları yada komünist toplumda yaşayacak ilk kuşakların geleceği sözkonusu idi. Bu toplumun genel çizgileri, komünist rejimin daha ilk adımlarında insanlığın en değerli özlemlerini, genel refah ve rahatlık, özgürlük ve eşitlik, barış, insanlar arasında dostluk ve işbirliği rüyalarını gerçekleştireceğini gösteriyor.

Bu tamamıyla normaldir; çünkü komünizm ereğinin kökenleri, uzak tarihi çağlarda milyonlarca emekçinin hayatında bu ereğin saldığı derin köklerden doğmuştur. Esinlendiği rüyalar, uygarlığın şafağında yazılan ve «altın çağları» konu alan halk destanlarında dile getirilmiştir. İlk ve orta çağlarda emekçi kitlelerin kurtuluş hareketleri temelde birçok komünist hak davası ileri sürüyordu. Feodalizm ve kapitalizm çağlarının sınırında, ütopist sosyalist büyük düşünürler en iyi toplum doktrinlerinin temelini komünist ereği üzerine kurmuşlardı. Bu düşünürlerin ne toplumsal gelişim yasalarının sırlarına erebildikleri, ne de komünizmin kuruluşunun gerçek olanağını ve tarihi zorunluluğunu bilimsel olarak ortaya koyabildikleri doğrudur. Komünizmi, ütopiden bir bi-

lim haline dönüştüren ancak marksizm olmuştur. Bilimsel komünizmle işçi hareketinin birleşmesi, toplumun kapitalizmden toplumsal gelişiminin daha sonraki aşaması olan sosyalizme doğru hareketinde itici güç olan yenilmez kuvveti yaratmıştır.

İşçi sınıfı hareketiyle birleşen bilimsel komünizm evrensel içeriğini yitirmemiştir. Engels «Bilimsel komünizm yalnızca işçilerin değil tüm insanlığın eseridir,» derken çok haklıydı. (*)

Marx'ın dediği gibi komünist rejim insan duygularının ve gerçek hümanizmanın tam zaferidir.

Komünist hümanizmanın gerçek hümanizma oluşunun nedeni, yalnızca tüm insanlara mutlu ve rahat bir hayat sağlamanın insanın çalışması için yenilmez bir itici güç olması değildir. Tayin edici olan komünist düzende toplumun böyle bir hedefe ulaşmak için tüm olanaklara kavuşmasıdır. Üretim için güçlü bir temel, doğa güçlerine giderek egemen olunması, kararlı ve akla uygun bir toplum düzeni, insanların bilinci ve yüksek ahlaki nitelikleri mükemmel toplum için kurulan hayallerin gerçekleşmesini sağlar.

Komünizmin zaferinden sonra kelimenin en soylu anlamıyla insanlığın gerçek tarihi başlar. İnsanla diğer canlı varlıklar arasındaki derin fark yani zeka ve çalışma, insanı kendisini çevreleyen koşullara pasifçe uyma zorunluluğundan kurtarır, ona bu koşulları insanlığın çıkarlarına ve ihtiyaçlarına uygun olarak dönüştürme gücü kazan-

(*) K. Marx, F. Engels, **Bütün Eserleri**, c. 2, 1955, s. 516 Rusça Baskı.

dırır. İnsanlık binlerce ve binlerce yıldır var olduğu halde, ancak komünizm insanlığın tam olgunluğa erişme aşamasını açacak, herkesin ve tüm toplumun hayatının, insanın gücünün yetmediği doğal ve toplumsal güçler gibi yabancı kuvvetlerin etkisi altında oluştuğu uzun bir tarih öncesi döneme son verecektir. Komünizmin zaferi sayesinde, insanlar yalnızca yaşamaları için gerekli olanları üretme olanağına sahibolmakla kalmayacak, toplumu her türlü insanlık dışı halden, savaşlardan, toplum içindeki amansız mücadelelerden, adaletsizlikten, kültürsüzlükten, bilgisizlikten, suçlardan ve her türlü sapık eğilimlerinden de kurtarabileceklerdir. İnsanlar ve halklar arasındaki ilişkilerde şiddet ve açgözlülük, ikiyüzlülük ve bencillik, nankörlük ve kendini beğenmişlik ortadan kalkacaktır.

Komünistler gerçek ve kusursuz hümanizmanın, gelecekteki komünist toplumun hümanizmasının zaferini böyle kabul ederler.

Bununla birlikte, böyle bir doruğa eriştikten sonra bile, insanlar burada durmayacak, elde ettikleri meyvalarla yetinmeyecek, pasifçe olan biteni seyre dalmayacaklardır. Tersine, enerjileri kat kat artacaktır. Yerine getirilen görevleri yeni görevler izleyecek, ulaşılan hedeflerin yerini yenileri alacaktır. Tarih ilerleme yolunu izlemeye devam edecektir.

Komünist toplumun karakteristik çizgilerinden biri son derece hızlı ve pratikte sınırsız gelişmesidir. Komünizmin zaferinden sonra bile hayat insanların karşısında duraksızın yeni sorunlar çıkaracak, bunların çözümü her yeni kuşaktan yaratıcı çabalar isteyecektir.

Herşeyden önce, toplumsal üretimdeki gelişmenin hiçbir zaman durmayacağı açıktır. Bu sürekli ilerlemeyi harekete getiren etkenler nelerdir? Herşeyden önce insanların sürekli olarak ve çok hızlı artan ihtiyaçları bu ilerlemeye yolaçar. Sonra yine doğal olarak maddi ve manevi değerlerdeki artmayı zorunlu kılan nüfus artışı gelir. Aynı zamanda, çalışma zamanında yeni kısaltmalar ve emekçilerin dinlenme sürelerinin uzatılması ihtiyacı da artacaktır.

Üretimdeki gelişmenin, üretimin örgütlenişinin mükemmelleştirilmesine, uzman emekçiler kadrolarının oluşturulmasına, her türlü teknik yeniliğin bulunuşu ve uygulanışına bağlı pek çok karmaşık sorunun çözümünü gerektireceğini şimdiden sezmek güç birşey değildir.

Komünist toplumda birinci planda yer alacak olan bilim, daima çözülmesi gereken yeni sorunlarla karşılaşacaktır. Bunların hacmi daha bugünden çok büyük görünmektedir. Bir sovyet bilim adamı olan akademi üyesi V. Obruçev, insanların bilimden ummaya hak kazandıkları şeyler üzerinde düşünürken şöyle yazıyordu:

— insanların ortalama hayatını 150 - 200 yıla çıkarmak, bulaşıcı hastalıkları yok etmek, bulaşıcı olmayan hastalıkları en azına indirmek, yaşlılık ve yorgunluğu yenmek, zamansız ölüm ve kaza durumunda hayat vermeyi öğrenmek;

— tüm doğa güçlerini, güneş, rüzgar ve yeraltı ısısı enerjilerini insanların hizmetine vermek, atom enerjisini sanayiye, ulaşıma, kuruculuğa uygulamak, yedek enerji biriktirmeyi öğrenmek ve bunu herhangi bir yere iletebilmek;

— su baskını, tayfun, volkan patlaması ve yer sarsıntısı gibi doğal afetleri önceden bilebilmek ve zararsız hale getirmek;

— şimdiye kadar yeryüzünde bilinen her türlü maddeyi hatta bunlardan en karmaşıkları olan albüminleri bile fabrikalarda üretmek, doğada varolmayan maddeleri örneğin elmastan daha sert, ateş tuğlasından daha çok ateşe dayanıklı, tungsten ve osmiyumdan daha güç eriyen, ipekten daha yumuşak ve kauçuktan daha esnek maddeleri üretmek;

— yeni hayvan cinsleri ve bitki türleri yetiştirmek, bunların daha hızlı gelişmesini ve daha randımanlı et, süt, yün, tahıl, meyva, lif, tahta, vs. vermelerini ve ulusal ekonominin artan ihtiyaçlarını karşılamalarını sağlamak;

— oturulmaz bölgeleri, bataklıkları, dağları, çölleri, taygaları, tundraları ve hatta belki de denizdiplerini daraltmak, kullanılır hale getirmek ve değerlendirmek;

— zamana egemen olmayı, bugün akarsuların düzene konulduğu gibi rüzgar ve sıcaklığı düzene koymayı, bulutların yerlerini değiştirmeyi, yağmurları ve iyi havaları, kar ve sıcağı yönetmeyi öğrenmek.» (*)

Elbette ki bu büyük görevleri yerine getirdikten sonra bile, bilim, olanaklarının sınırına erişmiş olmayacaktır. İnsan zekasının, doğa güçleri-

(*) **Bilim ve Gençlik** SSCB Bilimler Akademisi Yayınları, Moskova, 1958, s. 63, Rusça Baskı.

ne egemen olma isteğinin, doğanın sırlarına erme arzusunun sınırı yoktur ve olamaz.

İnsanlar, hiçbir zaman yaşadıkları toplumu geliştirmek amacıyla eylemde bulunmaktan vazgeçmeyecek, toplumsal örgütlenme biçimlerinin, hayat tarzının, insanlar arasındaki ilişkilerin ve yaşama kurallarının değişmesi ve gelişmesi için çalışacaklardır.

Yeteneklerin gelişmesi, tüm insanların kişiliklerinin biçimlenmesi, fiziki ve ruhsal bakımdan mükemmelleşmeleri için komünist toplumun önünde açılan çalışma alanı son derece geniştir.

Komünist uygarlığın ışıklı doruğuna doğru hareket, daima, insanların irade ve zekalarını, yaratıcı atılımlarını ,cesaretlerini, canlandırıcı enerjilerini perçinleyecekdir.

İÇİNDEKİLER

BEŞİNCİ KISIM: Sosyalizmin ve Komünizmin Teorisi... 5

YİRMİBİRİNCİ BÖLÜM: Proletarya Diktatörlüğü ve Proletarya Demokrasisi 7

1. **Geçiş Döneminde Proletarya Diktatörlüğünün Tarihi Zorunluluğu** 9
   - [] Gerici Burjuvazinin Direnmesi Kaçınılmazdır 9
   - [] İşçi Sınıfının Şiddet Konusundaki Tutumu 14
   - [] Marksist Olmak Proletarya Diktatörlüğünün Zorunluluğunu Kabul Etmek Demektir. 20
2. **Proletarya Demokrasisi Demokrasinin Yeni Şekli...** 25
   - [] Emekçiler İçin Demokrasi 25
   - [] İşçi Sınıfının Bütün Emekçilerle İttifakının Özel Biçimi 30
   - [] Emekçilerin Hak ve Özgürlüklerinin Garantisi 34
   - [] Demokratik Yönetim Sistemi 34
   - [] Proletarya Diktatörlüğü Rejiminde Marksist-Leninist Parti 37
   - [] Toplumsal Örgütlerin Rolü 44
3. **Proletarya Diktatörlüğünün Çeşitli Biçimleri** 48
   - [] Sovyetler İktidarı 50
   - [] Halk Demokrasisi 53
   - [] İşçi Sınıfı İktidarının Başka Biçimlerinin Olasılığı... 59

YİRMİİKİNCİ BÖLÜM: Kapitalizmden Sosyalizme Geçiş Döneminde Başlıca Ekonomik Görevler 64

1. **İşçi Sınıfı İktidarı Ne İle Başlar** 67
   - [] Endüstri, Ulaşım ve Bankaların Devletleştirilmesi... 67
   - [] Büyük Toprak Mülkiyetinin Müsaderesi 71
   - [] Emekçiler İktidarın Alınmasından Hemen Sonra Neler Elde Ederler 73
2. **Ekonomi Tiplerinin Çeitliliğini Ortadan Kaldırmanın Yolları** 78
   - [] Geçiş Dönemindeki Başlıca Üç Ekonomi Tipi 78
   - [] Şehirle Kır Arasındaki Ekonomik İşbirliğinin Örgütlenmesi 82

[] Köylülüğün Üretim Kooperatiflerinde Toplanması... 88
[] Sanayiden Kapitalist Unsurların Uzaklaştırılması 96
3. Sosyalist Sanayileşme 107
4. Geçiş Döneminin Blançosu 107

YİRMİÜÇÜNCÜ BÖLÜM: Sosyalist Üretim Tarzının Temel Çizgileri 111
1. Toplumsal Mülkiyet ve Çeşitli Biçimleri 113
[] Sosyalist Rejimde Devlet Mülkiyeti 114
[] Toplumsal Mülkiyetin Özü Konusunda Reformist ve Revizyonist Çarpıtmalar 115
[] Kooperatif ve Kolhoz Mülkiyeti 119
2. Sosyalist Üretimin Temel Amacı 122
3. Ulusal Ekonominin Uyumlu Gelişimi 126
[] Ulusal Ekonominin Uyumlu ve Oranlı Gelişimi Yasası 126
[] Planlama Görevleri ve Yöntemleri 132
4. Sosyalist Düzende Ticari Üretim ve Değer Yasası 135
[] Sosyalist Ticari Üretimin Özellikleri 135
[] Sosyalist Rejimde Değer Yasası 138
[] Değer Yasası ve Planlama 143
5. Sosyalist Rejimde Emek 145
[] Toplumsal Emeğin Yeni Karakteri 145
[] İş Üretkenliğinin Sürekli Artması Sosyalist Ekonominin Yasasıdır 147
[] Gelirin Emeğe Göre Dağılımı İlkesi 151
6. Sosyalist Genişletilmiş Tekrar Üretim 153
[] Sosyalist Tekrar Üretimin Özü 154
[] Toplam Toplumsal Ürün Nasıl Kullanılır 157

YİRMİDÖRDÜNCÜ BÖLÜM: Sosyalist Toplumun Toplumsal, Siyasi ve Kültürel Yapısı 161
1. Sosyalist Demokrasi 163
[] Dost Emekçi Sınıfların Toplumu 164
[] Devletin Görevlerinin değişmesi 171
[] Emekçilerin Siyasi ve Toplumsal Haklarının Yaygınlaşması 175
2. Sosyalist Toplumun Halklarının Dostluğu 185
3. Sosyalist Toplumda Kültür 191
[] Kültür Devrimi Sosyalist Yeniden Kuruluşun En Önemli Unsurlarından Biridir 191

[] Halk İçin Kültür 197
4 **Sosyalizm ve İnsan Kişiliği** 201
[] Çalışan Kitlelerin Özgürlüğe Kavuşmasıyla İnsan Kişiliğinin Kurtulması 201
[] Kişisel ve Toplumsal Çıkarların Birliği 204
5. **Sosyalist Toplumun Gelişiminin İtici Güçleri** 208

YİRMİBEŞİNCİ BÖLÜM: Dünya Sosyalist Sistemi 214

1. **Dünya Sosyalist Sisteminin Oluşmasının Tarihi Özellikleri** 215
[] İki Dünya Sisteminin Oluşmasının Yolları ve Yöntemleri 216
2. **Sosyalist Devletler Arasındaki İlişkileri Düzenleyen İlkeler (Sosyalist Enternasyonalizm)** 220
[] Her Sosyalist Ülke Bir Egemen Devlettir 223
[] Birlik ve Yardımlaşma 225
[] Milliyetçilik Kalıntılarının Üstesinden Gelmek İçin Mücadele 227
3. **Dünya Sosyalist Ekonomisinin Evrimi** 233
[] Dünya Sosyalist Ekonomisini Yöneten Ekonomik Yasalar 235
[] Uluslararası Sosyalist İşbölümü 236
[] Dünya Sosyalist Ekonomisinde Ekonomik Mübadelelerin Karakteri 241
4. **Sosyalist Ülkelerin Başka Ülkelerle Ekonomik İlişkileri** 246

YİRMİALTINCI BÖLÜM: Sosyalizmden Komünizme Geçiş Dönemi 249

1. **Yeni Aşamada Leninist Partinin Genel Çizgisi** 252
2. **Komünizmin Maddi Temelinin Yaratılması** 261
[] Üretimin Makineleşmesi ve Tam Olarak Otomatikleştirilmesi 261
[] Yeni Üretim Dalları 264
[] Enerji Elde Etme Tekniğinde Gelişme 266
[] Tarımda Teknik Devrim 268
[] Bilimin Büyüyen Rolü 271
[] Üretimin Örgütlenmesinde Mükemmelleşme 275
[] Emeğin Niteliğinin Değişmesi 278
3. **Sınıf Farklarının ve Diğer Toplumsal Farklılıkların Kademeli Olarak Kaldırılması** 281

[] Bir ve Aynı Toplumsal Mülkiyete Doğru 282
[] Şehirle Kır Arasındaki Farkların Kaldırılması 287
[] Kafa Emeğiyle Kol Emeğinin Birleşmesi 292
[] Kadının Durumundaki Eşitsizlik Kalıntılarının Tasfiyesi 296
[] Gelir Dağılımı Sisteminin Mükemmelleştirilmesi 298
4. Emekçilerin Komünist Eğitimi 304
[] Eğitim ve Kültürün Yükselmesi 304
[] Komünist Düşüncelere Bağlılığın Arttırılması 309
[] Komünist Olarak Yaşamayı ve Çalışmayı Öğrenmek 312
5. Sosyalist Demokrasinin Gelişmesi 317
[] Sosyalist Demokrasinin Geliştirilmesinin Başlıca Yolları 317
[] Devletin Bazı Görevlerinin Toplumsal Örgütlere Devredilmesi 322
[] Devletin Yokolma Koşulları 325
[] Komünizme Geçiş Döneminde Marksist Leninist Parti 329
6. SSCB'de Komünizmin Kuruluşunun Uluslararası Önemi 335
[] SSCB'nin Kapitalist Ülkelerle Ekonomik Yarışının Önemi 335
[] Sosyalist Ülkelerin Komünizme Doğru Düzenli İlerleyişleri 339
[] Komünizmin Kuruluşunun Dünya Evrimi Üzerindeki Etkileri 343

YİRMİYEDİNCİ BÖLÜM: Komünist Toplum 346

1 Genel Refah ve Bolluk Toplumu 348
2. Herkesten Yeteneğine Göre 353
3. Herkese İhtiyacına Göre 358
4. Özgür Toplumun Özgür İnsanı 363
[] Eşitlik ve Özgürlük 363
[] İnsan Kişiliğinin Gelişmesi 366
[] Yüksek Kültürlü İnsanların Örgütlü Topluluğu 368
5. Halkların Barış ve Dostluğu, İşbirliği ve Yakınlaşması 372
6. Komünizmin Gelecek İçin Umutları 376

marksizm - leninizmin ilkeleri - IV

Elinizdeki bu 4'ncü cildiyle tamamlanan *MARKSİZM-LENİNİZMİN İLKELERİ elkitabı*, Diyalektik ve Tarihi Materyalizm, Kapitalizmin Ekonomi Politiği, Uluslararası Komünist Hareketin Teori ve Taktiği, Sosyalizmin ve Komünizmin Teorisi'n den oluşmaktadır.

MARKSİZM - LENİNİZMİN İLKELERİ IV (Sosyalizmin ve Komünizmin Teorisi), Sosyalist ve Komünist toplumun kuruluşunu incelemektedir. *Marx ve Engels*'in yaşadığı dönemde dahice bir bilimsel öngörüş olan bu teori, bugün bütün sosyalist ülkeler halklarının eylemlerinin pratik temeli olmuştur. Aynı zamanda, yeni toplumun kuruluşunun getireceği sorunlara ve herşeyden önce *Lenin*'in bu alandaki katkılarına *SSCB, Çin Halk Cumhuriyeti, Avrupa* ve *Asya Halk Demokrasisi* ülkelerinde biriken pratik deneylere kitapta geniş bir yer ayrılmıştır.

75 LİRA